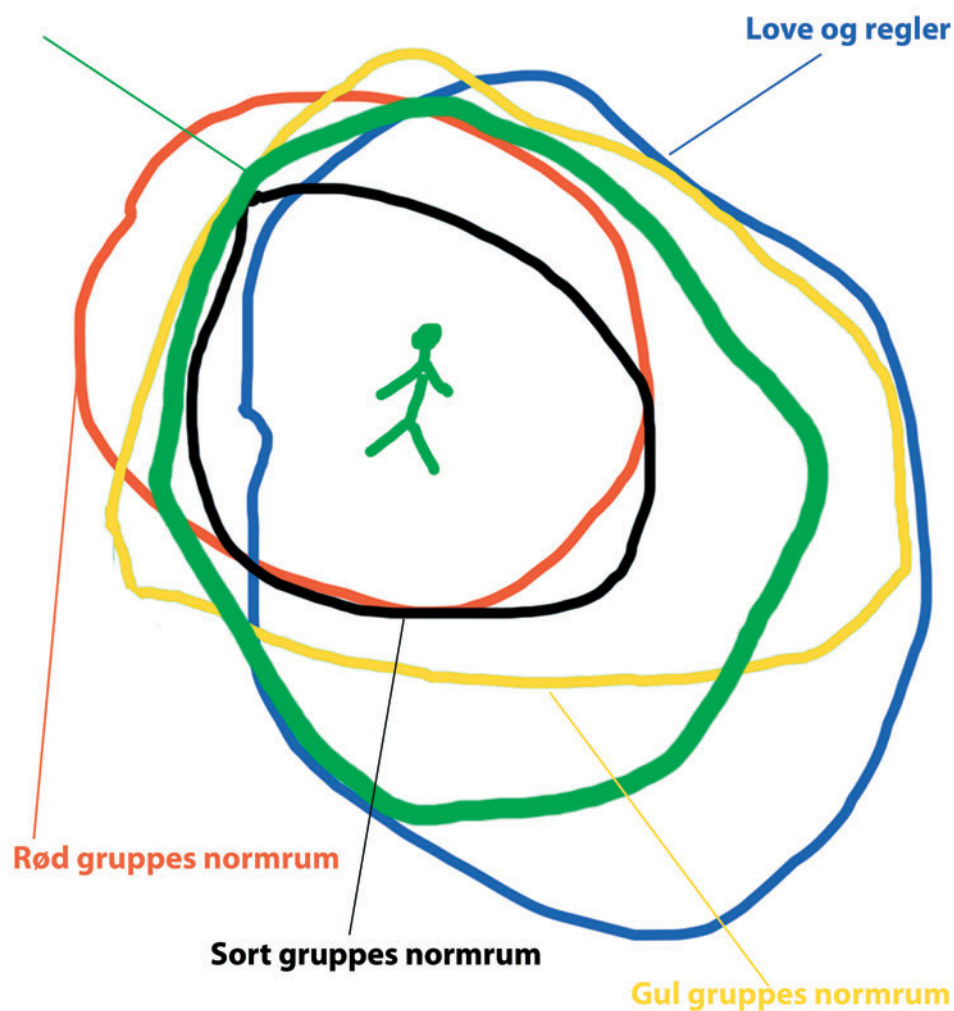

Om at bo sammen i et multietnisk boligområde

Grøns normrum

Rummelighed
Normer
Konflikt

Om at bo sammen i et multietnisk boligområde

Knud Erik Hansen
Annette Heron Hansen
Hakan Kalkan
Winnie Rasmussen

Titel Om at bo sammen i et multietnisk boligområde
Serietitel SBI 2010:01
Udgave 1. udgave
Udgivelsesår 2010
Forfattere Knud Erik Hansen, Annette Heron Hansen, Hakan Kalkan, Winnie Rasmussen
Sprog Dansk
Sidetal 181
Litteratur-
henvisninger Side 177
Emneord Integration, indvandrere, multietniske boligområder, netværk, familier, konflikter

ISBN 978-87-563-1402-2

Foto Knud Erik Hansen
Omslag Knud Erik Hansen

Udgiver Statens Byggeforskningsinstitut,
Dr. Neergaards Vej 15, DK-2970 Hørsholm
E-post sbi@sbi.dk
www.sbi.dk

Eftertryk i uddrag tilladt, men kun med kildeangivelsen: SBI 2010:01: *Om at bo sammen i et multietnisk boligområde. (2010)*

Forord

Denne rapport er resultatet af et forskningsprojekt i SLIP-programmet, hvor der er gennemført en række forskningsprojekter i multietniske boligområder med henholdsvis beskæftigelse og bomiljø som tema og med integration som det overordnede tema.

Rapporten har fokus på de voksnes liv i de multietniske boligområder – hvordan ser deres sociale liv i bebyggelserne ud og hvad er det for problemer, der er knyttet til de voksnes adfærd.

Projektet er gennemført af seniorforsker Knud Erik Hansen sammen med studerende Annette Heron Hansen, Hakan Kalkan og Winnie Rasmussen, der har deltaget fuldt ud i arbejdet med bl.a. interviews og analyse.

Mange beboere har bidraget ved at stille sig til rådighed til interviews og ved at byde os inden for i deres hjem. Ca. 150 beboere har bidraget. Disse informationer danner grundlag for rapporten og beboernes imødekommenhed er en væsentlig forudsætning for at undersøgelsen har kunnet gennemføres. Tilsvarende har mange professionelle stillet sig til rådighed og bidraget med værdifulde erfaringer fra deres virke i og med områderne. Ca. 30 professionelle, der arbejder i eller med multietniske boligområder har bidraget.

Vi takker alle – beboere og professionelle - for deres bidrag til undersøgelsen, og er meget glade for den store imødekommenhed, vi har mødt.

Vi vil gerne rette en særlig tak til de personer, der har hjulpet os med at finde frem til interviewpersoner og som i nogle tilfælde også har været med til at formidle kontakt til beboere, vi har interviewet.

Projektet er støttet af midler fra SPV-programmet, som Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, Indenrigs- og Socialministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, Finansministeriet og Integrationsministeriet har udbudt og finansieret

Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet
By, bolig og ejendom
Januar 2010

Hans Thor Andersen
Forskningschef

Indhold

Forord	3
Indhold	4
Indledning	6
Indkredsning af problemstillinger	6
Udvælgelse af områder og interviewpersoner	7
Informationsgrundlaget og analysen	8
Rapportens karakter	8
Terminologi	9
Sammenfatning	10
Udgangspunkter og synsvinkler	10
Essenser	11
Sammendrag af rapport	14
De tre bebyggelser	22
Akacieparken	22
Tingbjerg-Utterslevhuse	25
Rosenhøj	28
De tre bebyggelser og landsgennemsnit	31
Det sociale liv i bebyggelserne	33
Gemeinschaft eller Gesellschaft	33
Gemeinschaft-gesellschaft i boligområder	35
Det værdibaserede naboskab	35
Det kognitive naboskab	36
Diskurser og symbolers betydning	37
Forestillinger om gemeinschaft i boligområder	38
Socialt liv og integration	38
Naboskaber – former og betingelser	39
Naboskaber i bebyggelserne	42
Netværk	72
Deltagelse i bebyggelsens aktiviteter	84
Problematiske adfærd	92
Problematiske adfærd – sammenfatning	93
Acceptable adfærd	94
Håndtering af konflikter	95
Rummelighed – problematiske og acceptable adfærd	96
Renlighed og orden i opgangene	98
Renlighed og orden i kældrene	105
Renlighed og orden på udearealerne	110
Affaldshåndtering	113
Larm	120
Parabler	126
Fugt	129
Virkninger af børns og unges adfærd	133
De unges handlinger	133
Tryghed og sikkerhed	137
Bekymringer for børnene	142
At bo i et multietnisk boligområde	150
Integration gennem boligområdet	150
De få der giver problemer	156
Holdninger til beboersammensætningen i området	158
Gammeldanskerne - tilbage i bebyggelserne	163
Generaliseringer om de andre	166

Virkninger fra omverdens syn	172
Boligadministration	174
Litteratur	176
Yderligere litteratur	178

Indledning

Denne rapport er en del af et samlet forskningsprojekt om 'Integration rummelighed og konflikthåndtering i boligområder.' Det er opgaven i det samlede forskningsprojekt at belyse årsager og barrierer for integration i boligområder ved at

- kortlægge forskellige boligkulturer, normer, værdier og adfærd, der giver anledning til utilfredshed, problemer og konflikter i boligbebyggelser.
- afdække hvorledes man håndterer konflikter i boligbebyggelser og baggrunden for, at man vælger bestemte måder at håndtere disse på.
- evaluere effekten af initiativer og tiltag, der tages med henblik på at forhindre konflikter.
- anbefale forskellige typer af initiativer og tiltag.

Det sker gennem fire delprojekter:

- Delprojekt A: Divergerende boligkultur som udgangspunkt for konflikt.
- Delprojekt B: Unges udekultur i socialt belastede områder - konflikter og eksempler på løsninger.
- Delprojekt C: Konflikter og dysfunktioner ved de voksnes adfærd i bebyggelsen.
- Delprojekt D: Professionelles konflikthåndtering.

Denne rapport er resultatet af arbejdet med delprojekt C om de voksnes adfærd.

Indkredsning af problemstillinger

Udgangspunktet for problemstillingerne til forskningsarbejdet var følgende:

Dette delprojekt skal belyse de konflikter og dysfunktioner, der opstår ved de voksnes brug af de fælles arealer og faciliteter, og opstår som følge af de voksnes deltagelse eller manglende deltagelse i det sociale og demokratiske liv i bebyggelsen.

Der er i problemstillingen en betydelig vægt på konflikter og dysfunktioner. Det var imidlertid langt fra åbenlyst, hvilke konflikter og dysfunktioner der var knyttet til de voksnes adfærd. En scanning af litteratur og medieomtaler dækker stort set udelukkende konflikter og dysfunktioner som følge af de unges adfærd.

Der blev derfor foretaget 17 eksplorative interviews i 14 bebyggelser:

- Akacieparken - København/Valby
- Rababerland - København/Nørrebro
- Mjølnerparken - København/Nørrebro
- Nørrebro Park (telefon) - København/Nørrebro
- Lundtoftegade - København/Nørrebro
- Bispebjerg - København /Bispebjerg
- Tingbjerg - København /Nordvest
- Albertslund Nord - Albertslund
- Tåstrupgård - Tåstrup
- Vollsmose (telefon) - Odense
- Gjellerup (telefon) - Århus/Brabrand
- Trige - Århus/forstad nord for Århus
- Rosenhøj - Århus/Viby
- Herredsvang - Århus/Hasle.

Det var hovedsageligt ledere af områdeindsatser, der blev interviewet. De eksplorative interview bidrog til at indkredse relevante problemstillinger og især problemstillinger om konflikter og dysfunktioner knyttet til de voksnes adfærd.

Der blev herefter, på baggrund af litteratur og disse interviews, udarbejdet en spørgeramme, og tre områder blev udvalgt til nærmere analyse. I gennem hele projektet har en af hovedopgaverne været at afdække relevante problemstillinger. Spørgerammen blev derfor udformet, så den også var egnet til at opfange ikke-afdækkede problemstillinger. Analysen er blevet gennemført, så der også igennem den kunne afdækkes nye problemstillinger. Den overordnede problemstilling for rapporten handler om at bo sammen. Når man bor i et boligområde, så påvirker en del af ens handlinger de andre beboere. Man er ikke alene, man er sammen med andre. Ofte bemærker man ikke, at man er en del af et bofællesskab. Når der ikke er problemer, er de andre mest blot en del af en dagligdag. Når der er problemer, opdager man, at man er afhængig af de andre beboere, og at det er nødvendigt at tage hensyn og følge visse normer for adfærd. Man bor – uanset om man vil det eller lever det meste af sit liv uden for en del af et socialt fællesskab – sammen med andre. Det er dette samliv i multietniske boligområder, dets kvaliteter og problemer, som denne rapport søger at afdække.

Udvælgelse af områder og interviewpersoner

Til den nærmere analyse blev der udvalgt tre områder. I udvælgelsen indgik en række forskellige krav til de tre områder og deres forskellighed. Forskelligheden skal styrke mulighederne for bedst muligt at dække forholdene i de multietniske boligområder.

Alle tre områder skulle ud fra indikatorer for integration og sociale forhold høre til de mest belastede områder. De skulle ligeledes høre til områder der almindeligvis blev opfattet som havende alvorlige problemer. Det opfyldte de fleste af de områder, der var indgået i den indledende interviewrunde. Vi skulle ligeledes vurdere, at der i områderne var personer, der kunne og ville være os behjælpelige med at komme i kontakt med beboerne.

De fleste af de 14 områder ovenfor opfyldte disse kriterier. Opgaven var derfor i høj grad at finde tre områder, der kunne komplementere hinanden. I det indgik følgende forhold:

- Antal boliger
- Bebyggelsens alder og dermed også forskellige 'indvandrerhistorie' så nogle bebyggelser også havde beboere, der havde boet i områderne før, der kom mange indvandrere.
- Beliggenhed – mindst én bebyggelse skulle ligge uden for hovedstadsområdet.

Valget faldt på den baggrund på følgende bebyggelser:

- Akacieparken, Valby, København
- Rosenhøj, Viby, Århus
- Tingbjerg/Utterslevhuse, Brønshøj, København

Bebyggelserne dækker et spænd i størrelse fra knap 400 boliger over 800 til 2700 boliger. Akacieparken er en forholdsvis ny bebyggelse og Rosenhøj er fra 60'erne. Tingbjerg/Utterslevhuse har bebyggelse, hvor den ældste del er fra midten af 50'erne og den nyere (Utterslevhuse) fra midten af 90'erne.

I hver bebyggelse blev der udvalgt 2-3 opgange/altangange, hvor alle husstande så vidt muligt skulle interviewes. Det var et kriterium, at en af disse opgange skulle have ry for at være en af de mest belastede opgange i området. I udvælgelsen af de øvrige opgange indgik et kriterium om at få en opgang med mange danskere, der havde boet i området i lang tid, og en opgang der var 'almindelig'. I løbet af interviewfasen blev nogle af disse husstandsinterview suppleret med separat udvalgte husstande for f.eks. at få en passende dækning med nogle etniske grupper.

Ud over opgangsudvælgelsen blev der udvalgt nøglepersoner blandt beboerne. Det var medlemmer af afdelingsbestyrelserne og personer, der var særligt aktive i området.

En række professionelle, der arbejder med området, er blevet interviewet. Det drejer sig især om ejendomsinspektørerne og andre, der har berøring med driften af bebyggelserne. Herudover er beboerrådgivere, politiet samt en skoleinspektør, en socialrådgiver, en idrætsinstruktør blevet interviewet.

Informationsgrundlaget og analysen

Der er gennemført i alt 83 interviews i de tre områder. Heraf er 67 med husstande (inkl. beboernøglepersoner), og 16 er med professionelle. Alle interviews er foregået i området og for husstandsinterviewene normalt i deres hjem. De fleste interviews har varet 1½-2 timer.

Ca. 10 husstande afviste at deltage i interviewene og enkelte husstande var ikke til at træffe eller viste sig ikke at være relevante husstande (en var lige flyttet ind).

Med de 17 interviews fra de 14 bebyggelser er der gennemført 69 beboer/husstandsinterviews og 31 interviews med professionelle. I alt 100 interviews.

Disse interviews er alle transskriberet. Med få undtagelser er alle interviews optaget på lydfil. De transskriberede interviews fylder mellem 1000 og 1200 A4 sider. De er opdelt i ca. 5500 meningsbærende afsnit.

Ud over de transskriberede interviews indgår diverse skriftligt materiale om områderne – planer, avisudklip, rapporter og information fra websites.

De meningsbærende afsnit er sorteret i temaer og undertemaer, hvorefter deres indhold er blevet analyseret. De er i første omgang sorteret efter de temaer, der var anvendt under interviewene. Under analysen er der oprettet yderligere temaer til sortering af de meningsbærende afsnit.

Rapportens karakter

Det er tilstræbt, at rapporten skal gengive virkeligheden i bebyggelsen, som den opleves af beboerne og i høj grad også den forskellighed, der kan være og er i oplevelsen. Vi har i vores analyse struktureret denne oplevelse af virkeligheden og også lavet nogle konklusioner. Vi har valgt at gengive mange af beboernes udtalelser. De udgør derfor en markant del af rapporten. Vi ser beboercitaterne som en slags verbale fotografier. De berører naturligvis det

emne, de er sat til at illustrere, men de giver i mange tilfælde mange nuancer, som kan bidrage til at øge forståelsen af livet i bebyggelserne.

Terminologi

Vi har i rapporten valgt at bruge betegnelsen indvandrer for personer, der tilhører etniske minoriteter. Indvandrere dækker således både personer, der er indvandret (arbejdskraft-indvandrere, familiesammenførte m.m.), flygtninge, og efterkommere af disse. Vi er klar over, at det ikke er den mest præcise betegnelse, når man tager ordet indvandrer for pålydende. Det vil imidlertid gøre sproget tungt, hvis de mere præcise betegnelser, som etniske minoriteter, beboer med anden etnisk baggrund end dansk, minoriteter o.l. skulle anvendes.

Vi anvender tilsvarende ordet dansker som synonym for en etnisk dansker og ikke i den statsretlige betydning af ordet dansker. Mange indvandrere er danske statsborger og er som sådan også danskere.

Begreberne danskere/indvandrere anvendes overfor hinanden, fordi det er en opgave i undersøgelsen specielt at se, om der er særlige forhold, der kan forbindes med indvandrere.

Det er - som resultatet af undersøgelsen også viser - to meget store grupperinger, der hver især rummer personer og grupper med megen forskellighed. Områderne er alle præget af multietnicitet.

Efter alle citater er der angivet etnicitet. I nogle tilfælde refererer etniciteten til et større geografisk område, selvom vi har information om en mere specifik reference. F.eks. angives Østeuropa for en person, der kommer fra et specifikt østeuropæisk land. Det anvendes for at sikre interviewpersonerne anonymitet, når der kun er få fra det pågældende land blandt vores interviewpersoner.

Sammenfatning

Udgangspunkter og synsvinkler

Der er ofte en stor offentlig opmærksomhed på multietniske områder og typisk, når der er sket noget, som ikke burde ske - en container er brændt af, der har været ballade med de unge, en kælder er blevet raseret osv. Historierne er mange. Når man nærlæser historierne, så er det stort set altid historier, der udspringer af unges handlinger. Når man spørger professionelle i områderne, så får man at vide, at det jo ikke er hverdagsbegivenheder, der skrives om i aviserne og bringes i TV. Når man spørger beboere, kan man typisk få det svar, at de har læst om det i avisen - men ikke selv oplevet det. Essensen af historierne er, at de unge ofte er kilden til den dårlige omtale, og at de efterlader det indtryk, at beboerne ikke kan finde ud af at bo sammen. Der er imidlertid reelt meget lidt om, hvordan de voksne fungerer i boligområderne. Der er i historierne ikke nogen klare svar på, om de voksnes adfærd giver problemer i boligområderne eller på, om de med deres adfærd bidrager positivt til livet i bebyggelsen.

Det at bo i et boligområde er som at bo i et slags bofællesskab. Ikke fordi man som beboer nødvendigvis har meget med naboerne eller andre beboere i bebyggelsen at gøre, men fordi man som beboer er meget afhængig af de andre beboeres adfærd og omvendt.

Når et boligområde fungerer godt, kan man være mindre tilbøjelig til at se, at alle er meget afhængige af, at alle 'opfører sig ordentligt'. Det man som beboer skal gøre for, at området kan fungere godt, ligger ofte i dagligdagens rutiner. Det er blot noget, man gør og ofte uden, at man tænker over det. Når der er nogen, der ikke gør det, så kan man modsat se, hvor afhængige alle i et boligområde er af hinanden. Det er man på mange planer. Det er man i brugen af de fælles områder, man har en fælles økonomi, og naboerne kan høre, når man støjer osv.

Det sociale liv i boligområder har normalt et begrænset omfang. Man har som udgangspunkt ikke meget til fælles med de andre beboere ud over, at man skal fungere sammen i området. Det er normalt at se andre beboere som værende fremmede, som man ikke behøver at forholde sig til.

Det står i stor kontrast til det sociale liv i et boligområde, hvor beboerne har kendt hinanden gennem generationer, og hvor mange beboere deles om en række nødvendige gøremål. I et sådant boligområde er der mange fællesskaber, der inddrager beboerne. De andre er ikke fremmede. Sådan har livet været mange steder i tidligere tiders boligområder (gemeinschaft).

Det blev ændret med industrialismens indtog. Den gav borgerne nye rammer for socialt liv i byen. Det benævnes normalt som 'gesellschaft'. Borgerne fik mere differentierede roller i deres virke uden for boligområdet. Boligområdet blev i mange tilfælde ikke længere det centrale sted, hvor beboerne fik deres værdier formet.

Det er gesellschaft, der i dag er hoveddrammen for livet i boligområder. Det betyder, som ovenfor nævnt, at beboerne som udgangspunkt er fremmede for hinanden, og at der ikke er væsentlige mekanismer til udvikling af fællesskaber. Socialt liv er noget beboerne i høj grad selv skal skabe.

Det sociale liv kan have betydning på flere måder. Det kan bidrage til, at det kan være rart at bo i bebyggelsen. Det kan bidrage til at forbygge konflikter og gøre det lettere for beboerne at håndtere eventuelle konflikter. Endelig kan det have en potentiel indflydelse på integration.

De multietniske områder omtales ofte i den offentlige debat med termer, der antyder forestillinger om, at det sociale liv i de multietniske boligområder er præget af etnisk bestemte fællesskaber. Når de benævnes som ghettoer, så ligger der i det en forestilling om boligområderne som 'aflukkede' områder og som områder med et særligt fællesskab. Når det nævnes, at der er parallelsamfund, så ligger der også i det en forestilling om et særligt tæt fællesskab i etniske grupperinger. I nogle af forestillingerne ligger der forestillinger om fællesskaber, der er præget af *gemeinschaft*.

Denne rapport har to hovedtemaer. Det ene er en det sociale liv mellem naboer og beboere øvrigt i bebyggelserne – set ud fra de enkelte husstande.

Det andet er de problemer, der præger boligområderne som følge af de voksnes adfærd. Endelig skal der samles op på problemstillinger, der udspringer af, at områderne er multietniske.

Det har under interviewene vist sig, at ungdomsmiljøet i bebyggelserne har stor betydning for de voksnes liv i bebyggelserne. Dette tema er derfor inddraget i rapporten med et særskilt afsnit.

Vi vil nedenfor kort trække nogle essenser ud af undersøgelsens resultater. Derefter følger et sammendrag af rapporten afsnit for afsnit. Nogle af essenserne vil derfor blive gentaget i sammendraget af rapporten.

Essenser

Et problembillede

Det er hverdag, men det sker ikke hver dag

Det er få, der skaber problemerne

En af fortællingerne om de multietniske boligområder siger, at der er særlige etniske grupper, som belaster områderne, og at man derfor skal undgå, at de kommer for mange beboere fra disse særlige grupper ind i boligområderne. Denne fortælling er ikke bekræftet i undersøgelsen. Der har ikke været etniske grupper, der har udskilt sig som problematiske for livet i bebyggelserne. I undersøgelsen kan der udskilles to kilder blandt beboerne til problemerne i områderne. Det er grupper af børn og unge, og det er enkelte husstande. Langt hovedparten af husstandene i bebyggelserne har et godt eller uproblematisk forhold til deres naboer og fungerer uden væsentlige problemer sammen med deres naboer og i hele bebyggelsen. Når der er problemer i en opgave, har det typisk været afgrænset til en enkelt husstand. Det er ikke fra undersøgelsens data muligt at se, om disse enkeltstående problemhusstande udgør en særlig gruppe. De har forskellig etnisk baggrund, og der er flere danskere blandt dem i undersøgelsens materiale. Disse enkelte husstande kan være kilde til megen gene for de øvrige beboere og ejendomsadministrationen. I mange tilfælde er det imidlertid lykkedes for beboere og ejendomsadministrationen, at få disse husstande til at agere tilfredsstillende i bebyggelserne.

Nogle unges adfærd er et stort problem for boligområderne, selvom det normalt kun er få unge. Problemerne med de unge nok er hverdag for mange husstande, men at det normalt ikke er hver dag, de unge laver noget, der overskrider det acceptable. Det er hverdag, fordi det skaber bekymringer og irritation i mange husstande, som rækker langt ud over de konkrete begivenheder. Mange beboere – både indvandrere og danskere - er trætte af at se dele af bebyggelsen blive ødelagt, og de er bekymrede for, at deres egne børn og unge skal blive trukket ind i et dårligt børne- og ungemiljø.

Det er væsentligt at være opmærksom på, at det er få unge, der genererer gener, og at de kommer fra få husstande. Ifølge professionelle med kendskab til problemhusstande er det ca. 1 ud af 100 husstande, hvor de unge i

familien skaber alvorlige problemer for livet i bebyggelsen. I en bebyggelse med f.eks. 800 husstande er der tale om ca. 10 husstande.

Måltrettet indsats – med to mål

Når det er få husstande, der giver anledning til problemer i bebyggelsen, kan det være relevant at yde en særlig og måltrettet indsats over for disse få husstande. Det vil sandsynligvis kunne bidrage væsentligt til at områderne i det daglige kan blive velfungerende boligområder.

Selvom områderne bliver velfungerende, så vil der stadig være mange beboere, der er ressourcetsvage – bl.a. uden arbejde – og som har problemer. Der kan derfor fortsat være brug for en indsats, der kan styrke beboerne, så de mere fuldt ud kan fungere i det danske samfund. Det kan være hjælp til at få arbejde, hjælp til at finde sammen med andre beboere om aktiviteter, sprogundervisning m.m. Sådanne tiltag kan også virke tilbage på bomiljøet.

Normale naboskaber

Naboskaber er forskellige, så det kan være vanskeligt at sige, at et naboskab er normalt. Men den type naboskaber, som beboerne i de multietniske boligområder har, er den type, der dominerer naboskaber generelt i Danmark. Det er et storbynaboskab, hvor man normalt ved, hvem naboen er, normalt hilser på naboen og undertiden også småsnakker.

Der er en stor hjælpsomhed i naboskaberne, men det er få beboere, der har samvær med deres naboer.

Der er måske en tendens til, at beboere med minoritetsbaggrund har forventninger om et mere intensivt naboskab og tager for givet, at man har en relation til sin nabo, herunder at man hjælper hinanden.

Fra en fremmed til en person

De fleste boligområder i Danmark er præget af, at beboerne ikke har mange anledninger til at komme i kontakt med hinanden (berøringssituationer). Tilfældige møder på trappen eller på gaden er den hyppigste anledning. Livet i boligområderne er normalt præget af, at naboerne som udgangspunkt er fremmede – dvs. individer som man som udgangspunkt ikke har noget fælles med, og som man ikke behøver at forholde sig til.

Selv en lille kontakt til en nabo gør derfor en stor forskel. Den betyder, at naboen går fra at være en fremmed til at være en person, som man har en relation til – selvom det er en svag relation, så er det en betydningsfuld forskel.

Det kan gøre en stor forskel, at beboere bevidst bruger berøringssituationerne til at få kontakt. Det kan gøre en endnu større forskel, hvis beboere skaber nye vaner for, hvornår man tager kontakt til naboen, f.eks. at man udvikler vaner, hvor nye beboere bliver hilst velkomne, eller nye beboere ringer på og hilser på deres nye naboer.

Naboskaber på tværs og netværk i egen gruppe

Naboskaber fungerer på tværs af etniske skel. De fleste ser deres nabo som en nabo og ikke som en, der hører en bestemt etnisk gruppe til.

Netværk fungerer imidlertid hovedsageligt inden for de etniske grupperinger. Mange føler, at det er lettere at have kontakt med beboere fra egen etnisk gruppe – både på grund af sproget og på grund af fælles kulturelle træk. Deltagelse i netværk i egen etniske gruppe skyldes normalt ikke en fjendtlighed i forhold til andre grupper. De fleste har et afslappet forhold til andre etniske grupper og har ofte ikke nogen holdning til dem.

Mange med kun få bekendte i bebyggelsen

Mange beboere med minoritetsbaggrund har kun kontakt til få andre beboere i bebyggelsen.

Få familienetværk i bebyggelserne

Ingen af de interviewede husstande havde omfattende familienetværk i bebyggelserne. Nogle få havde et eller to familiemedlemmer i bebyggelserne, men ellers var det typiske, at man ikke havde familiemedlemmer i bebyggelserne. De familienetværk, der findes, eksisterer i stedet typisk med familiemedlemmer i andre bebyggelser i storbyen.

Det kan ikke udelukkes, at der findes enkelte større familienetværk i de undersøgte bebyggelser, men det er mest sandsynligt, at langt hovedparten af beboerne ikke har eller kun i lidet omfang har familienetværk i bebyggelserne.

Kort botid hæmmer naboskaber

Hyppig udskiftning blandt beboerne hæmmer udviklingen af naboskabet. Det tager tid at udvikle et naboskab – bl.a. fordi der er så få anledninger for beboerne til at komme i kontakt med hinanden. Det er derfor ofte et tab for naboskabet, når en beboer flytter.

Håndterer konflikter

Mange beboere havde, når der havde været eller var problemer med en nabo, selv henvendt sig til naboen. I en del tilfælde fik beboerne selv løst konflikterne, og i nogle tilfælde har beboerne bedt administrationen om at gribe ind. Der er en tendens til, at etniske danskere er hurtigere til at gribe ind. For nogle beboere med minoritetsbaggrund var manglende danskkundskaber en hindring.

Frygt for at blande sig

Selvom mange beboere selv henvender sig til naboer, så er der blandt mange beboere en frygt for at gribe ind i forhold til de unge. Mange beboere er bange for, at de unge vil hævne sig.

Der er få beboere i undersøgelsen, der har kunnet berette om repressalier. En del beboere har imidlertid oplevet, at unge har svaret frækt og i nogle tilfælde truende tilbage, når de unge er blevet irettesat.

Denne frygt for repressalier mindsker den sociale kontrol, som beboerne kan bidrage med i forhold til de unge. Den demonterer derfor en væsentlig mekanisme i et boligområde. Det svækker den gensidige påvirkning af normer for god adfærd, som beboere udøver over for hinanden, og det gør det vanskeligere at gribe ind over for de unge.

Information virker

Når der sendes information ud til beboerne, kan det se ud som om, informationen ikke bliver læst. Der er nemlig normalt altid nogen, der ikke retter sig efter det, der er sendt ud. Det er imidlertid ikke korrekt, at det ikke virker. De fleste beboere læser informationen eller får den oversat og har kendskab til den. Flere giver også udtryk for, at de har ændret adfærd.

Sko på trappen og paraboler i facaderne udgør et særligt emne i denne sammenhæng. Nogle indvandrere synes ikke, at det er noget problem og er derfor mindre tilbøjelig til at følge anvisningerne – mange følger dem dog alligevel.

Kendskab til økonomi og demokrati

Nogle professionelle oplever, at indvandrere i bebyggelserne ikke har viden om ejendommens organisering og tror, at deres husleje blot går til en eller anden ejer. Det er muligvis korrekt, at der er beboere, der tror det.

Vi har ikke mødt dem blandt vores interviewpersoner. De fleste ved, at der er et afdelingsmøde, hvor de kan deltage. En del tror dog ikke, at det nytter at sige noget på mødet. Mange ved imidlertid, at der er en klar sammenhæng mellem det, der sker i boligområdet og deres husleje. Flere er tydeligt util-

fredse med, at de skal betale for udbedring af det hærværk, som nogle af de unge udøver og for oprydning efter dem, der smider affald på græsset eller lægger affald uden for containerne.

Det tabte fællesskab

Mange danske beboere, der har boet i bebyggelserne før der kom mange indvandrere i bebyggelserne, oplever livet i bebyggelserne nu som et tab. De fortæller, at de har levet i en bebyggelse, hvor der var orden – og det er et stort tab for dem, at de nu ser uorden på mange måder. De ser derfor i mindre omfang boligområdet som værende deres boligområde.

De oplever også, at der er gået et fællesskab tabt, og at der var et bedre fællesskab tidligere. Det sidste svarer ikke helt til det, som flere har fortalt om karakteren af det sociale liv dengang. Der var blandt en del danskere et godt netværk. Mange kendte hinanden, og nogen fik god kontakt med hinanden, bl.a. gennem børnene. Det var imidlertid for de færreste et tæt samvær naboskab eller tæt netværk.

Når det tidligere sociale liv går tabt, så skyldes det ikke entydigt indvandrere, men snarere at der er færre af de 'gamle' danskere tilbage i bebyggelserne – mange af de beboere, man havde kontakt med er flyttet eller er døde.

Integration

Mange indvandrere vil gerne have, at der er flere beboere med etnisk dansk baggrund i bebyggelserne. Mange oplever, at de mange indvandrere i bebyggelserne medfører, at de bor i et område afsondret fra det danske samfund. Nogle forestiller sig også, at de vil få mere kontakt til etnisk danskere. Det sociale liv i bebyggelserne indeholder imidlertid ikke et stærkt socialt liv mellem naboerne. Det er derfor begrænset, hvor meget det sociale liv mellem naboerne kan bidrage til en øget integration.

De mere svage bånd, der er mellem beboerne på tværs af etniske skel, herunder også mellem indvandrere og danskere, kan imidlertid udgøre væsentlige kanaler til danske miljøer for indvandrere.

Sammendrag af rapport

Det sociale liv

De multietniske boligområder adskiller sig fra andre bebyggelser ved at have en stor andel af beboere, der ikke har etnisk dansk baggrund og ved at have grupper af beboere med mange forskellige etniske baggrunde.

I undersøgelsen er der set på de enkelte beboeres kontakter til andre, til naboer, og til hvilke netværk, de har i bebyggelserne. Der er set på deres forhold til organiserede aktiviteter og beboerdemokratiet.

Naboskaber

Beboerne, der er interviewet, har generelt et godt forhold til deres naboer. Intensiteten i naboskaberne varierer meget. Der er naboer, der blot hilser på hinanden og nogen småsnakker, når de mødes. Beboerne er generelt parate til at være hjælpsomme over for hinanden, og mange har et forhold til deres nabo, hvor de får, eller ved at de kan få, hjælp i forskellige situationer. Det er forholdsvis få, der har et samværsforhold til deres naboer. Der er eksempler på, at både danske familier og indvandrerfamilier har det.

Naboskaber fungerer normalt på tværs af etniske skel. Beboerne ser generelt deres naboer som naboer og ikke som personer, der har en bestemt etnicitet. Nogen siger, at de ikke går op i naboernes etnicitet. Det gælder i høj grad de mindre intensive former for naboskab (hilse, småsnakke og nytte). Vi har kun mødt få samværsnaboskaber. De har både været etnisk afgrænset og på tværs af etnicitet.

Generelt har danskere det godt med naboer med indvandrerbaggrund. Der er dog enkelte danskere, der ikke bryder sig så meget om det. Specielt nogle ældre danske beboere, der har boet i en bebyggelse mange år, oplever, at naboskabet for dem er ændret og oplever et tab ved det.

Når der er konflikter i en opgang, er det normalt blot en enkelt husstand, der er genstand for problemet. Ofte kontakter beboerne selv denne husstand og det giver i en del tilfælde resultater. I nogle tilfælde må beboerne give op og nogle gange henvender de sig til administrationen.

Der er i bebyggelserne normalt ikke mange situationer, hvor beboerne kan komme i kontakt med hinanden (berøringssituationer). Man mødes på trappen og måske i gården. Det betyder, at det kan tage tid, før man kommer til at kende nye naboer.

Naboskaberne hæmmes, som andre steder af, at beboerne ikke har tid til naboskab. Det hæmmes også af mange flytninger, som indebærer nye naboer, som det tager tid at komme til at kende.

Sprog er en hæmsko for nogle beboeres kontakt til naboerne, hvis de ikke kan tilstrækkeligt dansk.

De fleste beboeres tanker om en god nabo svarer meget til det, som man også i de fleste tilfælde realistisk kan få ud af naboskabet. En god nabo er en man ved, hvem er, som man hilser på, og som man kan få hjælp fra, hvis det er nødvendigt. Selvom det er de færreste, der har en tæt social kontakt til en nabo, så afholder det ikke nogle fra at have små drømme om et tættere naboskab, hvor man snakker godt med naboen og drikker kaffe med engang imellem.

Der er flere udsagn som tyder på, at nogle indvandrere tager det naturligt, at man har kontakt med naboerne, og f.eks. uopfordret hjælper i forskellige situationer. Nogle indvandrere forventer, at man naturligt har kontakt med naboerne, herunder at de ikke er fremmede personer. Nogle indvandrere giver udtryk for, at man ikke kun siger hej, men også spørger til, hvordan det går. Nogle giver udtryk for, at de synes danskere er tilbageholdne og 'kolde'. Nogle indvandrere fortæller, at det for dem er naturligt, at man tager kontakt til nye naboer eller omvendt, at nye naboer kommer og hilser på. Det er dog de færreste, der har brudt den gængse norm om, at man ikke uopfordret ringer på og hilser på nye naboer.

Netværk

Det er markant, at de netværk, der er i bebyggelserne, i høj grad er etnisk afgrænsede.

Beboerne ser ikke deltagelse i de etnisk afgrænsede netværk som en følge af eventuelt fjendtlige eller afstandtagende holdninger til andre etniske grupper. Netværkerne er snarere udtryk for, at det er mere ligetil at have kontakt med nogen fra egen etnisk gruppe – både på grund af fælles kulturelle berøringssituationer, og fordi man har et fælles modersmål.

Det er også markant, at mange af beboerne kun har kontakt til få andre beboere i bebyggelserne. Nogle har stort set ikke kontakt med nogen udover naboerne - hvis de har det. Det betyder, at mange beboere reelt ikke er med i netværk i bebyggelserne eller kun i netværk, hvor de selv kun har få relationer.

Manglende tid er med til at begrænse udbredelsen af netværk. Flere har givet udtryk for, at deres deltagelse i netværk i bebyggelsen falder, når beboerne har arbejde. Det indebærer, at nogle kvinder har mere tid til netværk, idet kvinderne oftere er uden for arbejdsmarkedet.

Indholdet i de netværk beboerne er med i spænder vidt. Mange af beboerne beskriver deres relationer til andre som værende uden væsentlig substans. Det er mest relationer på småsnaksniveau eller blot "hej", fordi man ved, hvem den anden er. Der er imidlertid også netværk i bebyggelserne inden for de etniske grupper, hvor beboerne yder hinanden tjenester og som træ-

der til, når nogen har brug for hjælp. En del af de etniske netværk dækker et større område end selve bebyggelsen.

Fester og familiebegivenheder med mange deltagere er en del af nogle netværk. I nogle etniske grupper er familiebegivenheder, som f.eks. bryllup, en begivenhed, hvor mange med kendskab til familien indbydes. Sådanne fester kommer da til at fungere som steder, hvor man møder andre i samme netværk, selvom man ikke jævnligt har kontakt med dem.

Netværk indebærer også i nogle grupper social kontrol – man holder øje med hinanden, og der bliver snakket, hvis nogen afviger fra alment accepteret adfærd i gruppen.

Der er også multietniske netværk i bebyggelserne. De har typisk et udspring i situationer, hvor bestemte opgaver eller situationer har bragt beboerne sammen. Det kan f.eks. være, at beboerne har lært hinanden at kende på en sprogskole. De unges netværk er i mange tilfælde multietniske.

Det er få husstande, der har anden familie i bebyggelserne. Nogle har enkelte familiemedlemmer i bebyggelsen og enkelte har mange familiemedlemmer i bebyggelsen. Det tyder på, at bebyggelserne ikke er dækket af omfattende familienetværk, men også at der er nogle familier, der har en del familiemedlemmer i bebyggelserne.

Deltagelse i bebyggelsens aktiviteter

Mange beboere deltager ikke i bebyggelsens aktiviteter eller i beboerdemokratiet.

I mange tilfælde kender de ikke til aktiviteterne. De fleste ved, at der er et beboerdemokrati, men deres viden om det er oftest begrænset. Generelt er beboere med indvandrerbaggrund mere deltagende i aktiviteterne end beboere med dansk baggrund.

Det kan til dels skyldes, at husstande med etnisk baggrund i de tre boligområder har en høj andel børnefamilier. I en stor andel af beboerorganiserede aktiviteter indgår børnene som en væsentlig del. Det var også tilfældet, da nogle af de ældre danske beboere havde mindre børn. Deres børn bor nu ikke længere hjemme.

Det har sandsynligvis også betydning, at nogle indvandrere har aktivitet i egne etniske netværk i bebyggelserne.

Der er i to af bebyggelserne et udtrykt ønske om at få et beboerhus, idet nogle beboere mener, at det vil fremme lokale aktiviteter og give mulighed for en mere fast organisering af aktiviteter.

Deltagelse i beboerdemokratiet

Det er generelt få af beboerne, der deltager aktivt i beboerdemokratiet ved f.eks. at deltage i afdelingsmøderne.

Beboere, der deltager, udtrykker normalt et af to rationale for at deltage. Det ene er, at det bør man, når man bor i en almen bebyggelse. Det andet er en individuel interesse i konkrete sager. Et afdelingsmøde i en bebyggelse om parabolantener havde f.eks. mange deltagere. Nogle angiver også, at det er en måde at få information om, hvad der foregår.

Beboere, der ikke deltager, har mange forskellige begrundelser for ikke at deltage. Nogen angiver, at de ikke har tid og ikke kan få møderne til at passe ind i dagligdagen med f.eks. børn. Andre siger, at det er vanskeligt for dem at følge med i, hvad der foregår på møderne, fordi de ikke kan forstå dansk godt nok.

Nogle, der har deltaget i afdelingsmøderne, men ikke længere gør det, begrundes det med, at de ikke kan se, at det gør nogen forskel, om de deltager. Nogle oplever møderne som bare snak og ofte noget, de ikke kan se relevansen i. Der er flere beboere, der siger, at det ikke er noget for dem. Det kan være fordi det ikke er relevant, men det kan også være, fordi en beboer ikke evner at se relevansen i det, der sker på møderne.

Problematisk adfærd

Vi har registeret to typer problemer. Den ene er knyttet til den daglige adfærd i husstandene. Det drejer sig om f.eks. affaldshåndtering, renlighed og orden. Den anden type er knyttet til de unges adfærd.

Den problematiske adfærd har været et af fokuspunkterne i undersøgelsen. Det betyder, at den i rapporten naturligt får en stor vægt, og at de mange opgange og dele af bebyggelser, der fungerer uden problemer, får mindre vægt i rapporten.

Den problematiske adfærd vedrører adfærd i opgangene, kældrene, udearealerne og vaskerierne. Der er problemer i forbindelse med affaldshåndtering, opsætning af parabolantenner og med støjende adfærd. Der er fugtproblemer, som især administrationen tilskriver forkert adfærd i boligen. Endelig er der hærværk, tyveri og chikane i bebyggelserne.

Det er gennemgående, at den problematiske adfærd normalt ikke sker hver dag, men det er hverdag i mange beboeres hoveder. Når det bliver til hverdag i beboernes hoveder, er det bl.a. fordi den problematiske adfærd er forekommet mange gange og derfor sandsynligvis vil forekomme igen. Der er også handlinger, som huskes lang tid og dermed bliver en del af hverdagen, selvom det er lang tid siden, at det skete. Hærværk er imidlertid konkret hverdag, indtil det bliver repareret.

Det er typisk, at det er få og i de fleste tilfælde kun én husstand i en opgang, der giver anledning til problemer, og at de øvrige husstande fungerer uden problemer.

Det er ikke muligt fra undersøgelsens materiale at sige, om det er få eller mange, der ikke respekterer, at man ikke smider papir m.m. på udearealerne.

Det er normalt, at hovedparten af beboerne er enige om, hvilke fælles normer, der skal gælde for adfærden i bebyggelsen. Det gælder især normer, der direkte udspringer af livet i bebyggelsen – renlighed, orden og affaldshåndtering. Det er anderledes med regler, der udspringer af andre forhold, som f.eks. paraboler, der i høj grad udspringer af en bygningskultur i Danmark og af sko på trappen, der udspringer af et krav fra brandmyndighederne.

Der er forskellige holdninger til larm. Beboernes grænser for larm er i nogle tilfælde subjektive, idet de kan afhænge af deres relation til naboen og en oplevelse af, at naboen normalt tager hensyn. Nogle er også af den opfattelse, at der altid vil være nogen larm, f.eks. fra børn.

Adfærdsproblemer i bebyggelserne kan ikke entydigt knyttes til beboernes etniske baggrund. Langt hovedparten af beboerne fungerer uden at give anledning til problemer. Det er som nævnt få, der giver anledning til problemer, og de kan ikke knyttes til en bestemt etnisk gruppering.

Der er dog en del beboere, der mener, at nogen adfærd kan forklares med beboernes baggrund, før de kom til Danmark. Nogen mener f.eks., at man kan være mere tilbøjelig til at smide papir på udearealerne, når man er vokset op i byer, hvor det var normalt, at man gjorde det.

I mange tilfælde har beboere selv henvendt sig til naboen, som de syntes havde en problematisk adfærd, og i mange tilfælde med gode resultater. I nogle tilfælde har beboere dog ikke kunnet komme igennem til naboen og har da bedt administrationen om at gribe ind.

Der er flere beboere, der giver udtryk for, at de ikke har turdet gribe ind, fordi de har frygtet at blive udsat for repressalier. Det er især over for de unge.

De unge

Adfærden hos nogle af de unge påvirker de fleste af beboerne meget, og mange beboere tilskriver grupper af unge en stor del af problemerne i områderne. Deres adfærd giver de voksne en del bekymringer, og den gør mange utrygge.

Det er især *hærværk, tyveri og til dels vold*, der giver de voksne anledning til bekymringer, selvom kriminaliteten forekommer i forskelligt omfang i områderne. Det skaber utryghed.

Tryghed skabes i en dialektisk proces mellem det enkelte menneske og omverdenen. Det enkelte menneske modtager informationer fra begivenheder i omverdenen og baserer sin vurdering af situationen på disse informationer. Sådanne informationer kan være mere eller mindre dækkende for begivenhederne. I sidste ende er det beboerens tolkning af informationerne, der genererer en tryghedsfølelse. Beboerne har ofte informationerne om begivenhederne fra andre eller fra medierne. Mange beboere har dog været i kontakt med de unge og har da oplevet de unge råbe efter dem selv eller andre. Utrygheden forstærkes af, at mange beboere ikke forstår, hvorfor de unge opfører sig, som de gør. De har heller ikke kontakt med de unge, så de kunne få denne forståelse. Det skaber en uvished om deres reaktioner. Hertil kommer, at der kan indgå kulturelle koder i adfærden, som andre ikke kan se.

Utrygheden og uvisheden medfører, at mange er bange for at anmelde de unge – både til ejendomsadministrationen og til politiet, hvis det sidste er relevant. Vi har kun mødt få konkrete fortællinger om chikane, men en del beboere frygter chikane, hvis de anmelder de unge. Det gælder også ved anonym anmeldelse.

De beboere, der har børn, er bekymrede over, at den dårlige ungeadfærd kommer til at gå ud over deres børn. Det er frygt for, at deres børn bliver udsat for vold, for at deres børn bliver påvirket af et dårligt ungemiljø og for at de bliver inddraget i det.

Flere forhold forstærkede denne frygt. Flere beboere fortalte, at de ikke kunne overvåge deres børn konstant, når børnene var ude og derfor aldrig med sikkerhed kunne vide, hvad de lavede. Nogle søgte at holde børnene og de unge inde, mens andre ikke mente, det reelt var muligt at holde dem ude fra børne- og ungemiljøet i bebyggelsen.

Nogle indvandrersforældre har valgt at flytte deres børn til en skole væk fra boligområdet og nogle overvejer at skifte bopæl, fordi de er bekymrede for deres børns opvækst i boligområdet.

At bo i et multietnisk boligområde

Mange af de forhold, der er beskrevet ovenfor, omhandler forhold, der er præget af, at det er multietniske boligområder. Emnerne er dog relevante i alle boligområder – naboskab, netværk og adfærd i forhold til nødvendige funktioner som renholdelse, affald m.m.

De multietniske boligområder aktualiserer imidlertid også en række emner, som særligt udspringer af, at boligområderne er multietniske.

Det er:

- Integration
- De få, der giver problemer
- Holdninger til beboersammensætningen
- Virkninger af omverdenens syn på livet i bebyggelserne
- Holdninger til livet i bebyggelserne
- Generaliseringer om de andre
- Ejendomsadministration i et multietnisk boligområde.

Integration

Ordet integration anvendes i mange betydninger. I sin grundbetydning siger det noget om, hvad man i et samfund skal være fælles om, og hvor vi som individer kan følge vores egne værdier og normer. I ethvert samfund reguleres det i en løbende proces. Når nye grupper træder ind i et samfund aktualiseres denne proces yderligere.

Mange indvandrere i bebyggelserne oplever ikke, at deres liv i bebyggelserne bidrager til deres integration i det danske samfund. Flere udtrykker, at de

føler sig lukket inde i en enklave, og at de ikke i boligområdet har mange muligheder for at have kontakt med danskere.

Det er imidlertid et spørgsmål, hvor meget det sociale liv i boligområderne kan bidrage til en øget integration. Det sociale liv, der er registreret i områderne, indebærer en begrænset kontakt mellem naboerne, og netværkene i områderne er meget etnisk afgrænsede. De svage bånd, der kan være mellem danskere og indvandrere, kan imidlertid ses som potentialer, som kan være meget nyttige i konkrete situationer.

Det begrænsede sociale liv udelukker imidlertid ikke, at aktiviteter i boligområderne kan bidrage til bedre integration. Det gælder både aktiviteter, der retter sig mod livet i bebyggelsen, og aktiviteter der støtter indvandreres integration i det danske samfund generelt.

De få der giver problemer

Fra mediernes beskrivelser af problemer i multietniske boligområder kan man få det indtryk, at en meget stor andel af beboerne bidrager til problemer med livet i bebyggelsen. Det er gennemgående i udsagn fra både beboere og professionelle, at det er få husstande, der giver anledning til problemer. I opgange med problemer er det typisk en eller måske to husstande, der medfører problemer, og de øvrige beboere kan oftest entydigt angive hvem det er.

I forhold til livet i den samlede bebyggelse er det især de professionelle, der har overblik. Ifølge dem er det typisk få husstande eller få unge, der medfører, at der er væsentlige problemer i bebyggelsen.

Det kan i praksis være svært at vurdere, idet der er flydende grænser til hvad, der er væsentligt. En professionel siger f.eks. at vedkommende har kendskab til ca. 50 unge, der har begået kriminalitet, men vurderer også, at det nok kun er ca. 10, der driver balladen i bebyggelsen, der har ca. 2500 beboere og ca. 850 husstande.

I et andet område, der er ca. halvt så stort, siger en professionel, at det er i mellem 4 og 20 familier, der har en adfærd, som medfører at bebyggelsen ikke fungerer godt nok – afhængig af hvor man sætter grænsen for ikke at fungere godt nok.

Uanset om det er det ene eller det andet tal, så er det gennemgående, at det er få, der har en adfærd, som medfører, at boligområdet ikke fungerer godt nok, samt at livet i boligområdet ville være meget 'normalt' uden disse få problematiske adfærd.

Holdninger til beboersammensætningen

Til spørgsmålet om hvorvidt det er godt at bo i et område, hvor en stor andel af beboerne er indvandrere, har de fleste svaret, at de synes, at andelen af indvandrere er for stor, og at de gerne vil bo blandt flere danskere. Det svar har dominerende hos både danskere og indvandrere i boligområderne.

Der er dog et stort spektrum af svar. Nogle vil blot have en mere ligelig fordeling. Nogle vil have en fordeling, der svarer til fordelingen i Danmark. Nogle er godt tilfredse med fordelingen og andre synes hovedproblemet er, at der er så mange forskellige etniciteter og syntes, det ville være bedre med kun 2-3 i et boligområde. Endelig er der nogle, der mener, at det er et problem med den store andel af socialt dårligt stillede danskere.

Beboerne angiver mange forskellige grunde til, at de synes der bør være flere danskere i boligområdet. I en del tilfælde er det ikke, fordi de synes det er dårligt med få danskere, men fordi det medfører, at boligområdet får en dårlig omtale og bliver benævnt som en ghetto. I en del andre tilfælde har beboerne syntes, at beboersammensætningen medførte, at boligområdet lukkede sig om sig selv, og at det blev svært at komme i kontakt med danskere.

Virkninger af omverdenens syn på livet i bebyggelserne

Beboerne i alle de tre områder er helt opmærksomme på, at deres boligområde har et dårligt ry. Mange mener, at medierne spiller en meget stor rolle, og at det skaber et overdrevent og skævt billede af livet i boligområdet. Beboerne oplever også, at dårlige begivenheder har en meget lang levetid i folks hukommelse. Ballade og vold kan hænge ved bebyggelsen i 3-4 år efter, de er sket.

Det er et tilbagevendende tema hos mange beboere, at de ikke selv oplever mange af de dårlige ting, der siges om boligområdet. Nogle gange får de dem fortalt af andre beboere, og andre gange læser eller hører de om dem i medierne.

Der er en stor variation i beboernes reaktion på det ry, boligområdet har. Nogle forsvarer området, andre samstemmer og andre har det mere dobbelt, idet de er enige i, at der er problemer, men at det ry, som området har, ikke er dækkende.

De danske beboere, der har boet i området i lang tid, føler sig typisk meget knyttet til boligområdet. De oplever det dårlige ry dobbelt, idet de selv synes området er ændret meget til det værre, selvom de ikke nødvendigvis er enige i det ry, som området har.

Nogle beboere anvender begrebet 'ghetto' for at betegne bebyggelsen og bruger ordet til bl.a. at beskrive, at der er mange indvandrere. Andre mener ikke, at begrebet er dækkende og ser det som en nedladende beskrivelse af boligområdet – blot fordi der er mange indvandrere.

Gammeldanskerne, der er tilbage i bebyggelserne

To af de undersøgte boligområder er bygget for mere end 40 år siden. De har derfor beboere, der har været unge i bebyggelserne, og som har boet der inden, der flyttede mange indvandrere ind i bebyggelserne.

Disse gammeldanskere oplever et dobbelt tab ved de ændringer der sker. De oplever, at der kommer andre adfærdsnormer ind i bebyggelserne. For mange af dem har bebyggelserne været præget af nogle adfærdsnormer, som sikrede, at der var orden i området. De oplever både, at der andre normer, og at der er en manglende respekt for gældende normer.

De oplever også, at det sociale miljø, som de havde, forsvinder. De husker et omfattende netværk, som de færdedes i, og ser at det ikke mere – fordi beboere er flyttet eller er døde. De er også selv kommet i en anden epoke i deres liv. Da de flyttede ind var de typisk unge og havde børn. Nu er de fleste af dem over 60 år.

De har ikke entydigt et dårligt forhold til indvandrerne. Der er en del, som ser indvandrere som årsagen til mange af problemerne, men der er også en del som har et godt forhold til deres indvandrer-naboer.

Generaliseringer om de andre

Det er alment, at vi som mennesker skaber generaliseringer om, hvordan andre grupper er. Sådanne generaliseringer kan være baseret på konkrete møder med personer fra gruppen. De kan også være baseret på fortællinger overleveret af andre. Hvis de hovedsageligt er baseret på fortællinger uden væsentlig direkte kontakt, bliver de til myter.

I boligområder med mange etniske grupper vil der være et grundlag for at lave generaliseringer om de andre. Mange af beboerne har imidlertid ikke haft sådanne generaliseringer. En del beboere har fortalt, at de ikke vurderer andre ud fra deres etnicitet, og at det er ligegyldigt for dem. Andre siger, at de ikke kan se forskelle på deres forskellige kulturer.

Der er imidlertid også nogle beboere, der har forestillinger om andre. De generaliseringer, som beboerne har, indeholder ofte en syndebugke-logik. Man tildeler andre etniske grupper en problematisk adfærd og gør dermed samtidig sin egen gruppe bedre.

Der er en tendens til, at etniske danskere skaber forestillinger om indvandre- re som en samlet gruppe og ikke skelner mellem de mange etniske grupper. Det bliver dermed en 'dem og os' logik. I fortællingerne om indvandrere ind- går ofte, at de er styret af traditioner.

Det var dog ikke alle etniske danskere, der betragtede indvandrere som én gruppe, og når de skelnede var det oftest somaliere, der blev udskilt som en særlig problematisk gruppe.

Der er også indvandrere, der har generaliseringer om de andre. Det er da også ofte somaliere, som er målet for negative fortællinger, men også andre grupper kan være målet for fortællingerne. I et område, hvor der var mange afghanere mødte vi også negative fortællinger om afghanere.

Vi har kun mødt få tilfælde, hvor fortællingerne har fået direkte konsekvenser for en beboers adfærd over for den anden gruppe.

Ejendomsadministration i et multietnisk boligområde

Undersøgelsen har ikke haft fokus på administrationen af boligområderne. Interviewene indikerer imidlertid nogle særlige opgaver for boligadministrati- onen.

Flere udsagn indikerer, at der er forhold i områderne, som giver en særlig økonomisk belastning. Det er åbenlyst, at hæværk koster penge. Renhol- delse nævnes også som omkostningstungt og tilsvarende, at der kan være ekstraordinære vedligeholdelsesopgaver – specielt, hvis der er mange flyt- ninger.

Disse udgifter kan medføre højere huslejer, og også til at der ikke er råd til den service, som en ejendomsinspektør ellers gerne ville give.

I ejendomsadministrationen får man ofte den opfattelse, at det ikke nytter med regler og information om, hvilke adfærd der er passende, f.eks. med hensyn til affald. Der er en oplevelse af, at information ikke bliver læst.

Det sidste er ikke korrekt. De fleste af de beboere, der blev interviewet kun- ne fortælle om de skrivelser, de havde modtaget. Hvis de ikke selv havde kunnet læse dem, havde de som regel fået nogen til at oversætte for sig.

Når ejendomsadministrationen har en oplevelse af, at det ikke nytter, kan det hænge sammen med, at de som regel møder de beboere, der ikke kan finde ud det. Hertil kommer, at det typisk kun er en mindre del af beboerne, som ejendomsadministrationen møder. En ejendomsinspektør siger f.eks., at der måske er ca. 5 pct., som de kender godt og møder tit og andre 10 pct., som de ser engang imellem, og så er der alle de andre.

De tre bebyggelser

Akacieparken

Generelt om bebyggelsen

Akacieparken ligger i Valby I Københavns Kommune.

Akacieparken er opført i 1995 og ejes af boligselskabet Lejerbo.

Det er det mindste af de tre caseområder med kun 394 boliger, hvoraf 364 er familieboliger og de sidste 30 er ungdomsboliger. Der bor i alt 1235 personer i området (i 2008).

Der er en stor andel af børn og unge mellem 0-18 år, de udgør 43,4 %. Det er den største andel børn og unge sammenlignet med de andre caseområder – oveni er Akacieparken området med de mindste udearealer til ophold og leg, sammenlignet med de to andre områder. Gruppen mellem 18-64 år udgør 51,5 %. De ældre 65+ udgør kun 5,1 %.¹

Området ligger ud til Valby Langgade tæt på Langgade S-tog station. Området er tæt på alle nødvendige faciliteter såsom indkøbsmuligheder, skoler, stationer osv. På den måde er området en integreret del af Valby, selvom bebyggelserne er anderledes end de omkringliggende. På den modsatte side af Valby Langgade, overfor Akacieparken ligger et ældre villakvarter. Akacieparken ligger desuden lige op ad kommunegrænsen til Frederiksberg Kommune, med højhusbyggeriet Domus Vista og et lille indkøbscenter tæt ved.

Boligart navn	Rum	Antal	Min. m2	Max. m2	Min. husleje	Max. husleje	Min. Indskud	Max. Indskud
Familieboliger	2	30	66.26	66.66	5120	5153	12583	12659
Familieboliger	3	240	76.81	94.95	5829	7054	14586	18031
Familieboliger	4	94	106.25	106.25	7723	7723	20177	20177
Ældreboliger	2	30	66.49	66.49	5566	5566	14533	14533

Kilde: Akacieparkens hjemmeside: <http://www.lejerbo.org/afd463-0/boliger.aspx>

Områdets fysiske karakter

Akacieparken er bygget i beton med gule skalmursten og gråmalede facader. Der er to 2 typer bebyggelse i området; 6-etages boligblokke og rækkehuse med tilhørende individuelle haver (med 3 etager i hvert rækkehus).

Etageboligerne har egen altan/opholdsterrasse og indgang via en fælles altangang. De har elevator og åbne trappeopgange. (Se billedet)

Bebyggelserne er placeret så de former små afgrænsede gårde med legestativer, bænke, grus og forskellig beplantning. Bebyggelserne har derfor deres "egne" tilhørende gårdarealer, som er åbne for alle. Der er 4 gårde omkring etagebebyggelserne og flere mindre udearealer ved rækkehusene og kun ét fælles boldbur for hele bebyggelsen.

Området og udearealerne er grønne og fremstår velholdte. Der er meget liv i de små gårde og ved boldburet, især børnene bruger alle udearealer flittigt. Mange af beboerne har opsat parabolere på deres altaner (se billede).

¹ Tallene er fra 01.01.2008 – Programbestyrelsen november 2008

Figur 1 Indgangssiden i etagebebyggelse med altangange og elevator/trappe/affaldsskakt..

Figur 2 Gårdmiljø i etagehusdelen

Figur 3 Gårdmiljø i rækkehusdelen

Figur 4 En del altaner har paraboler

Figur 5 Boldbur til de unge - bruges flittigt

Socioøkonomiske forhold

I 2007 var 48 % af beboerne udenfor arbejdsmarkedet. Denne gruppe har været jævnt dalende siden 2001 hvor 55 % var udenfor arbejdsmarkedet. Den gennemsnitlige årlige indkomst for beboerne er således også steget fra 132.134 kr. i 2001 til 146.793 kr. i 2008.

Andelen af beboere, der er indvandrere og efterkommere, er også steget en smule de sidste år. I 2003 udgjorde denne andel 71,1 % og er steget til 74,5 % i 2008. Området har lige siden opførelsen i 1995 haft en forholdsvis stor andel indvandrere og flygtninge, bl.a. fordi mange flygtninge og indvandrere blev anvist hertil i starten – nogle af dem direkte fra asylcenteret.

Sammenlignet med de to andre caseområder har Akacieparken (i 2008) den største andel af indvandrere og efterkommere, og har også den største andel beboere udenfor arbejdsmarkedet.²

² Disse tal er dog i udvikling og de præcise tal for 2009 kendes ikke. Det skyldes bl.a. indførelsen af nye udlejningsregler, kaldet "fleksibel udlejning" i Akacieparken, hvor folk med arbejde eller under uddannelse rykkes op på ventelisten.

Boligsocialt arbejde og udviklingsplaner

Nogle af lejlighederne i bebyggelsen ejes af kommunen og boligselskabet. Der er således lejligheder som bruges som fritidsklub, kvindeklub m.m. Der er også dele af kælderetagen som bruges af afdelingsbestyrelsen. Kommunen har også en lejlighed, der bruges som filial for kommunens socialrådgiver.

I flere år har der været en beboerrådgiver ansat i bebyggelsen i lokalerne kaldet "Botikken". Det boligsociale arbejde er siden 2008 blevet udvidet for en periode i forbindelse med en helhedsplan for bebyggelsen. Projektet kaldes "Akacieparken på Vej!" og løber indtil 2012. Det er en samlet indsats med en bred vifte af tiltag. Der er 4 ansatte på projektet. Udover projektlederen er der forældre-, unge- og boligsocialkoordinatorer. Blandt nogle af projekterne er der ³:

- Ungeprojekt for unge mellem 16-25 år, herunder fokus på beskæftigelse og uddannelse, kommunens mentorordninger, fritid og idræt samt oprettelse af pulje til kulturelle tiltag
- Forældreprojekt for familier med skolesøgende børn, herunder fokus på evnen til at bo, familieindsats med fokus på sundhed og beskæftigelse

Tingbjerg-Utterslevhuse

Generelt om bebyggelserne

Tingbjerg ligger i den nordvestlige del af Københavns Kommune. Utterslevhuse ligger som enklave med tilknytning til Tingbjerg og ud til Vestvolden. Tingbjergs etageboliger er bygget i etaper fra 1955-1971. Utterslevhuse er opført i 1996. Tingbjerg-Utterslevhuse ejes af to boligselskaber; FSB bolig Tingbjerg og Samvirkende Boligselskaber.

Der er 2467 boliger i alt i Tingbjerg-Utterslevhuse (2008). Området er beliggende i udkanten af Københavns Kommune. Sammenlignet med de andre to caseområder (men også landsgennemsnittet) er Tingbjerg-Utterslevhuse en meget stor bebyggelse, nærmest en by-i-byen. Området har derfor også sin egen indkøbsgade, med supermarked, pizzeria og enkelte andre specialbutikker. Det ligger tæt på Utterslev Mose, som er et stort naturområde med en sø. Det er ikke beliggende ved en togstation, men er forbundet til København med et par buslinjer.

I forhold til de to andre caseområder har Tingbjerg den mindste andel børn og unge fra 0-18 år. Her udgør denne gruppe "kun" 33 % og gruppen på 18-64 år er på 57,7 %. De ældre beboere (65+) udgør 9,3 %

Områdets fysiske karakter

Bebyggelserne i Tingbjerg er markant anderledes end mange andre almene boligbebyggelser. Det er de laveste etagebyggerier i forhold til både Utterslevhuse og de andre caseområder. De er bygget med gule mursten og de karakteristiske hvide skodder og næsten flade tage (med kun 11 graders hældning). Byggerierne er nok mest kendt for arkitekten bag dem, Steen Eiler Rasmussen.

Utterslevhuse ligger i forlængelse af Tingbjerg. Det er opført i beton og har en helt anden karakter og udformning end Tingbjerg, som det fremgår af billederne nedenfor. Bebyggelsen har flere farver og altaner og er en etage højere end Tingsbjergs byggeri.

³ Beskrivelserne af disse projekter er fra Københavns Kommunes projektregister, Beskæftigelses- og integrationsforvaltningen:

<http://213.32.2.236/bif/Projektbanken/Lists/Projektregistreringer/DispForm.aspx?ID=567>

Begge områder har større græsarealer, der forbinder områderne og fungerer som store gårdarealer, men de har også mindre afgrænsede opholds områder og legepladser. (se billeder)

Figur 6 – Tingbjergs boliger set ude fra hovedgaden "Ruten". Her ses byggeriets karakteristiske gule mursten og hvide skodder.

Figur 7 – Tingbjerg set fra bagsiden, med mindre grønne gårdområder med bænke.

Figur 8 – Den centrale indkøbsarkade i Tingbjerg

Figur 9 – Utterslevhuse har en væsentlig anden karakter end Tingbjerg.

Figur 10 – Bagsiden af Utterslevhuse med altaner og mindre grønne områder.

Socioøkonomiske forhold

I Tingbjerg-Utterslevhuse er andelen af beboere udenfor arbejdsmarkedet dalet fra 2001-2007. I 2001 var der 47,3 % uden for arbejdsmarkedet og i 2007 udgjorde denne gruppe 42,2 %.

Den gennemsnitlige indkomst er således steget fra 142.487 kr. årligt i 2001 til 159.690 kr. i 2008.

Andelen af indvandrere og efterkommere er steget med 7,2 % procent, fra 56,7 % i 2003 til at udgøre 63,9 % i 2008.

Boligsocialt arbejde og udviklingsplaner

Tingbjerg-Utterslevhuse har sit eget områdesekretariat som arbejder med helhedsplanen kaldet "Åben By". Projektet løber fra 2007-2012. Der er 5 indsatsområder i helhedsplanen:

- Beskæftigelse
- Sociale og kulturelle aktiviteter
- Åben by. Det handler bl.a. om at ændre beboersammensætningen, skabe flere byattraktioner og bedre kollektive trafikforbindelser.
- Kommunikation og image
- Sundhed. Tingbjerg fik sit eget Sundsheds hus i 2008 med ansatte, der rådgiver og skaber aktiviteter i området.

Rosenhøj

Generelt om bebyggelsen

Rosenhøj ligger i Viby ved Århus

Rosenhøj er opført i årene 1968-1970 og ligger i Århus Kommune i udkanten af bydelen Viby. Rosenhøj er en etagebebyggelse i 4 etager, som er opført i beton. Rosenhøj ejes af boligselskabet Århus Omegn. Området ligger fysisk afgrænset fra resten af byen, dog stadig tæt på et stort supermarked og indkøbscenter. Rosenhøj har sin egen togstation og buslinjer.

Rosenhøj har alt fra 1værelses til 5værelseslejligheder. Der er flest 3 og 4 værelseslejligheder (515 i alt) og 87 1v, 104 2v og 133 5v. Der er i alt 2161 beboere.

Der er forholdsvis mange børn og unge i området mellem 0-18 år – de udgør en andel på 38 %. De 18-64-årige udgør 54 % og de ældre beboere på 65 år og derover udgør 8 %.

Områdets fysiske karakter

Bebyggelserne ligger forskudt af hinanden og er alle lavet i beton. Bebyggelserne har samme udformning, men facaderne har forskellige detaljer med farver i nuancer af grøn, gul, rød m.m. Facaderne er dog overvejende grå. Boligerne har store glasoverdækkede altaner (se billeder). I stueetagen har boligerne udestuer og små individuelle haver. Bygningerne har lukkede op-gange med dørtelefon.

Området udgør cirka 20 hektar med store grønne områder mellem blokkene. Udearealerne består for det meste af store græsplæner med bænke og grill-områder, der ligger mellem de forskudte boligblokke. Der er et område med større boldbure og boldbaner. Rundt omkring i bebyggelsen er der mindre legepladser.

På en forårsdag fremstår området i sin helhed grønt og velholdt. De grønne plæner og træer står i kontrast til de overvejende grå og monotone boligblokke.

Figur 11 - Altansiden med grønne områder

Figur 12 Altanside facade - med blomstrende tjørn

Figur 13 - Indgangssiden

Figur 14 - Grønne udearealer og legeområder

Figur 15 - Der er god plads til udendørs liv og boldspil i Rosenhøj

Socioøkonomiske forhold

Andelen af beboere uden for arbejdsmarkedet har kun været i mindre udsving de seneste år og andelen i 2007 på 42 % er således næsten det samme som i 2001 (42,5 %).⁴ Den gennemsnitlige indkomst i Rosenhøj er således heller ikke steget, men i stedet dalet en smule. I 2004 var den på 149.647 kr. årligt og er i 2008 på 148.163 kr. (Programbestyrelsen 2008) På dette område adskiller Rosenhøj sig således fra de to andre caseområder i København, som har oplevet at flere folk er kommet i arbejde.

Den mest markante statistiske udvikling i Rosenhøj er derimod andelen af indvandrere og efterkommere. På kun nogle få år er andelen af denne gruppe steget med hele 30,2 %. I 2003 var andelen af indvandrere og efterkommere kun på 31,2 % og er steget til 61,4 % i 2008. I forhold til de andre caseområder er denne stigning i andel af indvandrere og efterkommere meget mere markant. I Tingbjerg-Utterslevhuse og Akacieparken har der kun været en stigning på hhv. 7,2 % og 3,4 % i samme periode.

⁴ Tallet er et gennemsnit for alle boligafdelinger i VibySyd, hvoraf Rosenhøj kun udgør ét ud af fire

Forskellen er, at de to andre caseområder i længere tid har haft en stor andel af indvandrere og efterkommere. Derfor er denne andel nu kommet på samme niveau for alle tre områder – dog stadig med Akacieparken som området med flest indvandrere og efterkommere (74, 5 %)

Boligsocialt arbejde og udviklingsplaner

Rosenhøj har et boligsocialt projekt, som indtil videre løber indtil 2011. Projektet kaldes Partnerskabet – i daglig tale lejlighedsprojektet - og blev igangsat i august 2005 som et samarbejde mellem Århus Kommune og Boligforeningen Århus Omegn og Viby Andelsboligforening. Projektet har i alt 3 ansatte, 2 socialrådgivere og en socialpædagog. Det er indrettet i en lejlighed og tjener flere funktioner, bl.a. som lokalområdets møde- og værested. Mange aktiviteter udspringer herfra, og mange mennesker mødes hver uge i lejligheden for at få rådgivning, sætte aktiviteter i gang, modtage undervisning og meget mere.

Der er tre målgrupper for arbejdet:

- Udsatte børn og unge i området
- Forældre og familier til disse børn og unge
- Børnefamilier i området i samarbejde med daginstitutioner og skoledistriktets småbørnsgruppe.

I skrivende stund er der desuden en helhedsplan på vej til at blive vedtaget for hele Søndervangskvarteret, som også indbefatter Rosenhøj.

De tre bebyggelser og landsgennemsnit

De tre udvalgte caseområder er forskellige på en del områder, hvilket vil fremgå af deres indbyrdes beskrivelser. Men ser man dem i forhold til landsgennemsnittet af almene boligområder (Boligområder over 50 boliger – 2004 tal) har områderne nogle fællestræk. De afviger alle markant fra landsgennemsnittet, da områderne er markant større, har en stor andel arbejdsløse og stor andel etniske minoriteter og børn og unge. Afvigelsens grad fremgår af tabellen nedenfor. Det skal bemærkes at tallene er fra 2004 og anvendes her for netop at påpege afvigelsen fra landsgennemsnittet. Nyere tal indenfor de specifikke kategorier kan læses i beskrivelserne ovenfor.

Område	Antal boliger	Antal beboere	Arbejdsløse mv. pct.	Etniske minoriteter pct.	Børn under 18 år pct.	Gennemsnitlig Bruttoindkomst kr.
Rosenhøj	831	2453	35	38	30	169.833
Tingbjerg/ Utterslevhuse	2743	7409	35	58	28	158.210
Akacieparken	389	1406	46	72	43	149.362
<i>Landsgennemsnit</i>	<i>157</i>	<i>352</i>	<i>26</i>	<i>15</i>	<i>19</i>	<i>177.549</i>

Tallene er fra 2004. I Rosenhøj er andelen af etniske minoriteter steget til 61,4 pct. i 2008

Kilder:

Fra udsat boligområde til hel bydel, Programbestyrelsen, november 2008

Hjemmesider:

Hjemmeside for Rosenhøj:

<http://www.vibysyd.dk/alt-om-viby-syd/ressourcer/vis/ressource/138/>

Hjemmesider Akacieparken:

<http://www.lejerbo.org/afd463-0/omOs.aspx>

<http://213.32.2.236/bif/Projektbanken/Lists/Projektregistreringer/DispForm.aspx?ID=567>

Hjemmeside for Tingbjerg-Utterslevhuse:

<http://www.tingbjerg.com/>

Det sociale liv i bebyggelserne

Den megen fokus på multietniske boligområder indeholder nogle opfattelser af det sociale liv i områderne. Det hedder sig for nogle gange, at der er stærke familienetværk i mange af områderne. Der siges også nogle gange, at der i områderne er parallelsamfund eller at selve området er et parallelsamfund.

I mange af disse opfattelser ligger der en forestilling om, at der i de multietniske boligområder er omfattende socialt liv og stærke netværk, der binder områderne sammen.

Disse opfattelser af det sociale liv står i nogen grad i kontrast til det sociale liv, de fleste lever i byen. Bylivet er i høj grad præget af, at de fleste har mange primære kontakter udenfor det område, de bor i, og kun lidt kontakt med andre i boligområdet. I byen kender man måske de naboer, der bor tæt ved, men ellers er andre som udgangspunkt fremmede, som man ikke behøver at forholde sig til.

Uanset om de ovenfor nævnte opfattelser af det sociale liv er dækkende, så er det væsentligt at få indkredset karakteren af det sociale liv i et boligområde. Karakteren af det sociale liv kan i sig selv rumme livskvaliteter for beboerne. Et godt socialt liv kan gøre det rart at bo i området. Det sociale liv rummer også kvaliteter, der kan have betydning for, hvorledes området kan udvikle sig.

I den offentlige debat hedder det ofte, at problemerne i de multietniske boligområder skyldes, at beboerne ikke er integrerede godt nok, og at der er behov for at gøre mere i boligområderne, der kan styrke beboernes integration. En sådan aktivitet for øget integration kan være meget afhængig af om det fungerende sociale liv kan bidrage til at øge integrationen.

I det sociale liv i et boligområde skabes der løbende forståelser (diskurser) af verden, som man som beboer i området bruger til at tolke det, der sker i boligområdet og til at justere sine handlinger i forhold til. I verden omkring boligområdet skabes der også diskurser om boligområdet og livet i boligområdet. Disse diskurser møder beboerne også. De kan tage dem til sig og bruge dem til forståelse af livet i boligområdet. De kan også blot lade dem passere forbi og ikke tage dem til sig.

Socialt liv er et dynamisk fænomen. Det skabes og formes gennem beboernes liv i bebyggelsen og de rammer beboerne har for livet i bebyggelsen. En direkte beskrivelse af det sociale liv er derfor kun et øjebliksbillede af det sociale liv. Det er også vigtigt at se på de forhold, der påvirker dannelsen og udviklingen af det sociale liv.

Gemeinschaft eller Gesellschaft

Det sociale liv kan sættes i relief ved at betragte to klassiske måder at beskrive livet i lokalområder på. De kan endvidere illustrere, hvilke forhold der har betydning for udvikling af fællesskaber i lokalområder.

De to former har mange forskellige betegnelser – Gemeinschaft og Gesellschaft er en af dem. Den stammer fra den tyske sociologi F. Tönnies. Gemeinschaft betyder et samfund, der i høj grad bindes sammen af tætte venskabs- og slægtsrelationer. Gesellschaft beskriver et samfund, hvor det er mere formelle relationer, der binder mennesker sammen, og hvor mennesker har forskellige roller i forskellige sammenhænge og i skiftende sammenhænge (Tönnies, 2001).

Begreberne 'mekanisk solidaritet' og 'organisk solidaritet' fra Durkheim dækker over de samme typer samfund. Mekanisk solidaritet betegner et samfund, hvor individerne i meget høj grad deler værdier og adfærdsmønstre. Den organiske solidaritet betegner et samfund med komplicerede arbejdsfordelinger, hvor individerne hver især udfylder en særlig og afgrænset menneskelig funktion. Durkheim sammenlignede den organiske solidaritet med en biologisk organisme, hvor forskellige dele har hver sin funktion og hvor de tilsammen øger en helhed.

Baggrunden for beskrivelserne af de to slags samfund var skiftet fra det før-industrielle samfund til det 'moderne' samfund. Når der derfor skal findes eksempler på *gemeinschaft*, så er det lettest at finde dem tilbage i tiden. Det betyder imidlertid ikke, at de to typer af samfund ikke fortsat giver relevante karakteristika for nutidens samfund og i forhold til denne rapport til karakteren af livet i boligbebyggelser.

De to typer (idealtyper) udelukker ikke gensidigt hinanden, selvom de ofte er anvendt sådan. Som andre idealtipe beskrivelser kan det ikke udelukkes, at man kan have dele af et samfund, der fungerer som den ene type og dele som den anden. Tilsvarende i et boligområde kan der være noget, der fungerer efter den ene type og noget andet efter den anden.

Inden for boligområder fik de to typer en klar relevans i 50'erne og 60'erne, hvor mange boligområder skiftede karakter. Mange europæiske byer fik i den periode et nyt lag by rundt om den eksisterende by – som de danske parcelhusområder. Det medførte et opbrud i den sociale struktur i eksisterende boligområder. I mange bydele havde man haft en social struktur, der rammende kunne betegnes som *gemeinschaft*. Med bosætningen i de nye byområder forsvandt nogle af rammerne for at have boligområder med *gemeinschaft*.

Det vesteuropæiske byliv er siden blevet mere og mere præget af *gesellschaft* – med små tendenser til en søgen efter *gemeinschaft*. Det gælder ikke kun bylivet. Det er også en generel tendens i de vesteuropæiske samfund. De har gennemgået en udvikling, hvor fællesskaber bliver erstattet af netværk.

Fællesskaber var tidligere et grundvilkår for tilværelsen. Det var ikke en viljeshandling, men noget, der blev skabt, fordi man havde en fælles interesse i det. Fællesskabet bidrog til at give dets medlemmer identitet. I fællesskabet er man beskyttet af de andre i fællesskabet og individet har et ansvar for de andre. Der er en gensidighed i et fællesskab. I netværket har de andre ikke et sådan ansvar og gensidighed. Man er med i netværket, når det passer ind i ens personlige mål, interesser eller værdier. Man er et uafhængigt individ, der kan træde ud af netværket som man finder det passende. Tendensen er så stærk, at man ifølge Bauman har ord for at skabe netværk – man netværker. Man har ikke et tilsvarende ord for at skabe fællesskaber. De skal i dag skabes med viljens magt. De ligger ikke som en del af samfundets måde at fungere på. (Bauman, 2007; Khallash Bengtsen, Sörensson, & Bauman, 2007).

Fællesskabet er imidlertid ikke forsvundet ud af boligområdet. Det var markant i boligområder med *gemeinschaft*. De var præget af mange forskellige former for fællesskab – flergenerationsfamilier, arbejdsfællesskaber m.m. Det er ændret markant i boligområder med *gesellschaft*. Det er nu kernefamilien, der er den markante og gennemgående fællesskabsform i boligområderne. Det kan også kaldes familisme (Daun, 1974). I nogle tilfælde forsøges at skabe nye fællesskaber, som for eksempel bofællesskaber.

Gemeinschaft-gesellschaft i boligområder

Når gemeinschaft og gesellschaft skal overføres til boligområder, så er det mere relevant at tale om, hvorledes de egenskaber, man forbinder med de to begreber viser sig i to former for naboskaber.

Vi vil i det følgende anvende begreberne

- Værdibaseret naboskab (gemeinschaft)
- Kognitivt naboskab (gesellschaft)

for to typer naboskab, hvor det værdibaserede naboskab har egenskaber, der svarer til gemeinschaft og det kognitive naboskab har egenskaber, der svarer til gesellschaft (Daun, 1974).

Naboskabet adskiller sig fra andre sociale netværk ved, at personkredsen udgøres af personer indenfor en vis afstand fra boligen. Med naboer menes typisk personer, der bor i samme opgang eller altangang eller måske også i naboopgangen eller i samme blok, hvis den ikke er for stor (opgangs naboskab). Det er også væsentligt, at man som beboer normalt ikke vælger sin nabo.

Naboskabet kan også udvides til at dække personer i samme boligområde, selvom det normalt ikke er i den betydning ordet anvendes. Det har imidlertid den samme karakter, hvis det er den fysiske nærhed til boligen og en daglig tilstedeværelse i området, der er afgørende for det sociale liv.

Vi vil nedenfor referere to ældre undersøgelser, som illustrerer karakteren af både det værdibaserede naboskab og det kognitive naboskab. Vi vil også gennem de to undersøgelser vise, hvilke forhold, der normalt fremmer hver af de to typer naboskab.

De to undersøgelser er henholdsvis 'Family and Kinship in East London' lavet af Michael Young og Peter Willmott i 50'erne (Young & Willmott, (1957)) og 'Förortsliv' gennemført af Åke Daun i begyndelsen af 70'erne (Daun, 1974).

Det værdibaserede naboskab

Det værdibaserede naboskab er typisk præget af et tæt samkvem og en tæt kommunikation mellem beboerne. Det værdibaserede naboskab forudsætter normalt, at beboerne er *fælles om mere end det at bo*. Det kan være familie. Det kan være fælles arbejdsplads eller fælles arbejdslivserfaringer. Det kan være politik og religion, der giver fællesskab. Det kan være fælles interesser, eller fordi man har samme gøremål.

Det værdibaserede naboskab har bedre vilkår, hvis områdets beboere normalt bor længe i området og modsat, hvis der er en hyppig udskiftning af beboere. Det værdibaserede naboskab betyder ikke nødvendigvis, at alle deler de samme værdier, men deling af fælles værdier bidrager til at fremme den form for naboskab.

De værdibaserede naboskaber har haft bedre vilkår for eksistens i tidligere byliv og et par eksempler herom kan illustrere deres karakter.

En arbejderbydel – Bethnal Green fra 1940'erne og 1950'erne – er et sådant eksempel (Young & Willmott, (1957)). Dette kvarter med ca. 50.000 indbyggere var bl.a. præget af omfattende familienetværk. Det var normalt at børn bosatte sig i kvarteret, når de stiftede familie. Det gav et tæt netværk af familiemedlemmer i bydelen.

Hertil kommer, at familierne typisk ikke lukkede sig om sig selv. Det var almindeligt, at familiemedlemmer introducerede andre familiemedlemmer til deres venner og bekendte.

Mange har boet i bydelen fra deres barndom og har derfor et omfattende netværk af bekendtskaber, som er skabt gennem de forskellige sociale relationer, de har været i gennem tiden.

Mor og datter havde typisk en stærk relation, hvor de gensidigt hjalp hinanden og ofte på daglig basis. Ikke sjældent boede de nygifte hos kvindens forældre de første år. Man hjalp hinanden i familien med mange praktiske gøremål.

Et andet eksempel er fra Reimersholme i Stockholm i 1920'erne (Daun, 1974 side 197-235). Det var et lille samfund knyttet til to store industrivirksomheder. Boligerne var små og med mange personer per bolig. Samværet med andre beboere i Reimersholme udgjorde i høj grad beboernes sociale liv.

En meget stor del af samværet var over praktiske gøremål. Der var en stor grad af selvhusholdning. Mændene arbejdede i stor udstrækning på de to store fabrikker. Når de ikke arbejdede, havde de praktiske gøremål til selvhusholdningen. De fiskede og holdt nyttehaven. De mødtes når de huggede ved, vedligeholdte båden m.m. og de var f.eks. normalt flere sammen om at fiske.

Kvinderne var hjemmegående og det meste af deres tid gik med at holde hus og hjem. De havde fællesskab omkring mange af de praktiske gøremål til husholdningen, når de f.eks. mødtes på den fælles vaskeplads. Kvinderne kunne mødes over en kop kaffe for at snakke. Det var et stærkt kønsopdelt samfund, hvor mændene omgikkes de andre mænd og kvinderne ligeså.

Samværet skete i hovedsagen udenfor hjemmet. Man kunne besøge hinanden, men det var ofte spontant eller i forbindelse med et gøremål.

Mange beboere havde boet på Reimersholme i mange år og de havde i stor udstrækning den samme sociale baggrund.

Det kognitive naboskab

Det kognitive naboskab (Daun, 1974 side 236-261; Daun, 1976 side 83-111) er som værdifællesskabet præget af de fælles erfaringer, beboerne har. De fælles erfaringer drejer sig imidlertid hovedsageligt om at bo. De kan derfor normalt ikke danne basis for et fællesskab, der rækker ud over det at bo. I det kognitive naboskab er det normalt, at andre beboere i boligområdet er 'fremmede', som man ikke forholder sig til. Det betyder, at man som udgangspunkt ikke har noget ansvar for de andre og ikke behøver at blande sig, hvis der sker noget, der kunne påkalde behov for bistand. Åke Daun (Daun, 1974) undersøgte i begyndelsen af 70'erne naboskabet i en forstad til Stockholm, Vårberg, der var bygget i slutningen af 60'erne. Fravær af kontakt blev i Vårberg betragtet som en naturlig tilstand og det var udgangspunktet for livet i Vårberg.

Da man normalt kun har et begrænset kendskab til naboerne, bedømmes de også på en anden måde end i det værdibaserede naboskab. De bedømmes da primært på det, man kan se. I undersøgelsen fra Bethnal Green indgik også en sammenligning med livet i et nybygget boligområde, Greenleigh – præget af kognitivt naboskab. Det hedder i rapporteringen derfra: 'I Greenleigh er enhver en fremmed, og der er ingen måder, man kan afdække personligheden på. Folk kan ikke bedømmes på deres personlige karakter. En beboer kan se sin nabo arbejde i haven i skjorteærme og konen købe ind i en blå frakke... Når folk ikke har noget andet at bedømme folk på, så bedømmer de naboer på deres udseende, deres hus (villaområde) og deres bil'. Det kontrasteres med naboskabet i Bethnal Green med følgende ord: 'I et lokalsamfund, hvor beboere har boet i lang tid er job, indkomst og uddannelse mindre relevant for bedømmelse af en persons værd. Beboeren bedømmes i stedet – hvis der sker bedømmelse – mere fuldtønet som en person med en blanding af alle slags egenskaber...' (Young & Willmott, (1957) s. 161-162)

Den – i forhold til kontakten beboerne imellem i Reimersholme - svage kontakt beboerne imellem i Vårberg betød også, at der ikke var nogen markant vi-følelse i området.

Det er det kognitive naboskab, der præger livet i de fleste boligområder storbyerne. Beboerne i større bysamfund har ofte forskellig social og økonomisk baggrund. De har dermed ikke det som grundlag for et værdifællesskab. Beboernes dagligdag er præget af forskellige roller i dagligdagen og med en væsentlig del af den daglige aktivitet uden for boligområdet. De fleste har derfor netværk, der dækker langt ud over boligområdet.

I det kognitive naboskab foregår det meste af livet i boligområdet inden for familien i lejligheden og kun i liden udstrækning om et liv i boligbebyggelsen. Livet i boligområderne er præget af familisme (se side 34). Det udadvendte liv og værdifællesskaber dyrkes med familie, venner og bekendte i storbyen – uden for bebyggelsen. Familierne besøger hinanden i hinandens hjem og bliver inviteret hjem.

Diskurser og symbolers betydning

I de værdibaserede naboskaber er der typisk en vi-følelse. Boligområdet opleves som at have en karakter. Den italesættes måske af beboerne. En sådan italesættelse kan - hvis den medfører nogle diskurser som mange beboere deler - sige noget om beboernes forhold til boligområdet – til dets kvaliteter og til det sociale liv.

I boligområder med overvejende kognitivt naboskab er de sociale netværk typisk svagere end i de værdibaserede. Det betyder imidlertid ikke, at der ikke kan være betydende fælles diskurser blandt beboerne som indirekte binder dem sammen. Fælles diskurser kan også skabe fælles forståelser, som har betydning for, hvordan beboerne handler i området og ser på hinanden. Det er imidlertid muligt, at det sociale liv er så svagt, at beboerne ikke selv danner stærke diskurser i sådanne områder.

I en undersøgelse (Back, 1996) i to forskellige boligområder blev det afdækket at diskurser blandt beboerne havde stor betydning for beboernes opfattelse af området og også i stor udstrækning havde indflydelse på hvorledes beboerne kunne rumme og ikke rumme andre etniske grupper. Undersøgelsen behandler to områder. Et område, der har en betydelig andel af etniske englændere fra den øvre del af arbejderklassen, men i de seneste år havde fået mange beboere med anden etnisk baggrund. Det var især vietnamesere og sorte Afro-'Caribians'. I denne bebyggelse havde man en diskurs som fremmede kontakt mellem de hvide og de sorte Afro-'Caribians', selvom mange af de hvide havde en vis racistisk tilgang til ikke-englændere. Diskursen lukkede imidlertid vietnameserne ude.

Den anden bebyggelse havde overvejende indvandrere som beboere. I det havde man en diskurs, der lagde vægt på at alle grupper kunne og skulle være i boligområdet.

Når der ikke er stærke fællesskaber i et boligområde kan diskurser bidrage til at beboerne oplever, at de er en del af fællesskab. Det vil dog typiske have karakter af et virtuelt fællesskab – altså et fællesskab, der primært eksisterer i beboernes bevidsthed og ikke nødvendigvis som et forpligtende fællesskab i dagligdagen.

Diskurserne kan fungere som symboler, der markerer området. (Cohen, 1993). En negativ stigmatisering for et boligområde kan imidlertid hæmme udviklingen af fortællinger, der kan markere et fællesskab i boligområdet (Bauman, 2007). De fleste multietniske boligområder er udsat for en sådan negativ stigmatisering.

Der er muligt, at diskurser i multietniske boligområder har et særligt indhold og en særlig betydning. Det kan være de problemer, der er i områderne, som skaber dem. Det kan være, at den almindelige samfundsdebat i Dan-

mark om indvandrere og de mange diskurser i det danske samfund om områderne også påvirker beboernes opfattelse af området og dermed også, hvorledes de forholder sig til det. Der er mange tegn på, at det er tilfældet for de unge, der ofte også har området som en fælles base. I de danske multi-etniske boligområder har de voksne – som det vil fremgå i analysen senere i rapporten - imidlertid et svagere samlet fællesskab. De har derfor et svagere grundlag for at udvikle fælles diskurser for adfærden i området.

Forestillinger om gemeinschaft i boligområder

Når boligområder er placeret i et samfund præget af gesellschaft, giver det nogle rammer for, hvorledes fællesskaber kan udvikle sig i et boligområde. Det indebærer, at man som individ normalt indgår i uforpligtende netværk. Hvis man vil indgå i et fællesskab skal man aktivt vælge det til (Bauman, 2007). Man bliver ikke som beboere indlemmet i et fællesskab gennem det almindelige liv. (Daun, 1974; Daun, 1976)

Uanset det, så indgår der i den offentlige debat om multi-etniske boligområder (også kaldet ghettoer) forestillinger om områder, hvor store dele af det sociale liv er præget er gemeinschaft. Det kommer bl.a. til udtryk, når en del af livet i disse bebyggelser betegnes som parallelsamfund. I det ligger en forestilling om, at etniske grupper har et socialt liv baseret på tætte relationer indenfor den etniske gruppe. Tilsvarende når det siges, at der er tætte familienetværk blandt indvandrere i boligområderne.

Forestillinger om tætte fællesskaber ligger også indlejret i ordet ghetto, som anvendes om disse områder. Ordet ghetto har sit udspring i de afgrænsede byområder, som man flere århundrede henviste jøder til (Sennett, 1969; Wirth, 1956). Det var områder præget af én etnisk gruppe og den var tvunget til at leve i disse områder. Det har tilsvarende været anvendt i forhold til koncentrationen af sorte i visse bydele i amerikanske byer. Også her er der tale om én etnisk gruppe, og hvor økonomi og kultur medførte, at mange sorte var tvunget til at bo der. Ghetto-begrebet anvendes også i forhold til andre etniske grupper, f.eks. Chinatowns hvor kineserne er den etniske gruppe. Når der er tale om én etnisk gruppe, er der en god basis for at området er præget af gemeinschaft.

De boligområder, der er i Danmark benævnes ghettoer, har ikke kun én etnisk gruppe. Der er i alle områderne mange forskellige etniske grupper – der er ofte 20-40 forskellige etniske mindretal repræsenteret i områderne.

Gemeinschaft tankegangen kan også ses indlejret i en del projekter for disse områder, hvor man arbejder for at øge de sociale netværk. Der kan også findes spor i herom, i bestræbelser på at øge den sociale kapital i disse områder. En styrkelse af de sociale netværk i områderne ses som et middel til at øge den sociale kapital i områderne.

Det skaber et spændingsfelt mellem forskellige udviklinger af livet i byen. Den overvejende tendens i byen og i særdeleshed i storbyen er et liv præget af gesellschaft og mange forudsætninger for det sociale liv peger mod boligområder præget af gesellschaft.

Spørgsmålet er da, om der i multi-etniske boligområder kan udvikles et socialt liv, der mere får karakter af gemeinschaft. Eller har det sociale liv i de multi-etniske boligområder blot samme gesellschaft karakter som normalt i byen.

Socialt liv og integration

Uanset at ordet integration bruges med mange betydninger, så indeholder ordet en forestilling om en større social sammenhængskraft mellem indvan-

drere og etniske danskere. Se mere om integration i afsnittet "Integration gennem boligområdet" side 150ff.

Et socialt liv, der fungerer på tværs af etniske grænser vil derfor i princippet bidrage til integration, idet det skaber gensidigt kendskab til hinandens kultur. For at det sociale liv skal kunne bidrage til integrationen, skal beboerne for det første have et socialt liv, hvor de mødes, og det skal for det andet være ske på tværs af etniske skel, og at danskere i høj grad indgår i det sociale liv.

Naboskaber – former og betingelser

Naboskaber kan have mange forskellige former og der er forhold, der henholdsvis fremmer og hæmmer naboskaber

Former for naboskaber

I samfund og boligområder, der er præget af *geschellschaft* – hvad der er normalt for de fleste boligområder i de industrialiserede lande - er det normalt, at man ikke har valgt sine naboer. Naboskabers udgangspunkt er derfor at naboen er en fremmed og en man ikke selv har valgt. Naboskaber er derfor som udgangspunkt normalt ikke tætte relationer som venskaber og familie. De kan som andre relationer udvikle sig til tætte relationer.

De typer relationer der er mellem beboere i et boligområde beskrives ofte som svage bånd (*weak ties*)(Asplund, 1991; Bäck-Wiklund & Lindfors, 1974); Henning & Lieberg, 1996; Schiefloe, 1985; Schiefloe, 1990) Disse svage bånd kan uanset, at de er svage have stor betydning selvom de hver især er svage. De har betydning, fordi de typiske er mange. Det har derfor værdi hvis blot en ud af de mange kan være nyttige.

Det har også værdi fordi de mange svage kontakter bringer kontakt til netværk som ellers kan være beboeren fremmed og som kan være nyttig. Beboeren kan gennem dermed gennem de svage kontakter få adgang til ressourcer, som beboeren ellers ikke ville have adgang til. (M. S. Granovetter, 1973; M. Granovetter, 1983)

De svage bånd kan også i sig selv have betydning, idet blot det at man hilser eller har lidt småsnak med en nabo. De bliver en del af nogle dagligdags ritualer, der kan være væsentlige for menneskers identitet som sociale væsener. (Asplund, 1991; Asplund, 1992; Brante, 1994; Goffman, 1967; Henning & Lieberg, 1996)

De svage bånd i et boligområde kan have forskellige grader er intensitet. I en undersøgelse af svage kontakt i boligområder i Sverige (Henning & Lieberg, 1996) har man f.eks. anvendt følgende grader af for de svage kontakter:

- Acknowledge-contact (Hilsekontakt)
- Greeting-contact (Småsnakskontakt)
- Helping-contact (Praktisk nytte kontakt)

De svage bånd viste sig i undersøgelsen især at give beboerne en oplevelse at føle sig god tilpas og føle sig hjemme. En del følte også at det bidrog til at følte sig mere sikre i boligområdet. Nogen fik også en social støtte gennem kontakterne. Det var kun få, der fik praktisk hjælp fra naboer, som de kun have svage bånd til.

De svage bånd mellem beboere modsvarer af stærke bånd (*strong ties*). Det er f.eks. familierelationer og venskabs relationer. Det er relationer hvor individer giver hinanden praktisk hjælp og normalt har en forventning om en sådan hjælp. Det er også relationer hvor man kan få følelsesmæssig støtte og hvor man har et betydningsfuldt socialt samvær. I den svenske undersøgelse indgik der med vægt følgende indhold i det stærke bånd:

- Praktisk hjælp

- Følelsesmæssig hjælp
- Hjælp ved sygdom
- Børnepasning
- Fritidsaktiviteter

Betingelser for naboskab

Det er nærliggende at antage, at fysisk nærhed i sig selv - uanset andre forhold - fremmer sociale relationer. Ser man på de former for naboskab, der fungerer i de to ovennævnte undersøgelser, så viser de, at den fysiske nærhed alene ikke genererer naboskab. De viser begge, at det er afgørende for et naboskabs karakter,

- at man har noget at være fælles om eller
- at man har sociale relationer i området, der ikke er baseret på naboskab

I de to områder med *gemeinschaft*/værdibaseret naboskab var der meget, som beboerne var fælles om. Der var en række funktioner, som de alle brugte i området og som de derfor havde fælles interesse i og nogen gange med fordel kunne udføre sammen. I Reimersholme havde man mange praktiske gøremål i området. Kvinderne havde deres 'arbejdsplads' i området og udførte nogle af disse opgaver sammen med andre kvinder. Mændene fiskede og passede nyttehaven og gjorde også ofte det sammen med andre mænd. Beboerne havde i boligområdet mange andre stærke sociale relationer end naboskab. De havde familien, venner, arbejdskolleger m.m. i boligområdet. I de to områder med *gesellschaft*/kognitivt naboskab var det sparsomt med noget at være fælles om. Der var ikke nogen markant stærke sociale relationer. Der var heller ikke mange fælles praktiske funktioner i området, som beboerne var nødt til eller gerne ville dyrke i områderne. Områderne manglede mange af de forhold, der kan generere naboskab. Hertil kommer, at der i forhold til områderne med markant værdinaboskab ikke var sociale netværk – som familienetværk og netværk af kolleger – i boligområderne.

I Vårberg siger en beboer om en nabo:

Naboen ved siden af har været inde hos os. Det er de eneste. Dem kender vi, det kan man sige, men man kan ikke sige at vi har nogen omgang med dem. Man kan måske konstatere at vi ikke har så meget til fælles. Man kan er blikkenslager, så vi har noget sammen når dette gælder byggebranchen. Dem har vi lært at kende efterhånden, og han har hjulpet os med at installere vaskemaskine og opvaskemaskine. Vi plejer at låne hinanden sukker, kaffe, margarine og æg, når vi mangler. Der er langt til butikkerne og naboerne er tættere ved.

Citatet beskriver essensen i karakteren af den kontakt, der er til naboen.

Man er velvillige overfor hinanden og har samkvem om opgaver, hvor man kan have praktisk nytte af hinanden.

I boligområder, hvor hovedparten af de andre beboere som udgangspunkt er fremmede (nogen man ikke kender eller har nogen relation til) er betingelserne for overhovedet at få en samtale med andre beboere dårlige. Daun (Daun, 1976 side 58) skriver herom for nybyggede områder: "Forudsætninger for at få en samtale er dårligt til stede, eftersom der i nybyggede boligområder knap nok findes nogen fælles anledninger, som lægger op til beboernes indbyrdes interaktion og der desuden findes meget få kanaler for information om hinanden". Det kan i høj grad også være tilfældet – om end måske i mindre grad – i boligområder i storbyen og i særdeleshed, hvis der er en forholdsvis stor udskiftning af beboerne.

I Vårberg havde de fleste beboere allerede før de flyttede til Vårberg et godt udbygget socialt netværk, og havde derfor ikke noget akut behov for yderligere kontakt. Deres interesse i kontakter med naboer var præget af den praktiske nytte. Der var dog også enlige beboere, der søgte at bruge boligområdet til at opbygge et socialt netværk, og nogle, der af mere ideologiske grunde, gerne ville udvikle naboskab i området.

Viden om naboer – fra en fremmed til en person

Når de øvrige beboere som udgangspunkt er fremmede, så er det et afgørende spring i relationen mellem beboerne, at de får viden om hinanden. Det bidrager til at ændre naboens status fra at være en fremmed til at blive en person.

Som naboer mødes man på trappen og hilser måske på hinanden. Det næste skridt kan være, at man udveksler bemærkninger til hinanden om almene forhold som vejret. Det kan også være om forhold i kvarteret. Det giver ikke megen information om naboen.

Det næste skridt kan være, at man udveksler erfaringer om emner, der fremgår af situationen. Det kan være om børn, når man ser dem lege, om hunde, når man går tur med sin hund, eller om biler, når man mødes på parkeringspladsen.

Det kan også være særlige begivenheder, der bidrager til kontakt og udveksling af synspunkter, dermed indirekte viden om naboen. I Vårberg var en købsboykot af visse varer et fælles emne, som fik flere til at snakke sammen.

I mange tilfælde fører sådanne kontakter ikke til mere omfattende viden om naboerne. I Vårberg siger en af kvinderne:

Hvad taler vi om ved havelågen? Ja, vi sammenligner børnene og undrer os over hvad der vil blive af dem og sådan noget, men ellers ved jeg ikke noget om nabofamilierne. Om mændene ved jeg, at en kører med truck og en anden er ingeniør. Vi taler om børn, madpriser og boykotten.

I boligområder med kognitivt naboskab ændrer disse samtaler dog grundlæggende ved naboernes relationer. Samtalerne medfører, at den anden i de fleste tilfælde vil skifte status fra at være en fremmed person til at blive en person – og dermed en person, man som beboer kan forholde sig til.

I Vårberg søgte beboerne forskellige informationskilder eller – signaler, der kunne sige noget om naboerne. Det kunne være en forsigtig spørgen om lejlighedsstørrelse, ved at sige noget om eget sommerhus og så høre hvad, der blev svaret. Der var en almindelige opmærksomhed på påklædning, frisure, dialekt, bilmærke, og hvis man blev budt på kaffe, på møblering af lejligheden.

Det kan have markante effekter, hvis nogen gør noget ekstra for at bryde fremmedheden beboerne imellem og med en lille indsats. Det kan være en eller flere beboere, der gør noget ud af at byde nye beboere velkomne, eller tager personlig kontakt til en nabo. Det er dog få af de interviewede beboere, der gjorde noget sådan, men nogen fik med små handlinger elimineret fremmedheden mellem naboerne omkring dem.

Barriere og kanaler for kontakt

Uanset hvad beboere gør, så kan der være nogle forhold, som hæmmer eller fremmer kontakt mellem naboer.

Fælles livserfaring eller interesser kan fremme kontakten mellem naboer.

Det kan være livserfaring af forskellig karakter:

- Fælles erhvervs erfaringer
- Samme sociale status
- Samme stadi i et livsforløb (alder, børnefamilie, pensionist)
- Samme kulturbaggrund

I Bethnal Green og Reimersholma havde beboerne meget den samme livserfaring. I Vårberg havde profession og social status betydning. En kvinde siger f.eks., at hun havde ringet på hos naboen for at snakke. Naboen havde dog ikke tid, men hun nåede at se, at de ikke gik i det samme tøj som dem selv. De var mere skinjakke typer, og så havde de en masse ølglas på bordet. Hun forsøgte ikke mere at kontakte naboen.

I Vårberg havde kulturforskellene mest sin baggrund i, hvor beboerne var vokset op. En del havde haft sin opvækst på landet i mindre byer og i Norrland. Det sidste indebar nogle sammenstød, når en beboer var vokset op med et værdibaseret naboskab og nu levede i et, der var mest præget af et kognitivt naboskab.

Børn udgør en markant faktor for naboskabet. Der var i Vårberg mange småbørnsfamilier og mange kvinder var hjemmegående. De mødtes derfor på legepladsen med børnene, børnene fandt sammen og legede hos hinanden og det skabte kontakter de voksne imellem osv. Som børnefamilier havde man flere interesser i kontakt med andre børnefamilier. Man kunne f.eks. hjælpe hinanden med at passe børnene.

I Vårberg var der en tendens til ikke at åbne sig op for naboerne og specielt ikke, hvis de havde en lavere social status end en selv. Der var også en tendens til, at man holdt sig tilbage, fordi man selv ville have kontrol over omgangen, over hvornår og omfang. Endelig var det en frygt for sladder.

Naboskab og netværk i boligområder er også påvirket af hvor længe beboerne har boet i området, af beboernes tid i dagligdagen og af konkurrence med andre aktiviteter og kontakter.

Da det kan tage tid at udvikle naboskabskontakter, er det en hæmsko for udvikling af naboskab, hvis der er mange beboere, der flytter tit.

For mange beboere er tiden en knap ressource. Når arbejdet skal passes og der er børn i familien, er en stor del af dagligdagens tid beslægtet. Der er da kun lidt tid til naboskab eller netværk i boligområdet.

Hertil kommer, at alle menneskers netværk er opbygget gennem mange år. De fleste beboere har derfor netværk fra hele deres liv - familie, venner og bekendte - uden for bebyggelsen, som konkurrerer med naboskabskontakter. Det kan også være fritidsinteresser, deltagelse i politiske netværk o.l. Det betyder, at mange derigennem i disse netværk får tilgodeset deres behov for kontakt med andre og derfor ikke har noget væsentligt motiv til at søge dem i bebyggelsen. Det betyder også, at mange beboere prioriterer tid til disse netværk, med det resultat, at der ikke reelt er tid til at dyrke naboskaber.

Naboskaber i bebyggelserne

I en boligbebyggelse har man naboerne tæt på. Det giver særlige muligheder for et socialt liv med personer. Det er personer, som man kan møde i sin dagligdag uden at skulle arrangere et møde, og som man kan have nytte af. Det er personer, som man skal fungere sammen med om nogle fælles funktioner. Det er personer, som man behøver at tage hensyn til.

De generelle træk ved naboskaber i storbyen er - som ovenfor beskrevet - præget af, at beboerne som udgangspunkt er fremmede for hinanden og primært lærer naboer at kende gennem de meget begrænsede 'møder' de har i bebyggelsen. I et konkret boligområde eller i en opgang kan beboerne gennem deres handlinger realisere naboskaber, som afviger fra de generelle træk.

Det er i dette storbyliv de multietniske boligområder fungerer i. De multietniske boligområder adskiller sig fra andre bebyggelser ved at have en stor andel af beboere, der *ikke har en etnisk dansk baggrund* og ved at have beboere med *mange forskellige etniske baggrunde*.

Det betyder, at mange af beboere kan have - men ikke nødvendigvis - andre forventninger og vaner i forhold til naboskab, som kan få betydning for de naboskaber, der realiseres.

Naboskaber i bebyggelserne - sammenfatning

Naboskaber dækker i det følgende en beboers relationer til de beboere, der bor i samme opgang/altangang eller i naboopgangen. Det er beboere, der fysisk bor så tæt ved, at man som beboer ofte støder på dem, når man har sine daglige gøremål i bebyggelsen. Kontakter til beboere, der bor længere væk i bebyggelsen, vil vi beskrive som netværk.

Livet i de undersøgte boligområder er præget af, at der er få *berørings-situationer*. Det er situationer, hvor beboerne har mulighed for at udvikle en relation til en nabo. Det betyder, at det kan tage lang tid, at udvikle et naboskab. Det har derfor stor betydning for et naboskab, om beboerne i en opgang har boet der i lang tid. En beboer, der lige er flyttet ind er ofte mere eller mindre fremmed for de andre. Opgange, hvor der ofte kommer nye beboere ind, har derfor alt andet lige dårligere vilkår for at skabe tættere naboskaber.

Uanset disse vanskeligheder, så er der i mange opgange gode og aktive naboskaber. Man kender hinanden, man hilser og småsnakker og hjælper hinanden. De er aktive i den forstand, at der sker noget mellem naboerne. Det kan være lidt og det kan være meget. De er gode i den forstand, at der typisk er en venlig og imødekommende holdning til naboerne og en parathed til at ville hjælpe. De fleste føler sig godt tilpas med naboerne. Der er selvfølgelig store forskelle. Nogen holder sig f.eks. helt udenfor.

Der er også konflikter i opgangene. De er som regel afgrænset til en bestemt husstand. De øvrige har typisk gode relationer til naboerne. Beboerne søger i mange tilfælde selv at gribe ind i en konflikt. Nogen gange med et godt resultat og andre gange må beboere frustreret give op. Nogle beboere er opmærksomme på, at det er lettere at håndtere en uenighed om adfærd, hvis man har kontakt med hinanden.

De fleste trækker en grænse for naboskabet. Det er få, der udvikler naboskabet til et naboskab med samvær. Det er der mange grunde til. Nogen har ikke tid. Samværsnaboskabet forudsætter ofte, at man har en fælles kulturel eller social baggrund.

På den måde ligner naboskabet i bebyggelserne meget de naboskaber, der normalt fungerer i storbyerne. Det er det kognitive naboskab. Der er kun spordisk værdibaserede naboskaber. Betingelserne for et omfattende værdibaseret naboskab – med samvær - er ikke til stede. Mange beboere siger klart, at de ikke har den tid, der skal til. De har mange andre relationer, der skal plejes og typisk relationer udenfor bebyggelsen. Mange beboere har også en fyldt dagligdag; med arbejde og børn, der skal passes.

Naboskaber fungerer i stor udstrækning på tværs af etniske skel og etniske grupperinger præger ikke naboskaberne. Mange beboere lægger ikke vægt på, hvilken etnicitet deres naboer har. De er først og fremmest naboer. Det er dog for de fleste lettere at etablere en relation til beboere med samme etniske baggrund.

Etniske grupperinger præger derimod netværk i bebyggelserne og præger meget netværk udenfor bebyggelserne. Man kan sige, at den fysiske nærhed i naboskabet bidrager til at overskride de etniske grænser.

Et aktivt naboskab forudsætter, at man kan kommunikere mundtligt. Det er et problem for nogle af beboerne. De mange etniciteter indebærer, at dansk ikke kun er hovedsproget; det er også det nødvendige fælles sprog. Beboere, der ikke kan dansk, har derfor vanskeligt ved at indgå i et aktivt naboskab.

Der er eksempler på, at aktive naboskaber ikke kun bidrager til et behageligere liv, men at de også har betydning, når der er konflikter med en husstand i en opgang.

Der er mange af de forhold, der hæmmer udviklingen af aktive naboskaber, det ikke er muligt at ændre. Det er generelle samfundsforhold, som f.eks. flyttemønstre, netværk, der ikke er stedbestede og manglende tid. Der er mange, der oplever det som et stort tab, hvis en nabo de har kendt i lang tid flytter. Der er mange, der oplever en markant forskel på deres forhold til de

andre beboere, når de får arbejde. Der er da megen mindre tid til beboere i boligområdet.

Det er muligt at skabe flere berøringssituationer. Der er i bebyggelserne beboere, der er opmærksomme herpå, men ikke alle får gjort noget, der ændrer det. Flere har nævnt, at nye beboere ofte ikke bliver budt velkommen. Nogen har imidlertid budt nye indflyttere velkomne og har dermed bidraget til fremme udviklingen af naboskabet. En velkomst bringer den nye beboer et kvalitativt spring frem i naboskabet – naboerne skifter fra at være fremmede til at være personer, man har en relation til. Uanset at denne relation er svag, så er den meget forskellig fra en relation til en fremmed. Nogle indvandrere har nævnt, at det er en del af deres kultur, at man byder nye velkommen og inviterer dem ind, og at de undrer sig over, at det ikke er normalt.

Interviewene giver ikke grundlag for entydigt at sige, at indvandrere har et andet forhold til naboskaber end danskere. Der er store forskelle indvandrerne imellem. Der er dog flere indvandrere, der giver udtryk for at de værdsætter et mere værdibaseret naboskab og at det naboskab, de har, ikke lever op hertil.

Vi vil i det følgende beskrive nogle af de typer naboskaber, vi har mødt og efterfølgende beskrive nogle af de forhold, der i bebyggelserne har haft betydning for dannelsen af naboskaber.

Typer af kontaktformer i naboskaberne

Naboskaberne kan inddeles i forskellige grader af intensitet i kontakt – fra blot at være fra fravær af kontakt over hilsen til samvær mellem naboer. Vi har i bebyggelserne mødt naboskaber med følgende **kontaktformer**:

- Ingenkontakt-naboskab
  - Hilse-naboskab
  - Småsnaks-naboskab
  - Nytte-naboskab
  - Samværs-naboskab
- og en type i en anden skala

- Konflikt-naboskab

Disse former for naboskaber har også en relation til de to ovenfor beskrevne naboskabsformer, værdibaseret og kognitivt naboskab. De to naboskabsformer kan betragtes som mere overordnede former for naboskab, hvor man kan finde forskellige kontaktformer.

Hilse-, småsnaks, og nyttenaboskab passer på mange måder ind i et kognitivt naboskab. Samværsnaboskabet passer derimod godt ind i det værdibaserede naboskab og mindre godt i det kognitive naboskab.

Ingenkontakt-naboskab

I et kognitivt naboskab er beboerne som udgangspunkt fremmede overfor hinanden. Det er derfor det naboskab, de fleste beboere har, hvis de ikke selv gør noget eller ignorerer andre beboeres forsøg på at skabe kontakt. Det er dog i de undersøgte bebyggelser undtagelsen i forhold til de naboer, der bor i samme opgang. De fleste kender ansigterne på deres naboer og hilser, når man passerer hinanden.

Der dog nogle beboere, der holder sig for sig selv. Nogen gør det på grund af sygdom. Der er f.eks. beboere, der er plaget af traumer på grund af tortur og derfor har vanskeligt ved at have kontakt med andre. Der er danskere, der vælger naboskabet fra, fordi det er muslimer.

Nogle vil gerne have et liv for sig selv og ser ikke sig selv som nogen, der er med i et naboskab. I en husstand siger f.eks. mand og kone samstemmende:

Vi er ikke den slags mennesker der. Vi er ikke så meget sådan til det der med knytning til naboer og sådan. Vi passer os selv her. (danske-re)

En anden beboer (grønlander) siger til spørgsmålet om hun snakker med nogen i opgangen:

Slet ikke. De andre er meget nye, så er der en ung mand derinde. Jeg kender ingen af mine naboer. Jeg blander mig ikke. Jeg har aldrig besøgt nogle af mine naboer. Jeg snakkede med min tidligere overboer. (grønlander)

En beboer siger, at han ikke vil snakke med nogen muslimer og dermed ikke med mange af sine naboer. Han siger:

Interviewer: Hvorfor vil du ikke snakke med dem?

Informant: Det er bare min holdning.

Interviewer: Hvad med danskerne der bor her, snakker du med dem?

Informant: Ja, men det er meget få der bor her.....Ja jeg har altid haft dejlig kontakt med danskere.(grønlander)

Manglende fælles sprog kan gøre det vanskeligt at etablere et aktivt nabo-skab. En beboer siger, at hun kun kender dem inde ved siden af, men at hun ikke kan tale med dem:

Jeg kender ikke nogen. Men jeg kender hende, der bor lige ved siden af mig, det er en gammel kvinde og mand. De er ældre.

Interviewer: Har I talt med dem?

Jeg forstår ikke dem, de taler arabisk, men nogle gange taler de med min mand, han kan arabisk. (irakisk kurder)

En beboer (somalier) siger til et spørgsmål, om hun har kontakt med nogen af naboerne, at hun jo ikke kan sproget, så hvordan skal hun så snakke med dem. Hun er samtidig plaget af krigstraumer, som gør at hun på anden måde har det svært.

Hilse-naboskab

Et hilse-naboskab indebærer, at man hilser på sin nabo, når man passerer hinanden og ikke mere. Man lægger ikke op til snak og skulle det komme til snak, bidrager man ikke til at holde snakken i gang.

Der er beboere, der bevidst begrænser naboskabet til denne form for naboskab. Nogen fordi de gerne vil være sig selv og have sit eget liv som andre ikke blander sig i. Nogen, fordi man ikke ser bebyggelsen som det sted, hvor man vil have sine sociale kontakter og at de, der er omkring derfor bliver ligegyldige.

Beboere, der har et hilse-naboskab, er næsten som fremmede for hinanden. Man markerer med sin hilsen, at man ved hvem den anden er, men man åbner ikke op for yderligere kendskab. I praksis kan der være meget lidt forskel på ingenkontakt-naboskab og hilse-naboskab. Når hilsenaboskabet er sådan, så er det mest af høflighed, at man hilser. En beboer siger:

Interviewer: Hvordan var det du sagde, hvor godt kender du dine naboer herude?

Du ved hvem de er, og siger hej men ikke mere end det". (afrikaner)

En anden siger:

Interviewer: snakker i meget med dem i opgangen?

Nej, ikke så meget, kun nede i kælderen og vaskerummet, ellers kun "hej hej".(kurder)

En tredje har en nabo, hun hilser på. Hun siger herom:

Ja, det er også de eneste, dem hilser jeg på, men det er ikke sådan at vi har haft noget sammen på den måde. Jeg har bare hilst på dem. Ellers er der ikke noget. (dansker)

En beboer deler sine naboer i to grupper, dem hun har samvær med og dem hun blot kender fra opgange. Hun siger til spørgsmålet om hun snakker med sine naboer:

Ikke rigtig. Kun hej hej. Hvis jeg kender dem, og de kommer hos mig og vi besøger hinanden - selvfølgelig står vi og snakker om børn og mad og forskellige ting. Men hvis jeg bare kender en nabo på gangen, siger jeg bare hej hej. Nogle siger de ikke gider sige hej. (kurder)

Naboskabet er også for nogen begrænset til et hilse-naboskab, fordi man på mange andre signaler fornemmer, at man ikke har noget at sige hinanden. En hilsen bliver da det eneste, der forbinder to naboer. En beboer siger om hendes relation til en husstand ovenfor, at de ikke har noget at snakke om, der bliver det blot en hilsen:

Ja vi siger bare hej, ikke mere end det. Ja hvis du har lyst, altså hvis de har lyst så vi ikke bare sige hej og gå. Du har ikke mere at sige. (somalier)

Der er også naboer som holder sig meget for sig selv og at det derfor kun bliver til en hilsen, hvis det bliver til det. En beboer siger, at de er gode naboer, men:

.....vi kommer ikke til at se hinanden så meget, det er så det andet spørgsmål.

Interviewer: Hvorfor ikke?

Dem, der bor herovre er enten syge eller noget og kommer ikke ret tit ud og jeg kommer ikke ligefrem og banker på dørene.

Interviewer: Så det er bare noget med at sige hej når I mødes?

Ja, ja. (kineser)

Man kan med sin attitude signalere imødekommenhed, afstand o.l., men alene som signaler. De kan dog gøre en stor forskel. En beboer (dansker) fortæller om, at hun i en anden bebyggelse oplevede, at der var naboer, der slet ikke hilste. Det var ubehageligt og det betød, at hun ikke kontaktede de ikke-hilsende naboer, da der var brug for at kontakte naboerne. Hun siger:

....det er ubehageligt (når naboer ikke hilser), man føler sig ikke velkommen. Man går heller ikke ind hos dem, hvis man har brug for hjælp. Jeg kan huske at vores kælder oversvømmede, og dem jeg ringede på ved, var dem jeg havde hilst på, for det gider jeg ikke, at blive snappet af eller ignoreret. (dansker)

Småsnaks-naboskab

Småsnaks-naboskab indebærer, at man indimellem stopper op når man møder en nabo og småsnakker om almene emner. Hvis det er personlige emner, så begrænser det sig normalt til forhold, der normalt betragtes som socialt uproblematisk, f.eks. børn. En siger til spørgsmålet om han bare snakker lidt med naboerne, når de mødes på gaden:

Ja. Bare sådan begrænset. Hej, hvordan går det, vejret, have, biler, men det vidste jeg fra starten, at jeg ikke er typen, der kommer på besøg. (Palæstinenser)

Småsnaks-naboskabet medfører, at naboen bliver en person og ikke blot en fremmed. Det har mange konsekvenser. Det er lettere at kontakte naboen, hvis der er noget, som gør det nødvendigt. Det kan f.eks. gøre det lettere at gå ind og bede naboen om noget.

Mange beboere understreger, at det er småsnak og at det ikke er samvær, hvor man kommer på besøg og snakker. En siger f.eks.

Interviewer: Men du kender naboerne?

Jo, jo jeg snakker med dem, men det er ikke sådan at vi kommer hos hinanden og spiser og drikker kaffe. (østeuropæer)

En anden siger det samme på en anden måde:

Interviewer: Kender du dine naboer?

Jo jo, jeg kender dem alle sammen. Men det er bare at sige hej udenfor og hvis jeg ser dem i vaskeriet så taler jeg lidt med dem. Men det er alt, der er ikke andet. (tyrkisk kurder)

Småsnaks-naboskab kan også være noget man gør, fordi det gør man nu, men hvor man helst vil begrænse kontakten for at undgå sladder. En beboer siger, at:

Jeg ved hvem de (naboerne) er, og holder mig gode venner med dem. Men jeg holder mig så vidt muligt for mig selv og har ikke noget at gøre med dem socialt. De er min erfaring, at det er en dårlig ide fordi de fleste i området kender hinanden. (dansker)

Nytte-naboskabet

Nytte-naboskabet indebærer, at den ene nabo gør noget, som den anden har gavn af. Det er ofte gensidigt, men behøver ikke at være det. Det kan alene være den ene nabo, der gør noget for den anden.

Nytten er et stærkt element i naboskabet. Det er stærkt, fordi det gør det ofte legitimt at have og tage kontakt til en nabo – og også til naboer man ellers ikke har kontakt til. Nytten er også en stærkt naboskabsgenerende faktor, fordi en tjeneste ofte får den, der modtager en tjeneste til at yde en anden tjeneste til gengæld.

Nytten kan være noget så kontant, at man låner lidt sukker hos naboen. Det kan være almindelig hjælpsomhed, hvor nytten ikke kun er den konkrete handling, men også et velvære. Nytten kan også være en tryghed, fordi man ved, at nogle naboer er opmærksomme på en og derfor vil gribe ind, hvis der bliver brug for det.

Det dynamiske og grænseoverskridende

Der er megen dynamik i nytte-naboskabet. Naboskabet behøver ikke at være gensidigt, men er det ofte. Når en nabo har ydet en tjeneste, så er det ofte at den, der har modtaget tjenesten, gerne vil yde noget igen. I nogle tilfælde sker det uopfordret. I andre tilfælde skaber en tjeneste en velvilje til at yde en gentjeneste. Det er så blot at vente på, at der opstår en situation, hvor gentjenesten kan ydes.

Tjenester og gentjenester (transaktioner) er almene fænomener i sociale systemer. Der kan i de sociale systemer ligge forskellige grader af hvor nødvendig en gentjeneste er. En gentjeneste kan være en forudsætning for, at en relation opretholdes (Barth, [1971]; Daun, 1974). Flere af de gentjenester, vi har mødt i bebyggelserne, har dog nok mest et ønske om et godt naboskab som baggrund.

Nedenstående situation og udvikling er typisk for den dynamik, der kan ligge i nytte-naboskabet. Der ligger både en overskridelse af den kontakt de to naboer havde og en udvidelse af naboskabet:

Interviewer: Snakker du meget med dem (naboerne)?

Nej, ikke ret meget. Bare lige et par hilsener. Jeg skulle have gæster en dag og så bankede jeg på og spurgte om han ikke kunne hjælpe mig med at flytte mit bord. "jo, jo du skal bare komme og sige det".

Interviewer: Så de er hjælpsomme?

Ja. Og deres børn stod en dag og gloede ud af vinduet. Og jeg spurgte dem om de kedede sig og ville låne nogle videoer, fordi jeg har mange pga. de tre børnebørn. Så fik de en stabil videoer de kunne se. (danske)

En beboer fortæller, hvorledes en god gerning sætter gang i en ny god gerning:

Jeg har også en mægtig sød tyrkisk familie, som bor skråt over mig, de kommer da ned når hun har lavet noget mad, og så skal jeg lige smage det. De har også nogle vanvittigt søde børn og sådan. De er virkelig søde, en meget rar familie og meget ligesom alle os andre. Vi har holdt julefest og børnene skulle ikke med, så tænkte jeg, at vi havde så mange godteposer, så tog jeg en kæmpe pose med og gav det rundt i opgangen, og det blev de vanvittigt glade for disse unger og familien. Så da det så var jul så kom de ned med 2 flasker vin og så sagde jeg "Nej det skal I da ikke" og det er det, der er hyggeligt. (danske)

Gensidigheden i tjenester kan også udvikles, så det bliver en del af relationen mellem to naboer og en del af dagligdagen. Det er f.eks. tilfældet mellem to palæstinensiske familier, hvor en af familierne beskriver det sådan:

De er flinke, vi sender dem mad, når vi laver mad, de laver mad til mig. Hvis hun mangler noget i haven, der skal laves, siger hun kom og lav det her for mig, jeg gør det. Det minder mig om Libanon. Det er min nabo, det er den tætteste på mig, hvis jeg er ude, og der sker noget for min kone, kan hun banke på. Det er derfor, de har et rigtig godt forhold, min kone, om natten kl. 10-11 banker de på og får en kop kaffe til kl. 1, det er lige meget, fordi der er ikke noget at blive bange for. Det er derfor, det er den bedste (nabo), synes jeg. (palæstinenser)

Hjælpsomhed – skaber velvære

Tjenester behøver ikke at være gensidige. De kan alene også være udtryk for at naboer gerne vil hjælpe, når der er brug for det. Betydningen af sådanne tjenester rækker ud over selve handlingen. De bidrager til at skabe en god stemning og velvære. En beboer, der er gangbesværet fortæller, at det giver en god stemning, at hun kan regne med at få hjælp fra naboerne:

....Han har også hjulpet mig op af trapperne da elevatoren var i stykker. Og jeg kan jo ikke både hive mig selv op og rollatoren. Så den bar han helt herop på tredje sal og gik ned til sig selv igen. Det synes jeg er meget flot. Jeg har også fået børnene, de store knægte, til at samle noget op, hvis jeg taber noget post eller lignende. Så det er meget sødt. (danske)

En anden beboer har samme oplevelse, når hun vanskeligt kan håndtere rollatoren:

Jeg skal immervæk have rollatoren ned af trappen herude, det var lettere dengang jeg bare sprang ned af trappen og op igen. Folk er flinke til at hjælpe mig, hvis der kommer nogen, der ved, at det godt kan knibe for mig af og til, så hiver de den op og ned for mig og det gælder både danskere og udlændinge. Der er ikke noget der (danske)

En beboer fortæller om, at nogle naboer var meget hjælpsomme da hun lige havde fået en ny hofte, og at det har sat sig varige spor i hendes forhold til dem:

Vietnameserne var så søde en overgang, da jeg havde det rigtig skidt. Og ikke rigtig kunne gå og fik indsat ny hofte. Der kom de ind med varm mad til mig. Nu har de det så sjovt, at de spiser varm mad om morgenen og formiddagen, så det fik jeg ind op formiddagen, men kunne så varme det om aftenen. Det gjorde de mange dage, det var ikke hver dag, men mange dage og det var da utroligt betænksomt. De har fået en vis plads i mit hjerte må jeg nok indrømme. (dansker)

Skaber tryghed

Nogle beboere oplever, at naboskabet giver dem en tryghed, som de sætter pris på. Det er for flere beboere trygt, at der er nogen omkring dem og at de ved, at de vil kunne få hjælp fra dem. En siger beboer siger til et spørgsmål om det giver hende tryghed, at hun ikke bor i hus men i en opgang, hvor der er andre:

Ja det gør det, i den grad. Og det er uanset hvem det er. Men det synes jeg er rart. Det må jeg indrømme, bare det, at der er nogen omkring en, og hvis der sker noget så kan man sgu altid råbe på hjælp.(dansker)

Og hun tilføjer at hun ikke behøver at være utryk, når hun er på ferie:

.... hvis man nu skal på ferie, eller nu hvor vi ude i haven, så ved vores underbo og overbo, at vi ikke er der ikke. Hører de nogle lyde om aftenen er det i hvert fald ikke os og så har de vores telefonnummer. Hvis der er noget, og hvis der er nogen af de andre der skal rejse, så holder vi ørene stive omkring hinanden. "Nu er vi her ikke, så hold lige ørene" det synes jeg faktisk er rart, og så vander de blomster for en, hvis man er på ferie ikke. Og det er det vi gerne vil bevare i vores opgang, netop det rare ved at være der. (dansker)

En anden beboer fortæller, at en nabo ofte kigger uanmeldt ind. De er absolut ikke veninder, men den anden nabo har ofte noget hun gerne vil snakke om. Hun blev derfor nervøs, da naboen ikke havde banket på i 2 uger:

Men nu har jeg ikke set hende i 14 dage, men jeg ved hun kører over i Søndermarken og lugter hunde. Men jeg hører aldrig de hunde. Der var en aften jeg hørte en hund og troede det var hendes. Det var kl. 21-22 og så tænkte jeg, at der måtte være noget i vejen, så jeg ringede på for at høre, om der var noget galt. Når de aldrig giver lyd fra sig og man pludselig kunne høre. Men det var så ikke hendes, men nogen fra den anden side. Hun blev så glad fordi jeg kom og bankede på. Jeg har gået og tænkt "hvad sker der hvis der sker noget med hende? -så gør hundene nok". Ellers er der ingen der kan gribe ind. (dansker)

Samværs-naboskabet

Samværs-naboskab kan vanskeligt indkredses med et enkelt ord. Det indebærer, at man bruger tid på at være sammen og at motivet til samværet går udover en konkret nytte af samværet. Det indebærer derfor, at man opbygger en personlig relation til naboen, hvor det har betydning, at der er en gensidig sympati mellem naboerne.

Mange af beboerne understreger, når de fortæller om deres kontakt med naboerne, at de ikke besøger hinanden og markerer dermed, at de ikke har et samværs forhold til naboerne.

Der er imidlertid nogle af beboerne, der har et samvær med deres naboer. I en opgang har fire af husstandene boet i opgangen i 30-40 år. De er alle et-

nisk danskere. De har alle et samvær, som en af familierne beskriver som 'sådan lidt oldekolle'. De spiser sammen en til to gange om måneden. En af naboerne har en kolonihave. De besøger så naboen i haven og er der meget om sommeren – 'lige så meget som i lejligheden'.

I en anden opgang har to familier fundet sammen. Det startede med at de mødtes, når den ene familie drak kaffe på altangangen. I løbet af et års tid udviklede det sig og nu har de en daglig kontakt, de inviterer hinanden ind, hjælper hinanden og går på indkøb sammen. Det er især de to mødre, der har jævnlig kontakt. De har begge libanesisk baggrund. En af dem siger:

Jeg er rigtig god veninde med hende inde ved siden af. Vi snakker meget sammen og vi er næsten sammen hver dag. (libaneser)

og den anden siger:

...hvis vi ikke er sammen, så ringer vi lige og spørger hvordan det går. Det er meget rart.

Det har i flere tilfælde været kvinderne, der skaber samværsrelationer. En mand siger, at det i høj grad er hans kone, der plejer kontakten til naboerne:

.....Min kone og vores nabos kone er meget gode venner, og min søn og deres søn leger også sammen, så på den måde kender vi hinanden. Så låner vi også nogle ting fra hinanden - salt sukker osv. Og så ovenpå har vi en afrikaner, som er gift med en dansker, vi kender også hinanden og besøger hinanden og går sammen osv. Nogle aftener går vi ture og snakker sammen. ...., men det er mere min kone som har kontakt med naboerne. (somalier)

Der er også beboere, der har samvær uden, at det udvikler sig til nære venskaber.

I en opgang mødes tre familier hver fredag i fælleslokalet. De spiser sammen og laver noget med børnene. De har forskellig etnisk baggrund: somalier, irakisk kurder og Østafrika. Det er åbent for alle beboere i opgangen, men det er normalt kun de tre familier, der kommer. De mødtes oprindeligt for at gøre noget i forhold til en nabo, der var problemer med.

I en bebyggelse, hvor der er et hjørne med legeområder og borde i gården samles en del af beboerne om sommeren. Det kan blive til, at hver familie kommer med deres mad og spiser den. Det kan også blive til, at man går sammen om at lave noget mad:

Folk går ned med aviser og transistorradioer og deres unger og vandpistoler. Altså i går lavede vi sådan, vi var 4 familier der lige slog sig sammen i går og lavede sådan fælles mad. Nogen lavede det ene og det andet og nogen lavede spyd til børnene og jeg havde en steg der kunne skæres til bøffer til de voksne. Nogen lavede salat og en lavede kartofler og en familie tændte grill op og sådan. Og så gik vi ned og spiste, voksne og børn. .... Så kommer de unger også ned og spiser fordi deres mor og far spiser. Så det er ikke kun fordi man har små børn med henede. Og der var der 2 fædre med i går, og så de der 2 store teenagere og så ellers rollinger, små unger ikke.(dansker)

Der er en 'stærk' gruppe af danskere i opgangene omkring. De, der samles i gården har forskellig etnisk baggrund.

Konflikt-naboskabet

I mange tilfælde kan en beboer leve med at en anden nabo ikke har en adfærd, som beboeren synes man burde have. Det bliver imidlertid til en konflikt, når beboere ikke længere kan acceptere at leve med naboens adfærd. I de fleste tilfælde indebærer det at naboen med den ikke-acceptable adfærd må ændre adfærd. I teorien kan det også tænkes, at kravene til acceptabel adfærd blev ændret, så naboens adfærd blev acceptabel.

Vi har i gennem interviewene registreret en række former for adfærd, der er problematiske. En del af denne adfærd og konflikterne omkring den er beskrevet i kapitel "Problematisk adfærd" side 92ff. Vi vil derfor i dette afsnit primært give et overblik over typer af adfærd, der giver anledning til konflikter og fokusere afsnittet på hvordan de håndteres.

Konflikternes emne

Der er konflikterne om støj i dagligdagen og mindre i forbindelse med fester og om husspektakler. Der er konflikter om adfærd på de fælles områder, som trappe og udearealerne og håndteringen af affald. Børn kan give anledning til konflikter mellem de voksne, hvis børn har været oppe at skændes eller slås.

Beboerne har meget forskellige oplevelser af hvornår støj og larm ikke er acceptabel og der er hos flere af beboerne en accept af, at der skal være plads til en vis grad af larm og støj. Både danskere og indvandrere ser en kulturel dimension i beboernes forhold til larm. Det er hovedkonklusionen i analyseafsnittet "Larm" side 120ff.

Konflikter mellem naboer om adfærden på de fælles arealer drejer sig i høj grad om renlighed og orden på trapper (side 98ff.), i kældre (side 105ff.), på friarealerne (side 110ff.), samt om affaldshåndtering (side 113ff.). De drejer sig også om brug af lokaler i kældrene til ophold (side 105ff.). Det er nærmere beskrevet i afsnittet om "Problematisk adfærd" på de ovenfor angivne sider.

I nogle sagstyper er der primært konflikter mellem beboere og boligselskabet/afdelingen, og i mindre omfang konflikter beboerne imellem. Det gælder i en del tilfælde i forhold til at sætte sko på trappen og opsætning af parabolantennener. Her er der forskel på, hvad de almene regler siger, og hvad en del beboere mener, er et problem. Det giver i mindre omfang anledning til konflikter beboerne i mellem.

Hvem giver anledning til konflikter

Der tegner sig et broget billede af, hvem der er anledning til konflikterne. Det er typisk kun få, og ofte kun en husstand, der giver anledning til konflikter i en opgang. Disse få husstande har i mange tilfælde har indvandrerbaggrund. Det kan være en følge af, at der er forholdsvis mange indvandrere i områder. Der er i undersøgelsen ikke data, der kan belyse, om det er særligt socialt udsatte indvandrere, der mest giver anledning til konflikter.

Der indgår i interviewmaterialet også eksempler på socialt svage danskere, der er anledning til konflikter.

Hvem tager fat på konflikterne

Beboerne tager i mange tilfælde selv kontakt med den nabo, der er anledningen til en konflikt. I mange tilfælde er det nok til at konflikten elimineres. I nogle tilfælde har beboerne også inddraget ejendomskontoret eller boligselskabet for at få elimineret konflikter. De har dog ofte selv forsøgt først. Der er dog også eksempler på beboere, der er gået direkte til boligselskabet. I eksemplerne nedenfor er det oftest danskere, der har henvendt sig til naboerne. Der er også en del indvandrere, der henvender sig til naboer med en ikke acceptabel adfærd. Deres beskrivelser af henvendelser er dog ofte mindre udførlige. Det er derfor ikke udelukkende danskere, der 'tager affære'.

Det er muligt, at de mange citater med danskere er udtryk for at danskere reelt oftere reagerer, men interviewene giver ikke grundlag for at sige at det er en klar tendens. Hvis det er tilfældet, kan der være flere forklaringer. Det kan bl.a. skyldes at indvandrere ikke behersker det danske sprog godt nok til at gribe ind.

Beboernes konflikthåndtering

Der er mange eksempler på, at en beboer har elimineret en konflikt med en nabo ved at henvende sig til naboen. Der er også eksempler på, at beboeren og naboen efterfølgende har haft en god relation.

En beboer fortæller om hans kones henvendelse til en nabo med støjende børn. Hun henvendte sig ikke kun for at få adfærden ændret, men også for at 'opdrage' naboen.

Vi har en somalisk familie, der bor nedenunder, og de havde lidt svært ved at finde ud af tingene, da de kom ind. Hvordan man skulle opføre sig efter bestemte klokkeslæt. De støjede, og så kom de op en dag. Da ved jeg at min kone sagde til dem, at vi i den her opgange var vi vant til at have det sådan og sådan, og det havde de bare at indrette sig efter. Moren har fortalt børnene, hvordan de skal opføre sig, så der er ikke noget mere. Hun er alene med børnene. Ja. nu taler de ikke så meget dansk, men børnene er meget hjælpsomme. Hvis man kommer og skal bære tunge ting op, så har to af drengene spurgt om de skulle hjælpe. Forholdet til moren også fint. (dansker)

En anden beboer måtte også op til en nabo og lære denne at man ikke lod børnene hoppe i sippetov kl. 2 om natten. Hun siger:

..... og så er der den der dumme bold-ting. Jeg synes det er udmærket, men jeg har lidt problemer med dem ovenpå, de larmer lidt for meget. De der børn hopper i sippetov kl. 2 om natten. Jeg har været oppe et par gange og sige det til dem og der var også et tidspunkt, hvor jeg tror han bankede hende og der var jeg oppe og stoppe dem. Men de er søde nok og de hilser og jeg har ikke haft noget ballade fordi jeg kom op. (dansker)

Der er også voldsommere sager, hvor en beboer griber ind. Beboeren havde en nabo, hvor mand og kone ofte skændtes voldsomt:

Jeg blev vækket, eller jeg kunne ikke falde i søvn og de skændtes og skændtes og det gjorde de meget på det tidspunkt [midt om natten]. Og det foregik rigtig højlydt, og jeg kunne ikke sove. Og så lige pludselig hørte jeg det virkelig voldsomt med skrig og skrål og det bryder jeg mig ikke om, det var for meget og anderledes, tænkte jeg. Så jeg gik op [og ringede på]. Jeg kunne høre at børnene også skreg og græd. Jeg fortalte at jeg kunne høre alt hvad der foregår og han sagde "nej, det er ikke noget". Jeg gentog "jeg kan høre alt og næste gang jeg hører det, er det ikke mig, men politiet der kommer". Siden den gang har de ikke skændtes så højlydt, men til gengæld løber ungerne rundt hele natten. (dansker)

Det er imidlertid langt fra altid, at beboerne kan komme i gennem overfor en nabo, selvom de prøver. En beboer havde en nabo, der på flere måder havde en adfærd hun ikke kunne acceptere. Naboen tømte askebægre ud over altanen og smed papir og også skraldeposer ud over altanen. Hun var også støjende:

Hun (kurder) støvsuger for meget og laver for meget larm om aftenen og flytter rundt på møbler. Vi har været oppe og tage fat i hende flere gange. Hun bliver irriteret over at man snakker, men hun skal jo have respekt for de andre. .. altså vi snakker pænt til hende 1, 2, 3. gang, men 4. gang bliver man jo sur. Så hun bliver bare ved med at larme, der er ikke kommet nogen løsning på problemet. (libaneser)

Det kan kræve megen tålmodighed med en nabo, der virker ligeglad, når hun får en henvendelse fra en beboer. En beboer fortæller om en nabo, der havde nogle børn på 6 og 8 år, som naboen ikke kunne eller ville styre. Hun kunne end ikke komme i kontakt med naboen:

Når man går op til hende for at klage over hendes børn, så åbner hun ikke døren, selvom hun er hjemme. Så der er ingenting, der går ind i hendes hjerne. Jeg har, når jeg har mødt hende, sagt til hende, at jeg synes hun skulle holde bedre øje med sine børn. Men hun er fuldstændig ligeglad. Jeg tror hun er lidt forstyrret oppe i hovedet, siden hun ikke gør noget som helst. (somalier)

Der har været en anden sag med naboen, hvor hun vaskede gulv ved at hælde vand ud over gulvet. Det gik igennem etage adskillelsen. Det endte med en klage til boligselskabet og det hjalp så:

Hun vaskede gulv af og til, og det gjorde hun ved at hun tog en spand med masser af vand og klorin. Så hældte hun det ud over gulvet, og så begyndte hun at skure gulvet, og alt det vand kom faktisk ned til os, ned igennem skabe og køleskabet. Det ødelagde vores varer 5-6 gange. Den 6. gang syntes jeg det var nok, så da klagede jeg over hende. Da tror jeg nok hun fik et brev om at hun skulle stoppe, ellers ville hun blive taget med over til boligklagenævnet. Siden da havde vi ikke problemer med hende. (somalier)

Når det er børn eller unge, der har haft den ikke acceptable adfærd er det væsentligt, at forældrene til de unge er åbne overfor, at det kan være deres børn eller unge, der er årsagen til problemet. En beboer fortæller om hvordan hun havde fået smidt yoghurt over sig, da hun skulle til fest:

I sidste uge skulle vi til fødselsdagsfest, og jeg havde selvfølgelig mit specielle afghanske tøj på. Jeg var på vej, og så pludselig kom der noget fra vinduet, og jeg blev helt våd. ....Det var yoghurt, tynd yoghurt, der var kommet derfra. Så kiggede jeg på vinduet og hvad for et der var åbnet. Så råbte jeg hvem det var, og så var der en der kom og kiggede, og så sagde jeg "det var dig, det er jer der er samlet", ... så jeg var rigtig sur. Så skiftede jeg tøj. Da jeg kom tilbage, ringede jeg på døren, og så snakkede jeg med deres forældre. Forældrene havde ikke selv været til stede... og drengene havde haft nogle gæster og de havde bare kastet det ud vinduet – ikke specielt for at ramme mig. Men vi har snakket med forældrene og forældrene var kede af det. Jeg sagde denne gang var det okay, men næste gang skal det ikke ske. (afghaner)

I en anden opgang var beboernes henvendelser forgæves. Forældrene ville ikke vedkende sig, at det var deres barn, der havde svinet på trappen. En beboer fortæller, at flere naboer har henvendt sig til naboen med barnet, der svinede:

Naboerne snakker tit med ham. Men det hjælper ikke noget, for han bliver ved med at sige at det ikke er hans barn, der gør det. En lille historie, en dag har hans barn taget affald fra sin lejlighed, og der var noget vand i posen som dryppede over det hele, og så kom de det i skraldespanden. Det var fisk. Det lugtede meget. Så kom naboerne og så sagde at det var ulækkert, men manden sagde at det ikke var ham. Men man kunne lugte at det kom derfra. Så holdt de i 2-3 dage, indtil de tilkaldte ejendomskontoret. Så fjernede naboerne dem fra gangen fordi det lugtede dårligt. Han tænker ikke over at det måske ikke lugter så godt? (somalier)

Det var i en opgang, hvor især tre beboere med forskellig etnisk baggrund, der søgte at få de to husstande, der gav problemer i opgangen, til at ændre på deres adfærd (se afsnittet om "Tilsvining af trapperummet" side 103). Det lykkedes i forhold til den ene, men ikke i forhold til den anden.

Konflikter, der kommer ud af kontrol

Der er tilfælde, hvor en beboers henvendelse til en nabo medfører, at deres forhold bliver dårligere. Det kan derfor blive vanskeligere at eliminere konflikten. I nogle tilfælde må boligselskabet eller politiet så inddrages. Der er eksempler på sager, der har udviklet sig så truende eller voldelige, at politiet har måttet gribe ind.

En beboer har oplevet, at al dialog bliver afskåret, når en nabo kalder hende for en racist, når hun tillader sig at sige noget til naboen:

....og vil tillade dig at sige noget til dem, blandt andet med vaskehuset. Der er ikke en, der kan drømme om at rydde op, og ungerne leger derinde. De tisser og gør alt muligt nede i kælderens. Hvis man så kommer og skal overtage vaskehuset og man tillader sig at sige "du har ikke gjort det og det", så er man racist og skal holde sin kæft. Så kan man ikke komme der længere. Jeg prøvede at sige det pænt. Jeg sagde "I skal lige rydde op efter jer, vi har nogle luftfiltre fra tørremaskiner, der skal tømmes, det skal I også gøre, man skal forlade vaskehuset pænt". (dansker)

En beboer fortæller om hvordan hans kone blev afvist så voldsomt af en nabo, at hun måtte tilkalde politiet:

Det var fordi vores børn havde slået hinanden. Så vi skulle finde en løsning. Forældre skal finde løsninger selvfølgelig, ellers kommer der flere og flere problemer. Så de skulle finde en løsning 2 forældre, to personer som snakker. Naboen skulle så komme op til dem. Men ham der manden, han kan ikke forstå, han kommer og prøver at slå hende: "Jeg slår dig, hvis du kommer til min dør eller snakker med mit barn" sagde han. Min kone græd. Jeg var ikke her, hvis jeg var her, kunne det måske have været anderledes, men jeg var ikke her. Så hun ringede til politiet, og politiet kom og snakkede med ham. (somalier)

Der har i et af områderne også være en voldsom konfrontation mellem to grupper beboere (voksne), der ville løse en strid mellem to børn, som var kilde til konflikten. Det endte med, at politiet måtte tilkaldes.

Tør ikke

Der er beboere, der ikke tør henvende sig til en nabo, og der er også situationer, hvor beboere ikke tør gribe ind. Det sidste kan være husspektakler. En beboer fortæller:

I lejligheden ved siden af. De slås indbyrdes konen og manden. Politiet har også hentet ham og lagt ham i håndjern. Så smider de rundt med alting og ungerne skrider. Så hamrer de på væggene kl. 11 om aftenen, og det kan du høre lige så tydeligt i sådan noget beton. Det er slemt. Jeg turde slet ikke gå ind til dem. Det vil sige, "de ikke forstå" så, det vil man ikke komme nogen vegne med, ikke til dem. De hilser heller ikke på folk. Man skal ikke komme og blande sig. Somme tider lægger de måtterne i klemme, så skubber vi dem ind og lukker døren, for det er jo det vi betaler for. Så kan du tro de bliver fornærmede. Det skal man ikke, det skal de nok selv passe. Hvad skal man gøre? (dansker)

En anden beboer oplevede også generelt, at der var nogle naboer, hun ikke kunne henvende sig til. På spørgsmål om hun gik op til dem, svarer hun:

Nej, jeg tør ikke. Det var sådan nogle unge fyre. .... Så længe forældrene var der, så skete der ikke noget, men forældrene rejste tilbage [til hjemlandet].... Og der boede kun drenge. Og alt røg ud af vinduet. (østeuropæer)

En anden fortæller om en ikke helt klar trussel, der ligger i luften og som gør det svært, at gøre noget ved konflikten:

...Vi ved hvem det er, men alle er bange for at sige det. Fordi jeg har hørt, det er ikke noget jeg ved, jeg har hørt fra dem, der ved det som har prøvet at gøre noget mod den familie. De er bange for noget, men jeg ved ikke hvad det er. .... De børn, som ved noget, de tør ikke at sige det. (afrikaner)

Det slider at skulle henvende sig

En konflikt slider og det tager energi. En beboer siger:

Det går mig efterhånden mere på. Jeg føler bare jeg har fået nok simpelthen. Jeg gider ikke mere. Og så "øh, det var ikke mig", gu var det dig, jeg så det jo. Jeg gider ikke hele det der spil og se dem stå og smadre containeren på den anden side og råbe "lad være, du skal ikke ødelægge containeren" og få "øh, hvad fanden, er du gud eller hvad?". [sukker] Så bliver jeg også bange, for ellers burde man gå hen og sige "prøv og hør her, vi bor her alle sammen og det ligner en svinesti, kan I ikke putte det her hen, og det er jo ikke tre gader væk, den er lige her" Men der er ikke nogen reaktion og efterhånden bliver jeg også bange for at hvis jeg blander mig for meget så går det også ud over min søn og han skal ikke have problemer med at jeg går rundt og prøve at gøre noget. (dansker)

En anden beboer har stadig vilje, men synes også det er en besværlig opgave. Hun siger til spørgsmålet om hvad man skal gøre, og siger blandt andet, at det er vigtigt, at beboerne snakker sammen, når der er noget der går galt:

Ikke andet end det vi gør i vores opgang, altså simpelthen selv siger "ved du hvad det gider vi ikke", der er ikke nogen grund til alt det der med boligselskab og breve frem og tilbage, alt det der kan være lige meget. Jo hvis det er noget voldsomt noget, så er det måske en god idé, men det her er til at håndtere, og så hvis vi som beboere snakker sammen og siger vi gider ikke have det roderi, eller tis på trappen, eller skaller på min måtte eller tørre fodboldstøvlerne af i min måtte, de har sgu da deres egen. Hvorfor skal jeg rende og gøre rent efter dem? Jeg har rigeligt at lave. Bare sådan nogle små ting ville gøre tingene meget lettere, det ville gøre det lettere for alle parter. (dansker)

Forebyggelse af konflikter

Beboere tænker normalt ikke i, hvordan de skal forebygge konflikter. Nogle gør det dog. Normalt ved beboere dog godt – uden at tænke på at de forebygger konflikter – at en god stemning og det, at man synligt viser hensyn forebygger konflikter.

Flere beboere – og især indvandrere – siger at det er afgørende, at beboerne viser respekt for hinanden. Det har flere betydninger og beboerne lægger forskellig vægt på de forskellige betydninger. For nogle betyder respekt, at man tager hensyn til hinanden og at man er imødekommende overfor hinanden.

I nogle opgange er der mellem beboerne en stemning og vaner, som forebygger, at adfærd medfører konflikter. En beboer siger ja til spørgsmålet om der har været problemer, men siger, at de har en fin respekt for hinanden og at det hjælper:

Ja, men der er der faktisk en fin respekt for hinanden på den sal vi bor på. Der plejer man lige at banke på, hvis der bliver holdt noget. (danske)

Flere beboere har indirekte til spørgsmålet om, hvad en god nabo er, sagt hvad der skal til for at forbygge konflikter. I flere af disse svar indgår, at man skal vise respekt for naboerne. Det kan som her betyde, at man skal tage hensyn:

En der er sød og høflig og åben hvis man har brug for hjælp. En der respekterer det med at være stille om aftenen. Respekterer at folk skal op på arbejde. (dansker)

En anden beboer ser direkte respekt som det centrale for at undgå konflikter:

Det er den gensidige respekt der er vigtig for mig. Så har man en opgang hvor man kan finde en ordentlig måde at leve på. Det værste ved naboskab er når man har konflikt. Jeg har ikke nogen konflikt med nogen" (afrikaner)

En beboer tager det som udtryk for manglende respekt, når en nabo afviser at snakke med hende om problemer:

Hun bliver irriteret over at man snakker, men hun skal jo have respekt for de andre. (libaneser)

En beboer siger, at hun oplever at det betyder meget, at naboerne har en kontakt med hinanden. Den behøver ikke at være intensiv, men det er lettere at rette på en nabo, hvis man på andre måder har haft en god kontakt. Hun siger:

Når man spørger og interesserer sig for folk, især deres børn, så er du jo imødekommende, når du er imødekommende er det meget lettere at skabe fred og idyl. Så når hun skruer op for musikken, så er det meget lettere for naboerne lige at gå over og sige "Hej, vil du ikke lige skrue ned, for mine børn sover". Når de har snakket sammen før, de har talt om børn før og sådan, og ej hvor er den lille sød, har han fået 2 tænder nu, så er det sgu lettere at sparke hoveddøren ind og bede hende om at skrue ned ikke. Og jeg tror at når man kommer hinanden ved, at det er nemmere også at tackle problemerne. (dansker)

Hun fortæller videre om en problemnabo, hvor en opmærksomhed på naboen bidrog til at ændre adfærden i denne nabofamilie. Der havde været mange problemer – blandt andet støj - med nabofamilien og det var endt med at beboerne omkring dem havde lavet en klageskrivelse til boligselskabet.

Det gik helt skævt der fra starten af, så røg de i boligretten ikke. Det vil jeg ikke være med til, jeg vil gerne skrive under på de der klager, og jeg skrev også min forklaring på klagen, men jeg gider sgu ikke stille op og kæmpe imod familier. Jeg gik ned og vaskede og jeg kunne se hendes lås der lå og hængte, og der lå en North Face jakke som nogen havde glemt. Og så gik jeg op og bankede og sagde "Jeg tror du har glemt din jakke". Og det var den store pige der åbner "Ej tak skal du have" sagde hun så. Og hun har jo gået forbi og knejset med nakken, fordi alle naboerne var i retten med dem, og de havde ikke talt med nogen. Og så gik der ikke lang tid, så får moren den der lille og så spurgte jeg "nå, gik det godt, og hvad blev det" og sådan og hun sagde så at det blev en dreng og sådan. Pludselig ringer hun på døren, til mig, dagen efter, og så spørger hun om jeg vil ind og se babyen sammen med min datter. Så sad vi og drak kaffe. Overboerne var rystet "Det da løgn, du gik da ikke derind", "Det gjorde jeg da sagde jeg så". Da jeg så kom derind var det første moren spurgte mig om, ..."Den der klage der, hvad var det og hvorfor gjorde i det?", og så sagde jeg "Hvad, er du godt klar over at væggen var ved at blive blæst ind?" Jeg

var da også inde og klage nogen gange og min søn, som nu er flyttet var også inde og klage. Og nu er de bare blevet rigtig flinke. (dansker)

Da områderne er multietniske er dansk det fælles sprog de fleste har, når det er kommunikation på tværs af de etniske grupper.

Hvis to naboer ikke har et fælles sprog, så hæmmer det deres mulighed for at håndtere en konflikt. Det manglende fælles sprog hæmmer også naboernes almindelige kontakt og jo mindre den er jo mindre potentiale har de til at klare en konflikt.

Nogle af eksemplerne ovenfor viser problemet. F.eks. den beboer, der siger at naboen blot vil sige 'de ikke forstå' og at det bidrager til, at hun ikke blander sig i en situation, der var svær at blande sig i.

En beboer siger direkte, at hun synes, det er et generelt problem.

Men det [sproget] er også en af grundene, tror jeg, til at der er så meget ballade, at man holder sig meget for sig selv, og sker der noget med ens børn, hvis de gør noget med de andre børn, så føler jeg ikke at forældrene engagerer sig særligt meget og prøver at løse problemerne, selvom det kan være svært fordi man ikke kan sproget mellem nationaliteterne. Jeg føler ikke folk gør en indsats for at løse problemer der opstår. Hvis vi havde boet i et land hvor alle kom fra samme land, havde det nok været nemmere. (libaneser)

En god nabo

Når beboerne skal fortælle hvad de mener en god nabo er, så svarer beskrivelserne meget til det, der er muligt i en boligbebyggelse præget af et kognitivt naboskab – eller i et samfund præget af gesellschaft. En god nabo er en man kan have det godt med uden at skulle have et tæt samvær. Det betyder ikke, at tæt samvær udelukkes, men beboere anser det generelt ikke for at være muligt. Beboerne lægger vægt på et flerfold af kvaliteter ved en god nabo.

En god nabo – et flerfold af kvaliteter

En god nabo er en man kan hilse på og som man kan få hjælp af og så en, der opfører sig ordentligt og hensynsfuldt overfor sine naboer. Det er f.eks. essensen af følgende tre udsagn, som er svar på spørgsmålet om hvad en god nabo er:

En god nabo er en man kan hilse på, og snakker lige sådan og hvis der er et eller andet man kan hjælpe med, hvis der er nogle problemer. Hvis nu man lige manglede et eller andet og kan du lige låne mig det, eller hjælpe mig med et eller andet. Og det synes jeg vi har været gode til, selvom vi ikke snakker så meget. Så har man godt kunnet komme og spørge. (dansker)

En, der er sød og høflig og åben, hvis man har brug for hjælp. En, der respekterer det med at være stille om aftenen. Respekterer at folk skal op på arbejde. Man behøver ikke være bedste venner. Der er ikke noget mere ubehageligt, hvis man møder sin nabo på en trappe og man ikke får noget goddag eller hej. (dansker)

En god nabo er en, der hilser på en når man møder dem, en hvis børn ikke laver ballade hvis du siger at deres børn laver ballade så stopper de det, hvis han mangler noget han kommer eller du kommer. Du har ingen problemer med at kommunikere, hvis du har lyst til det, ikke, jeg tror det er en god nabo. (afrikaner)

En god nabo er en, der er nærværende når naboer mødes:

Ja, en god nabo er at hilse og spørge "hvordan går det?". Især her i vores opgang hilser vi og sådan (bosnier).

En god nabo er også en man kan få hjælp fra, når det er nødvendigt. En beboer siger om en god nabo:

Det er nok en man kan spørge om hjælp når man har brug for det. En man godt tør gå hen og tale med når det er, det gælder. (tyrkisk kurder)

Det er også væsentligt, at man kan stole på sin nabo og få hjælp, når man har brug for det:

En god nabo er en nabo som man kan stole på, og hvis der er konflikter kan man løse dem på en god måde. (somalier)

Jeg har kun en god nabo, fordi jeg snakker kun med en nabo. Vi hjælper hinanden og snakker. Når der er noget, hvad som helst, så hjælper vi hinanden. Altså bare naboskab, du ved. (tyrkisk kurder)

For nogle er det væsentligt at et godt naboskab bygger på gensidig respekt. To beboere siger herom:

Det er den gensidige respekt, der er vigtig for mig. Så har man en opgang, hvor man kan finde en ordentlig måde at leve på. (nordafrikaner)

At de respekterer mig og hjælper hinanden. At de ikke blander sig i mit liv, at jeg er fri. Jeg laver hvad jeg vil, jeg kan ikke lide sladder. (iraker)

For en beboer er det en væsentlig egenskab ved en god nabo at denne ikke blander sig meget og har en vis tolerance og dermed giver rum til en adfærd, selvom den kan volde naboen gener. Han siger om en god nabo:

En der er stille og rolig. Hvis jeg har brug for noget, så går jeg og spørger naboen. Hvis der er noget så kommer de og spørger mig. Vi hilser på hinanden. Og hvis der er små ting, så kommer de ikke og ringer på døren [og klager]. Hvis jeg har gæster nogle gange, så kommer de ikke og generer mig og siger du råber og skriger, selvfølgelig ville det ske hvis det var hver dag. Altså, vi generer ikke hinanden. (tyrkisk kurder)

En beboer lægger vægt på, at det er væsentligt at man erkender begrænsninger for naboskaber og så retter sig ind mod det, der er realistisk:

En god nabo. Det er et svært spørgsmål. Har jeg overskud til min nabo. Hvis man har overskud, kan man mødes i haven og sludre og det vil være hyggeligt, men har du ikke noget overskud, så er det bedre, at du ønsker, at en god nabo er en, du hilser på. (afrikaner)

Det betyder dog ikke, at der ikke er beboere, der har små drømme om et tættere naboskab. En beboer siger f.eks.:

En god nabo er vel at man i hvert fald kan snakke sammen og hilse på hinanden. Altså måske det med at besøge hinanden, det er også noget med, om man har tid til det. Men en god nabo er en, man kan gå ind til. Det helt ideelle ville være en, man kunne gå ind og drikke kaffe med sommetider. Men det kan man jo ikke bare sige at man vil have, for det handler også om hvem man har kemi med. Selvfølgelig kunne det da være fedt nok at have sådan en nabo. .... Også i forhold til nogen fra andre kulturer, hvis man nu havde en irakisk familie og man kunne gå ind og opleve noget andet. Det behøvede ikke nødvendigvis at være danskere, for at det kunne fungere, overhovedet ikke nej. (dansker)

En anden beboer siger om en god nabo og sine gode naboer, som han har et godt samvær med:

..... når de har en fest så er vi med og når de har fødselsdag giver vi gave til hinanden. I Ramadanen, der hvor man ikke spiser, giver vi faktisk ting til hinanden, så hver aften så bytter vi. En familie ovenpå gør vi også det samme med. Ellers så ved jeg ikke hvad man ellers skal sige. ....døren er altid åben for en. Nogle som altid er til rådighed. Det synes jeg, er en god nabo.(somalier)

En god nabo set med etniske øjne

Interviewene har i de fleste tilfælde ikke afdækket klare forskelle i holdningen til naboskaber mellem de etniske grupper og ej heller mellem indvandrere og danskere.

Der er dog nogle udsagn, som indikerer, at nogle indvandrere har andre forventninger til en god nabo end danskere generelt har. Vi vil nedenfor trække nogle hovedtræk fra disse udsagn frem.

Nogle af indvandrere betragter en nabo som en man skal kende og have en relation til. Man må ikke holde afstand. Der er indvandrere, der oplever at danskere holder afstand.

Jeg er meget social og hun [naboen] er ikke social. [griner] Lige meget hvilket samfund jeg bor i, er jeg meget social, jeg hilser på folk og præsenterer mig, men hun er ikke social. I forgårs, vi tog trappen og hun kigger på mig, vi har præsenteret os for hinanden, men hun bare går forbi og siger ikke noget. (kurder)

For nogle indvandrere ligger der mere i at sige hej, end blot hej. Det er også et hej, hvordan går det. En beboer siger om sit hej til sine naboer:

...man siger "hej, hvordan går det?, hvad med familien osv.". Sådan er det i Somalia, man ved hvordan det går. I Danmark kan man have en pensionist som nabo, der er død [uden at man ved det](somalier)

Samme beboere siger om naboer, der kun siger hej:

Jeg tænker "hvad er det han laver, de er mine naboer men siger kun hej, han gider ikke snakke med mig mere?" Det er meget lukket. (somalier)

I det lys bliver en nabo en dårlig nabo, hvis naboen holder afstand. En beboer siger herom:

Jeg synes han er en dårlig nabo, fordi jeg synes, hvis man flytter ind, så synes jeg man skal præsentere sig for de gamle naboer. Men hvis han ikke siger det, så når man pludselig møder ham på gangen og han ikke siger hej eller et eller andet, så synes jeg han er en dårlig nabo. En der holder afstand. (somalier)

At holde afstand opleves af nogle indvandrere som manglende respekt. Der er også nogen, der fremhæver respekt som helt afgørende for et godt naboskab. En siger, at uanset om man har tid til at snakke eller kun til at sige hej, så er respekt det afgørende:

En god nabo. Det er et svært spørgsmål. Har jeg overskud til min nabo. Hvis man har overskud kan man mødes i haven og sludre og det vil være hyggeligt men har du ikke noget overskud, så er det bedre at du ønsker at en god nabo er en du hilser på. Det er den gensidige respekt der er vigtig for mig. Så har man en opgang hvor man kan finde en ordentlig måde at leve på.(afrikaner)

Ønsket eller forventningen om at have en relation til naboen giver sig også udslag en forventning om at man er særlig opmærksom på at nyindflyttere

får kontakt med sine nye naboer. Det kan som ovenfor være en forventning om, at en nyindflytter præsenterer sig for sine nye naboer. Det kan også være en norm, der siger at beboere aktivt skal tage imod nyindflyttere.

I vores land, når der kommer en ny nabo, så besøger man dem og giver dem blomster og gaver. Velkommen til nye hus eller lejlighed eller sted. I Danmark er det ikke sådan. Når en ny nabo kommer, så går vi, altså mig, min kone og piger, hen til naboen. Vi køber nogle blomster og går til dem, velkomme. Siger næste uge er du gæst hos os. Sådan er det ikke her. (afghaner)

Der er i afsnittet "Indflytningssituationen" side 65 flere eksempler, hvor indvandrere beskriver deres erfaringer og forventninger til indflytningssituationen.

Flere danskere oplever at nogle indvandrere foretager handlinger, som udspringer af, at de må opfatte et naboskab som tættere end mange danskere opfatter det.

En beboer (dansker) fortæller om en nabo, der tog det som naturligt, at hun kunne hente purløg i danskerens have. Danskeren siger herom:

Nu bor der et kinesisk ægtepar her. Et af de første år vi boede her, kunne hun se, vi havde purløg i haven, så bankede hun på og spurgte om hun måtte hente noget. Så sagde jeg hun bare kunne plukke. Det kunne en dansker ikke finde på at komme med. For det er mere med at du passer dit, jeg passer mit. Der er udlændinge mere, det er en stor familie. (dansker)

En anden beboer fortæller, at en nyindflyttet nabo (ikke dansk) uopfordret bankede på og kom med en bakke med kage med mere:

Vores nabo her, den gang de flyttede ind, det er sådan en tradition tror jeg, de er nede fra Marokko eller hvor de nu er fra, hun kom ind med sådan en bakke, det var pænt det er slet ikke det, vi skulle smage deres, kage eller hvad var det? Ja, det var fordi datteren var blevet gift. (dansker)

En anden dansker fortæller om, at hendes naboer (kurder) i flere situationer uopfordret kommer med noget til hende:

Og når de har holdt ferie kommer de tilbage med gaver og det er sødt. Det gør vi danskere normalt ikke. Når vi holder fødselsdag så går vi ikke ind til naboen og giver dem lagkage, det gør mine naboer her. Jeg ved ikke hvad normerne er. (dansker)

Vi har ovenfor beskrevet, hvorledes en dansker fik bragt mad fra en vietnamesisk familie, da hun var blevet opereret og ikke selv kunne gå. Hun havde ikke (før) noget specielt tæt forhold til denne vietnamesiske familie.

En dansker fortæller, at hun engang var faldet og ikke kunne komme op og der først kom nogen, da hende barnebarn bad nogen om at hjælpe. Det var på Bakken og der var mange mennesker. Når hun tænker tilbage på det, så tænker hun, at havde det været i Akacieparken, så var der straks en araber eller somalier, der var kommet og hjulpet. På et efterfølgende spørgsmål, om hun generelt synes indvandrere er mere hjælpsomme end danskere, svarer hun uden tøven ja.

Forhold, der fremmer og hæmmer naboskab

Vi vil nedenfor beskrive nogle af de forhold, der henholdsvis fremmer og hæmmer et naboskab.

Vi har i interviewene mødt 4 typer forhold, som påvirker udviklingen af et naboskab. Det er:

- Generelle betingelser for naboskab
- Berøringssituationer

- Praktiske og sociale behov
- Fælles værdier – fælles kultur
- Sprog

Berøringssituationer omfatter de situationer i dagligdagen, der indebærer, at beboerne møder hinanden og dermed får mulighed for at skabe og have kontakt.

Generelle betingelser for naboskab

De generelle betingelser omfatter de vilkår, der generelt gælder for beboernes tilværelse og bosætning. Det er især den tid, der er i dagligdagen til naboskab. Det er også den tid, beboerne har boet i bebyggelsen eller den almindelige flyttefrekvens i boligområdet.

Botiden

I de boligområder, der har været præget af *gemeinschaft* har det været det normale, at beboerne har boet i områderne i lang tid. De er typisk vokset op i området og har når de har stiftet familie bosat sig i området. Området har været deres liv og de er gennem den lange botid blevet formet af de værdier og normer, der har præget området.

Det er ikke et almindeligt vilkår i boligområder i dag. Det er her normalt, at mange flytter efter nogle få år. Der er få i de undersøgte områder, der har boet en stor del af deres liv i bebyggelsen. Hver flytning skaber et opbrud i naboskaber, og det tager tid at bygge nye op:

Der er en forskel på dem, der lige er kommet til og dem, der har boet her et stykke tid. De ansigter man kender er det klart man hilser på. Det er svært at skabe et forhold til folk, der kun bor her kort tid. (libaneser)

En anden siger, at hun ikke kender så mange naboer, fordi mange flytter:

Men det er også fordi generelt i vores boligblok er der mange, der er flyttet til og flyttet væk igen, hvor de måske bare har boet her 1-2 år og så har de fundet et bedre sted. Så der skal ligesom også gå et stykke tid før man har folk inde på livet. Det når man nogle gange ikke fordi der er så stor udskiftning. Men vi hilser jo på dem alle sammen og byder dem velkommen når de flytter ind. Nu har vi boet her så lang tid, så vi ved hvem, der er nye og hvem, der har boet her længe. (libaneser)

En beboer fortæller, at alle de naboer hun kender og har kontakt med, har boet i opgangen i lang tid og siger om de nye:

..... Så har vi også nogle nye folk, der er flyttet hertil som vi ikke kender selvfølgelig, der er en dansk eller 2 danske familier, og dem siger vi hej til, men vi har ikke så meget kontakt til dem. De flyttede hertil for 5-6 måneder siden. (somalier)

En beboer fortæller, at det kun er naboen ved siden af, der har boet der i lang tid (ca. 9 år), og det kun er hende, hun snakker med:

Ja vi snakker bedst (med naboen ved siden af), men de andre siger vi bare hej til, dem snakker vi ikke med. (østeuropæer)

Flere har oplevet det som et markant tab, når naboer, de har kendt længe flytter eller dør. Det var f.eks. tilfældet med en beboer, der havde opbygget et godt forhold til et ældre ægtepar:

Der var et gammelt ægtepar da de flyttede ind, der boede de der begge to. De var rigtig gamle og de var meget, meget flinke begge to. .... De er her ikke mere, de er døde begge to. ....Hver dag vi snakker. De var en meget, meget god og dejlig familie - begge to. De var meget

gamle, da vi flyttede ind var de måske 80. Det er svært med de nye når de flytter så hurtigt. (Bosnier)

Nye beboere oplever også, at man som ny ikke lige kommer til at kende naboerne. En siger herom:

Interviewer: Føler du, at du kan det med alle naboer?

Nej, for jeg kender ikke så mange, jeg er stadig meget ny. Jo altså dem der bor overfor kender jeg. Dem lærte jeg at kende gennem nogle bekendte. Jeg kender flere og flere med tiden. (tyrkisk kurder)

Botiden får ekstra stor betydning, fordi der i boligområderne generelt ikke er mange anledninger (berøringssituationer) til at beboerne mødes og heller ikke tradition for at nye beboere bliver introduceret til de øvrige beboere.

Tid til naboskab

Det kræver tid at have kontakt med naboerne, men nogle former for kontakt til naboer tager ikke megen tid. Det tager ikke megen tid at hilse på en nabo og ikke megen tid at have lidt småsnak. Hvis man skal gøre en nabo en tjeneste, kan det tage tid, men der er tjenester, som låne naboen noget, der ikke behøver at tage tid.

Samvær med naboer tager imidlertid tid. Det konkurrerer derfor med andre gøremål. Flere af beboere finder ikke, at der er tid til at have samvær med naboer og orienterer sig derfor ikke mod det.

Nogle gange når vi... bare hej, hej. Men vi kommer ikke og sidder. Vi har alle sammen travlt og arbejder. Kommer hjem fra arbejde og sover og i morgen arbejde igen. Du har ikke tid. Men vi mødes på vejen og hilser og spørger "hvordan har du det? jeg har ikke set dig i lang tid". (somalier)

En anden beboer beskriver alt det, der i dagligdagen konkurrerer med tid til naboskabet med følgende ord:

Vi banker på hos hinanden for at låne et æg eller et løg. Men jeg har fuldtidsjob og i mit job har jeg mange venner og jeg mangler ikke selskab. Når jeg kommer hjem så er min søn her og skal lave lektier, jeg køber ind, laver mad, vasker tøj og så kommer de to store forbi og der kommer venner og veninder. Så jeg har dækket mine behov. Det er ikke fordi jeg ikke vil have noget med dem at gøre, slet ikke. Men der er aldrig lejlighed til det. (østeuropæer)

En beboer fortæller, at hun har valgt at prioritere kontakter på arbejdet frem for naboer. Hun siger, hun kender mange naboer, fordi hun har boet der i mange år:

Men jeg kommer ikke sammen med dem privat. De kan få en kop kaffe, men det er sjældent. Det er inde på arbejdet jeg har min base. Jeg har altid haft et sådant forhold til sine naboer, det har mere været på arbejdet jeg har været social fordi det er der jeg bruger min tid. Jeg har altid holdt arbejde og privatliv adskilt fordi det ene giver et frirum fra det andet. (dansker)

For mange er det at have arbejde det, der gør forskellen i naboskabet. Der er flere typiske udsagn herom:

Ja ja vi kender og snakker med hinanden. Vi besøger ikke hinanden så meget. Vi har ikke tid fordi alle arbejder, men vi snakker udenfor når vi ser hinanden og sådan noget. Nogle gange besøger børnene hinanden men ellers ikke så meget. (somalier)

Min kone ikke har tid til at snakke med naboerne, fordi hun arbejder til kl. 5-6. (tyrker)

...og hende på anden sal taler vi ikke så meget med. De arbejder så vi mødes ikke rigtigt. (tyrkisk kurder)

En somalier fortæller at mange somaliere har fået arbejde og at det gør en forskel i naboskabet:

Ja, der er rigtig mange, der arbejder. De har ikke tid til hinanden. (somalier)

Berøringssituationer

Når man færdes blandt mennesker som man ikke kender eller normalt ikke har kontakt med, skal man normalt overskride en social barriere for at få kontakt. Der er almindelige uskrevne regler for, hvornår man kontakter hinanden eller kan bryde en afstand til den anden. Det er derfor ikke alle møder, der også lægger op til at kontakte. Nogen gange kræver det et vist 'mod' at overskride sociale grænser for at skabe en kontakt.

Der er imidlertid situationer, hvor det er lettere at tage kontakt til andre. Vi vil i det følgende benævne de situationer i dagligdagen, hvor beboere kan komme i kontakt med hinanden for *berøringssituationer*.

Berøringssituationer skabes både gennem beboernes daglige adfærd i bebyggelsen og af de uformelle regler for, hvornår man kan kontakte hinanden. En beboer fortæller f.eks. om hvordan hun klart følte, at man som ny beboer ikke blot gik ind og sagde "goddag her er jeg". Hun skulle overskride en norm om, at det gjorde man ikke:

Det er jo igen det, at man skal nok lige overvinde sig selv med at gå ind og sige goddag, jeg hedder det og det. Det er nok lidt svært. Det er igen at det gør danskere ikke. Jamen, det gør de nok ikke. Men omvendt gør de det jo heller ikke. Går ind og siger "hej og velkommen". Det er nok sådan en tærskel man skal over. (dansker)

Boligområder er normalt fattige på berøringssituationer. Der er få steder i det daglige liv i områderne, hvor naboerne møder hinanden. De gælder også for de tre undersøgte boligområder. Det er mest de daglige møder på trappen eller ved trappen, de giver anledning til kontakt. Børn er synlige fælles emner, som skaber berøringssituationer i de undersøgte boligområder.

Indflytningssituationen er nogle gange anledning til kontakt, man langt fra altid. Når naboer får tidlig kontakt til nyindflyttere, kan det have en god virkning på naboskabet. I de undersøgte områder har flere beboere (somalier og afghanere) udtrykt, at de synes det burde være normalt, at man kontakter en ny beboer i opgangen.

Daglige møder

Den daglige gang indebærer, at en beboer møder naboerne på trappen, ved hoveddøren, i kælderen, i vaskekælderen m.m.

Det behøver ikke at betyde, at beboerne kommer i kontakt med hinanden, eller med andre ord, at det bliver en berøringssituation. En beboer (dansker) fortæller f.eks., at det langt fra var alle naboer, der hilste i den bebyggelse hun tidligere havde boet i. Det var for hende både unormalt og ubehageligt. I de undersøgte bebyggelser er det normale, at man i det mindste siger hej til hinanden, når man mødes på de fælles områder (trappe m.m.) i bebyggelsen. Det er få naboer i bebyggelserne, der ikke hilser, og dermed afviser en kontakt.

Synlige fælles emner for dialog

Synlige fælles emner og interesser er også normalt gode anledninger til at skabe kontakt. Det gælder f.eks. hunde og specielt børn. Forældre mødes, når de er ude sammen med deres børn. Flere beboere kan berette om, hvordan børnene har givet anledning til kontakt til naboer:

Det var også bare nogen [naboer] jeg mødte ude i gården, de har nemlig også nogle børn. Det er sådan med forældre, at deres børn leger sammen. (tyrkisk kurder)

Jeg kan ikke huske det, jeg tror det var en sommer, hvor de stod og spillede fodbold med deres børn og så snakkede de lidt og inviterede hinanden op. Så kommer de op og sidder udenfor og hyggesnakker. (libaneser)

.... Når man ikke har noget med børnene at gøre, så hører man ikke så meget. Det var mere, da man havde små børn, så snakkede man mere sammen. Men der er jeg jo helt udenfor. (dansker)

Så pludselig i sommertid, der kom vi alle sammen ud i græsset, og vi ligesom campede ude i græsset og vi havde børn og vores egen te og kaffe, så selvfølgelig, man begynder at sige hej til hinanden og vi havde alle sammen børn, som legede med hinanden. (somalier)

Hun – somalieren – tilføjer, at det er mindre i dag, hvor flere har arbejde. En beboer, der var ung forælder, da bebyggelsen var ny for ca. 40 år siden fortæller om det samme.

Vi gik ned på græsplænen om sommeren og spillede rundbold med børnene. Så tog vi kaffe med ned og hyggede os. Vi kom hinanden ved. Vi var ikke ved hinanden, men når der foregik noget, blev vi enige om at gå ned med børnene. Så var der nogle beboere vi kom mere ud af det med. Men vi fandt på noget med børnene. Vi hyggede os selv ved det. (dansker)

Hunde, der normalt er gode samtaleemner, kan også være det i områderne, men nok i mindre omfang. Mange beboere er muslimer og ser hunde som værende urene. En beboer siger herom:

....så har jeg hilst på en ovenpå der har nogle hunde, og er i kørestol, jeg har snakket med nogle gange og det har været om hundene vi har snakket. Når man lufter hund så møder man altid nogle mennesker. Men der er dem med anden etnisk herkomst, de kan jo ikke lide hunde. De løber. (dansker)

Ekstraordinære begivenheder

Ekstraordinære begivenheder kan bidrage til at skabe berøringssituationer. Det kan være fordi begivenheden indebærer, at der er brug for at hjælpe den anden. En beboer fortæller f.eks.:

Jeg blev gode venner med dem, fordi min datter fik feberkrampe og så føj jeg ud og råbte og skreg, så de var til stor hjælp og kørte os på hospitalet og siden da har vi haft en nær kontakt. (tyrkisk kurder)

Ude og væk fra de andre i boligområdet

Når en beboer møder en nabo uden for bebyggelsen, så får de to pludselig noget til fælles, som de ikke har i selve bebyggelsen. De to naboer har da ofte noget til fælles, i forhold til alle de andre omkring dem. Når beboeren møder naboen i selve bebyggelsen, så er naboen blot en af mange andre naboer.

Det skaber en berøringssituation, som gør en kontakt, der ikke ville være legitimt i bebyggelsen, legitim. En beboer fortæller om en nabo, som hun mødte i toget. Hun havde set ham (dansker) i bebyggelsen, idet han boede på den allengang over hende, men havde ikke haft kontakt med ham. Hun siger:

Jeg kender også en familie af danskere, der bor længere oppe. En dag vi sidder i tog, og jeg spørger om han ikke bor ovenover mig. Han sagde han var pædagog og jeg er også pædagog og jeg kom til at snakke med ham. Fra den dag vi snakker tit sammen med hinanden. Ligeså snart vi møder hinanden, men vi besøger ikke hinanden. (irakisk kurder)

Traditioner

Muslimere har i forbindelse med Eid festen tradition for at give mad, gaver eller hilsner til andre og herunder også naboer. Det skaber kontakt. En beboer fortæller om sine naboer:

De er søde og når de holder ramadan og laver mad kommer de og jeg skal spise, det er jo helt vildt. Og det er hamrende lækker mad. Og når de har holdt ferie kommer de tilbage med gaver og det er sødt. (dansker)

Indflytningssituationen

Indflytningssituationen kunne være en almindelig berøringssituation, men er det ikke. Citatet ovenfor med den nyindflyttede beboer, der har store betænkeligheder ved at kontakte hendes nye naboer er et eksempel, der viser, at det ikke hos alle er en almen norm, at man kontakter sine nye naboer.

En anden nyindflyttet beboer (somalier) betragtede det som normalt at man tog kontakt til sine nye naboer. Det var da noget, man bare gjorde. Han oplevede imidlertid at det ikke var så normalt. Han inviterede sin nye nabo ind til kaffe og fik i første omgang et meget henholdende svar. Det lykkedes dog til sidst at få inviteret naboen ind:

Jeg kan huske en gammel mand, der boede ved siden af mig, da jeg flyttede ind. Jeg snakkede med ham og sagde han skulle komme ind og drikke kaffe og han svarede "mmm ... ja.. så kommer jeg, måske en gang i næste uge". Så kom han med sin kæreste og de virkede ikke så interesserede. (somalier)

De to fik et godt naboskab.

En anden beboer havde forventninger om, at naboen naturligvis var interesseret i hende som ny beboer, men oplevede, at de slet ikke levede op til hendes forventninger om kontakt:

Der er en nabo tæt på mig... Jeg synes han er en dårlig nabo, fordi jeg synes hvis man flytter ind, så synes jeg man skal præsentere sig for de gamle naboer... så når man pludselig møder ham på gangen og han ikke siger hej eller et eller andet, så synes jeg han er en dårlig nabo. En, der holder afstand. (somalier)

En beboer har oplevet sig selv som den, der ikke tog imod en ny nabo, der havde søgt at få kontakt med dem:

Ja, det tror jeg. Det er nok lige så meget min skyld, at jeg ikke kender dem bedre, som det er de andres skyld, for jeg må da indrømme at den familie, der bor ovenpå flyttede ind for et halvt år siden, og de har da været kontaktsøgende. (dansker)

Når nogen tager initiativ til at hilse på en nyindflytter, kan det have en stor effekt og få den nye beboer til at føle sig meget bedre tilpas i bebyggelsen.

En beboer fortæller om, hvordan hendes to etniske naboer (på en altangang) bød hende velkommen:

.... her har folk sagt hej og goddag og velkommen til, her er mine børn osv. .... det var meget dejligt at de kom og sagde "goddag, hvad hedder du? hvem er du, laver du?" Det gjorde mine naboer på begge sider. De fortalte hvor de havde boet førhen og om deres familie og børn og de skulle hen og sige goddag ordentlig. Det var jeg meget overrasket over. (dansker)

Hun kom fra et boligområde, hvor man ikke havde hilst meget på hinanden. For nogle er indflytningen præget af, at de flytter ind sammen med andre der er på samme stadie i deres livsforløb. Det giver dem nogle ekstra gode betingelser for kontakt.

I en af bebyggelserne er der beboere, der har boet i området siden de har været unge familier. De er flyttet ind i bebyggelsen, da den blev bygget. De havde dengang mindre børn. I en opgang har det udviklet sig til et tæt nabo-skab, hvor tre familier har meget samvær. Det har også været generelt, at de interviewede beboere i området, der havde boet der siden de var unge familier kendte de andre familier, der var flyttet ind da bebyggelsen var ny. En af beboerne siger

....det betyder noget at have et venskab fra man er ung af, det er ikke sådan at gå ud og starte bekendtskaber når man er 70 eller 80. Det vil aldrig blive det samme. (dansker)

Flytbare grænser for berøringssituationer

De sociale normer for, hvornår det er alment og legitimt at tage kontakt til en anden beboer er ikke statiske. De påvirkes i høj grad af, hvad de enkelte beboere gør. Er der mange, der gør noget andet, så kan det blive en norm, det også er legitimt at følge.

Normer for hvornår og hvordan man kan tage kontakt til andre beboere er ikke et åbent emne for debat. Ændringer af dem er derfor stort set afhængige af, at nogen af sig selv gør noget andet.

Den nyindflyttede danske beboer, der som nævnt i citatet først i dette afsnit bankede på hos sin nabo flyttede en grænse for sig selv. Hvis flere gjorde det ville hendes handling blive en normal situation, når folk flyttede ind. Flere indvandrere har givet udtryk for, at det for dem er eller ville være naturligt, at man tog kontakt til nyindflyttede eller omvendt. Der er da et potentiale til at flytte grænsen for, hvordan man tager kontakt til nyindflyttere.

I en opgang var en af beboerne meget opmærksom herpå. Hun kontakter normalt nye beboere, når hun møder dem:

Ikke fordi vi står med sådan en velkomstkomité, men jeg kan sige "Hej hej er du den nye der er flyttet hertil" og "velkommen" eller "hej kan du ikke hjælpe mig med vaskemaskinerne"? Så er man sådan "nåå der er lige kommet en kurdisk familie" ja så ved man lige hvem det er og sådan.

Jeg spørger altid "og hvor kommer i fra, og hvad sprog kan i?" og så er der nogen der tænker "hold kæft hvor er hun nysgerrig", men jeg tænker det mere som interesse. At hvis jeg interesserer mig for dem, så er jeg helt sikker på at de kan huske mig når jeg møder dem, og så kommer moderen og siger "ved du hvilken vuggestue der er god?" "Altså jeg har været rigtig glad for at have Amalie derovre" siger jeg "Og der ved jeg, at de også får halal-slagt mad og sådan" og så siger hun "Dem går jeg over og snakker med" og så er du sgu imødekommende. Og så tror jeg bare at tingene er lettere. Så tror jeg også at de vil sige til deres familie, at der bor faktisk nogen meget søde danske familier

derovre, hvor vi bor, fordi det er jo ikke kun os som danskere, som kigger på de andre etniske, somalierne kigger os på danskerne som værende andre etniske, så jeg tror imødekommenhed og rolig tilflytning hjælper. (dansker)

Hun understreger, at hun kan gøre det, fordi hun er heldig at bo i en del af bebyggelsen, hvor der ikke er en hyppig udskiftning af beboerne. Når der kun kommer få nye ind, er det muligt at give dem opmærksomhed.

Praktiske og sociale behov

Hvis en beboer står og mangler noget til maden, kan naboen være der, hvor det er lettest eller muligt at få det, man mangler. Det kan legitimere at man banker på hos naboen. Tilsvarende med andre ting. Der er mange eksempler på at praktiske behov bidrager til at udvikle naboskaber. De fleste beboere vil gerne hjælpe hinanden.

Etnicitetens betydning

Naboerne har generelt kontakt med hinanden på tværs af etnicitet. Man hilser og småsnakker som regel på tværs af etnicitet. Nytte-naboskaber går i høj grad også på tværs af etnicitet. Samværs-naboskaber er ofte indenfor samme etniske gruppe, men ikke entydigt. Der er imidlertid også samværs-naboskaber på tværs af etnicitet. Nogle beboere siger herom:

Vi hilser og drikker kaffe og spiser. Vi har meget med hinanden. Vi spiser med hinanden og hvis der er fest inviterer vi hinanden. Vi har det godt selvom det er to forskellige nationaliteter, de er fra Tyrkiet og vi fra Libanon. (libaneser)

F.eks. der er 2 naboer jeg kender godt. Vi kender hinanden, vi bor her på samme etage, vi besøger hinanden og jeg kan låne smøger og han låner af mig. Den ene er fra Danmark og Filippinerne. (somalier)

Uanset, at der er megen kontakt på tværs af etnicitet, så er det ofte for mange lettere og mere umiddelbart at have kontakt med naboer, der har samme etnicitet. Det er blandt andet sproget, der gør det lettere. En siger:

... det har været nemmere at komme i kontakt med nogen fra ens eget land, for det er lidt svært at kommunikere på kryds og tværs med folk fra andre lande, det er ikke altid lige nemt at forstå hinanden. Vi har altid holdt sig til dem, vi kunne kommunikere med, altså folk fra Libanon eller nabolandene til Palæstina (libaneser)

Det kan også være omgangsformen, der er mere lige til. Hvis man er vant til at spørge ind til, hvordan naboer har det, så er det lettere, at være sammen med nogen, der er indstillet på, at det er en del af samværet:

Interviewer: Hvad med det med naboerne? Du sagde før at danskerne var travle og ikke havde tid. Er det ikke lettere for dig at have kontakt med en somalier?

Beboere: Jo, det er det. Vi hygger og drikker kaffe. Det har en meget stor betydning med familie og naboer.

Interviewer: Men er det så ikke lettere med somaliere end danskerne?

Beboer: Jo, jeg spørger hvordan folk har det og om de har et problem. (somalier)

Det indebærer, at der blandt nogle beboere er så store kulturelle forskelle, at det er vanskeligt at have meget til fælles – udover at opføre sig så de andre også kan føle sig veltilpas. En beboer siger nøgternt om nogen af sine naboer, at de er sammen på en måde, som ikke er hendes og som hun derfor

naturligt er udenfor. Hun siger om nogle naboer i naboopgangen, som hun ikke har nogen kontakt med:

..... Dem ved siden af har sine egne venner og de har fester og sidder fredag, lørdag i haven og der foregår det hele på arabisk. De har deres venner, eget sprog, kultur og traditioner og de holder Ramadan og holder fest bagefter. Så de holder sig mere sammen. (østeuropæer)

Nogen gange kan det komplekse med kultur være svært at blive helt klar på. En dansk beboer siger, at det er ok, man er blandet, men at der gerne må være flere danskere. Det er ikke, fordi hun absolut vil komme sammen med dem:

S: Hvad er det så, der gør, at du gerne vil have der... altså hvis det ikke handler om at blive venner med dem?

Jeg ved det ikke, jeg synes det er svært at... og det er ikke fordi, jeg har jo snakket med - jeg ved ikke hvilke landsmænd de er - og de er søde og rare. Så jeg har jo ikke rigtig noget at have det i, det er bare noget man synes måske. Jeg ved det ikke. Jeg kan ikke sige det helt konkret hvorfor, for det er ingen der har generet mig på nogen måde. (dansker)

Der er generelt blandt indvandrerne i en opgang en positiv holdning til de andre etniciteter i opgangen. Det er gennemgående, at indvandrere siger at det ikke betyder noget, at de har forskellig etnisk baggrund. Man lever med de forskelligheder, der er, og ser normalt ikke etniciteten som et problem. De problemer, der er, er normalt forbundet med en konkret naboadfærd, som ikke er acceptabel for de andre. Vi har ikke kunnet registre dårlig stemning i en opgang på grund af forskellige etniciteter i en opgang. Det er dog noget, der tyder på at forskellig etnicitet kan forstærke konkrete konflikter. Et ægtepar siger, at de i det daglige ikke kan se forskel på folks kultur ud fra deres adfærd opgangen. De svarer på et spørgsmål om hvad der er af kulturforskelle i opgangen:

[Manden:] Nej vi kan ikke se nogen. [Konen:] Vi kan ikke se nogen forskelle mellem os og arabere. [Manden:] Men også udover det, fordi du ved ikke hvordan de andres kultur er. Hver gruppe holder sig for sig selv, så man ved ikke hvordan de andre er. [Konen:] For eksempel bor der Somaliere oven over os. De er fine nok. Neden under os er der arabere og polakker og de er også fine, ovenover os er der nogle danskere, de er vist nok danskere, de er også fine. Dem der bor ved siden af os, er kurdere som os. Så vi kan komme ud af det sammen alle sammen, vi kan ikke se nogen forskelle. [Manden]: Mine naboer er rigtig gode, jeg er rigtig glad for dem. Jeg har boet her i 10 år, de er rigtig fine, der har aldrig været nogen problemer med det. (tyrkisk kurder)

En anden beboer i samme opgang siger tilsvarende:

Jeg ved det ikke, faktisk, om der er forskel. (østeuropæer)

Denne holdning hos indvandrere kommer nogen gange til udtryk ved at nogle ikke går op i, hvilken etnicitet en nabo, som de har kontakt med, har. En beboer, der har en nabo, hvor børnene leger samme og børnene kommer til hinandens fødselsdagsfest, kan ikke svare præcist på hvad denne nabos etnicitet er. Hun siger til spørgsmålet herom:

Interviewer: Hvor er de fra?

Beboer: De er fra Irak

Interviewer: Kurdere?

Beboer: Nej, de vist sådan lidt palæstinenseragtige, jeg ved det ikke. Det er sådan lidt arabere.

Interviewer: Men det er ikke noget i snakker om?

Beboer: Nej, nej, overhovedet ikke.

Der er indvandrere, der har god kontakt til danske naboer og sætter pris på det. Der er mange indvandrere, der gerne vil have flere danske naboer. Mange indvandrere ser flere danskere i boligområderne som en måde at komme tættere i kontakt med 'det danske samfund'. Nogen ser det også som en måde, at slippe af med omverdenens negative syn på boligområdet. En beboer siger, at de ikke har megen kontakt med deres nabo, for de kan ikke dansk og havde foretrukket, at det havde været en dansk familie:

Hvis det havde været en dansk familie kunne det være anderledes. Så kunne man lære bedre dansk og snakke med dem. Men pga. at de er udlændinge ligesom os kan vi ikke. Vi har tidligere boet i Roskilde hvor alle vores naboer var danske og vi var tæt sammen og besøgte hinanden. (iraker)

En anden beboer siger, at det er godt at blande danskere og indvandrere og svarer på spørgsmålet om hvorfor:

Man skal lære at kende hinanden. Blive bedre med sproget og mange ting. (irakisk kurder)

Der er mere om indvandreres forhold til danskere og ønske om flere danskere i bebyggelserne i afsnittet ”Holdninger til beboersammensætningen i området”, side 158ff.

Mange af de danske beboere har et godt forhold til indvandrer-naboer. De ser dem ud fra hvad indvandrerne gør og møder dem ikke med fordomme. For denne gruppe danskere er det mest et spørgsmål om indvandrenaboer har en adfærd så opgangen og bebyggelsen kan fungere ordentligt. En beboer siger:

Men det har jo meget med tolerance at gøre i det hele taget. Og det tror jeg, der er meget af herude, og jeg tror også, at hvis man bare nogenlunde lever på normal vis, så kan alle mennesker jo. Jeg er fuldstændigt ligeglad med hvor folk kommer fra, jeg gider bare ikke lege mor. Men man kan jo vælge at sige, at hvor oplæringen skal være, om det skal ligge i en indflytningsfase eller om man simpelthen, altså, der er nogen steder hvor man vasker sin egen opgang på skift ikke, det er der nogen steder de gør, men det tror jeg vi ville have svært med herude, at få det til at fungere. (dansker)

En anden beboer havde været meget utilfreds med adfærden hos nogle somaliske børn i opgange og havde været i kontakt med deres mor og fortalt hvordan børnene bør opføre sig. Han siger:

Så der er ikke noget mere. Hun er alene med børnene. Vi snakker med familien. Nu taler de ikke så meget dansk, men børnene er meget hjælpsomme. Hvis man kommer og skal bære tunge ting op, så har to af drengene spurgt om de skulle hjælpe. (dansker)

Der er også danskere i områder, der har en generelt negativ holdning til indvandrere. De vil helst have, at området var præget mere af danskere. Selv hos nogle af disse danskere, er de konkrete relationer til naboerne meget bestemt af hvilken konkret adfærd, en indvandrer-nabo har.

Jeg har stort set ingen kontakt med de voksne (indvandrere), og det er også i et vist omfang min egen skyld, for jeg ønsker det ikke. Jeg undgår dem så vidt muligt. Jeg bryder mig ikke om dem. Jeg bryder mig ikke om deres attitude. Jeg kan ikke lide at have noget med dem at gøre.

re. Jeg synes vi har givet de der mennesker en super fin behandling og hjulpet masser af dem ud af i nogle tilfælde forfærdelige situationer, og nogle er jo bare kommet, fordi de simpelthen ikke havde et reelt udkomme, der hvor de kommer fra. Og så kommer de her og får i pose og i sæk. (dansker)

Denne holdning får dog ikke lov til totalt at præge den konkrete relation til naboen. Beboeren fortæller om nogle af de skiftende naboer.

...og det var første gang jeg fik en udlænding som direkte nabo. Der flyttede en somalisk familie ind, og dengang var jeg allerede ved at blive betænkelig, og jeg tænkte for fanden, og så viste det sig at være de sødeste mennesker. Stille og rolige og de mest civiliserede mennesker, jeg har boet sammen med.

Derefter kom der en dansk familie, og jeg tænkte, det kan ikke være helt galt, det er danskere. Og så var det simpelthen, jeg har aldrig oplevet noget lignende, totalt rablende gale mennesker, som terroriserede mig i hele den periode de boede der. (dansker)

Flere danskere, der har boet i boligområdet i lang tid oplever at livet i bebyggelsen og herunder naboskabet har ændret meget karakter, og at det er de mange indvandrere, der er årsagen hertil. En beskriver bebyggelsens som han husker den og da det var godt at bo i bebyggelsen:

Det var jo som det var i Danmark i gamle dage, at man sludrede sammen og hjalp hinanden hvis det var nødvendigt. Jeg vil ikke sige, at der var et, mellem alle naboer, tæt, det var der ikke, men jeg har aldrig oplevet, at man ikke hilste på hinanden og lige slog en sludder af. ....det er da også væsentligt at man taler samme sprog, altså helt bogstaveligt forstået. Det gjorde vi jo alle sammen dengang. (dansker)

I disse danskeres optik er livet i bebyggelsen totalt ændret, fordi der er så mange indvandrere i bebyggelsen, og fordi disse indvandrere ikke kan leve op til almindelige normer for god adfærd. Der bliver også færre danskere og det netværk de havde, bliver mindre, både fordi der generelt er færre danskere og fordi de oplever at flere af dem, de har kendt, flytter eller dør. En af de ældre beboere i en bebyggelse fortæller, at ældre danskere flytter fra bebyggelsen, når der kommer for mange indvandrere ind i deres opgang. Han siger:

Der er nogen der slet ikke kan lide dem [indvandrerne], de vil slet ikke engang bo i opgang med dem. Kommer der for mange af dem flytter de. (dansker)

Der er i alle områderne i undersøgelsen mange forskellige etniske grupper. Det er derfor ikke typisk, at en opgang har beboere med forskellig etnisk baggrund. I nogle tilfælde har der været en overvægt af en bestemt etnisk gruppe. I en af de undersøgte opgange var det en overvægt af afghanske familier. Det resulterede dog ikke i et markant øget naboskab blandt disse familier. Der har i flere opgange været en overvægt af danske familier. Det har i to af opgangene indebåret et sammenhold mellem danskerne. I en opgang havde man et samværsnaboskab. I et andet indebar sammenholdet at beboerne samlet fik rettet op på en dårlig adfærd hos en nyindflyttet beboere med anden etnisk baggrund.

Der er en markant forskel på, hvad etnicitet betyder for naboskab og hvad det betyder for netværk. Beboernes netværk i bebyggelsen og i øvrigt er meget bestemt af etnicitet. Der er mange netværk, der er mono-etniske. Vi vil nedenfor - i et senere afsnit (side 72ff.) - analysere netværk i bebyggelserne.

Naboskab og sproget

Hovedparten af de interviewede beboere var i stand til at gennemføre interviewet på dansk og mange var i stand til at udtrykke sig nuanceret på dansk. Der var imidlertid også beboere, der havde vanskeligt med dansk og nogle, der måtte have andre til at oversætte for dem og i nogle få tilfælde måtte det ske gennem tolk.

Når man skal fungere på tværs af etnicitet, så er dansk det normale fælles sprog. En beboer, der er dårlig til dansk, siger om sin kommunikation med naboerne:

Naboerne er ligesom mig, så når vi snakker dansk, kan vi godt forstå hinanden [griner] (kurder)

I grinet lå, at de kan forstå hinanden selvom det er på gebrokkent dansk. Hvis nogen af beboerne ikke kan dansk eller har vanskeligt ved at begå sig på dansk, kan det hæmme naboskabet. Man kan sige hej til en nabo uden at have samme sprog, men skal man blot have et småsnaks-naboskab med en nabo, så kræver det et fælles sprog mellem de to naboer. En beboer fortæller, at han har god kontakt med manden og børnene i en tyrkisk familie, men det er vanskeligere med den tyrkiske kvinde i husstanden, da hun ikke kan dansk. Han siger:

Men jeg forsøger lige så stille, når jeg møder hende. Hun smiler og vil hilse. Jeg siger lige så langsomt og tydeligt hvad jeg vil sige, men hun kan altså ikke. Hun forstår det ikke. Der er lige goddag og farvel og hav det godt og hils hjemme, ikke andet. Det er nu synd, synes jeg. (dansker)

En anden fortæller om en, at hun kun siger hej til en familie i opgangen og det meget er fordi de er dårlige til dansk:

Faren er høflig nok, men jeg tror ikke han taler med damer. Moren er også høflig nok men hun taler ikke dansk. Børnene gør det vist heller ikke, jeg tror at de går på arabisk skole. Det er sådan noget vaskehus sladder jeg har hørt. Så jeg er lidt i tvivl om vi kan forstå hinanden, men de virker flinke nok. (dansker)

En beboer siger, at hun har det godt med naboerne, men at sproget forhindrer, at de går sammen:

Naboerne har jeg det også godt nok med. Men det er ikke sådan nogle man går sammen med. Der er flest afghanere herude, og kvinderne kan jo ikke snakke dansk, og jeg kan [udover dansk] kun arabisk og engelsk. (dansker)

Det er flere indvandrere, der fortæller, at de ikke kan have kontakt med andre etniske grupper, fordi de ikke kan deres sprog og fordi den ene part ikke kan dansk:

Hun (interviewpersonen gennem en tolk) siger hun kan ikke sproget, så hvordan skal hun snakke med dem. Ham der bor ved siden af hende, hun ved ikke hvad hun skal sige til ham, hun forstår ikke. Hun siger "jeg kan ikke engang skrive somalisk, hvordan kan jeg lære dansk". Hun kan ikke læse eller skrive. (somalier gennem en tolk)

En afghansk beboer, der ikke kan dansk, siger at det er svært med kommunikationen til araberne:

Kommunikation er problemet med arabere, for vi kan ikke forstå arabisk eller tyrkisk, og de kan jo heller ikke dansk, og vi kan jo heller ikke dansk. Det er det, der ligger problemer i. (afghaner)

Flere indvandrere ville gerne have flere danskere i bebyggelsen, fordi de mente, det ville gøre dem bedre til dansk. En husstand, der ikke har megen

kontakt med sine naboer, der alle er indvandrere, mener at de ville have haft en helt anden lyst til kontakt, hvis de havde haft danskere til naboer:

Hvis det havde været en dansk familie kunne det være anderledes. Så kunne man lære bedre dansk og snakke med dem. Men pga. at de er udlændinge ligesom os, kan vi ikke. Vi har tidligere boet et sted, hvor alle vores naboer var danske og vi var tæt sammen og besøgte hinanden. (iraker)

Netværk

Som beboer indgår man ofte i forskellige typer netværk. Naboskab, som er beskrevet ovenfor, er en type netværk. Det har som særtræk, at det er beboere, der bor tæt ved hinanden.

Netværk anvendes ofte i flere betydninger eller med forskellige egenskaber. De kan være mere eller mindre stabile. Det kan være løse relationer og det kan være familierelationer. Der er en grænse i forhold til formelle relationer som eksisterer uanset beboernes indbyrdes relationer. Det kan f.eks. være foreningsrelationer, afdelingsbestyrelse. Dem vil vi ikke opfatte som et netværk. En kvindeforening eller kvindegruppe vil derimod typisk være mere netværk end formel struktur.

Der kan være forskellig grad af gensidig forpligtigelse i et netværk. Det kan være relationer, hvor deltagerne blot kender i hinanden og ikke har forpligtelser. På den anden side kan det også være fællesskaber med gensidige forpligtigelser (Bauman, 2007) - typisk uformelle, der udspringer af relationen.

Vi har ovenfor brugt *gemeinschaft* og *gesellschaft* til at karakterisere et fællesskab i et boligområde. Disse begreber har også relevans i forbindelse med netværk. I et netværk er der altid noget, der knytter individer sammen. Det kan være, at individerne i en stor grad deler fælles værdier og normer (*gemeinschaft*). Det vil vi benævne værdi-netværk.

Det kan også være en fælles interesse i en funktion eller sag (*gesellschaft*). Det er da denne fælles sag, der knytter individerne sammen. Det kan f.eks. være en interesse i foto eller et behov for at bringe børn sammen. Vi vil kalde disse netværk for instrumentelle.

I et konkret netværk kan der være kvaliteter fra begge typer netværk.

I bebyggelserne er der netværk, hvor det i høj grad er fælles værdier og normer, der binder individerne sammen og der er også instrumentelle netværk.

Netværk indebærer, at individer gør noget sammen eller, at de har potentiale til, at gøre noget sammen, hvis det bliver nødvendigt eller aktuelt. De repræsenterer derfor social kapital – en basis som i nogle tilfælde leverer goder til individerne i netværket og andre tilfælde kapital, der kan gøres virksomt.

Ligesom naboskaber, så opstår netværk ikke uden, at beboere kommer i kontakt med hinanden. Der skal derfor som i naboskaber være situationer hvor beboere kommer i berøring med hinanden. Det kræver også, at de kan bruge situationer til at skabe kontakt, bl.a. gennem et fælles sprog.

Vi vil i det følgende se på netværk i bebyggelserne, hvor beboerne ikke møder hinanden, fordi man bor tæt ved hinanden. Vi vil også inddrage beboernes netværk udenfor bebyggelserne.

Netværk i bebyggelserne

Vi har registeret flere former for netværk i bebyggelserne: etniske netværk, netværk om aktiviteter og beboerpolitiske netværk. Der er også beboere, der har familiemedlemmer boende i bebyggelserne. Vi har ikke mødt det i et omfang, der gør, at man kan kalde dem for netværk.

De etniske netværk er i høj grad værdibaserede netværk. Aktivitetsnetværk og de beboerpolitiske netværk er primært instrumentelle. Man bruger netværkene som instrumenter til at frembringe noget. I nogle tilfælde kan individer, der er med i disse netværk udvikle værdibaserede netværk inden i det instrumentelle netværk.

Det vil blive uddybet nedenfor.

Netværkenes udbredelse og styrke

I interviewene har beboerne fortalt om deres relationer til andre beboere i bebyggelsen og også om, hvorledes de indgår i netværk udenfor bebyggelserne. Det giver grundlag for at beskrive, hvorledes netværk i bebyggelserne opleves af de enkelte beboere. Det giver ikke mulighed for udtømmende at beskrive de fungerende netværk.

Der er beboere, der fortæller, at de kender mange i bebyggelsen og indgår i markante netværk i bebyggelserne. Der er også professionelle i områderne, der oplever markante netværk, specielt monoetniske netværk.

Det er imidlertid markant, at mange beboere kun indgår i netværk i bebyggelserne i meget begrænset omfang. Nogle har stort set ikke kontakt til nogen udover naboerne – hvis de har det. Andre har kun relationer til meget få beboere i området. Det betyder, at mange beboere reelt ikke er med i netværk i bebyggelserne eller kun i netværk med få relationer.

Selvom man som beboere kun kender få andre i bebyggelsen, så kan man godt være med i et større netværk, idet dem, man kender, kan have kontakt med andre, man ikke kender direkte. Der kan også være enkelte personer i netværket, der har kontakt med mange beboere i området og dermed binder mange sammen i et større netværk.

En dansk beboer beskriver, hvorledes hun, selvom hun kun kender få, alligevel er en del af et større netværk:

Man lærer hurtigt folk at kende, fordi alle kender hinanden på en eller anden måde så hvis du først kender en, så... Det er ret skægt, at når man kender nogen og så lærer nogen andre at kende, så har jeg ofte oplevet, at de også kender den anden person igennem en eller anden. Det er jo et lille samfund herude. Alle mine bekendte, som bor herude, kender hinanden på en eller anden måde. Om det er fordi de ikke kan fordrage hinanden eller har barn med samme far eller hvad det nu drejer sig om, så kender de hinanden på en eller anden måde. Jeg har mødt mange af mine gamle klassekammerater herude også. (dansker)

Sådanne netværk vil typisk være netværk uden synlig aktivitet, men være netværk, der kan bruges, hvis der bliver behov for det.

Mange beboeres beskrivelse af karakteren af deres relationer til andre beboere indikerer, at mange netværk i bebyggelserne ikke har megen substans i det daglige. Mange fortæller, at de kender nogen, men det mest er på høj og småsnaks niveau.

Bebyggelserne rummer imidlertid også stærke netværk, der dagligt eller ofte leverer beboere i netværkerne goder. Der er også netværk, der træder til med markant hjælp og støtte, når der er brug for det.

Netværkenes karakter

I netværkernes karakter indgår der især tre forhold. Det er for det første hvem, der er med, for det andet, hvordan man kender hinanden og for det tredje, hvad man laver sammen.

Vi har som nævnt ovenfor mødt beboere, der giver udtryk for, at de ikke indgår i noget netværk.

De netværk vi har mødt, kan inddeles i tre typer:

- Monoetniske netværk
- Multietniske netværk
- Boligpolitiske netværk

Ingen netværk eller latent netværk

Flere beboere angiver, at de kun kender få i området, og dermed også, at de ikke indgår i noget netværk. En siger

Jeg blander mig ikke med mange mennesker. 1-2 familier herfra bebyggelsen. De er også kurdere og vi har ikke andre. (kurder)

En anden beboer siger:

Vi har ingen rigtige venner her, det er kun "hej, hej" til folk. Jeg går på arbejde hver dag og det er som regel mørkt, når jeg kommer hjem igen. Så vi kender ikke rigtig nogen. (iraker)

Et ungt par (somalier) fortæller, at de kender og hilser på mange somalier og at de kun har en ven i Rosenhøj. De andre kender de ikke, selvom de hilser på dem:

Vi kender ikke hinanden, der bor mange somaliere, men vi kender ikke hinanden. Vi ser ikke hinanden, vi har ikke tid til hinanden, kun vores venner.

Interviewer: Bor de i Rosenhøj?

Jeg har 1 ven i Rosenhøj. Og nogle kender jeg, jeg møder dem bare i bussen. Kun 1, der bor her. (somalier)

En beboer, der har boet i bebyggelsen i 8 år, fortæller:

Jeg hilser på dem i min opgang. Vi kender ikke nogen fra de andre opgange. (bosnier)

En anden beboer kender også kun naboerne:

Interviewer: Har du ellers nogle venner i Akacieparken?

Nej, ikke i Akacieparken. Det er kun lige naboerne. ....Ja, jeg kender mange, men udenfor Akacieparken. Det er nok. (tyrker)

Monoetniske netværk

Det er karakteristisk for alle de undersøgte bebyggelser, at de voksne beboere i høj grad orienterer deres kontakt til andre beboere efter etnicitet. Der er mange etniske netværk i områderne.

Det er ligheden, der samler og ikke forskellene, der skiller. Manglende fælles sprog bidrager til at samle beboerne i etniske grupper og er modsat en hæmsko for kontakt på tværs af etnicitet.

En beboer med somalisk baggrund fortæller, at han kender somalierne i området og han hilser på dem, men han kender ikke nogen fra de andre grupper:

Jeg kender ikke nogen arabere, jeg har ikke kontakt med arabere eller der bor mange afghanere og tyrkere og dem kender jeg heller ikke, jeg snakker ikke med dem. Men somalierne kender jeg og jeg hilser dem hvis jeg ser dem. (somalier)

En beboer med arabisk baggrund siger tilsvarende til et spørgsmål, om han snakker mest med andre palæstinensere:

Ja, palæstinensere, irakere, libanesere. Dem, der taler mit sprog, arabisk, snakker jeg med. Der er en algerisk familie, der bor her og en marokkansk familie vi snakker tit sammen. Vi snakker og hilser på hinanden og ønsker godt nytår, glædelig jul, ramadan osv. ....

Interviewer: Men med folk, der ikke taler arabisk, er det svært?

Ja, det bliver kun til "hej, hej", for hvis en somalier ikke kan tale arabisk, så bliver det kun til høflig snak. (palæstinenser)

Mange indvandrere ser deres deltagelse i etnisk bestemte netværk, som et resultat af sproget og i nogen grad også, fordi det er lettere at være i kontakt med en man kulturelt har meget til fælles med.

Interviewer: Er der nogle somaliere du ikke besøger her?

Her? Jeg besøger alle sammen. Jeg har ikke problem med somaliere, fordi sproget er det samme. Ens sprog. (somalier)

En anden siger:

Det er nemmere at komme ud og snakke med folk, der kender ens kultur og at kunne diskutere krigen, og have mere kontakt med andre. (afghaner)

Der er stort set ikke nogen, der ser deres deltagelse i monoetniske netværk, som følge af et fjendtligt forhold til andre etniske grupper. For mange beboere er beboere fra de andre etniske grupper blot nogen, der er fjerne og som man ikke har et forhold til. Det sidste gælder dog ikke for naboskaber. En beboer fortæller, at hun ikke kan se det som et problem, at der er mange med forskellig etnisk baggrund i området, og at hun uden problemer kan kontakte sine naboer, men at det er lettere for hende at knytte sig til en, der har samme etniske baggrund. Hun siger:

Det betyder ikke noget negativt overhovedet [at der er mange beboere med forskellig baggrund], men positivt så kan jeg nemmere... altså jeg går også hen til mine danske naboer. Sidste uge var jeg hos en af mine danske naboer for at låne kældernøglen. Jeg kan tillade mig at gå hen til alle. Så jeg synes ikke, der er noget negativt.

Interviewer: Er der noget særligt positivt ved at bo i sådan et område?

Næ, men måske er man mere tilknyttet til dem man har det samme sprog med og man har fælles, hvad skal jeg sige... reference områder. (tyrkisk kurder)

En anden beboer fortæller, at han ikke kender andre grupper, fordi han ikke har kontakt med dem:

Man lærer hinanden at kende, hvis man har kontakt. Men jeg kender ikke nogen arabere, jeg har ikke kontakt med arabere eller der bor mange afghanere og tyrkere og dem kender jeg heller ikke, jeg snakker ikke med dem. Men somaliere kender jeg, og jeg hilser på dem, hvis jeg ser dem. (somalier)

En tredje mand og kone siger, at nok lever de voksne adskilte i etniske grupper, men de kan ikke se nogen forskel på nationaliteterne:

[Konen:] Vi kan ikke se nogen forskelle. [Manden:] Vi kan ikke se nogen forskelle, de unge er alligevel blandede, de skelner ikke mellem nationaliteter. De er blevet integrerede ind til hinanden. Men de voksne er mere adskilte. Eksempelvis tager vi kurdere ned til cafeen, det gør de andre ikke. Men nej, jugoslaverne tager også derned. (tyrkisk kurder)

Der er beboere, der kender mange i bebyggelsen, men der er også mange som fortæller, at de kun kender få i bebyggelsen. En svarer på spørgsmålet om, hvor mange de kender i kvarteret:

Måske 10-12 familier. Men vi besøger ikke hinanden, bare hej, hej. De er alle kurdere fra Irak (irakisk kurder)

En anden siger

Interviewer: Kender I nogen i kvarteret?

Vi kender naboen og nogle herovre fra. Vi har hendes [venindens] tante og mor og dem ved siden af som vi også snakker med. (libaneser)

En tredje fortæller, at de kun kender nogle få og de er fra deres hjemegn:

Interviewer: Så dem I kender mest her i gården er folk fra Libanon og Palæstina?

Ja, det er det. Nu er der 2-4 familier, der kommer fra det område [vi er fra] lige i den her gård og så den anden gård lidt længere hernede af. Men ellers generelt snakker vi ikke så meget med folk fra området. Det har vi aldrig rigtig gjort. (libaneser)

Andre fortæller, som nævnt ovenfor, at kender mange, og at de mener at kende alle i deres etniske gruppe

En beboer kan fortælle i hvilke blokke, der bor tyrkere:

Interviewer: kender du nogen tyrkere i området?

Ja. Jeg kender alle tyrkere i området. Jeg mener, der er 24-26 familier. (tyrker)

En anden beboer siger:

Interviewer: Kender du andre i kvarteret end din familie?

Beboer: Jeg kender mange.

Interviewer: Besøger i hinanden, dem i kender?

Beboer: Nogen af dem. Det er mest kurdere og tyrkere

Interviewer: Har i et sted i mødes eller?

Beboer: Nej.

Interviewer: Hvordan kender i så hinanden?

Beboer: Fra Superbest, Aldi, udenfor. Sådan kender vi hinanden. (kurdere)

En tredje beboer siger, at hun besøger alle somaliere i bebyggelsen:

Interviewer: Er der nogle somaliere du ikke besøger her?

Her? Jeg besøger alle sammen. Jeg har ikke problem med somaliere, fordi sproget er det samme. Ens sprog. (somalier)

Indholdet i netværkene

Flere etniske grupper har vaner, som fremmer udbredelsen af netværk. Der er fester og mødesteder, hvor man samles som etnisk gruppe og uden at skulle have særlige relationer til andre end at være med i den etniske gruppe.

En somalier siger, at de møder hinanden til fester og at der er nogen, der kender rigtigt mange somaliere i Danmark:

Vi holder nogle fester nogle gange og møder hinanden der. Og når vi besøger familie i Aalborg eller Århus, så møder vi de andre der. På den måde kender vi hinanden. Dem, der er ældre, på min mosters alder, der kender de hinanden alle sammen. (somalier)

Afghanerne har et stort netværk i Rosenhøj, og der er tre foreninger for afghanere. Disse foreninger har i høj grad udgangspunkt i Rosenhøj. Der arrangeres mange sociale begivenheder i disse foreninger. En beboer fortæller:

Vi er med i en afghansk forening i Århus. Der er 200 afghanske medlemmer og mange af dem er fra Rosenhøj. De lejer lokaler, når de skal holde møder og snakke om ting og lejer store lokaler og holder fest osv. (afghaner)

En tyrker fortæller, at tyrkerne i Århus holder fest hver uge, og at de deltager i det:

Tyrkerne har mødtes i et lokale, der ligger tæt ved Vibys tankstation. De snakker og spiser sammen. Der bliver lavet mad. Det er både mænd, kvinder og børn mødes. Det sker engang imellem, at det samler alle tyrkere. Der kan være 4-500 mennesker. Der er tit bryllupsfester, der er med mange mennesker. (tyrker)

Familiebegivenheder fejres ofte med en stor åbenhed overfor hvem der kan deltage. De er ikke offentlige begivenheder, hvor alle kan komme, men de er heller ikke private som de ofte er i dansk sammenhæng. Det forventes, at mange kommer og har en beboer blot en løs tilknytning til bryllupsparret og dets familie, er der som regel en åben invitation. En beboer fortæller herom:

Mine naboer de får et bryllupskort. De kommer også. Alle mennesker kommer, hvem man kender de kommer, men børn m.m. (tyrker)

En beboer fortæller, at bryllupsfester er med rigtig mange deltager:

Når afghanerne holder fester, bryllupsfester, hvis der er plads til 300 så er det alt for lidt. Når jeg skal holde bryllupsfest for min søn, så vil vi invitere 5-600 mennesker. Alle skal inviteres med. Men det svært, for der er ikke til at få et lokale til mere end 300 mennesker i Århus og omegn. Der er mange afghanere, der i stedet holder bryllup i Hamborg, for der kan de få et stort nok lokale. (afghaner)

I en bebyggelse er forberedelserne til en bryllupsfest for somalierne også noget, som mange inddrages i:

Hvis du laver fest, så skal vi hjælpe. Nogle gange laver vi fest og skal bruge nogle at hjælpe, ved bryllup. (somalier)

Sådanne fester og familiebegivenheder kommer da til at fungere som receptioner, hvor man møder nogen, man kender lidt, og hvor man ved at møde op bliver en del af netværket. Man kommer til at kende nogen og flere kommer til at vide, hvem man er.

De etniske netværk rummer aktivitet med megen forskellig intensitet. Indholdet kan alene være, at man hilser på hinanden og småsnakker, det kan være at man hjælper hinanden og det kan være at kendskabet indebærer, at der også er en social kontrol i netværket. Det rummer derfor en skala fra ingen gensidighed til en fællesskabskarakter med gensidighed.

Der er beboere, der fortæller at deres kontakt til de andre med samme etnicitet *alene* omfatter, at de ved, hvem de er, og at de siger hej eller goddag. Flere understreger, at de ikke sidder og snakker – eller med andre ord har samvær.

Jo, vi mødes med jeg går ikke og sidder. Vi har alle sammen travlt? (somalier)

En anden siger:

Jeg kender mange, også arabere og pakistanere. Men vi sidder ikke, men vi kender hinanden.... Vi er ikke i kontakt, men vi snakker altid. Når vi mødes på vejen eller andet sted, vi snakker altid. (somalier)

Andre mødes og sætter pris på, at det er lettere at have samvær med nogen fra egen etniske gruppe:

Vi ringer til hinanden, og laver aftaler. Vi går de ud, sidder sammen hjemme eller går en tur. Jeg ringer til en, så siger jeg hun skal ringe til en anden, vi ringer rundt. Nogle gange spiser vi sammen, drikker the og snakker. (afghaner)

Netværkene kan også træde til, når der er brug for hjælp.
En professionel i et område fortæller:

Det somaliske netværk er også godt, som kunne ses, da en mor mistede sin søn og andre mødre trådte så til med hjælp. (professionel)

Netværkene indebærer også, at der udøves social kontrol, som kan støtte men som også kan være belastende. En professionel fortæller, at en støtte til en familie også har en bagside i sladder:en:

Det kan også være svært, at være en ung somalisk mor med 5 børn, at have overskud. Eller sønnen, der skal være opdrager for de mindre søskende, og sønnen ryger for meget hash osv. Nogle er gode til opdragelse og andre er dårlige. Det skyldes så både kultur og forudsætninger. Det er også et problem med sladder, selvom nogle prøver at hjælpe moren ved at fortælle om hvad deres barn laver. (professionel)

En ung kvinde fortæller, at der er en del snagen i specielt unges kvinders liv, som irriterer hende. Det oplevede hun f.eks., da hun var med i en systue:

Da jeg var dernede og skulle sy et eller andet, så er jeg tit blevet spurgt om hvor gammel jeg er, og om jeg er gift eller forlovet. Det er det første en indvandrer familie, eller kvinden, spørger om. Det er irriterende, at der er så megen snagen i kvinders liv. (somalier)

En ung mand fortæller, at det kan være svært at lave noget 'forkert' uden, at det kommer til hans forældre:

Der er meget bagtaleri. Ryger jeg en smøg uden for og jeg har tilladelse af mine forældre. I løbet af et par dage, så ringer 3-4 familier. Sådan har det altid været med indvandrere. Jeg ved ikke hvad der går af dem. De kan ikke passe sig selv. De kigger ikke på deres egne børn, de tror deres egne børn er engle. Selvfølgelig er der ingen, der er perfekte. (tyrker)

Den sociale kontrol i netværkene kan også bruges til at håndtere konflikter. En ung fortæller, at han hurtigt kan samle 20-30 hvis han eller hans brødre bliver truet af andre:

Det kan de ikke, for vi er også tre brødre, og de kender også udmærket alle sammen. De ved de ikke kan gøre noget, og der er mange af vores venner, der bor her. Vi laver ikke ballade, men hvis der er ballade kan vi lave et opkald, og efter fem minutter er der 20-30. (afghaner)

De 20-30 der kan komme, er dog ikke udelukkende afghanere.

En beboer (afghaner) fortæller, at de har en tradition for at ældre fra andre familier træder ind, hvis der er konflikter mellem to familier – typisk fordi børnene eller de unge er kommet i konflikt.

Der er ikke mange, der har fremhævet at man også i etniske grupper er forskellige og at det også betyder noget for, hvad man gør. Det er givet alment, og det skal her kun illustreres med et citat:

Interviewer: Er der ikke andre kurdere her?

Beboer: Der er 2 familier. Men jeg besøger dem ikke. Vi har ikke de samme tanker og interesser, jeg keder mig når jeg er derovre. (tyrkisk kurder)

Multietniske netværk

Der er eksempler på multietniske netværk mellem de voksne, men det er ikke dem, der præger bebyggelserne. De er ofte udsprunget af situationer, hvor man har været samlet om noget, hvor samværet havde en bestemt funktion (instrumentelle netværk).

Der er beboere, der har mødt hinanden, da de kom til Danmark og sad på et asylcenter. En beboer fortæller, at han har kontakt med flere som han lærte at kende på en sprogskole og fra et asylcenter, da de kom til Danmark:

De er fra Somalia, Kroatien, Albanien, ex-jugoslavien, og fra mange andre steder, som jeg også har været på skolen sammen med. Nogle af dem har vi også været på samme Røde Kors camp med som også bor her i Utterslevhuse. (somalier)

En fortæller, at han kender mange fra sin egen gruppe, men hans nære venner er fra andre etniske grupper. Han har mødt dem på skole og under uddannelse:

Mine nære venner er en palæstinenser, en inder, en tyrker og en iraker. Alle disse lærte jeg at kende igennem skole og uddannelse. Etnicitet ikke er afgørende for venskab, det er ikke så entydigt. (iraker)

En anden fortæller, at hun normalt er meget sammen med afghanere, men at hun kender andre fra bl.a. sprogskolen:

Jeg er mest i kontakt med afghanere. Jeg kender nogle somaliere fra sprogskolen, og fra børnehaven hvor jeg har været i praktik. (afghaner)

En beboer fortæller tilsvarende, at hun mest er sammen med nogen fra hendes egen gruppe, bortset fra når hun er i systuen:

Jeg er også kun sammen med kurdere. Medmindre jeg tager til syning, så er det forskellige nationaliteter. (kurder)

For de unge er det markant anderledes. De blander sig i stor udstrækning på tværs af etniske skel. En beboer siger:

De voksne holder sig sammen, men børnene og de unge de blander sig måske mere. (kurder)

En beboer fortæller, at de voksne ikke rigtig blander sig, men at det er markant forskelligt for de unge:

Nej, altså, når jeg ser de unge herude, så er det meget blandet af hver art, af hver gruppe. (tyrkisk kurder)

En ung somalier fortæller, at de unge i bebyggelsen slet ikke skelner til etnisk baggrund:

Interviewer: Når I er sammen så skelner I ikke mellem hvem, der har somalisk baggrund, tyrkisk eller arabisk baggrund?

Nej, det gør vi ikke, slet ikke. Vi føler os som brødre, som jeg sagde før. Vi er tættere end venner.

Interviewer: Hvordan er I brødre? Fordi I støtter hinanden?

Ja, vi hjælper hinanden med alt. Nu er der to, der går lige derovre på gaden to unge drenge, ca. 12-15 år. Hvis de ser mig kommer de herover. Det er sådan. Du kan se de er tyrkere eller arabere, men alligevel kommer de over. (somalier)

Familienetværk

Langt de fleste beboere fortæller, at de ikke har familie i bebyggelsen. Nogle har familie udenfor bebyggelsen eller i nærheden, men der er mange, hvor familien bor længere væk.

Vi vil nedenfor bringe en række typiske svar fra beboere, der ikke har familie i bebyggelsen – udover kernefamilien:

Interviewer: Har I anden familie her?

Ja, vi har kun på Amager, min storesøster. Vi havde rigtig meget familie. Jeg er ikke født her, jeg er født i Kenya. Vi havde kun nogle få herfra, min storesøster, min fars søster bror, der også er min fætter. Som er gift. Og så har vi også en i Sverige. Resten bor stadig i Somalia. (somalier)

Min bror og deres familie bor i Kristianstad, og det er ikke langt, det er kun 2 timer med tog. (bosnier)

Interviewer: Har I noget familie i Danmark?

Ja. Ikke mine forældre, men min bror, onkel og han har hele sin familie her, bror, søster, mor. Der er kun en, der bor tæt ved, han bor i Hvidovre. Det er min mands bror. Ellers bor de i Nordjylland. Jeg kom alene til bebyggelsen. (kurdisk iraker)

Interviewer: Har I noget familie i København?

Nej, vi har slet ikke familie i Danmark. Kun venner.

Interviewer: Har du nogen søskende?

Ja, min storebror og en søster i Malmø. (libaneser)

S: Har du familie i Danmark?

Tre døtre, min søn og to brødre. Den ene bor i Århus og den anden i Brønderslev. Den ene er gift med en dansker og har to børn på 19 og 17. (libaneser)

Interviewer: Har du familie her i akacieparken?

Nej, det har jeg ikke.

Interviewer: Heller ikke andre steder?

I Danmark har jeg min storebror og storesøster. Hun bor i Vanløse, han bor på Nørrebro. (somalier)

Interviewer: Du har ikke nogen familie her?

Nej. Ikke min familie her, derfor der er ikke nogen der hjælper mig. Jeg er alene. (somalier)

Interviewer: Har I noget andet familie i Danmark?

Nej. Ikke min familie. (afghaner)

Interviewer: Har du også familie i bebyggelsen?

Nej, vi har ikke familie her (afghaner)

Interviewer: Har I noget familie her?

Nej, ikke familie, kun venner. Vi har familie i Tyskland, Frankrig osv. (afghaner)

Interviewer: Har i familie I Danmark?

Jeg har mor og far og 13 søskende, som bor i en bebyggelse 3-4 km. herfra. (somalier)

Interviewer: Har i noget familie her i området?

Nej, jeg har to søstre i Sønderborg og tre brødre i København, to på Nørrebro og den anden uden for København. Han har lige købt et hus 15 km. uden for København. (palæstinenser)

Jeg har tre fra min familie, der bor her, altså de bor i højhuset i Brønshøj, det er gåafstand herfra. Mine brødre og fætre. 3 familiemedlemmer bor der. (tyrkisk kurder)

Interviewer: Har du familie her i Tingbjerg?

Nej (somalier)

Interviewer: Har i noget familie, der bor tæt her i Utterslevhuse eller Tingbjerg?

Nej og jeg har ikke anden familie i Danmark, men min kone har familie i Hillerød. (somalier)

Når der er nogen, der har familie, så er det typisk kun en eller to husstande, der også bor i bebyggelsen.

Interviewer: Har I noget familie i København?

Beboer (mand): Ja, dem besøger vi tit, mest lørdag eller søndag. Vores datter bor i Lyngby, min kones bror bor i Akacieparken.

Beboer (kvinde): Ham besøger jeg tit, når jeg kommer fra skole med børnene eller når jeg følger børnene til skole. (iraker)

Interviewer: Bor fætterten også her eller er han bare på besøg?

Han kommer på besøg nogle gange. Han har boet her, så vendte han tilbage til Bosnien. (bosnier)

Interviewer: Har du familie i Akacieparken?

Min mor bor her. Min søster bor i Nordvest kvarteret. Jeg har sagt hun skal flytte herover. (somalier)

Jeg har en lillebror, der bor i bebyggelsen (tyrker)

Jeg har en onkel i Utterslevhuse. I Tingbjerg havde jeg også en onkel, men han er flyttet nu. (iraker)

Der er dog nogen, der har et familienetværk i bebyggelsen

Interviewer: Har I familie i Danmark?

Ja ja, hele min familie er her. De er alle sammen i Tingbjerg. Min far og mor de bor i Mørkhøj, men alle mine søskende, de bor i Tingbjerg. Jeg har tre brødre her og en storesøster. (tyrkisk kurder)

Interviewer: Har du familie her i Tingbjerg?

Ja, jeg har mine to brødre. Mine forældre de bor ikke langt fra Tingbjerg. (tyrkisk kurder)

Disse beretninger fra de interviewede beboere stemmer ikke med det flere professionelle oplever.

En siger f.eks.

De har en stor pakistansk familie i bebyggelsen, hvor der er en storfamilie, der bor i bebyggelsen. Børnene kan så tage sig af sine gamle forældre. Mange er store familier i forvejen. En mor, far og bedstefar og en håndfuld unger. Det er en ikke unormal familie. (professionel)

En anden siger:

Alle har en moster eller en storebror (professionel)

I en anden bebyggelse siger en professionel:

Der er stærke familienetværk både blandt danskerne og de etniske minoriteter. Det er en del af bebyggelsen (professionel)

En anden modificerer det:

Der er umiddelbart ikke nogen stærke familienetværk, men der er store familier, som i sig selv danner et stærkt netværk. (professionel)

Beboernes svar tyder ikke på, at der er stærke familienetværk i bebyggelserne. De fleste af de adspurgte har ikke nogen familie i bebyggelserne. Der var nogle få, der havde enkelte familiemedlemmer og nogle andre få, der havde mange.

Undersøgelsens metodik medfører imidlertid ikke, at der kan være større og stærke familienetværk i bebyggelsen. Det er imidlertid mest sandsynligt, at familienetværk i bebyggelserne generelt ikke har nogen større udbredelse.

Beboerpolitiske netværk

Vi skal her alene nævne, at der også er beboerpolitiske netværk. Det har ikke været undersøgelsens formål at belyse disse.

Informationer fra beboerne og de professionelle fortæller dog, at det i høj grad er danskere, der indgår i de beboerpolitiske netværk. Det er imidlertid ikke udelukkende danskere. Der er også indvandrere med. Nogle er med i afdelingsbestyrelsen og der er – i områderne – indvandrere, der er aktivt involveret i beboerpolitiske emner. Specielt i en af bebyggelserne er der et aktivt islæt af indvandrere i det beboerpolitiske netværk.

Netværksformende forhold

I beskrivelserne ovenfor af netværkerne er der også beskrevet en række forhold, der bidrager til at forme netværkerne. Vi skal her trække dem frem og supplere med nogle flere forhold.

Etnicitet

Etniciteten er som beskrevet ovenfor en stærk formende faktor i områderne. I etniciteten indgår der i denne sammenhæng især to forhold. Det ene er den kulturelle baggrund og det andet er sproget. Flere af beboerne fremhæver sproget som værende en væsentlig hindrende faktor. En fælles kultur indenfor en etnicitet fremmer, at folk med sammen etnicitet finder sammen, men opleves af de fleste ikke som hindrende for, at en beboer kan have noget sammen med beboere med anden etnisk baggrund.

Kønsbestemte netværk

Der er i bebyggelserne netværk, der er kønsopdelt og indenfor flere af de monoetniske netværk er aktiviteten i netværkerne kønsopdelt. Der er især to forhold, der medfører det. Det ene er en kønsbestemt kultur indenfor den etniske gruppe, og det andet er den tid der er til rådighed. Det er i højere grad mændene, der har arbejde end kvinderne. En del af kvinderne har derfor en større del af deres hverdag i bebyggelserne.

En af mændene siger herom:

Altså, jeg arbejder meget selv, men konerne besøger meget hinanden. Men jeg arbejder meget, så jeg kan ikke. Jeg har arbejdet meget med forskellige ting. Jeg har haft et pizzeria og arbejde. (tyrkisk kurder)

Tid

Deltagelse i netværk kræver tid og for nogle konkurrerer deltagelsen i netværk med især arbejde og familie – både kernefamilien med børn og det udvidede familieliv med forældre, søskende, fætre, kusiner m.m.

Nogle aktiviteter i nogle netværk forudsætter, at man er hjemme i bebyggelsen i dagtimerne. Det udelukker de, der har arbejde. Samtidig bidrager den mere tid til, at aktiviteten kan få karakter af samværsaktivitet.

S: Hvad med somalierne? Mødes du med dem?

Jo, vi mødes, men jeg går ikke og sidder. Vi har alle sammen travlt? (somalier)

Sprog og kultur

Sprog er klart determinerende for den netværksstruktur, der fungerer i områderne. Det er multietniske områder. Dansk er derfor det fælles sprog, som man kan have på tværs af etnisk gruppering.

En beboer siger om sprogets betydning:

Problemet er ikke menneskene fordi alle mennesker er søde på deres egen måde. Problemet er sproget, for hvis man ikke har et fælles sprog, hvordan skal man så kommunikere? Hvis jeg gerne vil hjælpe min nabo med at bære hendes poser op, hvordan gør jeg så det, når hun ikke forstår mig. Hvis du ikke har nogen kommunikation, så kigger man bare på hinanden. (nordøstafrikaner)

Der er en del beboere, der kan tale dansk, men uanset det, er det lettere for mange at kommunikere på deres modersmål. Det gør det lettere at have kontakt med andre, der kan modersmålet.

Hertil kommer, at nogle beboere ikke kan tale dansk eller kun meget dårligt. For dem er sprog en barriere.

Det betyder, at sprog kommer til at danne markante barrierer for kontakt for mange – men ikke langt fra alle – beboere. For de fleste unge er sproget ikke nogen barriere.

De forskellige kulturelle baggrunde er ikke samme måde adskillende. For mange beboere gør en fælles kultur det lettere at have kontakt, men forskelligheden i kulturen er i de fleste tilfælde ikke det, der afgørende skiller. Langt de fleste beboere har et afslappet forhold til de andre kulturer i bebyggelserne. Kulturen indgår ligesom køn, alder, uddannelse, social status, familiestatus, når beboere vælger, hvem de vil have kontakt med og hvordan.

Kulturen kan imidlertid i konkrete situationer være adskillende. Det gælder især, når der dannes aktiviteter, der er kulturelt bestemt. Når flere beboere har en fælles aktivitet, der i høj grad rummer fælles normer og værdier, så bliver disse normer dominerende. Det kan ske uden, at de deltagende bevidst vil udelukke andre. Det kan også være, at de som gruppe har nok i sig selv. Det udelukker andre, fordi det gør det vanskeligt for andre at komme ind.

Det kan illustreres med en situation, hvor en dansk kvinde gerne ville i kontakt med en indvandrergruppe, der sad på plænen i bebyggelsen.

Interviewer: Du får ikke kontakt med dem?

Nej, det kan man ikke, det kan man slet ikke. Jeg har prøvet sidste sommer Der var jeg så stædig, for jeg ville gerne sidde ude på bænken

og hænge ud sammen med nogle andre, indrømmet det var danskere, så jeg gik bare ud og satte mig da den var tom. Så kom der nogen fra Somalia og satte sig og jeg spurgte om ikke de havde kaffe med og de svarede mig slet ikke og jeg spurgte om de ikke kan tale dansk. De svarede "jo". Så sagde jeg "det er dejligt vejr vi har i dag" og de sagde bare "hmm". Der er ikke nogen kontakt, de vil ikke. Så kom der efterhånden flere derude og så var der ikke plads derude for de lagde sig på tæpper derude. (dansker)

Flere professionelle har fortalt om klubber, der bliver overtaget af bestemte etniske grupper. Det bliver overtaget ved, at der kommer mange fra en bestemt etnisk gruppe. Det bliver så deres omgangsform, der bliver den gængse, og som andre skal falde ind i, hvis det ønskes at være med. En fortæller, at der i en bebyggelse er det nu mest afghanere, der deltager i idrætsforeningen, selvom det ikke har været hensigten.

Også her kan sproget være en væsentlig faktor. En professionel fortæller om en kvindegruppe, der lavede meget godt arbejde og er søde mennesker, og som gerne vil have kvinder fra forskellige etniske grupper med. Det fælles sprog er normalt arabisk. Det er derfor vanskeligt for beboere, der ikke kan arabisk at deltage eller være fuldt ud med.

I nogle tilfælde bliver sådanne udskillelsesmekanismer til en mere eller mindre tydelig magtkamp om, at kunne være i aktiviteten.

Netværk udenfor bebyggelserne

Som det fremgår af mange af citaterne ovenfor, så har mange af beboerne mange kontakter udenfor bebyggelsen. Der er klart flere beboere, der har familierelationer udenfor bebyggelserne. De etniske netværk, beboerne indgår i, er typisk heller ikke begrænset til bebyggelserne.

En beboer fortæller, at hun oplever sig selv som en del af et stort netværk af somaliere:

For somaliere er det sådan, at vi kender næsten alle her i Danmark, fordi i Somalia kendte vi hinanden. Hvis de ikke kender mig så kender de min mor og far. Det er forskellige klaner, men alligevel kender vi hinanden. Der er mange her, det er underligt, men jeg kender alligevel dem, der bor i hele Danmark. (somalier)

Det er måske ikke typisk at netværk opleves som dækkende hele Danmark, men det er et typisk udtryk for at beboernes netværk ikke er bundet til bebyggelsen. De lever et storbyliv som de fleste i storbyen, med mange kontakter udenfor, hvor det er relationens karakter – her familie og etnicitet – der bestemmer netværket og ikke stedet.

Deltagelse i bebyggelsens aktiviteter

Det samlede billede af beboernes deltagelse i bebyggelsens aktiviteter er, at mange beboere, hverken deltager i aktiviteterne i kvarteret eller i beboerdemokratiet.

Beboernes rationaler for at deltage eller ikke at deltage i aktiviteterne i kvarteret og i beboerdemokratiet er imidlertid forskellige. I forhold til deltagelse i aktiviteterne i kvarteret viser vores interviews, at mange beboere ikke ved, hvilke aktiviteter området byder på, hvilket forklarer, hvorfor de ikke deltager. Derudover begrundes flere beboere deres manglende deltagelse i disse aktiviteter med mangel på tid.

De kulturelle forskelle spiller særligt ind i forbindelse med deltagelse i beboerdemokratiet. Det spiller også en rolle om man har indblik i, hvorledes man agerer i det boligpolitiske miljø. Både for beboere med etnisk dansk baggrund og med etnisk minoritetsbaggrund er der en tendens til, at de ikke del-

tager, fordi de ikke har interesse i beboerdemokratiet. Flere beboere finder incitament til at deltage i beboerdemokratiet, hvis der er specifikke emner på dagsordenen, som kan få betydning for deres husstand.

Deltagelse i aktiviteter i boligområdet

Generelt er der få beboere, der deltager i boligområdets aktiviteter. Dette gør sig både gældende, når det drejer sig om beboerorganiserede aktiviteter samt strukturelt organiserede aktiviteter.

En væsentlig forklaring herpå er manglende kendskab til disse aktiviteter.

Der tegner der sig et generelt billede af etniske minoritetsbeboere som mere deltagende i kvarterets aktiviteter, end de etnisk danske beboere. Forklaringerne herpå er både, at de tre boligområder har en høj andel af børnefamilier med etnisk minoritetsbaggrund, og at de etniske minoritetsbeboere har en kultur, der i højere grad opfordrer til deltagelse.

Beboerorganiserede aktiviteter

De beboerorganiserede aktiviteter kan inddeles i 'formelle' og 'uformelle' aktiviteter. En formel beboerorganiseret aktivitet kan for eksempel være Akacieparkens kvindeforening. Et andet eksempel på en formel beboerorganiseret aktivitet er de tre afghanske foreninger i Rosenhøj.

Et eksempel på en uformel beboerorganiseret aktivitet er, når beboerne mødes på de fælles udearealer over en kop kaffe. Som oftest sker dette, når beboerne opholder sig ved legepladsen for at holde opsyn med deres børn. Det er vores indtryk, at denne form for aktivitet som oftest finder sted blandt de voksne, der har mindre børn. Dette viser sig for eksempel ved, at de voksne opholder sig på fællesarealerne for at holde opsyn med deres børn. Idet de tre boligområder præges af mange børnefamilier med anden etnisk baggrund end dansk, er det således ofte forældre med etnisk minoritetsbaggrund, der indgår i denne form for uformelle beboerorganiserede aktiviteter. Vi har ikke mødt ældre beboere, der har fortalt, at de deltager i socialt samvær med de andre beboere på de fælles udearealer. Vi har dog hørt fortællinger blandt ældre beboere, hvor de fortæller, at de også opholdt sig på fællesarealerne, da de selv havde små hjemmeboende børn. Nedenstående citat er et eksempel på en sådan fortælling. Det skal bemærkes, at informanten taler om det sociale liv, således som hun husker, det udspillede sig for flere årtier siden, da hun selv opfostrede sine børn i kvarteret. Det interessante ved udsagnet er betoningen af, at børnene var udgangspunktet for de voksnes samvær.

"Vi gik ned på græsplænen om sommeren og spillede rundbold med børnene, så tog vi kaffe med ned og hyggede os. Vi kom hinanden ved. Vi var ikke ved hinanden, men når der foregik noget blev vi enige om at gå ned med børnene. Så var der nogle beboere, vi kom mere ud af det med, men vi fandt på noget med børnene." (dansker)

Det er dog ikke kun børnene, der udgør en forklaring på, hvorfor det mest er beboere med etnisk minoritetsbaggrund, der deltager. Nogle beboere mener, at de etniske minoritetsbeboere har en anden kultur for at mødes, som også gør sig gældende, selvom børnene ikke er udgangspunktet. Det er især etnisk danske beboere, der mener, at de etniske minoritetsbeboere samles mere om aktiviteter i kvarteret, som de selv organiserer. De etniske minoritetsbeboere er dog kommet med fortællinger, som kan underbygge de etniske danskeres udsagn herom.

At de etniske minoritetsbeboere i nogle tilfælde har en kultur, der opfordrer mere til deltagelse viser sig også ved kvindeforeningen i Akacieparken samt de afghanske foreninger i Rosenhøj. Begge aktiviteter er iværksat af beboerne. Kvindeforeningen har ikke et etnisk udgangspunkt, men det er mest arabisk talende kvinder, der deltager. Både de afghanske foreninger i Rosenhøj og kvindeforeningen i Akacieparken udgør et væsentlig grundlag for

lokalt socialt samvær for de deltagende beboere. Et eksempel herpå er et udsagn fra en informant, der er medlem af kvindeforeningen.

"Vi har flere interesser, vi snakker om vores børn, vores problemer hvis man keder sig derhjemme og vi snakker om vores håb." (araber)

Strukturelt organiserede aktiviteter

Strukturelt organiserede aktiviteter defineres som aktiviteter, der er organiseret af boligselskabet eller af kommunen. Strukturelt organiserede aktiviteter defineres som aktiviteter, der er organiseret af boligselskabet. Ligesom med de beboerorganiserede aktiviteter kender mange beboere ikke til de strukturelt organiserede aktiviteter. Der er dog nogle beboere, der kender til dem, og disse beboere udtrykker, at de er glade for aktiviteterne. Dette kan eksemplificeres med nedenstående interviewuddrag, hvor en informant svarer på, hvad han synes er godt ved at bo i kvarteret. Det bemærkelsesværdige ved udsagnet er, i denne forbindelse, at informanten uopfordret nævner kvarterets fritidsaktiviteter som et gode.

"Området og lejlighederne er gode. (...)selve området er virkelig godt. I øjeblikket er der nogle gode fritidsaktiviteter."(dansker)

Flere beboere efterlyser flere aktiviteter i kvarteret. Desuden udtrykker både professionelle og flere beboere, at der er brug for et lokalt beboerhus. Manglen på et beboerhus får i nogle tilfælde skylden for, at der ikke er flere strukturelt organiserede aktiviteter. Det vil sige, at de fysiske forhold i kvarteret opfattes som havende en negativ betydning, når det drejer sig om de lokale aktiviteter. Et beboerhus forbindes med mange ting af beboerne. De følgende to citater viser dette. Det første citat viser en forestilling om, at et lokalt beboerhus kunne danne rammen om konfliktløsning blandt beboerne. Det andet citat eksemplificerer en forståelse af, at et beboerhus både kunne danne rammen om uformelle beboerorganiserede aktiviteter (for eksempel at hygge sig over en kop kaffe), samt at et beboerhus kunne fungere som en "forlængelse" af andre aktiviteter; det vil altså sige en forestilling om, at en formel aktivitet kunne videreføres i en uformel aktivitet, hvis der var et beboerhus.

"(...)et beboerhus, hvor vi kan mødes og snakke om problemerne og hvordan det er, og hvordan vi skal komme det til livs, sammen med de fleste beboere(...)" (somalier)

"(...)der skulle laves et dejligt stort beboerhus, og det skulle ligge centralt(...)virkelig med plads til interesser sådan at ham eller hende der går til syning eller møbelsnedkeri kunne mødes dernede og få kaffe og en smøg. At hygge sig i det hele taget. Og så i nogle tilfælde kunne det lejes ud hvis der er nogen der vil holde fest." (dansker)

Deltagelse i beboerdemokratiet

Den almindelige situation i forhold til beboernes deltagelse i beboerdemokratiet er, at mange beboere ikke deltager. Det sker med flere forskellige begrundelser.

Det er dog som i mange andre sager ikke entydigt. Der er beboere – og også indvandrere, der deltager og gerne vil deltage.

Nedenstående er en beskrivelse af beboerdemokratiet, som beboerne ser det. Den er derfor farvet af beboernes oplevelse af beboerdemokratiet, og må derfor ikke læses som en dækkende beskrivelse af, hvordan beboerdemokratiet fungerer, og herunder f.eks. af, om man kan få indflydelse, og om hvordan afdelingsmøderne fungerer.

Beboernes rationaler for at deltage eller ikke at deltage

Beboerne har flere rationaler for at deltage i beboerdemokratiet ved at deltage i afdelingsmødet. Et rationale bygger på en almen interesse for området og i denne interesse ligger der implicit at man deltager i beboerdemokratiet og dermed også i afdelingsmøderne eller i det mindste at man bør deltage. Det er dog de færreste, der direkte siger, at man bør deltage – i mange tilfælde kommer det frem, hos de beboere, der ikke deltager, men synes de burde. De antyder typisk først, at de deltager, men på det konkrete spørgsmål om, hvornår og hvor mange gange de har deltaget, så deltager de ikke eller også er det længe siden.

En beboer siger det dog direkte:

Jeg har deltaget i meget få, men det har jeg dårlig samvittighed over. Jeg ved ikke rigtig, hvorfor jeg ikke deltager, for hvis interessen er stor nok, så skaber man sig tid nok. Jeg har interesse for det, men ikke så meget at jeg gør noget ved det. (dansker)

Det andet rationale bygger på, at man kan få indflydelse. Mange opfatter dog ikke afdelingsmødet som et sted, hvor man generelt kan få indflydelse. Hvis der imidlertid er en konkret sag, der har betydning og som beboere kan se betydningen af, så deltager en del af beboerne. Det var f.eks. tilfældet, da man i en bebyggelse skulle tage beslutning, om retningslinier for parabolantennetårne, og da man i en anden bebyggelse skulle tage stilling til en omfattende helhedsplan, der indebar nedrivning af nogle blokke.

Nogle beboere siger, at det er nyttigt at deltage i afdelingsmødet, fordi de får information om, hvad der sker i bebyggelsen. En beboer siger f.eks.:

Interviewer: Er det nyttigt at gå til beboermøderne?

Selvfølgelig får vi viden af det, om hvad der foregår i kvarteret og hvad vi skal gøre. (tyrkisk kurder)

For nogle beboere er afdelingsmødet blevet et møde, som man deltager, og det er en del af livet i bebyggelsen.

De beboere, der ikke deltager begrundes det ofte med, at de ikke har tid. For nogen falder møderne sammen med andre gøremål, aftenmøder typisk sammen med at børnene skal passes. Nogen specificerer det med at sige, at der er mange andre gøremål, som de prioriterer højere. I nogle tilfælde falder den manglende tid sammen med en manglende interesse for at deltage. En familie, hvor manden er førtidspensionist, er det en blanding af manglende tid og prioritering, der afholder dem fra at deltage:

Interviewer: Deltager I i afdelingsmøderne?

Kvinden: Ikke så meget for jeg har ikke så meget tid. Min mand har også ansvar for børnene. Han afleverer børnene i skole.

Interviewer: Du siger ikke så meget. Har I deltaget?

Kvinden: Nej. Jeg læser det som de har besluttet, men jeg har ikke været der. Jeg har lang vej til arbejde. Nogle gange har jeg også sent fri fra arbejde, og nogle gange har vi møder, og så kommer jeg sent tilbage, og så skal vi hjælpe børnene med deres lektier. Der er ikke så meget tid.

Interviewer: Tror I det kunne nytte at deltage? Ville det gøre en forskel at deltage?

Manden: Det tror jeg, men vi har ikke så meget tid. (afghaner)

Flere mener ikke, de kan få indflydelse ved at deltage og undlader derfor at deltage.

Der er ikke så mange, der lytter til det vi siger. De lytter, men de gør ikke så meget ved det". (afghaner)

Flere har en oplevelse af, at det er svært at komme igennem med noget, fordi det enten er bestemt på forhånd eller oplever, at det de kommer med bliver holdt nede, fordi bestyrelsen vil noget andet. En siger f.eks.

Hvis man siger sin mening, bliver det trykket ned. Der bliver ikke gjort noget ved det.

Interviewer: Har du prøvet at sige noget?

Ja, men det har vi droppet for længst mange af os, det gider vi slet ikke mere. Vi får ikke noget ud af det. Derfor er der mange der ikke gider mere.(dansker)

En tredje beboer, der har opfordret andre til at deltage siger, at mange afviser, fordi de oplever, at de ikke bliver hørt.

Jeg siger til dem "mød op når der er beboernes møde". Men det jeg oplever er, at de siger "hvem hører os?", "de hører ikke efter vores mening, så hvorfor skal vi bruge vores tid?"(somalier)

En del indvandrere siger, at de har vanskeligt ved at deltage på grund af sprogproblemer. Nogle sørger for at have nogen med, som kan oversætte for dem, men det er ikke altid godt nok. Man undlader at deltage, fordi de sprogligt ikke kan forstå det, der foregår.

En beboer siger, at de har deltaget en gang, men at det var svært at følge med:

Sprogæssigt er det svært. Vi kan ikke følge med rigtig og det begrænser vores muligheder. Og hvorfor skal vi deltage, hvis vi ikke dukker op, så finder de andre jo nok på noget alligevel. (iraker)

En anden siger, at de selvom de har tolk med, så bliver det besværligt, fordi det hele så tager så lang tid, når det skal oversættes. Han siger:

Men det bliver sådan lidt kedeligt når der skal tolkes, det bliver for langsomt og hun kan ikke lide det sådan.(somalier)

En tredje beboere, der jævnligt deltager i afdelingsmøderne fortæller, at han ikke kan lide at deltage, fordi det kan være vanskeligt at følge med i det, der bliver sagt. Han tager derfor kun derhen, når der er valg:

Jeg tager derhen hvert år når der er valg og jeg skal stemme. Men jeg tager ikke til de møder hvor man skal snakke og diskutere ting. Dem har jeg ikke tid til fordi jeg hele tiden arbejder. Derudover kan jeg heller ikke lide at tage derhen pga. at jeg ikke forstår alt. Men inden valgene der undersøger jeg selvfølgelig hvem de forskellige kandidater er, om hvad deres tanker er osv. (Tyrkisk kurder)

En fjerde beboer synes sprogproblemerne reelt underminerer demokratiet. Han siger:

Jeg tror at det har noget med det danske sprog at gøre, for hvorfor komme til et møde når man ikke forstår hvad de siger. Hvordan kan jeg spørge, eller sige min mening hvis jeg ikke kan sproget? Så jeg mener ikke det her er demokrati. (Østafrikaner)

En stor del af beboerne siger, at det ikke er noget for dem. Det er udenfor deres interessefelt og noget, de ikke forholder sig til. Det uddyber de på flere forskellige måder. En siger f.eks.

Interviewer: Har du nogensinde deltaget i afdelingsmøderne?

Nej aldrig. Det interesserer mig ikke. (tyrkisk kurder)

En anden deltager ikke, fordi det, der bliver sagt ikke siger hende noget, og det er derfor 'røvkedeligt'. Hun svarer til spørgsmålet, om hun deltager i møder i kvarteret:

"Næh, jeg har aldrig i mit liv følt andet end at det [at deltager i møder] er røvkedeligt, så det skal jeg ikke. Jeg får breve og det er nok for mig. Jeg synes møderne er røvkedelige, jeg kan ikke lide det, de siger mig ikke noget. Selvfølgelig er jeg godt klar over, at der er nogen ting der skal diskuteres igennem, men det gider jeg ikke og sidde og høre på". (dansker)

En tredje siger, at det ikke er noget han går ind i:

"...Men jeg er ikke en der går ind på det område [beboerdemokratiet]" (somalier)

En fjerde siger, at hun ikke er engageret i forholdene i bebyggelsen:

Interviewer: Og så er der også afdelingsmøderne, deltager du i dem?

Nej, så engageret tror jeg ikke bare jeg er i det. Og jeg tror heller ikke, at jeg skal blive boende her i mange år, så det har jeg aldrig været med til. (dansker)

Det hedder hos mange af disse beboere, at man bare snakker og at der ikke kommer noget ud af det. Det formuleres på to måder. Den ene måde som en kritik af det, der bringes op på møderne. Der er efter disse beboeres mening for megen snak om nogle tilfældige emner, som beboere bringer op og som ikke er almene.

Den anden måde dækker mere over, at beboerne oplever det, der sker om på beboermøderne, som snak og snakken opleves som noget der ikke fører til noget. En beboer siger f.eks.:

Interviewer: Du går ikke til afdelingsmøderne?

Nej, det gør jeg ikke. Det har jeg aldrig gjort, heller ikke da hvor jeg boede før. Det var ikke andet end et hønsemøde. De sidder der og "jap, jap, jap." Alle rapper på en gang. (dansker)

Forudsætninger for at deltage i demokratiet

Der er forholdsvis mange, der afviser afdelingsmødet, fordi det er et sted hvor der blot snakkes.

En sådan afvisning kan være udtryk for flere forhold. Det kan være, at det er korrekt, at det mest er løst og ustruktureret snak, som ikke fører nogen vegne. Det kan også være udtryk for, at disse beboere ikke kan tolke det, der foregår, som et forløb mod en beslutning, og ikke selv forstår, hvordan man kan blande sig dette forløb mod en beslutning.

Hvis man vil have indflydelse, skal man naturligvis kende de formelle regler for, hvordan man tager beslutninger og hvad afdelingsmødet kan beslutte. Der er imidlertid også en række uformelle regler og koder, som har stor betydning – f.eks. måden at argumentere for sin sag på.

En indvandrer fortæller, at hun har opfordret andre til at deltage, men at de oplever det er meningsløst, fordi de ikke føler de kan begå sig. Hun siger:

De siger: Hvorfor skal jeg komme? En dansker ved hvilken vej man skal gå, eller hvordan man argumenterer. Somalierne, som bor her, taler ikke godt dansk, og de er meget generte og tilbageholdende og tænker "siger jeg nu fejl", og folk griner. (somalier)

Hun oplever imidlertid efterfølgende en nysgerrighed, når hun har været til møde, og hører andre somalier sige:

"har du holdt møde sammen med hvem og hvorfor og hvad drejer det sig om?", "hvad nytter det, for huslejen er alligevel dyr og der er ingen der hører os". (somalier)

Da undersøgelsen primært bygger på informationer fra beboere og ikke fra deltagelse i afdelingsmøder, kan ovenstående alene tages som en mulig forklaring på, at mange ikke oplever afdelingsmødet som relevant.

Det kan dog illustreres med en situation på et afdelingsmøde. Her havde en somalisk kvinde afleveret et forslag til afdelingsmødet, og de var en gruppe somaliske kvinder, der mødte op på afdelingsmødet. To af disse kvinder fremførte deres synspunkter ud fra deres måde at se sagen på. De forholdt sig alene til deres egen synsvinkel på sagen og undlod helt at forholde sig til modargumenterne. De påvirkede derfor overhovedet ikke dem, der havde en anden synsvinkel på sagen – de fik deres forslag stemt ned.

For nogle indvandrere er sproget en særlig vanskelighed. Nogen har vanskeligt ved at følge med i, hvad der foregår på grund af sproget. De skal derfor have nogen til at oversætte – i nogle tilfælde har de haft familie eller bekendte, der oversatte for dem. Tilsvarende har nogen svært ved at blande sig i debatten og i nogle tilfælde gør manglende evne til at tale dansk det reelt umuligt for dem at blande sig.

Forestillinger om demokrati

Der er stor forskel på, hvilken kendskab beboerne har til beboerdemokratiet. De fleste af de interviewede beboere kendte til afdelingsmødet. Få vidste hvem, der sad i afdelingsbestyrelsen. En del vidste, at øgede udgifter til renholdelse og udgifter til reparationer efter hærværk påvirkede huslejen. Flere satte pris på, at beboerdemokratiet var et sted, hvor man kunne påvirke forholdene i bebyggelsen – også selvom man ikke altid fik det som man gerne ville have. En siger f.eks.

Interviewer: Hvad betyder beboerdemokratiet for jer?

Det er godt. For som sagt, hvis vi havde været en af dem der havde vedtaget det med bredbånd, så havde vi stemt det ned. Så det er godt at vi har sådan et tilbud hvor man kan gå hen og samle sig.

Interviewer: Føler du det nytter noget?

Ja, det er måske ikke altid det vil nytte, men så har man så prøvet sine muligheder. Så det er godt man har mulighed for det. (tyrkisk kurder)

En anden lægger tilsvarende vægt på, at demokratiet er en mulighed og et sted, hvor man tager ansvar. Hun siger

Interviewer: Hvad betyder beboerdemokratiet for dig?

Beboerdemokratiet. Jeg snakker med mennesker her og spørger, hvad mangler de. Og ja, de skal bestemme selv.

Interviewer: Så det handler om at folk skal bestemme selv?

Ja, og få lidt ansvar, for de skal ikke bare få at vide, hvad de skal gøre. Get them to feel responsible. (nordafrikaner)

Nogle kunne imidlertid ikke skelne mellem beboerdemokratiet og ejendomsadministrationen. For dem var det afgørende, at de fik løst deres problemer, og det gjorde de gennem ejendomskontoret. Beboerdemokratiet var en ukendt eller ikke nærværende størrelse for dem.

En beboer, der har vanskeligt ved det danske sprog siger til et spørgsmål, om hun kender afdelingsbestyrelsen, at hun kender de to på ejendomskontoret.

Nej. Det eneste jeg kender det er de to mænd der sidder på ejendoms-kontoret. Hvis der er noget der går i stykker så går jeg derover. (somalier)

I hendes svar ligger, at det væsentlige er, at hun bliver betjent, og ikke at hun kan bruge afdelingsdemokratiet til at få indflydelse. Hun kendte ikke noget til afdelingsdemokratiet.

En anden beboer siger klart, at hun ser beboerdemokratiet som et sted man går hen, når man har problemer, og da hun ikke har haft nogen problemer, så interesserer afdelingsbestyrelsen hende ikke. Hun siger til spørgsmålet, om hun kender nogen i afdelingsbestyrelsen:

Interviewer: Kender du nogen i afdelingsbestyrelsen?

"Nej. Jeg har aldrig haft nogen problemer, så derfor har jeg ikke rigtig nogen kontakt med dem"(tyrkisk kurder).

En tredje siger stiller ejendomsadministrationen lig beboerdemokratiet. Han siger til et spørgsmål, om hun deltager i afdelingsmødet:

Interviewer: Deltager I i møderne i afdelingen?

Nej, altså jeg har ikke mødt op nogen steder. Men nu har jeg ringet flere gange (til ejendomsadministrationen), fordi vi har overvejet at få internettet flere gange (tyrkisk kurder).

Nogle professionelle fortæller, at de oplever, at mange indvandrere er vant til at det er privat udlejer, der ejer en ejendom og at det da er ham der bestemmer. De forventer da også, at det er sådan i bebyggelsen og forventer ikke, at der er noget beboerdemokrati. En beboer, der siden er gået ind i bestyrelsen, fortæller om sin egen oplevelse:

Jeg tænkte selv personligt, at boligerne ejes af en bestemt person, og vi betaler husleje. Så det er ham, der bestemmer, hvad der skal ske her i bygningerne. Når jeg kom ind i bestyrelsen fandt jeg ud at det ikke er det samme. ....det var overraskende for mig. Afghanere har slet ikke den tanke, at det er en forening. (afghaner)

Han siger, at mange stadig har det som han havde det, før han kom i bestyrelsen, og at de derfor ikke forventer, at de kan have nogen indflydelse.

Overvægt af ældre danskere – men også med indvandrere som deltagere

De beboere, der fortæller, at de deltager i beboerdemokratiet er som oftest de ældre beboere samt beboere med etnisk dansk baggrund. Beboersammensætningen i de tre områder er kendetegnet ved, at de ældre beboere ofte er etnisk danske. Det vil sige, at de beboere, der deltager i beboerdemokratiet ofte er etnisk danske, ældre beboere. I flere tilfælde har denne gruppe af beboere boet i kvarteret i en længere årrække. De har derved en "tradition" for at deltage i beboermøderne, hvorved de har internaliseret deltagelsen som en naturlig del af det, at bo i området.

Det betyder, at de indvandrere, der møder op kan føle, at det kan være svært at komme igennem med noget. De kan opleve danskerne som sammenspiste. Man kan derfor som indvandrer komme til at opleve, at man er en fremmed, og at man er 'udenfor'

En beboer, der deltager siger, at han ikke siger noget, fordi han oplever at beslutningerne alligevel er truffet af de 'danske pensionister'. Han siger:

*.... beslutningerne er allerede truffet på forhånd af de danske pensionister som varetager deres egne interesser såsom kolonihaver. ....
"Mange af møderne er sådan at det er vi danskere, vi er hvide danskere, de [indvandrerne] er nye danskere. Sådan er mange møder, så mange mennesker tænker hvad skal jeg tage derhen for". Han siger dog også, at indvandrerne vist ikke deltager fordi de ikke har nogen tradition for den slags ting. (Østafrikaner)*

Problematiske adfærd

Et boligområde er som en slags bofællesskab. Der er noget man er fælles om. Det er et fællesskab, hvor en beboers adfærd på en eller anden måde har betydning eller konsekvenser for andre. Beboerne er f.eks. fælles om affaldshåndtering, trapperum og friarealer. En beboers adfærd påvirker også miljøet for de andre beboere. Støj og sikkerhed er eksempler herpå.

Hvis boligområdet skal fungere, er det derfor nødvendigt, at beboerne gennem deres handlinger bidrager til, at de fælles funktioner fungerer. Det er også nødvendigt, at beboerne i deres handlinger tager hensyn til de andre beboere. Det er for mange beboere blot en del af den almindelige adfærd – noget man gør uden at tænke over, at det gør man for at det og de skal fungere.

Man kan også sige, at det er en del af den almindelige internaliserede adfærd, dvs. den adfærd, som man har taget til sig i samværet og samspillet med andre mennesker. Det er de normer og værdier, som næsten retleder vores handlinger uden, at vi normalt tænker over det.

Der kan naturligvis være forskellige holdninger til, hvordan de fælles funktioner skal fungere, f.eks. hvor rent skal der være på trapperne, og om der må stå sko på trapperne. Det kan også være holdninger til almindelig adfærd.

Hvor meget må man f.eks. larme. Der er ofte en grænse for, hvad der er acceptabelt. Den kan være angivet i husordenen. Det kan også være i form af fælles normer for, hvad der er acceptabelt, f.eks. at man efter kl. 22 ikke laver noget, der giver støj hos naboen.

Grænser for acceptabel adfærd er i mange tilfælde ikke faste og klare grænser. En vedtagen husorden angiver nogle gange klare grænser, men ikke nødvendigvis altid. En husordens regler for larm kan f.eks. være, at der ikke må være unødigt larm. En husstand må derfor leve med mere støj, hvis den har en stor børnefamilie ovenpå og ikke et ældre ægtepar. Beboere indbyrdes kan have forskellige grænser. Den enkelte beboer kan også have grænser, der påvirkes af, om det er adfærd for en person, der er vellidt eller en, der ikke er vellidt.

Hvis beboerne ikke lever op til vedtagne krav til adfærd, kan det medføre at nogle fælles funktioner ikke fungerer som de skal. Hvis beboere har forskellige holdninger til, hvad der er acceptabel adfærd, kan det give anledning til konflikter. For de beboere, hvis grænser for acceptabel adfærd overskrides af en anden beboer, vil den anden beboers adfærd kunne ses som en dysfunktion. Den kan også være en konflikt mellem beboere om hvilke normer, der skal gælde, f.eks. om hvor meget børn må støje.

Når beboere deler normer for adfærd danner de et fælles rum for hvad, der er acceptabel adfærd. Dette rum for acceptabel adfærd kan også omfatte adfærd hvor normerne er i modstrid med hinanden. En beboer kan gennem en tolerance overfor andre normer udvide sit rum for andres adfærd. Rummelighed er derfor udtryk for hvilken adfærd en beboer accepterer fra andre beboere. Mere herom nedenfor i et særskilt afsnit.

Et boligområde rummer en række fælles 'rum', hvor der i større eller mindre omfang stilles krav til beboernes adfærd. Det er f.eks.:

- Trappeopgangene
- Kældrene
- Udearealerne
- Vaskerierne

Der er visse former for adfærd, der kan være til ulempe for andre eller stride mod vedtagne eller praktiske fælles normer for adfærd:

Det kan f.eks. vær i tilknytning til:

- Affaldshåndtering
- Opsætning af paraboler
- Adfærd, der medfører støj for andre.
- Adfærd i forhold til fugt i lejligheden.

Der er adfærd, som normalt ubetinget betragtes som ikke-acceptabelt. Det er f.eks.:

- Hærværk
- Tyveri
- Chikane

Det kan passende benævnes som *asocial* adfærd.

Det er en almindelig opfattelse blandt mange i det danske samfund, at multi-etniske boligområder er præget af adfærd, som ofte overskrider grænserne for det acceptable.

Vi vil i det følgende se nærmere på, hvordan beboere i tre boligområder ser på adfærd, der i det mindste for nogle - og nogle gange for de fleste - anses for adfærd, der overskrider det acceptable.

Vi vil derfor komme til at fokusere på adfærd, der i mange tilfælde er problematisk. Det er væsentligt at sige, at den efterfølgende beskrivelse ikke repræsenterer et fuldt dækkende billede af forholdene i bebyggelserne. De mange situationer, hvor det fungerer som det skal, vil derfor fylde meget mindre i beskrivelserne nedenfor end de gør i virkeligheden. Beskrivelserne nedenfor er også præget af, at opgangene er udvalgt, så en af opgangene i hver bebyggelse skulle have ry for at være blandt de dårligst fungerende. Den følgende analyse af problematisk adfærd vil indeholde tre hovedelementer. Det første er beskrivelsen af den problematiske adfærd. Det andet berører grænserne for acceptabel og modsat for ikke-acceptabel adfærd. Det tredje vedrører den sociale kontrol, der udøves overfor en ikke-acceptabel adfærd. Hvad gør og hvad kan beboerne selv gøre? Hvordan er ejendomsadministrationens rolle?

Det vil vi gøre ud fra en samlet vurdering. Vi har bevidst undladt at knytte områderne til de konkrete situationer, der beskrives nedenfor. De er typisk knyttet til en specifik situation og derfor sjældent repræsentative for forholdene i bebyggelsen. Det vil derfor give et skævt billede af en bebyggelse, hvis enkelte situationer bliver knyttet til en bestemt bebyggelse.

Vi vil først sammenfatte en række forhold, som har betydning for adfærden og dernæst beskrive adfærden i forbindelse med en række konkrete forhold, som adfærd på trappen, affaldshåndtering m.m.

Da vi ofte anvender begreberne 'problematiske adfærd' og 'acceptabel adfærd' vil vi - inden vi beskriver de konkrete former for problematisk adfærd - nærmere beskrive spændvidden i indholdet i disse termer.

Problematiske adfærd – sammenfatning

Et bomiljø er i mange henseende et miljø, der er følsomt for 'forstyrrelser'. Det betyder, at problematiske adfærd fra få personer, kan skabe mærkbare problemer i et boligområde.

Vi har undersøgt problemerne indenfor de emner, der er nævnt ovenfor, og har også fundet steder i bebyggelserne med problemer og også med alvorlige gener for mange af beboerne. Men de nævnte problemer er kun en del af livet i bebyggelserne. Der er mange opgange og dele af bebyggelserne, der fungerer uden problemer. Går man blot rundt i bebyggelserne, vil man normalt opleve dem som fredelige, rare og ordentlige bebyggelser.

Der er i nogle opgange problemer, fordi nogen af beboerne sviner eller støjer. Der er beboere, der ikke afleverer affald hvor det skal afleveres eller afleverer dem på en forkert måde. Det gælder almindeligt husholdningsaffald, der stilles 'tilfældige' steder eller blot foran affaldscontaineren. Det gælder

storskrald, der efterlades steder, hvor de ikke skal efterlades. Der smides meget papir m.m. på udearealerne, men ejendomsadministrationerne gør modsat en stort arbejde med at holde udearealerne rene. Nogle stiller affald i kældrene og de unge har brugt kældrene til ophold. Der er mange, der har oplevet indbrud i kælderrum.

Der er støj i områderne. De mange typer larm kan inddeles i larm fra naboer, larm fra udearealerne og trafikstøj. Noget af støjen er støj, der altid vil være der, når der er mennesker og især børn, noget er højkrøstede naboer. Der er mange, der føler sig generet over larm for knallerter på stier.

Der stilles sko i trapperummet, selvom det er forbudt ifølge brandmyndighederne. Mange retter sig dog efter myndighedernes krav, selvom de ikke synes det er nødvendigt, og andre gør det ikke. Der er regler i alle bebyggelserne for opsætning af parabolantennener. De følges af nogle, mens andre blot mener, at kan sætte en antenne op, som det passer dem. Fugt er et problem i nogle lejligheder, og de fleste beboere er meget opmærksomme på at de skal lufte ud. Administrationerne mener dog ikke at beboerne er nok opmærksomme på det.

Den problematiske adfærd, der er beskrevet sker i langt de fleste tilfælde ikke hver dag og ikke alle steder i bebyggelserne. Der er opgange, hvor der ikke er problemer og som fungerer godt. Selvom den problematiske adfærd ikke sker hver dag, så kan det godt føles en del af hverdagen for mange beboere.

Når det bliver hverdag i nogle beboeres hoveder, er det ofte, fordi det er noget, der gentager sig, eller fordi det har været vanskeligt at komme igennem til de husstande, der giver anledning til problemerne. Det kan gøre det frustrerende.

Der er dog noget som man ser hver dag. En beskadiget indgangsdør er dog konkret hverdag, indtil den bliver repareret. Det samme, når papir ligger og flyder det samme sted mange dage. (I alle bebyggelserne blev der gjort meget for, at det ikke skete).

Noget problematisk adfærd bliver også til hverdag, fordi nogle handlinger huskes godt og længe. Det er ofte handlinger, der markant bryder almindelige normer, f.eks. vold. En beboer kunne således fortælle om en beboer, der havde smidt en affaldssæk udover altanen fire år tidligere.

Det er typisk, at det i opgangene ofte er få husstande, der giver anledning til problemer i opgangene. Flertallet af husstande fungerer med en adfærd, der ligger langt inde i det acceptable felt. Hvis der er problemer i en opgang, er det typisk én husstand, der giver anledning til problemer. De øvrige beboere er udmærket klar over, at det er denne ene beboer, der giver anledning til problemer og ikke de andre.

Acceptabel adfærd

Det er gennemgående, at langt hovedparten af de voksne beboere er enige om normer og værdier for adfærd i bebyggelsen, når det gælder renlighed og orden i opgange og kældre, og for affaldshåndtering. Det gælder også – men mindre entydigt – for renlighed på udearealerne.

Bag noget af den forkerte affaldshåndtering kan der ligge en manglende viden eller opmærksomhed på konsekvenserne af en handling – f.eks. at fiskeaffald, der smides uindpakket ned i gennem affaldsskaktens får skakten til at lugte. I en del tilfælde er det børnene, der bærer affald ud. Flere beboere er irriterede over, at nogle beboeres forkerte affaldshåndtering medfører, at de skal betale mere i husleje.

Holdningen til paraboler og sko på trappen adskiller sig dog herfra, idet mange beboere ikke finder, at reglerne herfor er nødvendige. I begge tilfælde har normerne sit udspring fra noget udenfor bebyggelsen – henholdsvis dansk bygningstradition og brandmyndighederne.

Beboerne har mange forskellige opfattelser af, hvornår lyde bliver til larm eller støj. Der er mange beboere i alle tre områder, der kun synes, at der er få støjgener. Der er også mange beboere, der synes, at der er meget og generende larm. Der er kun få, der ikke synes, at der er larm overhovedet. De forskellige opfattelser gør nogle gange støj til konfliktsager beboerne imellem – uden at man klart kan sige, at den støjende part har overskredet et normalt uacceptabelt støjniveau.

Når mange er generet af larm fra knallertkørsel, kan det hænge sammen med at selve kørselen både er ulovlig og generende.

En del beboere mener, at der må være plads til nogen larm og støj, når man bor i en etageejendom. Børn skal kunne lege og det giver normalt nogen støj. Der er også en højere accept af larm, hvis man kender og kan lide dem, der larmer og mærker at de også tager hensyn. I nogle tilfælde tolereres larm, fordi man kan se af dem, der larmer, er svage beboere med problemer. Der er indvandrere, der finder, at indvandrere generelt accepterer mere larm og støj end etniske danskere.

Blandt de sager, der når frem til boligselskabet, udgør klager over larm og støj en væsentlig del.

De problemer, der er knyttet til de voksnes adfærd, kan ikke entydigt knyttes til beboernes etniske baggrund. Der er i bebyggelserne mange med anden etnisk baggrund end dansk. Det alene kan gøre det forventeligt, at mange af de familier, der udviser problematisk adfærd har anden etnisk baggrund end dansk. Beboere med anden etnisk baggrund udgør imidlertid ikke kun én kultur – der er i de tre undersøgte områder beboere med mange forskellige etniske baggrunde. Beboerne er også forskellige på andre områder. De har f.eks. forskellige baggrund med hensyn til uddannelse og erhverv og tidligere bosætning. Nogen har erfaringer livet i en storby og andre har erfaringer fra landområder.

Nogle beboere – både indvandrere og danskere - mener, at nogen adfærd kan forklares med beboernes baggrund før de kom til Danmark. Nogen siger f.eks., at det kan falde nogen naturligt at smide papir på udearealerne, fordi det var normalt i det område de kom fra. Andre siger eksplicit, at det ikke er en del af deres kultur ikke at håndtere affald ordentligt og at smide papir på udearealerne.

Håndtering af konflikter

I de opgange, hvor der har været problemer, er der normalt beboere, der har henvendt sig til den husstand, der er anledning til problemet. I en del tilfælde har det løst problemet. I nogle tilfælde var det stadig et problem, da interviewet blev foretaget. I nogle tilfælde har beboerne inddraget administrationen. Samlet set er mange konflikter blevet løst gennem beboernes egen mediering.

Noget af den problematiske adfærd har typisk ikke nogen synlig 'afsender'. Det gælder f.eks. forkert affaldshåndtering og papir m.m. på udearealerne. Det er da ikke muligt for beboerne selv at gøre noget. I to af afdelingerne sender administrationen en regning til en husstand, hvis affaldet kan lokaliseres til husstanden.

Beboernes egen mediering hæmmes, når beboerne ikke kan tilstrækkeligt dansk (eller har et andet fælles sprog begge parter behersker).

Det har været en generel opfattelse i ejendomsadministrationerne, at indvandrere ikke læste de instruktioner, som de fik om god adfærd i forhold til f.eks. affald og fugt. Det er ikke korrekt. Langt de fleste beboere, var meget opmærksomme på de skrivelser, de fik, og hvis de ikke selv kunne læse dem, så havde de som regel fået hjælp til oversættelse.

Der er flere beboere, der har fortalt, at de ikke har turdet gribe ind, fordi de frygtede for represalier fra de unge. Der er få, der har kunnet fortælle om

konkrete repressalier. For nogen betyder de unges attituder og sprogbrug, at de unge virker truende. Mange har fået 'beskidte' svar tilbage fra de unge, hvis de har sagt noget til dem.

Forskelle områderne imellem

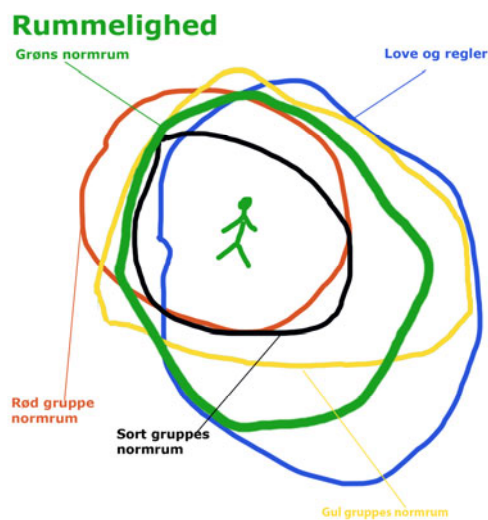
Det har generelt ikke været muligt at konstatere klare forskelle områderne imellem på de beskrevne problemer. Det kan imidlertid ikke udelukkes, at der er forskelle, idet undersøgelsen ikke har været tilrettelagt med henblik på at afdække forskelle. Det er imidlertid sandsynligt, at der ikke er væsentlige forskelle. Undersøgelsen tyder snarere på, at problemerne skyldes få husstandes problematiske adfærd og forskellene derfor bestemmes af, om man 'tilfældigt' har en sådan husstand i en opgang, eller tilfældigt har mange af sådanne husstande.

Rummelighed – problematisk og acceptabel adfærd

Problematiske adfærd og acceptabel adfærd er to sider af samme sag. I mellem problematiske og acceptabel adfærd er der en grænse, som angiver hvilken slags adfærd, der er plads eller rum til. Dette rum for acceptabel adfærd vil vi kalde for rummelighed.

Alle individer har normer for passende adfærd og de bruges også til at sætte rammer for andre. De vil oftest manifestere sig i bebyggelsen, hvis de bæres af en gruppe af en vis størrelse. Et individs normer dannes i et samspil med den omverden individets færdes i. De vil derfor ofte være præget af de grupper individet deltager i.

Hvad der er acceptabel adfærd er i sidste ende altid socialt bestemt. Mange

aktører deltager i afgrænsningen af, hvad der er acceptabelt. Denne afgrænsning er både individbåret og kollektivt båret. Hvert individ har sin afgrænsning af rummeligheden og fællesskabet har også afgrænsninger, der bestemmer rummeligheden. Rummet for acceptabel adfærd er derfor ikke ens for forskellige individer og grupper.

Et individs (Grøn i figuren) normer for acceptabel ad-

færd vil for nogle emners vedkommende svare til andre individers eller grupper og for andre emners vedkommende vil individets normer ligge udenfor det, der er acceptabelt for andre. Tilsvarende i forhold til vedtagne regler i bebyggelsen (f.eks. husordenen) eller vedtagne love.

Når der i rapporten efterfølgende beskrives, hvad der er acceptabel adfærd, så er det på to måder.

Den ene er, når vi generelt beskriver, hvad der betragtes som acceptabel adfærd i forhold til et emne. I denne beskrivelse ligger der en vurdering af, hvad grænserne for acceptabel adfærd er i forhold til de fleste beboere eller i forhold til boligafdelingens regler eller almindelige love. Den vurdering vi foretager sker med baggrund i de samlede udsagn fra beboerne og er en vurdering af, hvad der er den overvejende norm eller i nogle tilfælde en entydig norm.

Den anden måde acceptabel adfærd beskrives på er i eksemplerne hvor beboere konkret udtaler sig om andre beboeres adfærd eller reagerer på dem. I disse eksempler er det beboernes indbyrdes normer, der bestemmer den acceptable adfærd. Grænsen sættes af den beboer, der ikke finder adfærd hos den anden beboer acceptabel. Hvis normen for den beboer, der ikke finder adfærd acceptabel svarer til en norm, som mange beboere har, så er det reelt også en konflikt med disse beboere (hvis de berøres af adfærd), ellers er det mest at betragte som en konflikt mellem de to beboere. Hvis det er en norm, der er en del af husordenen, så er det også en konflikt med afdelingen.

Der er knyttet forskellige grader og former for social kontrol til forskellige normer. Der er til normer langt fra altid knyttet sanktioner. I nogle tilfælde medfører en overtrædelse af normer blot, at andre vurderer personen negativt. Hvis personen, der overtræder normerne, har samkvem med den, hvis normer overtrædes, kan det måske have konsekvenser for dette samkvem. I nogle tilfælde indebærer overtrædelse, at gruppen i selvtægt straffer overtræderen.

På det overordnede plan fastlægger folketinget en række love, der sætter rammer for rummeligheden. At bevæge sig på den anden side af disse love er ulovligt og indebærer normalt en sanktion. Afdelingen og boligselskabet fastlægger husordenen, og lejekontrakten indebærer nogle rammer for rummeligheden. Hertil er der ofte knyttet nogle sanktionsmuligheder, hvis grænserne overskrides.

Tolerance og ikke-berørthed

Rummelighed kan have mere eller mindre skarpe grænser. Hvis det er rammer, som alle skal følge er grænserne skarpe. Det er f.eks. tilfældet med love.

Der er imidlertid en del situationer, hvor en beboer vælger ikke at lade sig berøre af en adfærd, selvom den går imod personens normer for adfærd. Det kan der være mange grunde til. Det kan f.eks. være udtryk for at beboeren også finder, at adfærd også kan retledes af andre normer end beboerens egne, og også selvom disse normer er i modstrid med beboerens egne normer. Rummelighedens grænser trækkes da ikke alene mellem de modstridende normer, men grænserne udblødes gennem en tolerance overfor normer, der er i modstrid med hinanden.

I mange tilfælde er beboere ikke direkte berørt af en anden beboers adfærd. Det er da ofte let, at vælge ikke at lade sig berøre af denne adfærd og dermed give rum til adfærd. Beboeren kan dog af andre grunde afvise at ville acceptere adfærd. Det kan ske med udgangspunkt i forskellige legitimeringsuniverser. Det kan f.eks. være et religiøst univers eller et humanistisk univers. Det kan også være med baggrund i holdninger til, hvorledes et samfund bør fungere.

Rummelighed skabes

Rummelighed er altid socialt skabt og den formes løbende gennem menneskers interaktion. Det er tydeligt i den direkte interaktion mellem mennesker. Det er også tilfældet med de rammer, som afdelingsbestyrelse, boligselskab, kommunalbestyrelse, folketing m.m. fastlægger. De er i sidste ende udtryk for de erfaringer, der gøres med beboernes adfærd.

Rummeligheden er derfor også afhængig af de diskurser, der præger interaktionen mellem mennesker – både i bebyggelsen og i det omgivende samfund.

En given rummelighed eller ændring af den, skal legitimeres. Det kan ske med udgangspunkt i dagligdagens erfaringer og praktik. Det kan også ske ud fra metauniverser, som f.eks. religion, markedslogik eller med baggrund tradition.

Rummelighedsbegrebets tilgrænsning til andre begreber

Der er en række begreber, som grænser op til rummelighedsbegrebet og en del af dem er mere brugt end rummelighedsbegrebet.

Tolerance og frihed er sådanne begreber. 'Multikulturel' indebærer, at forskellige grupper fungerer side om side. Det forudsætter, at der er rum til en vis forskellighed.

I engelsk litteratur indeholder begrebet 'diversity' også rummelighedsaspekter.

Renlighed og orden i opgangene

Opgangene er en fælles indgang for beboerne til deres bolig. Altangange fungerer på samme måde som opgangene som et fælles indgangsareal til boligen.

Det private er ofte begrænset til udformningen af navneskiltet på indgangsdøren. Ellers skal adfærden på trappen og på altangangen normalt respektere, at det er et fælles rum. Det kan derfor overskride en grænse for det acceptable, hvis en beboer f.eks. sætter egne ting ud i trapperummet – afhængig af beboernes normer og eventuelle regler. Trappen som fælles rum medfører, at der fra andre beboere er forventninger til, hvor rent, der skal være, og hvor meget støjende adfærd, der må være.

Den almindelige situation

Der er store forskelle på forholdene i opgangene. Der er opgange som fungerer uden problemer og der er opgange, hvor der jævnligt eller normalt er problemer.

Det er en væsentlig del af virkeligheden i områderne, når en mand og hustru samstemmende svarer, at 'vi har ingen problemer – her er rent og pænt nok i opgangen' (dansk). Tilsvarende, når en anden beboer på en række spørgsmål svarer, at der er god nok orden:

Synes du også, der er orden nok i trappeopgangen eller svalegange?

Ja, det synes jeg. Jeg kan jo som sagt kun sige, at her er der ingen problemer.

Der er ingen der stiller sko?

Nej. Ikke noget der har generet i hvert fald.

Og der bliver heller ikke skrevet på væggene?

Ikke heroppe af.

Har du oplevet at nogen tisser i opgangene?

Nej. (dansk)

Der er typisk en større opmærksomhed på de opgange, der fungerer dårligt og dermed en relativ mindre opmærksomhed på dem, der fungerer godt. De fungerer bare. I en bebyggelse var man ikke i tvivl om, at netop én opgang ud af alle de andre havde store problemer. I en anden var det heller et ikke vanskeligt for ejendomskontoret i en større bebyggelse at nævne de 2-3 opgange, der havde problemer.

I opgange, der havde problemer, mærkede beboerne det også. For en beboer var det et dagligt ubehag at komme ind i opgangen:

Jeg synes det er så klamt derude, altså at komme hjem og så skulle igennem det der klamme noget der. (dansk)

En mand siger, at det næsten ikke nytter at gøre rent i opgangen:

Her er rent nok i kvarteret, fordi ejendomskontoret er i gang hver dag. Men ikke i vores opgang. Den bliver rengjort hver mandag, men hvis du kommer mandag aften, så kan du ikke se, at der er blevet gjort rent. Det er blevet slemt igen. (somalier)

Det er typisk, at problemerne i en opgang ofte kan føres tilbage til én husstand i opgangen. Det kan forklare den store forskel, der er på opgangene. Når en husstand er nok til at give markante problemer i en opgang, så kan det være afgørende for om en opgang er problemfri eller problemfyldt, om den netop og tilfældigt har en sådan husstand.

I en opgang fortalte flere beboere, at det var en måske to bestemte husstande, der gav dem problemer. En af beboerne siger f.eks.:

Han er dog ikke alt for glad for sin opgang. Der er problemer i den. Der er 13 familier i opgangen og de "er alle sammen enige" på nær 2 familier som har "uopdragne børn der laver hærværk, men at den ene er begyndt selv at være utilfreds med rodet i opgangen. (iraker)

I den samme opgang siger en beboer, at alle kender familien, der giver problemer:

En af naboerne, hans søn har lavet meget ballade her på opgangen. Her i lejligheden har vi nogle trapper i opgangen som er meget beskidte, så hans dreng har hentet mange børn uden for, som har lavet mange ting. Så snakkede vi med dem og så sagde han: "nej nej nej det er ikke min søn". Men alle naboerne kender dem, og vidste godt det var hans søn. (somalier)

Det samme billede tegner sig i andre opgange. I en anden opgang siger en beboer, at der var fredeligt i opgangen indtil en bestemt familie flyttede ind. I en fjerde er flere enige om, at det især er en familie, der er problemer med og at det nok bliver mindre, da et af børnene er flyttet hjemmefra.

Det er dog ikke problemfamilier, der altid er årsagen til at der er problemer i en opgang. Almindelig tilsvining i en opgang kan også ske, fordi der er mange børn, der leger ude og slæber skidt ind under skoene og måske taber noget på trappen. Nogle opgange er meget børnerige.

En beboer, der har boet i området i 40 år siger, at de ikke har problemer, men at det naturligvis er anderledes, hvis der er mange børn.:

Det har vi ikke noget af, og det har vi aldrig haft, men jeg ved at det findes nogle steder. Det er selvfølgelig de steder, hvor der er mange børn. I opgangen ved siden af os er der 22 børn. (dansker)

En anden beboer siger, at det naturligvis kan ses på trappen, at der er mange børn ude om sommeren, og som så slæber skidt ind blot ved at gå meget på trappen:

Trappen bliver vasket hver uge, men renheden ændrer sig med årstiderne: når børnene er meget ude om sommeren, så kan det godt blive mere beskidt, fordi børnene eksempelvis har været ude at lege i sandkasse. (afrikaner)

Der kan også være støjproblemer i en opgang. Det behandles specielt andet sted i rapporten.

Det acceptable og uacceptable

I undersøgelsen har vi mødt følgende adfærd i forbindelse med opgangene som overskrider grænser for hvad, der er acceptabelt for de fleste beboere:

- Tilsvining af trapper - med tis og med papir og aviser smidt og undertiden også affaldsposer.
- Støjende adfærd i trapperummet

- Sko foran indgangsdøren til lejligheden
- Cykler, stole m.m. på altangangen

For nogle forhold er der for de fleste klare grænser og for andre er grænserne for det acceptable mindre klare.

De var ret klare i forhold til tilsvining af trappen. Det var ikke acceptabelt. Det må som citatet ovenfor beskriver ikke være 'klamt' at komme ind i opgangen. For flere af beboerne var det vigtigt at trappen var absolut ren og det var ikke acceptabelt med en snavset trappe. Nogle var så meget tændt på at trappen skulle være ren, at de selv gik ud og fjernede efterladenskaber på trappen. En fortæller (dansker), at hun f.eks. gik ud og samlede nogle nøddeskaller op. Hun ville gerne have, at trappen altid var ren.

Det er især en konstant tilsvining, der ikke accepteres. Sker det kun enkelte gange, så er det lettere at acceptere. En beboer fortalte, at han straks tog spand og gulvklud, da han så, at der var tisset i opgangen. Det var kun sket denne ene gang, og det kunne jo ske, at et barn ikke kunne nå op. Han siger:

Jeg tror det var et uheld, at små knægte ikke nåede at løbe op ad trapperne til lejligheden, og det var nemmere at gøre det nede end at gå op og banke på. Det er kun sket en gang og det er næsten et halvt år siden, og siden er der ikke nogen, der har gjort det, så det er fint nok. (Palæstinenser)

Selvom det kan være irriterende, så er der også forståelse for at børn naturligt slæber sand og skidt med ind i trapperummet, når de har været ude at lege.

Støjende adfærd bliver normalt ikke accepteret. Der er dog tilfælde hvor beboere finder, at der skal være rum til bestemte aktiviteter, selvom det indebærer støj. Larm og støj er nærmere behandlet i afsnittet "Larm" side 120ff. Der er forskellige holdninger til sko. For nogle beboere er det acceptabelt, at have sko på trappen. Andre vælger at følge reglerne og tager skoene ind, selvom de hellere ville have dem ude på trappen. En familie siger, at for to år siden kom varmemesteren og fotograferede deres sko på trappen. De fik at vide, at der ikke måtte være sko på trappen og siden har de taget skoene ind. (Tyrker) Endelig er der nogle familier, der synes, det er i orden og viser det at stille sko på trapperne.

Blandt beboere, der ikke synes sko skal være på trappen, accepterer nogen, at andre stiller sko på trappen. En beboer siger f.eks.:

Jo, altså mange har skoene udenfor, men det er ikke sådan, at de fylder så meget, at man ikke kan komme igennem. Det er ikke så meget. (Tyrkisk kurder)

En anden beboer synes klart, at det ikke er acceptabelt, men er i praksis ikke generet af det:

Nej, jeg ville selv blive sindssyg hvis jeg skulle op på 2. sal og forbi på 1. sal hvor der står så mange børnesko. En dag ville jeg bare samle dem i en stor sort pose og stille den. Men det generer mig ikke, for jeg går aldrig der op. (Østeuropæer)

Begge beboeres holdninger afspejler en rummelighed i forhold til andres adfærd.

En tredje beboer ser det som noget rod, når der står sko på trappen og siger til et spørgsmål om der er problemer med sko udenfor:

Ja, jeg kan ikke lide at de står der. Jeg kan godt lide at der er rent. Det skal ikke ligne en container (marokkaner).

På altangangene stilles der ofte ting og sager. Det er typisk cykler, stole og blomster. Det er der stort set ingen, der har haft indvendinger imod og set det som et problem. I en bebyggelse må man ikke stille cykler på altangan-

gene, men der er en stiltiende accept af det. Man forstår godt, at folk gør det for at mindske risikoen for at cyklen bliver stjålet. Det er udtryk for en tolerance, der udvider rummeligheden for adfærden i bebyggelsen.

Indgreb

Det ser ud til, at der især er to forhold, der har betydning for, om der er problemer med renlighed og orden i en opgang. Det er for det første, at der er et stærkt socialt netværk i opgangen. Med det kan beboerne udøve en social kontrol over adfærden. Det kan som nævnt ovenfor ske på mange måder – gennem henvendelser til naboer, gennem fælles klager til boligselskabet, gennem jævnlig dialog, når man mødes m.m.

For det andet er det meget afgørende om opgangen får blot en husstand, der giver anledning til problemer. Det kan være nok til at gøre en sådan opgang til en problemopgang.

De parter, der griber ind og søger at rette op på uacceptable forhold er typisk beboerne selv og ejendomskontoret. I nogle tilfælde går boligselskabet også ind. Vi har ikke mødt tilfælde, hvor afdelingsbestyrelsen har blandet sig direkte.

Beboerne reagerer i en del tilfælde ved at henvende sig direkte til den eller de, der er årsagen til problemet. I andre tilfælde beder de ejendomskontoret om at gribe ind. Der er eksempler, hvor en indsats fra beboerne får ændret forholdene. Der er også eksempler, hvor beboerne ikke rigtig får ændret forholdene.

De tre eksempler nedenfor viser, at beboere, der har et stærkt netværk i opgangen, kan komme igennem med deres krav til naboer, der ikke handler, som de bør. Det er sandsynligvis også en fordel at antallet af husstande i opgange er lille. Det gør det lettere at udøve en social kontrol.

I en opgang reagerede tre husstande (danskere) direkte, da der blev problemer i opgangen. De tre husstande havde boet i opgangen i mange år og var vant til, at der var orden i opgangen (Se afsnittet "Tilsvining af trapperummet" nedenfor). De tre beboere henvendte sig til familien, hvis adfærd, de ikke fandt acceptabel. De fik lavet en fælles skrivelse til familien, som fire af de seks husstande skrev under på. De fik også inddraget boligselskabet. Det medførte, at forholdene i opgangen klart blev bedre.

Det var en lille opgang med kun seks lejemål. Beboerne havde alle, bortset fra husstanden, der gav problemer, boet længe i deres lejligheder. De kendte hinanden og var vant til, at der var orden i opgangen, og kunne let få snakket sammen om ikke at acceptere uorden.

Det samme var tilfældet i opgang i en anden bebyggelse. Her havde de fleste beboere (danskere) også boet i opgangen i mange år. Det var enige om, at der skulle være orden i opgange. De greb derfor selv ind overfor de unge, når de begyndte at bruge opgangen som opholdssted. De fik lagt en norm for trappeopgangen, som blev respekteret.

I en tredje opgang (Se også afsnittet "Tilsvining af trapperummet" nedenfor) er nogle af beboerne også gået sammen og har henvendt sig direkte til to problemfamilier. De har ikke formelt villet inddrage boligselskabet. En af beboere siger, at de ikke vil risikere at bidrage til, at en af familierne bliver smidt ud. Det er blevet bedre med den ene familie, men ikke med den anden.

Opgangen havde omkring det dobbelte antal beboere – i forhold til de to første -, og mange beboere ikke havde boet der i lang tid. De beboere, der aktivt gjorde noget for at komme tilsviningen til livs havde tidligere fundet sammen og mødtes jævnligt til et opgangskomsammen sammen med deres børn i et beboerlokale.

I en fjerde opgang kom man – som i den anden – heller ikke rigtigt igennem med at få en problemfamilie til at have en acceptabel adfærd. Det var svært for de husstande, der gjorde noget, at få ordentlig kontakt med familien. En beboer siger:

Der boede en dansk, afghansk, kurdisk og somalisk familie i opgangen, som vi talte godt sammen med. Men det kunne vi ikke med den arabiske familie i opgangen. De var virkelig svære at komme i kontakt med og slet ikke for at snakke med dem om nogle ting i opgangen. Det var generelt hele opgangen, der syntes det var irriterende, at hun [moderen] ikke kunne styre sine børn. De smed med slik og alt hvad de havde i opgangen. (iraker)

I nogle tilfælde fjerner beboerne selv svineriet. En af beboerne siger – som ovenfor nævnt –, at det er vigtigt, at de hurtigt fjernes, idet det ellers hurtigt kan eskalere. En beboer var således hurtig til at gøre trappen ren efter, at der var blevet tisset, og en anden havde dagen inden interviewet fjernet en del nøddeskaller, der lå på trappen. Hun siger, at det kan være med til at forhindre, at det eskalerer:

Fordi mere gør mere. Altså jo mere det får lov til at ligge, jo værre bliver tingene, så eskalerer tingene bare. (dansker)

En anden husstand har nogle gange selv taget affære overfor børns afføring på trappen for at deres børn ikke skulle vade i det. De siger:

Tre gange har de lavet afføring, en prut i elevatoren. Ved du hvordan vi vasker? Min mand holder sig for munden og tager en kost og vasker elevatoren. Vi er nødt til at rense det på grund af vores børn. Ellers er jeg ikke rengøringsdame. (iraker)

Der er også beboere, der på forhånd udelukker, at de vil blande sig. En beboer siger f.eks.:

Jeg siger ikke noget til det, fordi jeg gerne vil holde mig gode venner med mine naboer og ikke vil have en nabostrid. (dansker)

Nogle beboere undlader at reagere, fordi de frygter at dem, de klager over eller henvender sig til, vil hævne sig på dem:

Vi har været lidt bange for, hvis vi klagede yderligere til boligforeningen om hende og om alle de ting der foregik i opgangen, så ville sønnen samle sine venner, og måske skulle det gå ud over vores bil, med at brænde den af. Det er jo også sket herude tidligere. Så man skal virkelig passe på med hvad man siger om andre folk herude. (somalier)

Det kan være svært for beboere at vide, om der reelt er grundlag for at frygte repressioner fra dem, de gerne vil klage over. Usikkerheden gør at nogen bange. De begynder derfor at agere, som var der en reel fare. Det får en beboer udtrykt på følgende måde:

Vi ved hvem det er, men alle er bange for at sige det. Fordi jeg har hørt, det er ikke noget jeg ved, jeg har hørt fra dem der ved det som har prøvet at gøre noget mod den familie, de er bange for noget, men jeg ved ikke hvad det er. De er bange for noget, jeg ved ikke hvad det er. De børn som ved noget de tør ikke at sige det, jeg ved ikke hvad det er. Jeg kan ikke sige hvad jeg ikke ved, men de er bange for noget. Jeg tror de er blevet truet, fordi jeg har set at der er et barn som har set noget, og jeg spørger ham så om hvem det var, så siger han jeg har ikke set noget, jeg har ikke set noget. (afrikaner)

For at få skoene væk fra trappen, har ejendomsadministrationen et i et boligområde givet beboerne en advarsel. De har derefter fjernet de sko, der fortsat stod på trappen og lagt en besked om at skoene kunne hentes på ejendomskontoret.

Eksempler på problemer

Uro og støj i trappeopgangen

I en opgang har de haft et par husstande som havde mange gæster – og ofte om natten – som støjede og svinede i trapperummet. En dansk mand siger:

Vi har i vores opgang haft et par stykker, der har støjet og gjort andre ting, så vi ikke kunne få fred om natten. Altså, de havde gæster, der støjede i trappen og var ligeglade med os andre. De brugte trappen som pissoir og de ringede på alle klokkerne i opgangen. (dansker)

Det endte med, at en af husstandene blev opsagt og nu er der kun en tilbage. Om ham siger den danske mand, at han er dansker, og nok mest en stakkel, der ikke kan styre sine mange venner.

I en anden opgang er det en blanding af unge med forskellige etnisk baggrund, der besøger en husstand, men ofte samles i opgangen, hvor de både støjer og sviner. Der var fri adgang til opgangen fordi låsen til døren bliver blokeret, så man kan komme ind uden kode. Om sommeren er der så altid gang i den. En beboer (afghaner) fortæller, at han har snakket med de unge. Han har også snakket med varmemesteren. Han er bange for, at de unge får at vide, at han har gjort det. Der har været indbrud i deres kælderrum og de har en mistanke om, at det er, fordi han har blandet sig. Hustruen mener, de skal holde sig tilbage. Hun er bange for, at det vil gå ud over deres børn. Der var dog de sidste måneder blevet roligere i opgangen og det tilskriver naboerne, at en af de unge i en af husstandene er flyttet hjemmefra.

Tilsvining af trapperummet

En opgang var meget præget af tilsvining og havde i området ry for at være den værste opgang. Opgangen var ofte godt snavset til dagen efter, at den var blevet vasket. Der har været knuste vinduer. Nogen har søgt at sætte ild til vinduerne. Der bliver skrevet på væggene. Flere gange under vores besøg lå der masser skidt i bunden af opgangsskakten og i særdeleshed masser af aviser.

Det er ofte børn og unge, der giver problemer i forhold til renlighed og orden i opgangene. Det bliver ekstra problematisk, når børnenes forældre ikke gør noget eller ikke kan gøre noget. Det bliver så husstanden, der er problemet. Der er eksempler, hvor forældrene nægter, at det er deres barn, der har gjort noget. Der er også eksempler hvor beboerne har fået en dialog med forældrene, og hvor det så er blevet bedre.

En beboer (afrikaner) fortæller, at et barn fra en af husstandene tager mange af sine venner med ind på trappen og de sviner. De spiser chips og slik og taber noget og smider papir og poser. Der er blevet røget hash i trapperummet, men det har beboerne fået stoppet. Det har sandsynligvis haft betydning, at nogle beboere i opgangen gentagne gange har smidt dem ud og fortalt dem, at de ikke måtte være på trappen.

Blandt flere af beboerne mente man, at det især var en måske to husstande, der medførte tilsviningen.

Der er problemer med en husstand, der ikke søger for at komme ordentlig af med affaldet. En beboer (somalier) fortæller, at en husstand lader børnene gå ud med affaldet til affaldsskakten, men at de mange gange fylder affaldet i for store poser, så de ikke kan komme ind i gennem hullet i affaldsskakten. Så stiller børnene blot posen på gulvet foran skakten. Børnene er heller ikke opmærksomme på, at det kan dryppe fra en affaldspose. En beboer fortæller, at der fra en affaldspose med fiskeaffald var løbet vand ud på altangangen. Det blev ikke tørret op og efter et par dage kom det til at lugte rigtig dårligt – indtil en nabo tørrede det op. Husstanden selv nægtede, at det kom fra dem, selvom der var tydelige spor til deres hoveddør.

En beboer (tyrkisk kurder) fortæller, at det er normalt, at det er børnene, der går ud med affaldet og at de er for små til det – ofte kun 10-11 år. De taber måske noget, fordi posen ikke er bundet, og nogen gange efterlader de posen foran skakten. Det er især slemt om sommeren hvor fuglene hurtigt kommer og roder i posen.

En anden beboer (dansker) undrede sig en gang over at en affaldsspand kunne stå på - altangangen nedenunder hende - lige under affaldsskakten i flere måneder før den blev fjernet.

En beboer (iraker) siger, at han ikke er glad for sin opgang fordi der er problemer i den. Han siger at der er 13 familier i opgangen og de "er alle sammen enige" på nær 2 familier som har "uopdragne børn der laver hærværk". Det har dog ikke fået ham ikke til at synes dårligt om boligområdet som sådan. Desuden er den ene af familierne (en enlig somalisk mor med 5 børn) blevet "bedre" og begyndt at beklage sig over alt det rod og ballade der er i stedet. Selvom beboerne har henvendt sig direkte til begge familier, så er der ikke sket ændringer i den anden families adfærd. (herunder deres "opdragelse af deres børn"). Familien lukker bare døren, når de prøver at komme i kontakt med dem og snakke om problemerne. Han siger, at de 3 første år han boede her var det "luksus". Men efter at problemfamilien kom hertil og børnene er blevet større er det blevet meget værre.

En anden beboer (somalier) siger, at de har talt med forældrene til de børn, der giver problemer med skraldet. Men det hjælper kun et par uger.

En anden (afrikaner) gik til kontoret, da han så nogen knuse en rude, men fik her at vide, at han skulle komme med tre underskrifter for at klage. Det ville han ikke, for han ville ikke medvirke til, at husstanden blev smidt ud af lejligheden. Han mente ikke at det ville være rimeligt. Han havde i øvrigt bemærket, at der var børn, der var bange for at fortælle hvem der har gjort hvad. I en anden opgang bliver der tisset i trappeopgangen og der bliver smidt papir og andet affald og stillede ting – som f.eks. et fjernsyn. Der bliver revet i hoveddøren, så den gør i stykker. Der er især problemer med en familie og der var ikke nogen problemer før de flyttede ind.

Selskabet har sendt en skrivelse rundt til beboerne i opgangen om, at man ikke må tisse i opgangen. Flere af beboerne er gået sammen og har givet familien en skrivelse og de har også talt med familien. En af beboerne siger, at de i opgangen ikke vil finde sig i uorden og tilsvining af opgangen:

I vores opgang står vi meget sammen om de ting, vi gider ikke at vores opgang skal ligne en skraldespand. Jeg synes ikke det er ok at børn tisser på trappen, spiser is eller andet og så bare smider papir og pinde. Vi er tre husstande, der har boet her i mange år og vi er sammen om, at vi ikke gider have rod og snavs i opgangen. (dansker)

Familien blev også 'truet' med, at der skulle holdes et opgangemøde i beboerforeningen.

En anden (dansker) siger, at det har hjulpet og at familien i øvrigt er søde mennesker og at hun hilser på dem, når hun møder dem, men at de ikke skal svine.

Tilsviningen af trapperummet kan også henføres til børnene. Nogen gange fordi de er mange børn og andre gange fordi nogle få børn ikke ved hvad, der er rigtigt og forkert. Flere beboere siger, at mange børn naturligt medfører mere slid på trappen og mere snavs – specielt om sommeren hvor børnene er ude.

Sko og andet i trapperummet

I alle bebyggelser må man ikke have sko m.m. stående i trapperummet. Det er et krav fra brandmyndighederne.

Når det sker, stilles sko som regel foran hovedindgangen til boligen.

For flere ejendomsadministratorer er det et aktuelt problem, idet de skal opfylde brandmyndighedernes krav.

For mange *professionelle* virker en indsats mod sko på trappen som at slå i en dyne. En beboerrådgiver siger: ”I opgangene stilles der masser af sko. Det må man ikke, men det er noget beboerne er holdt op med at hidse sig op over”.

Der er ellers i flere bebyggelser blevet gjort en indsats for at få skoene væk fra trapperummene. Der er informeret om det. Nogle steder har man gjort en særlig indsats med information og personlig henvendelse til familier med sko på trappen. I nogle tilfælde har man i en bebyggelse taget skoene med og lagt en seddel om, at de kan hentes på kontoret.

En professionel siger, at de nok hjælper overfor dem, man har kontakt med, men at der hele tiden flytter nye ind, så skal have det samme at vide.

Langt de fleste husstande vidste godt, at de ikke måtte have sko på trapperne. I en husstand havde man fået en henvendelse fra ejendomskontoret og havde efterfølgende altid taget skoene ind.

Der er forskellige holdninger hos beboerne til sko på trappen. Det var langt fra alle de opgange vi besøgte, hvor der var sko på trappen, og de steder hvor der var sko på trappen var det oftest kun en eller enkelte husstande, der havde sko på trappen foran deres dør.

For mange *beboere* var det derfor ikke et aktuelt emne. Man vidste godt at skoene ikke måtte stå på trappen og de blev taget ind.

Der var beboere, der var irriteret over sko på trappen, men det var oftest ikke et emne, der fyldte meget. En beboer sagde, at hun nok plejede at sige til, hvis der var nogen, der ikke gjorde som de burde, men skoene syntes hun ikke var så vigtigt at hun ville henvende sig til naboen – der i dette tilfælde også boede ovenpå – så hun havde ikke en daglig gene.

I en anden opgang var der mange sko på 1. sal. En familie på 2. sal var nok irriteret over det, men kunne godt leve med det og ville ikke gøre noget ved det. Der skulle der efter deres mening også være plads til, at man kunne have sko på trappen. Man kunne godt komme forbi. En anden beboer i opgangen var modsat voldsomt irriteret over, at der stod så mange sko.

I en tredje opgang er der sko hos beboerne i stuen. En beboer på 1. sal siger hertil at det ikke generer hende og at hun nok ville ringe på, hvis hun syntes det var et problem - og i øvrigt hellere gøre det end at gå til kontoret med en klage.

En husstand (afghaner) fortæller, at det fortælles, at en beboer engang havde taget alle skoene på trappen og smidt dem i skraldespanden. Siden har der ikke været sko på trappen.

Ejendomsadministrationerne har i nogle gået meget konkret til værks. En administration har som ovenfor beskrevet fjernet skoene med en besked om, at de kunne hentes på ejendomskontoret.

En anden ejendomsadministration har taget billeder af skoene og derefter sendt husstanden et brev om at skoene ikke må stå på trappen. En husstand (tyrker) fortæller, at de efter at have fået dette brev altid tager skoene ind.

Renlighed og orden i kældrene

Kældrene har flere funktioner. Det bruges til opbevaring af husstandenes ting og sager. De bruges til vaskerier.

I nogle bebyggelser er der også i kældrene mulighed for at bruge rum til aktiviteter. Der er f.eks. sikringsrum, der kan bruges, hvis de sager, der står i dem, kan fjernes i løbet af kort tid.

Den almindelige situation

Kældrene er normalt udsatte områder i bebyggelserne. Der er hyppige fortællinger om indbrud i kælderrummene. Der er også en del fortællinger om

snavsede kældre, og at der efterlades affald – eller noget, der burde i affaldscontaineren.

Der er aktiviteter, der foregår uden at det giver anledning til problemer, men der er også aftalte aktiviteter i kældrene, som giver problemer for mange beboere. Der er en del beretninger om, at unges ikke aftalte ophold og brug af kælderen giver anledning til problemer.

Vaskerierne vil blive behandlet andet sted i rapporten.

I to af caseområderne havde man for nylig installeret videoovervågning. Da det var nyt, er de erfaringer beboerne har haft på interviewtidspunktet, hovedsageligt baseret på en situation uden videoovervågning.

De unge skaber utryghed i kældrene

Nogle af de unges brug af kældrene skaber mange problemer. De bruger kældrene til ophold. Det gør det utrygt for nogle beboere at færdes i kældrene. De mange indbrud i kældrene tilskrives oftest de unge.

For nogle beboere er de unge truende blot ved deres tilstedeværelse. En kvinde siger om at gå i kælderen:

Jeg var på vej ned i kælderen for at vaske tøj, og så da unge kvinder og mænd ryge hash. Så jeg gik blot ned og kom op med det samme. Jeg er bange for dem.

Interviewer: Virkede de truende?

Ja de kigger sådan her på dig, ik. Jeg får nu altid min mand til at gå med i kælderen. (irakisk kurder)

En anden har det meget dobbelt med de unge i kælderen. Hun er irriteret over at de unge bruger kælderen til ophold. Det bidrager til, at hun er bange for gå ned i kælderen. Hun vil gerne sige til dem, at de ikke bør være i kælderen med tør ikke. På den anden side kan hun godt se at de ikke har andre steder at være. Hun siger:

Jeg bryder mig ikke om at gå i kælderen generelt. Der har været brand og de (unge) hænger ud dernede og står og ryger. Også fordi jeg bliver så sur og er tæt på at sige noget til dem, men alligevel tænker jeg at jeg må lade være, for hvad nu hvis de knalder mig ned. Ikke fordi jeg vil stå og skrig og råbe af dem. Men på den anden side har de ikke andre steder at være. (dansker).

En familie har på et tidspunkt blandet sig i en sag om de unge i kælderen. De havde snakket med de unge om, hvorfor de sviner i kælderen og havde også snakket med varmemesteren. De kæder det sammen med, at deres kælderrum blev brudt op. (afghaner).

For en anden er der en nærværende frygt for repressalie, som bidrager til, at hun ikke klager:

Der var en ung fyr som gik nede i kælderen. Vi har set ham flere gange dernede, så vi har haft en mistanke om, at han har røget hash dernede og alle mulige andre ting. Vi har været lidt bange for hvis vi klagede og om alle de ting, der foregik i opgangen, så ville sønnen samle sine venner, og måske skulle det gå ud over vores bil, med at brænde den af. Det er jo også sket tidligere, så man skal virkelig passe på med hvad man siger om andre folk. (somalier)

Det er dog ikke alle, der er utrygge ved de unge:

Og de unge mennesker jeg mødte i kælderen har heller ikke gjort mig noget. Engang spurgte jeg dem, hvad de lavede - for det lugtede som om de havde røget havehækken, men så grinede de bare. De sagde at de bare kysser. (dansker)

En beboer siger, at de unge også bliver frustrerede, fordi de ikke har nogen steder, hvor de kan være:

De er blevet lovet en skurvogn eller en pavillon de kunne bruge, men der kom aldrig noget. De blev så frustrerede over det, så på en søndag smadrede de for 80.000 kr. nede i kælderen.

De unge havde dog ikke altid kunnet styre sig selv, da de en vinter fik adgang til et lokale i kælderen. Det endte med, at de smadrede alt inventaret i rummet. Med det resultat, at de efterfølgende stod uden sted at være.

Sagerne med de unge rummer mange fortællinger, hvor begivenheder og fortællinger om begivenhederne og holdninger blandes.

En husstand havde fået lov til at bruge et lokale i kælderen til de unge i husstanden og deres venner. Husstanden oplevede imidlertid, at de hurtigt - og uden at de kunne se nogen grund - fik nogle af de andre i bygningen på nakken. Det kom f.eks. til udtryk, da en beboer fortalte hendes søn, at han hellere måtte fise hjem til sit eget land, og at han skulle huske at opføre sig ordentligt, for han havde udseendet imod sig.

Flere af beboerne i opgangen oplevede imidlertid en del gener med støj, indbrud og svineri i kælderen. Det blev af flere beboere i opgangen sat i forbindelse med de unge, der brugte lokalet i kælderen. En beboer siger:

Der var 25-30 børn – mest 12-15-årige – i kælderen. De var der hver dag og ofte fra kl. 8 til kl. 1 om natten. De ryger hash og tager narkotika og diskuterer. Det var ligesom et diskotek. Jeg er 5-6 gange bestjålet fra mit kælderrum. (afghaner)

En anden beboer (afghaner) siger, at de var 5-15 i kælderen og måske flere om aftenen. Han fortæller, at de hyggede sig og drak og senere råbte de og larmede – og at man bagefter på svineriet kan se, at der er sket noget.

Ifølge en af de professionelle havde mange af de unge i den gruppe, der brugte kælderen, begået kriminelle handlinger og var kendt af politiet og tilhørte 'den hårde kerne' blandt de unge.

Det endte med, at flere af beboerne sammen henvendte sig til ejendomskontoret, hvorefter lokalet blev lukket.

Husstanden, der havde lokalet til de unge, siger at det ikke var de unge, der svinede. Nu efter de ikke bruger lokalet mere er der – ifølge husstanden – endnu mere svineri i kælderen. Nu bruger de unge lokalet til at reparere knallerter.

Tyveri, hærværk og brand i kælderen

Tyveri og hærværk i kælderen var et emne, som mange husstande kunne fortælle om. For nogle beboere er kælderen et sted, der er præget af ødelæggelser.

Vi har normalt ikke spurgt beboerne, om de finder kældrene i orden. Nedenstående er nogle beboeres oplevelse af kælderen fra de beboere, der finder forholdene i kældrene problematiske. De er derfor ikke nødvendigvis udtryk for den almindelige tilstand i kældrene.

En beboer siger, det ser forfærdeligt ud i kældrene:

Nogle gange hvis vi går ned i kælderen, så ser alt forfærdeligt ud. Ting der er skåret i stykker eller rum der er gået i stykker, eller en dør der er gået i stykker. Det er tit. (afghaner)

En anden beretter om brand i kælderen:

For en måned siden var der brand i vores kælderrum. I den her opgang. Og de har smidt, var der nogen der sagde, en benzin i en flaske fra skralderøret [affaldsskakten] og der blev brand.

En professionel fortæller, at det er mest om vinteren, der er problemer i kælderens og i perioder. Det kan være meget voldsomt med omfattende ødelæggelser:

De smadrer lamper, sparker dørene ind, tramper på cyklerne, og oppe smadrer de lamper, ruder, sætter ild til skraldespande. Det er svært at sige hvor tit det sker. Det er i perioder, der kan være en periode på 3-4 uger, så smadrer de meget og så går der måneder hvor der ikke sker noget. I kælderen er det mest om vinteren. Når det er sommer er det varmt nok til at være ude. (professionel)

Kælderen er for nogle af beboerne også et sted, hvor man ikke kan have sine ting i fred. Der er normalt pulterrum til beboerne i kælderen. Flere beboere fortæller, at de ofte har haft indbrud i deres pulterrum, og også selvom nogen af beboerne bevidst ikke opbevarer ting med værdi i pulterrummene. En beboer siger om indbruddene:

Og det er bare for sjov, ikke for at stjæle, de stjæler ikke. De finder ikke noget af værdi. Der er ikke sådan nogen ting. Det er bare deres hobby, (østeuropæer)

En anden siger, at de har haft indbrud to gange, men at der ikke var noget at tage:

Vi har haft indbrud to gange, i kælderen. Men de har ikke taget noget. for der er ikke af det der ligger der, der er noget værd. (afghaner)

En tredje siger at de - det første år de boede her - havde tre indbrud:

Det første år vi brød de låsen op til vores kælderrum tre gange og stjal madrasser. Der skete mange indbrud i kælderen. (libaneser)

En beboer beretter at de unge åbenbart er ligeglade med om de bliver opdaget. Hun fortæller, at hun en dag så en ung køre rundt i bebyggelsen på den cykel hun havde fået stjålet:

Jeg har haft indbrud i mit rum og cykel stjålet et par gange. Den ene gang fandt jeg den selv, der kørte en knægt på den. Hun siger hun råbte til ham og låste den og sagde hun ville ringe til politiet. Det var en stor knægt. (dansker)

Problemerne i kældrene kan være grunden til at en del beboere i en bebyggelse med altangange har meget stående til opbevaring på altangangene og også på altanerne. En beboer (tyrker) fortæller, at hun efter at de have haft indbrud i deres kælderrum 4-5 gange de sidste 4-5 år er begyndt at sætte indbo op på altanen. På ejendomskontoret er man godt klar over årsagen til, at der ofte står meget på altangangene og accepterer det derfor ofte stiltiende.

Tilsvinede kældre

Nogle beboere oplever deres kælder som et sted med uorden og tilsvining. Der bliver stillet skrald eller affald i kælderen. En siger, at de nu kommer til at betale for fjernelse af affald, hvis de stiller det udenfor affaldscontainerne. Men i kælderen kan man normalt stille noget uden at nogen ser det. En beboer kæder de mange tilfælde med affald sammen med, at man nu kommer til at betale for affald, der stilles udenfor containerne. Det kan jo let ses, hvis en stiller noget udenfor:

Det koster en bøde for at fjerne affaldet (der ikke er smidt i containerne). Det er derfor jeg tror at folk smider affald i kælderen ligesom de gør her, for der er ikke nogen, der kan se dem alligevel. (palæstinenser)

Han har af den af de professionelle fået at vide, at deres kælder er blandt de værste med hensyn til henstilling af affald i kælderen.

Når kælderen bliver brugt til opholdssted, så medfører det også, at der efterlades papir og at der undertiden også bliver tisset i kælderen. En husstand, hvor der har været megen ungdomsaktivitet i kælderen, siger:

Vi kan ikke lægge ting i kælderrummet. Hvis man har lagt noget tøj i kælderen, så lugter det af tis bagefter. (afghaner)

For beboere, der har boet i en bebyggelse i mange år, kan de tilsvinede kældre opleves som et tab, når de sammenligner med hvordan kældrene så ud tidligere. En beboer (dansker) siger:

Da jeg fik min datter for 9 år siden og gik ned i vaskekælderen, der var aldrig noget. Kælderen var bare pæn. Og med al respekt så fjernede du selv cigaretskodderne, når du var færdig dernede. Nu kan jeg ikke gå ned gennem kælderen, for det første, jeg ser, er affald, alle vegne, bare midt på kældergangen.

Det acceptable - det uacceptable

De fleste af de problematiske handlinger, der foregår i kælderen har en karakter, som generelt ikke findes acceptabel – både blandt beboere og i ejendomsadministrationen. Det gælder indbrud og tilsvining.

Der er også en generelt enighed om, at de unge ikke skal bruge kældrene til uorganiseret ophold. Der er dog hos nogle en forståelse for at de unge mangler steder, hvor de kan være sammen og derfor søger ned i kældrene.

De unge er synlige i kældrene og det er sandsynligt, at det er dem, der begår en stor del af hærværket og indbruddene i kældrene. Det er imidlertid ikke ensbetydende med, at de unge udgør en fare for de øvrige beboere, når de møder de unge i kælderen. Vi har ikke mødt nogen, der har fortalt, at de er blevet forulempet af de unge i kælderen. Det udelukker ikke, at nogen er blevet det. En historie kan være nok til at skabe frygt. Fortællinger om de unge og måske også møder med dem andre steder, hvor de har en voldsom talemåde, kan bidrage til at skabe frygt. Uanset om der er grund til frygten, så er den tilstede hos en del af beboerne.

Hertil kommer, at nogle beboere - uanset om der er unge i kælderen - er utrygge ved at være i en kælder.

Tiltag - indgreb

Kældrene er lukkede rum, hvor der normalt ikke er mange mennesker. Der er derfor ikke den almindelige kontrol med dem som med andre steder, hvor de der er en jævnlig gang af mennesker, som blot ved deres tilstedeværelse udøver en kontrol med stedet – som f.eks. udearealerne.

Der er derfor heller ikke mange beboere i opgangene, der selv har eller har kunnet gøre noget imod uacceptabel adfærd i kældrene. Beboerne kan gøre det overfor gentagen og åben adfærd, som i eksemplet ovenfor hvor en gruppe unge har fået tilladelse til at bruge et kælderrum til ophold.

Tilsvarende kan det være svært for ejendomsadministrationen at gøre noget. Det er baggrunden for, at afdelingen i to af bebyggelserne har fået sat video op i kældrene. Det ene sted har man endvidere lavet elektroniske låse, så man kan registrere, hvem der lukker sig ind i kældrene.

Det var nyt, da vi interviewede, men flere udsagn tydede på, at det havde hjulpet. En ejendomsinspektør siger, at de allerede inden de er færdige med at installere det over det hele kan konstatere, at hærværket i kældrene er faldet markant.

En beboer (afrikaner) i en anden bebyggelse siger, at der tidligere er foregået meget i kælderen, men efter at de har fået videoovervågning, er der ikke noget:

Kældrene var rygernes opholdsrum. Specielt i vinterperioden var der unge piger og drenge i kælderen. Men nu er det forsvundet.

Det er afgørende for ejendomsadministrationen, at de med videoovervågningen kan stille folk til ansvar. En ejendomsinspektør siger, at hærværk m.m. i kælderen eskalerede, fordi det var ligegyldigt, hvad de sagde, så de måtte give op. Det er det ikke længere, for nu kan de henvende sig til dem, der har lavet hærværk m.m. i kælderen.

Det er der beboere, der sætter pris på. En beboer (somalier) siger, at det har hjulpet rigtigt meget med kameraerne og at det er godt, at det nu er dem, der laver balladen, der kommer til at betale:

Kameraerne har gjort en rigtig god indsats fordi når kameraet er deroppe og ser personen, så er det personen, der skal betale for det, ikke os.

Der er mange penge at spare på driften ved at få hærværket ned. Der er flere steder nævnt at det årligt har kostet en halv til en hel million kr. at udbedre skaderne efter hærværk. Hvis det kan spares, kan det bidrage til betalingen af overvågningsinvesteringen.

En professionel nævner, at det er meget muligt, at det ikke er overvågningen alene, der har bidraget til mindre hærværk. Det er samtidig i samme bebyggelse lykkes at få inddraget nogle af de lidt større unge i beboerarbejdet, og de har gjort et stort arbejde for at 'styre' de yngre. Det betød i dette tilfælde meget, at de unge havde fået indflydelse på deres lokalområde.

Det er heller ikke givet, at det samlede hærværk forsvinder på grund af videoovervågningen. Den kan flytte andre steder hen. En beboer (dansker) i en opgang, der ligger op til en bebyggelse, der har fået videoovervågning siger, at hærværket nu er røget over til de blokke, der ikke har videoovervågning.

En ejendomsinspektør i en afdeling, der har fået videoovervågning siger, at det ikke er nok at 'de bygger et Fort Knox'. Han siger, at de godt ved at de så skubber problemerne andre steder hen, til f.eks. gården eller til stationen i nærheden, og de så må løse det på anden måde.

Renlighed og orden på udearealerne

Udearealerne er det store fællesområde i bebyggelsen. Det er også dem mange andre ser. Udearealerne er i høj grad med til at præge oplevelsen af en bebyggelse.

Den almindelige situation

Det er en gennemgående fortælling blandt professionelle og beboere, at der smides meget papir, cigaretskodder m.m. på friarealerne.

I de tre boligområder var det kun i et af områderne, at papir m.m. havde et omfang, så vi bemærkede det, når vi gik rundt i området. I dette ene område kunne der ved en opgang måske ligge et stykke papir, og når man så ud over friarealerne, så kunne der rundt omkring ligge enkelte stykker papir. I buskadser kunne der ligge en del stykker papir.

Når områderne ikke eller kun i mindre omfang er præget af papir m.m., der ligger og flyder, så er det ikke nødvendigvis udtryk for, at der ikke smides meget papir m.m.

I alle de tre undersøgte bebyggelser gøres der en stor indsats for at fjerne papir og andet, der ligger og flyder på friarealerne. En af ejendomsinspektørerne siger, at det koster dem mange penge at få fjernet papir og andet og at det fylder meget i gårdmændenes daglige arbejde. En gårdmand fortæller, at de i bebyggelsen fylder et par sorte affaldssække om dagen med opsamlet affald fra udearealerne. Han sammenligner det med hans arbejde i en anden

– mindre bebyggelse – hvor de samlede papir 1-2 gange om ugen. De kunne blot fylde en indkøbspose.

Beboerne oplever omfanget af papir og andet henkastet i forskelligt. En beboer (afghaner) siger, at 'gårdmændene rydder pænt op på plænerne, så de ser pæne ud. Der ligger aldrig affald.' Andre siger blot, at de ikke synes, det er et problem.

En beboer sammenligner omfanget af papir m.m. på udearealerne med Strøget i København og siger:

Her er rent nok. Mere end det er i centrum. Det er ikke specielt beskidt. Der er mange, der arbejder med rengøringen, så der bliver ofte ryddet op. Der bliver beskidt nogle gange, men det er ikke så ofte. (østafrikaner)

Det er imidlertid et problem for flere. En beboer siger hertil, at det at folk smider flasker, dåser og papir:

Det at samle op er der ikke ret mange, der kender til. Det er et problem, og det er faktisk synd, for området kunne være så pænt. (dansker)

En anden (dansker) fortæller, at der kan være megen forskel på områderne i bebyggelsen. Hun har tidligere boet i en anden del og der var det ikke slemt med henkastet papir m.m., mens det er meget mere, der hvor hun bor nu.

Det samme oplever en anden beboer (somalier). Hun siger, at en bestemt del af bebyggelsen (ca. en tredjedel) er renere og det gælder også trapperne, mens der i den anden del er meget mere snavset – som om man befinder sig i Gellerup.

Flere beboere – både indvandrere og danskere - siger, at det især er folk med anden etnisk baggrund end dansk, der smider papir, og at det er noget de skal lære, at man ikke gør. En beboer svarer på et spørgsmål om hvem det er, der smider med papir:

Det er indvandrerne, desværre. Hovedparten. Danskerne er flinke nok til at gå hen og smide det i skraldespanden. Det synes jeg de fleste er. Det er både de voksne og unge indvandrere. (dansker)

En beboer understreger, at det er vigtigt, at forældrene siger noget til børnene og lærer dem at de ikke skal smide affald. Han oplever imidlertid, at det ikke altid er lige til for nogle at se problemet, fordi de har været vant til at leve i samfund, hvor der altid lå henkastet papir og andet:

I det samfund jeg kom fra, var der ikke nogen skraldespand. Vi er opdraget til at man godt kan smide papir, for det gjorde man. Når vi så kommer til et andet samfund, så ser vi ikke at det er et problem – det er ligesom vi er blinde. Du kan se nogen sidde og spise is og der står to skraldespande. De ser dem ikke og de smider ispiden på jorden. (irakisk kurder)

Nogle beboere siger dog, at etnisk baggrund ikke er ensbetydende med, at man smider papir m.m. En beboer (tyrker) siger, at han ser mange, der smider papir, men at det ikke er udtryk for kulturforskelle og at det i hvert tilfælde ikke er en del af hans kultur.

Nogle beboere nævner, at børnene ikke lærer, at de ikke må smide papir og andet. En beboer (dansker) fortæller om en nabos søn, der smed en plastikflaske og efterfølgende sparkede den ind i buskene. Da beboeren åbnede vinduet og sagde at han skulle samle den op gjorde han det, men han ville ikke love ikke at gøre det igen. Beboeren siger, at det ikke er noget de har lært de skal gøre.

En anden beboer fortæller, at det efter hendes erfaring typisk er et problem for de etniske minoritets børn. Hun gør meget ud af, at vise de små børn, at de skal lægge ispinde med mere i affaldskurvene.

Når jeg giver is til dem siger jeg "kom hen, hvis I vil have is" så kommer de jo i strømme. Og så siger jeg "Papiret skal i skraldespanden!" Ja!, nogen gange så står nogen af dem og råber til mig: "Se jeg har puttet min ispind i skraldespanden". Men de skal sgu da lære det. (dansker)

Tilsvarende siger en anden beboer (tyrkisk kurder):

Vi har lært vores børn, at de skal smide tingene i skraldespanden.

Der stilles også affald på udearealerne. Det behandles i afsnittet om affald.

Accepteret/ikke accepteret

Det er umuligt, at give et nøgternt billede af, hvor stort et problem beboerne opfatter papir m.m. er. Det er givet, at man opfatter det som et problem. Ingen har direkte sagt, at det er i orden.

Selvom det har et større omfang end normalt, så betyder det ikke nødvendigvis, at det er de fleste beboere, der smider papir. Forholdsvist få beboeres adfærd kan godt medføre, at der kommer til at ligge så meget papir, at det påvirker oplevelsen af området.

De voksne fortæller alle på forskellig vis at de gerne var fri for papir m.m., der blev smidt på udearealerne. Det kommer bl.a. til udtryk, når de har henvendt sig til en ung, der har smidt papir. De reaktioner de ofte får fra de unge viser, at de unge, der smider papir ikke ser noget problem i det.

En beboer (dansker) fortæller, at hun, for nogle år siden, samlede papir op, når hun så noget blive smidt, men det er hun holdt op med. Der er for meget nu. Hun fortæller endvidere, at hun ofte får et frækt svar, hvis hun siger noget til en ung, der har smidt noget. Det kan typisk være:

"Og hvad så", hvorefter den unge demonstrativt smider noget mere.

En anden beboer (dansker) fortæller, da hun var barn, ville en voksen – hvis hun smed et stykke papir – råbe til hende "kan du så lige få samlet det der op", og hun ville samle det op. Nu oplever hun, at de unge, når de kommer ud fra en butik med fastfood, blot lader al mulig indpakning ryge over skulderen. Det er blevet almindeligt, at man gør det.

Reaktionen fra de unge, der smider papir m.m., viser, at de ikke ser noget problem. Mange får et 'beskidt' svar, hvis de siger noget til disse unge. En beboer (tyrkisk kurder) siger, at han ofte spørger børn, der har smidt papir om 'hvorfor de gør det?'. Han får som regel et svar som 'Hvad rager det dig'. En beboer (dansker) fortæller, at hun oplever, at der også i hendes omgangskreds er sket et skred. Hun synes det er pinligt, når hun nogle gange må sige til en veninde, at hun da ikke bare kan smide det papir hun lige har smidt.

Beboernes reaktioner og fortællinger viser, at der er meget stor forskel på om man opfatter det som acceptabelt at smide papir. Når en mor og hendes børn alle blot smider indpakning til fastfood på gaden, så er det udtryk for en norm, hvor det er accepteret, at man gør det.

Det kan have at gøre med en kulturel baggrund, hvis man har været vant til, at man smed med papir, der hvor man er vokset op eller kommet fra. Det er imidlertid ikke entydigt noget, der hænger sammen med, at man ikke har etnisk dansk baggrund. En beboer med ikke etnisk dansk baggrund siger, som ovenfor nævnt, at det ikke er en del af hans kultur at smide papir. En anden (afghaner), der kommer fra et område, hvor man smed papir, siger tilsvarende:

Det er ikke i min kultur at jeg skal kaste noget fra vinduet, eller smide cigaretter alle steder.

Det er også beboere med etnisk baggrund, der giver udtryk for, at de ikke blot følger de vaner, de havde fra hjemlandet, men justerer dem til så de passer til normerne i bebyggelsen.

Indgreb

Der er som nævnt ovenfor beboere, der gør en aktiv indsats for at lære deres børn, at de ikke må smide papir m.m. på udearealerne og at papir m.m. skal i skraldespanden. Det gælder både for etniske danskere og for beboere med anden etnisk baggrund.

I en bebyggelse er det gjort til et åbent tema, som nævnes på generalforsamlinger. Her arrangerer man også en gang om året en oprydningsdag, hvor beboere samles om at rydde op på udearealerne.

I alle tre bebyggelser bruger ejendomsadministrationen mange ressourcer på at holde udearealerne rene og pæne. Der fjernes dagligt meget papir. Det medfører, at to af bebyggelserne fremtræder uden påfaldende meget papir, og den tredje med noget papir, men ikke sådan at det dominerer indtrykket af bebyggelsen.

Mange beboere har også bemærket, at gårdmændene gør en stor indsats, som de sætter megen pris på. En beboer siger:

For at vende tilbage til affald, de drikker de der vandflasker, cola, Fanta, de smider den til højre eller venstre. De tager den ikke med hjem eller smider dem i containeren. Om morgenen kommer der så en fra boligskabet ..... Fra kl. 9-10 laver han ikke andet end at samle ned i en pose. Hvad nytter det, for i morgen skal han starte forfra. Så det er spild af ressourcer. (palæstinenser)

Den store indsats koster og det betaler beboerne over huslejen. En ejendomsinspektør siger, at det ærgrer ham, at skulle bruge så mange penge til fjernelse af papir og affald. De penge havde han gerne brugt til f.eks. at passe og udvikle beplantningerne bedre. Nu må han engagere et firma til at gøre det mest nødvendige med beplantningen.

Affaldshåndtering

Forkert håndtering af affald kan have store konsekvenser for, hvorledes man som beboer og besøgende oplever en bebyggelse. Det kan være ubehageligt at komme ned i kælderen, hvis det lugter fordi nogen har sat noget, der ikke burde sættes i kælderen. Det kan virke rodet, hvis der står storskrald rundt omkring, eller hvis køkkenaffaldsposer står ved siden af containerne. Forholdsvis få beboere kan ved at sætte eller håndtere affald forkert, give boligområdet et snavset og rodet udtryk og gøre det nødvendigt, at ejendomskontoret bruger mange ressourcer på affaldet.

Der er to typer affald. Den ene er almindelig husholdningsaffald og den anden er storskrald, dvs. indbogenstande og lignende større genstande.

Den almindelige situation

Mange beboere og professionelle har fortalt, at de synes, at beboernes håndtering af affald er et problem.

Mange beboere er opmærksomme på, hvorledes man bør håndtere affaldet. Det betyder ikke nødvendigvis, at de så også alle håndterer affaldet korrekt. Det kan indikere, at de fleste beboere håndterer affaldet korrekt, at det er forholdsvis få beboere, der giver problemerne med affald.

De problemer, der især nævnes er, at affald stilles foran containere i stedet for i containerne, at affald stilles ude foran dørene og at det stilles i kældrene, samt at storaffald stilles, hvor det nu er lettest at stille det.

Der er store forskelle på, hvor stort et problem affaldshåndteringen opleves af beboerne. Det kan afspejle, at der er store forskelle, hvor store problemerne i er de forskellige opgange. Det kan også afspejle beboernes opmærksomhed på problemet og 'følsomhed' overfor forkert stillet affald. En beboer siger f.eks. at hun ikke har oplevet problemer med storskrald:

Næ der er ikke problemer med storskrald, vi har jo den her storskraldsafdeling heromme. Men jeg har ikke oplevet at det ligger og flyder. Varmemesteren virker meget flink og har styr på sine ting. Det er ikke noget jeg har lagt mærke til er et problem. (dansker)

En anden (dansker) siger, at der ikke er et nogen problemer med affald i hendes opgang. Hun har dog en gang fundet en skraldpose ved skakten. Den smed hun så ned i skakten.

En tredje siger, at det har været et problem, men ikke er det mere. Han siger til et spørgsmål, om affaldet altid bliver lagt i affaldscontaineren.

Det er rigtigt, at på et tidspunkt var der et problem med det, men det blev opdaget og gjort noget ved, så det er der ikke mere.

En fjerde siger tilsvarende, at han ikke ser det som et problem

Næ, vi har affaldsrør [affaldsskakt] og det er ikke noget, der generer. Vi er ikke i Napoli i Italien. (grønlander)

For nogle er det et generelt problem i bebyggelsen. For en beboer er det så meget, at hun gerne vil flytte, og at det også påvirker hendes holdning til indvandrere. Hun siger:

Ja, jeg gider ikke mere. Jeg gider ikke, at skal se det, for jeg bliver sur og negativ og jeg kan mærke jeg bliver mere og mere racistisk og det bryder jeg mig overhovedet ikke om. Så hvis jeg kommer væk fra det kan jeg måske være lidt mere som alle andre og sige "nå ja, der skal være plads til alle", for sådan har jeg det bare efterhånden ikke mere, fordi jeg er så træt af det. Jeg har ikke nogen problemer som sådan, jeg synes bare der ligger affald alle vegne og det gør mig deprimeret og ødelægger fornøjelsen ved at komme hjem. Så, derfor, blandt andet. (dansker)

For andre er det mere konkret og knyttet til nogle specifikke beboere og handlinger. Ofte ved beboerne ikke hvem der håndterer affaldet forkert, men i nogle tilfælde ved de godt hvem i opgangen, der ikke gør det forkert. Der er typisk tale om en eller måske to husstande i en opgang, der ikke håndterer affaldet korrekt.

En beboer fortæller om hvor nogle beboere i stuen ofte blot satte affaldet udenfor deres vinduer. Hun siger

Der har været nogle problemer med affald, dem nede i stuen, men de er flyttet og de andre ved siden af de ligger også ved siden af, selvom de bor helt i stuen, de ligger en pose lige fra vinduet og ned. Det irriterer os, for det er lige ved siden af affaldscontaineren. Det lugter. Om natten kommer kattene og der er bleer osv., det er frygtelig. (libanesiser)

En anden beboer har tilsvarende konkrete problemer med to husstande i opgangen. Der bliver smidt affald ud af vinduet og affald stilles foran lejlighedens hoveddør. Beboeren siger:

...Man ser hun [en nabo ovenfor] holder noget, en klud f.eks. og så smider hun bare skidt ud af vinduet og så får vi det i hovedet. Det er så klamt. Nogle gange smider hun papir og askebægere ud. Og så har vi en nabo hernede, helt nede, de åbner bare vinduet og smider poserne ud. Hun kunne godt lige åbne døren og tage det hen til skraldespanden, men det gør hun ikke, hun samler dem uden foran døren.

Men der kommer til at stinke og der kommer rotter og mus. Vi har flere gange været her oppe og set musene lige foran vores døre. (libaneser)

En beboer siger om en husstand, der har børn som bl.a. smider omdelingsaviser i bunden af trappen:

Der er en familie, der gør det som bor her, og hendes børn de kommer med andre børn udefra og de kommer og ødelægger det hele. (afrikaner)

En anden beboer siger til spørgsmålet om der er flere, der sætter affaldet forkert, at det mest er dem nede i stuen og at det især var en, som nu er flyttet (libaneser). En tredje beboer (libaneser) har kun problemer med affald fra en familie ovenpå.

En tredje beboer siger, at det er mest sandsynligt, at det er 2 bestemte familier i blokken, der giver dem problemer med affaldet og at de har talt med dem (somalier).

En beboer, der aktivt deltager i fællesaktiviteter i bebyggelsen, mener, at kunne se 2-3 familier i hele bebyggelsen, som giver dem problemer med affald. Han siger:

Der er 2-3 familier her, som har ødelagt alt for de andre. F.eks. deres aviser – dem smider de bare. (marokkaner)

Det kan for beboerne være vanskeligt at angive, hvor ofte de oplever problemer med affald. En beboer siger f.eks. at det i hendes bebyggelse forekommer i perioder – sidst for 2-3 uger siden:

Nu er det 14 dage-3 uger siden, men det er sådan i perioder. Lige efter jul og nytår. Eller op til jul og nytår. Så handler folk ind og så bliver kasserne smidt, eller de fylder avis containeren op. (dansker)

Dårlig håndtering af affald huskes. Enkelt tilfælde af dårlig håndtering kan huskes i flere år. En beboer fortæller om en 'oplevelse', da hun for 3-4 år forinden så en stor sort skraldepose blive smidt ned fra 5. sal:

Jeg ved godt at I tror ikke på mig [smågriner], men det var sommer ca. 3-4 år siden. Det var rigtig sjovt. Den der sidebygning, dem der bor på 5. etage. De har kastet en sort skraldepose fra altanen til græsset. Jeg så det. Hvis der er nogen andre der fortæller mig så ... men jeg så det selv. De havde hun gjort. Det var en dame. (tyrker)

En anden beboer svarer på spørgsmålet om, hvor tit han oplever, at nogen stiller skrald forkert, at det er meget forskelligt

Nogle gang sker det tit, men andre gange ikke. Nogle familier stiller skrald udenfor, måske 1 gang om ugen eller om måneden.

En tredje beboere (dansker) siger om storskrald, at hun ofte – et par gange om ugen – ser noget stå enten ude foran gadedøren eller i kælderen. Det kan være et tv foran gadedøren og en badevægt i kælderen.

Der er beboere, der mener, at problemet med affald kan forstås, når man ser på indvandrernes baggrund. En beboer (iraker) siger f.eks. at der slet ikke var de samme ordnede forhold med affald i hans hjemland som i Danmark og at man derfor slet ikke er vant til at håndtere det som man gør i Danmark.

Der er flere beboere, der oplever, at det oftere er indvandrere end etnisk danskere, der håndterer affald forkert. Det er både indvandrere og etnisk danskere, der irriteres over forkert affaldshåndtering. Når en beboer kan udpege nogen, der gør det forkert, så er det i alle eksemplerne indvandrere.

Der er forskellige opfattelser af, om det er særlig grupper, der gør det mere end andre. Nogle nævner somalier (bl.a. en tyrker), en mener det er irakerne. En nævner en tyrker. Ingen af de interviewede beboere har imidlertid en

klar opfattelse af, at det er bestemte etniske grupper. En beboer (libaneser) siger, at det er svært, at sige, at det er bestemte grupper:

..Jeg har ikke nogen specielle (grupper der gør det), det er meget forskelligt, det kan være libanesere, palæstinensere, tyrkere, iranere, det kan være alle. Det kommer an på hvordan de er blevet opdraget. Jeg synes ikke det har noget med nationalitet at gøre. Slet ikke. (libaneser)

En professionel siger, at man ikke kan sige, at det er bestemte grupper. Det er dog hans oplevelse, at svineriet med affaldet er blevet større jo flere indvandrere, der er kommet i bebyggelsen.

Forkert håndtering af husholdningsaffald kan også skyldes manglende viden eller opmærksomhed på konsekvenserne af håndteringen. Det kan også være at beboere, der gør det, kan leve med konsekvenserne.

En beboer fortæller om en nabo, der har meget husholdningsaffald med fisk. Det smider de uindpakket ned i affaldsskaktten. Det medfører så, at der de næste to-tre dage lugter af fisk i kælderen og på trappen. En beboer fortæller om naboens håndtering af fiskeaffald:

Overnaboen elsker fisk og hvem kan ikke lide fisk. Men når man laver fisk, så skal alt affald, der kommer fra fisk i en godt bundet plasticpose..... men det gør de ikke. De åbner bare skakten og hælder det ud. Du kan se efter to dage hvordan det lugter. Det stinker i kælderen. Det lugter af rigtig grim fisk. (Libaneser)

En beboer (dansker) fortæller at en af naboerne smed dunke fyldt med brugt madolie ned i affaldsskaktten. Det resulterede i en værre lugt i opgangen når skaktlugen blev åbnet.

I en bebyggelse havde de i nogen tid mange reklamer, der flød udenfor og på parkeringspladsen. Det skyldes, at beboere ofte blot efterlod reklamerne i de udendørs placerede postbokse ovenpå boksen. Der skulle herefter ikke så megen vind til at sprede dem. En beboer fortæller;

Der var nogen, der lagde aviser og reklamer, som de ikke ville have, ovenpå deres postkasser, hvorefter vinden blæste dem væk så de lå og flød i området. Derefter skrev bestyrelsen et brev til beboerne om at de ikke måtte det, og beboerne stoppede derefter med det. (Iraker)

Børn vil alt andet lige have mindre viden om, hvordan man skal håndtere affald og konsekvenserne af mindre affald. En beboer fortæller, at det ofte er børnene, der bliver sat til at bære husholdningsaffaldet ud. Hvis der så opstår noget uforudset, så er det ikke altid at børnene ved hvad der så er bedst at gøre. En beboer beskriver det sådan:

Skralden smider kvinderne ikke selv ud. Der er det børnene som smider det ud, og de er for små til det. Måske 10-11 år. Når de skal smide skralden i affaldsskaktten taber de måske noget af det inden de får det op i affaldsskaktten, fordi de ikke binder posen. Nogle gange ligger der også bare en affaldspose foran affaldsskaktten. Når vi står op så er der skrald på altangangene, og det er særligt slemt om sommeren for så kommer fuglene og roder i det. Derudover er der også bare ofte skrald i selve gangen. (tyrkisk kurder)

En beboer (somalier) fortæller om et barn, der ofte stillede affaldsposen med affald foran affaldsskaktten, fordi posen var for stor til at gå igennem åbningsen til skakten. Det var så den umiddelbare løsning for barnet.

En anden beboer (somalier) fortæller, at hvis børnene ikke kan nå op til containeren, så sætter de blot affaldet ved siden af containeren.

En anden beboer (somalier) fortæller, om hvorledes det i flere dage lugtede grimt på altangangen, fordi det havde dryppet meget med fiskevæske. Der var tydelige spor ind til en nabo, som dog nægtede, at det overhovedet kunne være hans søn, der havde båret affaldsposen ud.

Husstandsomdelte aviser udgør et særligt problem. Der er flere beboere, der fortæller om, hvordan bunker af uomdelte aviser efterlades eller smides – og efterfølgende spredes. En beboer siger om hvordan nogle drenge laver uorden med aviserne:

De smider først aviserne. De ligger i en pakke først, det har jeg set, ... og så roder de (drene) det hele rundt. Altså nogle gange. (Afrikaner)

En anden beboer har gentagne gange set resultatet af et roderi med aviser i sin opgang, hvor de ofte ligger i bunden af trappen. Han siger:

Der er en, der tager aviserne ind udefra, de kommer ind og så smider den der. Altså, de henter aviser udenfor, går ind i opgangen og smider det der. Sidste gang har de smadret to ruder. Hver uge sker der noget her. Jeg tror at for det her år skal budgettet stige med, er det hundrede tusind, nej det er en million mere end sidste år på grund af at der sker så meget. (afrikaner)

En beboer kæder de ofte mange hensmidte omdelingsaviser i opgangen sammen med en dreng, de uddeler disse aviser:

Jeg har ikke set det, men jeg tænker, at om morgenen, der var en dreng der arbejdede for avisen, og så smed han aviserne og så næste dag så var det helt rodet. Jeg ved ikke om det var ham selv der havde gjort det. (somalier)

En ejendomsadministrator siger at det er deres erfaring at omdelingsaviser er et problem:

De går jo også med aviser mange af de børn, og forældrene hjælper, og så smider de bare aviserne og reklamerne nede i kælderen og i opgangen, i stedet for at dele dem ud, det er jo nemt, så ligger de der.

Storskrald er et særligt problem. Professionelle og beboere beretter om at møbler, fjernsyn m.m., der skal hen til storskrald sættes i opgangen, i kælderen, ved affaldscontaineren eller blot et tilfældigt sted.

Accepteret/ikke accepteret

Der er mange beboere, der har kommentarer til, hvorledes affald håndteres. Mange har set affald blive stillet hvor det ikke skal stå og kan ikke forstå at nogen gør det. Dermed udtrykker mange, at affald naturligvis skal håndteres korrekt, og så det ikke generer andre. En siger:

Ja, og selvom folk får at vide de ikke må stille affald i opgangen, så gør de det nogle gange alligevel. Det synes jeg ikke man kan være bekendt. (dansker)

En anden beboer siger, at det skal være rart at være her for alle og det bliver det ikke, hvis man blot sætter affaldet i kælderen:

Der har været nogle gange hvor det var rigtig voldsomt med møbler og fjernsyn og sofa. Folk gider ikke. De stiller dem udenfor. Sådan nogle ting synes jeg er lidt for meget, for vi bor her, vi skal ikke bare flytte, vi bor alle sammen her. Det skal være rart for os. (Palæstinenser)

Det er dog ikke alle, der oplever problemer med affald:

Interviewer: Har du haft problemer med affald eller at der bliver smidt papir?

Nej, der synes jeg de er gode til at gøre rent. Hvis der er nogle problemer. Nu har jeg ikke været særligt opmærksom på det, det er ikke noget jeg går så højt op i. Det ville jeg gøre hvis de lå i bunker, men det gør det ikke og der er de gode de blå mænd, som man kalder dem.

Interviewer: Der har heller ikke været noget i trappeopgangene, stor-skrald eller?

Nej. (dansker)

Mange af beboere er klar over at beboeres forkerte håndtering af affald betyder, at de kommer til at betale mere i husleje – og det er for flere både irriterende og uretfærdigt at de skal betale for andres dårlige affaldshåndtering. En beboer svarer på spørgsmålet om det generer ham, at der er nogen, der blot smider affaldet ved siden af containeren:

Ja, for hver gang bliver vores husleje dyrere. Jeg har spurgt ejendomskontoret engang og de sagde at det skyldes affaldet at huslejen bliver højere. (Iraker)

En anden beboer siger tilsvarende, at det er urimeligt, at de skal betale fordi andre smider med tingene:

De ligger bare gammelt tøj i kælderen i stedet for at lægge det på genbrugsstationen. En gang skrev varmemesteren at der kommer mere husleje fordi folk ikke smider deres ting ud. Det er for meget at vi skal betale mere i husleje fordi der er nogen der ligger ting i kælderen. .... Vi gør som man skal og alligevel skal vi betale for noget de andre har gjort. Sidste år var der ca. 80 støvsugere, computere, tv og det hele var gammelt og brugt. Også gamle tæpper.

En tredje beboer siger, at han kommer til at betale, hvis der er en i en anden blok, der smider med affald. Han siger:

Det er uretfærdigt. Der er ikke mig, der smider skrald. (somalier)

Selvom beboere mener, at den forkerte affaldshåndtering skyldes at indvandrere har en anden baggrund og ikke er vant til at håndtere affald som man gør i Danmark, så opfattes det ikke nødvendigvis som en legitim undskyldning for ikke at håndtere det som man skal. En beboer siger, at man skal respektere reglerne i det danske samfund:

Ja, jeg ved faktisk hvorfor folk er sådan (sætter affaldet forkert). En anden måde, at forstå, er at i vores land, vi voksede op i et samfund hvor der ikke er nogen lov, ingen regler. Vi har ikke en kasse hvor man sætter aviser i eller glas i. Man er vant til bare at smide det på gaden. Man er ikke vant til andet samfund, men man skal respektere det danske samfund. Det her det er ikke Irak. (iraker)

Tiltag

Affaldshåndteringen fylder en del i ejendomsadministrationen, og den tager ressourcer, som ellers kunne bruge til andre opgaver. En ejendomsinspektør siger:

Mine gårdmænds arbejde er generelt indsnævret fra gårdmandsarbejde til utroligt meget oprydning og affaldshåndtering. Det ville du ikke finde i en normalt fungerende afdeling. Så ville de deltage i f.eks. træbeskæring, eller måske gå op til Fru. Hansen og Muhammed og være behjælpelig med et løst håndtag etc. (professionel)

En anden ejendomsinspektør siger:

Vi bruger ufatteligt meget tid på affald. Halvdelen af arbejdsstyrken herude bestiller ikke andet end at rydde lort væk og samle papir op, som ligger forkerte steder. (professionel)

Mange beboere har også bemærket, at gårdmændene gør en stor indsats, som de sætter megen pris på. En beboer siger:

Engang imellem bliver der smidt meget og så er der jo nogle fantastiske gårdmænd, der piller det op hele tiden. Vi havde en stor flamingoplade som var spredt over det hele. Og dagen efter var der ikke noget. (dansker)

I alle tre bebyggelser har de sendt information ud om hvordan man skal behandle affald og i flere tilfælde på flere sprog. En del af de interviewede beboere har bemærket informationen og følger den. En siger:

For både beboere og ejendomsadministration kan det være vanskeligt, at sige med sikkerhed hvem der har stillet affaldet forkert. En beboer (libanesiser) siger, at det er svært at gå til en nabo og sige det for man ved jo ikke med sikkerhed, at det netop er naboen, selvom man kan have en stærk mistanke. Hertil kommer ifølge beboeren, at der er sendt så megen information om affaldshåndteringen ud, at naboerne må vide, at de gør det forkert. De er så i stedet gået til afdelingsformanden. I andre tilfælde er beboerne gået til ejendomsadministrationen.

I enkelte tilfælde har beboerne dog henvendt sig direkte til de beboere, der har stillet affaldet forkert. Det har nogle gange givet resultater og andre gange har det ikke hjulpet.

En beboer fortæller, at hun gjorde noget andet. Hun stillede nogle oliedunke, som en beboer i en naboopgang havde stillet i kælderen, op foran beboerens fordør et par gange. Siden har der ikke stået oliedunke i kælderen. Der er også beboere, der afholder sig fra at blande sig fordi de tidligere har fået et 'beskidt svar tilbage' eller forventer at få det. En beboer siger til spørgsmålet om hvad der ville ske, hvis han sagde noget til en beboer:

Jamen, jeg ville få et beskidt svar, at det skulle jeg ikke blande mig i. Jeg kunne bare hen hvor jeg bor ikke. (danskere)

I to af bebyggelserne sender man en regning til beboerne, hvis man har information om, hvem der har henstillet det forkert. Beboerne får da en regning på udgiften til at fjerne affaldet. Nogen gange kan man finde et navn i affaldet, men langt fra altid. En af de professionelle har på fornemmelsen, at nogle bevidst sørger for, at der ikke er noget, der spores tilbage til dem. En beboer (palæstinenser) siger, at det har medført, at flere nu sætter noget i kælderen, for der kan man sætte det ned og være sikker på, at der ikke er nogen der ser en.

Når beboere reagerer på forkert henstillet affald, går de for det meste til ejendomskontoret. Beboerne ved ofte ikke hvem der har henstillet affaldet, selvom de godt nogle gange kan have en mistanke til nogle af deres naboer. Nogle siger direkte, at det ikke er deres opgave. En beboer svarer klart nej til spørgsmålet, om han går hen og banker på, hvis han ser en nabo stille noget forkert:

Nej overhovedet ikke. Jeg sender det til varmemesteren og skriver det skriftligt, at jeg har set at 1. sal til højre smider affald og jeg har set det. Så sender de det til boligforeningen, jeg gider ikke at have det som Brabrand. Jeg holder faktisk øje med min opgang. Jeg vil ikke have det. (palæstinenser)

En beboer er gået til afdelingsformanden med en klage over beboere i deres opgang, der satte affald forkert. De ville ikke gå til beboerne selv, bl.a. fordi den megen information om affald gjorde det åbenlyst, at sådan måtte man ikke stille affald.

Larm

Folk kan opfatte lyde på forskellig vis og det, der gør en lyd til larm eller støj er en subjektiv vurdering. Det er vigtigt at fastholde, når man undersøger problematikken omkring larm.

De udsagn vi har omkring larmende adfærd spænder bredt, da vi har spurgt meget bredt ind til emnet. Nogen har udtalt sig mere generelt om støjni-veauet fra både trafik, leg, naboer m.m., hvor andre vælger at fokusere mest på problemer med larm fra naboer i opgangen eller mere på larm fra udearealerne.

Den almindelige situation

Ser man overordnet på beboerne fra alle tre områder, så er der flest beboere, der synes, at der kun er lidt, specifik larm, som ikke er meget generende. Der er dog også mange beboere, der synes, at der er meget, generende larm. Det er kun få af de interviewede, der slet ikke synes, der er larm.

Der er forskelle på hvilken type larm beboerne oplever som generende, og her kan man skelne mellem larm fra naboer, larm fra legende børn og unge på udearealerne og andet, der ikke er direkte beboer-relateret, såsom trafikstøj. Der er dog ikke noget klart mønster for om larm fra naboer eller larm fra udearealerne er det mest generende for beboerne. Det afhænger meget af om beboeren selv har oplevet episoder med støj fra naboer. Der kan være særlige ting, der påvirker bestemte opgange eller områder. F.eks. kan selve byggeriet betyde, at der er mere lyd i lejlighederne, eller bebyggelsestæthed kan variere. Det kan også handle om hvor beboeren bor i et boligområde, da sådan noget som at bo op ad et boldbur kan betyde rigtig meget.

Larm og støj er noget, der opfattes meget forskelligt af folk. Selv i samme opgang kan der være to fuldstændigt modsatte opfattelser af, om der er larm i opgangen eller området. Det viser som udgangspunkt at beboerne har meget forskellige tærskler for larm. Nedenfor er to citater fra beboere i samme opgang, der svarer meget forskelligt på spørgsmålet, om der er nogen larm eller støj, der generer dem:

"Man kan ikke sidde, hvis man åbner vinduet. Fordi der er mange busser, specielt når det sommer og forår, fordi alle de der drenge kører rundt på stjålne knallerter og larmer til kl. et eller andet. Det larmer konstant. Det er det eneste der irriterer mig. Nogle folk har lukket deres altan med glas. Vi har spurgt boligselskabet men de var ikke enige om det." (Afrikaner)

En anden beboer fra samme opgang siger, at der lige præcis på hendes vej er meget roligt:

"Nej der er ro her. Altså i min opgang er der ro. Der er ikke sådan larm. Jeg synes heller ikke der er larm udenfor. Altså, der er meget ro her på vejen, i forhold til de andre steder." (tyrkisk kurder)

Problemet med støj og larm kan ikke henvises til nogle konkrete "problemfamilier", som en del af de andre temaer kan, da larm kan komme fra mange kilder og opfattelsen af støj kan variere utroligt meget. Der er dog enkelte beboere, som har problemer med larm fra specifikke naboer.

Det acceptable og uacceptable

I boligområdernes husordener står der ikke noget om hvilket specifikt støjni-veau, der er acceptabelt. Det betyder at det i realiteten er beboerne, der er overladt til selv at finde et acceptabelt niveau i fællesskab. Derimod er der fastlagt nogle tidspunkter for hvornår man må støje i husordenen, f.eks. hvornår man må bruge boremaskiner eller høre høj musik. For det meste må man bruge støjende maskiner i dagtimerne fra ca. 9-19 og nogle steder må man bruge dem i weekender, i andre områder ikke. I forhold til musikanlæg

står der i en husorden, at man blot skal benytte det under hensyntagen til andre beboere, hvor en anden husorden har defineret tidspunktet kl. 23 som særlig skillelinje for at tage hensyn til andre beboere. Det betyder at selv indenfor nogle fastsatte grænser er emnet "larm" derfor udsat for tolkning. En del beboere mener grundlæggende, at der skal være plads til en vis del larm og støj i etageejendomme generelt. Flere beboere på tværs af boligområderne giver udtryk for, at larm er noget man må acceptere til en vis grænse, når man bor i lejlighed. En kvinde fortæller klart, at hun mener beboerne bør kunne tåle lidt støj, selvom hun dog stadig mener, at man skal tage hensyn til hinanden.

"[...]Det er jo klart at når man bor sådan et sted, støj og larm og musik kan man jo ikke undgå, hvis man er så følsom så skal man ikke vælge at bo i en etageejendom. Flytter du ind på hovedbanegården så holder togene jo ikke op med at køre for den sags skyld. Jeg tror det handler om tolerance, det tror jeg virkelig." (dansker)

Det samme udtrykkes på en anden måde af en mand af somalisk oprindelse. På spørgsmålet om der er larm, der generer ham, svarer han:

"Der er ikke så meget larm inde i vores område, men om sommeren er der selvfølgelig meget larm indtil kl. 22-22.30. Men det er ikke noget, der generer mig. Selvfølgelig kan det godt genere mig en smule nogle gange, jeg vil gerne have lidt ro nogle gange. [...] fordi jeg har børn også, så jeg skal respektere andre børn hvis de larmer. Det kan også godt være mine børn larmer nogle gange. Det gør børn jo." (somalier)

Støj fra bestemte beboere accepteres

I forhold til både larm udefra og nabolarm, så er der nogle gentagne udsagn omkring, at noget larm accepteres mere end andet. Beboernes opfattelse af hvad, der er acceptabelt eller uacceptabelt i forhold til larm og støj, har dermed at gøre med hvem og hvad larmen kommer fra.

Mange beboere udtrykker at børn godt må støje, både hvis det er i selve boligen, men også udenfor. Nogle mener også, at det er naturligt at unge mennesker støjer mere end andre, og at der skal være plads til det. Der er endda beboere, der synes, at det er rart at kunne høre legende børn udenfor, fordi de er tegn på liv i boligområdet. Det viser bl.a. følgende citater:

"[...] Jo, børn leger jo, men det er normalt, sådan er det overalt. Så det er ikke noget jeg bliver generet af." (Tyrkisk kurder)

"Der plejede at være larm fra kollegiet og klubben, men det synes jeg er fint for unge mennesker skal have lov at spille og synge og være glade. Bare det er indenfor rimelighedens grænser, når folk skal sove og op på arbejde næste dag. Men ellers generer det mig ikke. [...] Men jeg kan godt lide at der er liv på gaden, børn og unge der hygger sig. Det skal der jo være sådan et sted. I min alder lytter man ikke til høj musik, men hvis ikke man kan tåle sådan noget skal man flytte væk herfra, for når der er mange mennesker så vil der også være larm og støj. (dansker)

En kvinde udtrykker, at de legende børn gør hende veltilpas, da de minder hende om barndommen. På spørgsmålet om der er larm, der generer hende, svarer hun:

"Ikke andet end ungerne, men jeg synes det er dejligt. Det har jeg savnet hvor jeg boede før, at ungerne legede, og de leger rigtigt. Og så kommer jeg jo til at tænke på min egen barndom og hvor var det dejligt. Og det gør de her." (dansker)

Flere, såsom kvinden ovenfor, udtrykker at så længe larmen er "inden for rimelighedens grænser" skal der være plads til det. Men lige præcis hvad der er rimeligt er ikke helt klart, netop fordi noget bestemt larm og støj accepteres mere end andet.

Blandt nogle beboere er der en større rummelighed overfor larm hvis beboeren generelt synes om de naboer eller personer, der larmer. Der er altså tilfælde hvor beboere mener, at der skal være rum til bestemte aktiviteter, selvom det indebærer støj. En beboer siger, at der ofte er nogen, der sidder ude i trapperummet og ryger og nogen gange op til 10 personer, og at det naturligvis giver noget larm. Hun siger:

"Sådan er det jo sådan nogle steder som her. Det må man lære at se igennem fingrene med. De er næsten som de holder ryggemøder i opgangen, men de er flinke og rare og der er ikke noget om natten."
(dansker)

Som citatet ovenfor antyder, kan det have betydning om de personer, der støjer, er flinke og sympatiske, og selv sætter grænser. Tilsvarende gælder når de, der støjer også viser, at de tager hensyn. Støj kan bedre accepteres, hvis naboen f.eks. forinden har fortalt, at de holder fest og at de derfor vil støje i et bestemt tidsrum.

I nogle enkelte tilfælde accepteres støjende adfærd fordi beboeren ser den, der støjer som en "stakkel". Det er endnu et tydeligt tegn på at beboerne er bevidste om, at de mange forskellige typer mennesker i boligområdet kræver en vis tolerance og rummelighed, som vi så det i eksemplet med børn.

I vores opgang har vi haft et par stykker, det har været med støj og andre ting. Hvor man ikke kunne få fred om natten eller på anden vis. Altså, de havde gæster, der var støjende op ad trapperne, og de havde efterladenskaber på trapperne og var faktisk ligeglade. De brugte trapperne som pissoir, og de ringede på alle klokkerne i opgangen. [...] Den sidste episode var for tre år siden. Vi har stadigvæk én, der har lidt larm, men vi tror nok inderst inde at han er lidt af en stakkel, på den måde at han nok er for god af sig til at kunne stå i mod over for sine gæster. Han er dansk og har mange venner, der kommer på besøg. Der er lydt i lejlighederne, men generelt er der ikke nogen problemer.
(dansker)

Den uacceptable støj

Der er dog også tilfælde hvor larm og støj er særligt generende for beboerne og ikke accepteres. Der er en forholdsvis stor del beboere, der beklager sig over larm fra knallertkørsel på stier og fortove, hvilket er ulovligt i områderne. At det er mere generende og i højere grad anses for uacceptabelt end f.eks. børn og unge, der leger, kan hænge sammen med at det opfattes som farligt og usikkert for beboerne, når der kører knallerter rundt på gangstierne. Støjende adfærd ses også som mere generende, hvis det forbindes med småkriminelle eller voldelige aktiviteter. Det kan både være, hvis støjen kobles med f.eks. hustruvold eller hvis støjen kommer fra et særligt "hæng-ud" sted hvor beboerne har mistanke om, at der foregår småkriminelle ting. Ofte er det også larm fra de unge, der i højere grad ses som et problem, end larm fra mindre børn. Her er det særligt i sommerperioden, at beboerne siger, at der er for meget larm fra udearealerne.

En beboer udtrykker direkte at støjende adfærd fra de unge handler mere om måden de agerer på end selve lydniveauet som sådan.

Nej, altså legende børn, der larmer generer mig ikke, men det generer mig at de står der. Jeg kan godt leve med larm, men jeg kan ikke leve med at unge mennesker af anden etnisk baggrund ikke respekterer den danske kultur, leveregler og danske værdier og normer. (dansker)

I nogle boligområder ses larm fra de unges knallerter som særligt problematisk af nogle beboere. Det ses som en mangel på respekt overfor de (ofte ældre) flygtninge med psykiske lidelser og krigstraumer som kræver særligt meget ro. Desuden er det ikke tilladt at køre på knallert på gangstierne, så handlingen er på flere måder uacceptabel for beboerne. For nogle beboere bliver den larmende adfærd dermed et særligt udtryk for respektløs adfærd hos de unge.

Larm som kulturelt bestemt

Larm eller støjende adfærd opfattes hos flere beboere og enkelte professionelle som noget kulturelt bestemt eller i hvert fald knyttet til kulturel praksis. Der er etnisk danske beboere, der mener at beboere med indvandrerbaggrund, pga. deres kultur, er mere støjende. Men det samme gør sig også gældende for nogle indvandrere, som mener, at der ville være mere roligt, hvis der var en større andel af danskere i boligområdet.

Der er enkelte etniske grupper som oftest ses som de mest larmende. Det er især somaliere eller i nogle tilfælde arabere, der skulle støje mere og skulle være mere højrøstede end andre. Det siger både nogle beboere, men også enkelte professionelle i områderne. I citatet nedenfor udtrykker en af disse professionelle det tydeligt. I konteksten er det ikke sagt i en fordømmende tone, men blot et forsøg på at forklare, at der er nogle kulturelle forskelle, som hun mener, man bør tage højde for. Det er nogle forskelle, som netop kan gøre at f.eks. danske beboere bliver trætte af støjniveauet:

"Støjende adfærd kan være så mange ting, men somaliere råber lidt højere end vi andre gør. De er meget mere højrøstede, de snakker ikke, de råber og skriger. Det er i hvert fald vores erfaring gennem alle de år, at vi danskere er mere stille - de fleste af os." (dansker, professionel)

Det er ikke vores opgave at be- eller afkræfte om dette er sandt. Det eneste mere generelle vi ved, er at de fleste støjklager er rettet mod indvandrere i nogle boligområder, men det er andre indvandrere, der har klaget. Det er derfor ikke en generel situation, at danskerne klager over indvandreres støjende adfærd, som man umiddelbart ville konkludere ud fra ovenstående citat. I et andet boligområde er det mest danskere, der klages over, som fremgår af citatet nedenfor. Der er derfor ikke en klar sammenhæng mellem oprindelsesland og antal klagesager i alle boligområder.

"[...] Når vi holder afdelingsbestyrelsesmøde, så skal vi forholde os til de beboerklager, der har været. Det vil sige, at vi bliver bekendtgjort med, når der er en beboer, der har klaget over at hans nabo larmer. Det ser vi tit. Det er stort set altid danskere, der bliver klaget over. Ja. Det er faktisk ikke ret tit der bliver klaget over en udenlandsk familie." (dansker)

Eksemplerne kan bruges til at forstå at beboerne skaber nogle fortællinger om hinanden som de mener, kan forklare speciel adfærd. Hos nogle beboere og professionelle bruges denne fortælling til at acceptere den støjende adfærd, hvor de hos andre beboere også bruges til at markere en forskel på dem selv og "de andre", og som derfor bliver en kilde til irritation.

Det, at etnicitet bruges som forklaringsfaktor, både til at stemple og til at anerkende, kan ses i forlængelse af den generelle tendens, der er i samfundet. Derfor er det ikke overraskende, at de bruger de samme begrundelser og rationaliseringer i boligområderne.

Indgreb

Overordnet set er larm noget, der skaber grundlag for mange klager. Det fortæller flere professionelle i områderne. Larm og støj er altså noget, der tit når så langt i systemet til at blive klagesager og som kan ende med at sætte

særligt støjende beboere ud af deres bolig i nogle tilfælde. Vi har ikke hørt om tilfælde hvor afdelingsbestyrelsen har handlet overfor støjende adfærd. Det er for det meste kun skriftlige klager til ejendomsadministrationen, der gør, at de skrider ind ved at advare husstanden eller de prøver at finde en løsning på problemet, f.eks. at børnene skal gå med sokker, eller gulvet skal isoleres med tæpper.

Der er nogle af de professionelle i boligområderne, der mener, at der er sket en ændring i forhold til at naboerne ikke selv længere prøver at løse deres stridigheder. Vi har dog hørt fra beboerne om flere tilfælde hvor beboerne selv henvender sig til naboen eller de unge udenfor. Men vi hører også om flere beboere, der ikke vil klage, fordi de mener, der skal være plads og rummelighed til meget i boligområdet.

I forhold til nabolarm løser det sig nogle gange ved at naboen henvender sig direkte og andre gange ikke. Det er svært at sige hvad, der virker i alle tilfælde, men et eksempel fra en dansk kvinde giver en god forståelse for hvad, der kan virke. I det tilfælde virkede det at tale åbent med naboen om larmen på en venlig og respektfuld måde. Det var ellers i en tilspidset situation, hvor der var en klagesag som flere beboere i opgangen havde skrevet under på, inklusive den interviewede. Hun beskriver at det betød f.eks. at et familiemedlem *"har gået forbi og knejset med nakken, fordi alle naboerne var i retten med dem, og de havde ikke talt med nogen [af naboerne]."* Måden det løste sig på var at interviewpersonen blev ved med at være venlig og spørge ind til naboerne som sædvanlig og på den måde kunne de en dag tage en snak om hvorfor, der var kørt en klagesag. Det skabte gensidig forståelse og fik naboerne, der var klaget over, til at tage mere hensyn fremover.

Der er også eksempler på at dialog omkring støjdæmpende løsninger fra beboerrådgiveres side kan løse problemerne. Det er eksempler på, at man finder "et kompromis", som fungerer for begge parter og skaber plads til alles behov og adfærd.

Der har dog også været tilfælde hvor det ikke løste sig for beboerne, men det har mest været tilfælde, hvor beboeren netop gik direkte til at klage og dermed udelukkede muligheden for at etablere åben kommunikation omkring problemet.

I forhold til larm fra udearealerne oplever de fleste beboere, at når de forsøger at dæmpe nogle børn eller unge udenfor, så får de negative og provokerende svar tilbage og vælger derfor at holde helt op med at løse den slags konflikter selv.

Behov for rummelighed i forhold til at gribe ind

Nogle beboere udtrykker, at de har et behov for en vis rummelighed i forhold til larm. Især hvis de selv har børn eller har besøg af mindre børn vil de have, at det skal accepteres, at børnene larmer. Det ses i følgende citater. I første citat bliver beboeren spurgt ind til om de nogensinde har sagt noget til deres nabo, når han/hun er støjende.

Nej. Så kan vi andre også få lov til at lave en masse støj, for så kan vi bare sige "I kan ikke klage for I gør det jo også" Nu har vi også nogle små børnebørn og et lille oldebarn også, ja så når hun kommer, kan hun også larme lidt måske, så er vi blevet lige for lige. (dansk par)

I det næste citat bliver beboeren spurgt, om der er nogle ting, såsom larm eller støj, hun ikke kan lide i boligområdet. Hun svarer:

Nej, eller det gør vi jo alle. Vi tænder for musik og sådan, det er normalt, så vi klager ikke over hinanden. Altså, det kommer an på tidspunktet, hvis det er for sent skruer de ned og det gør vi også. Alle viser omtanke for hinanden. (tyrkisk kurder)

Som det fremgår af citaterne betyder behovet for rummelighed også i nogle tilfælde, at beboerne ikke ville gribe ind. Der er altså en helt bevidst accept fra nogle beboere omkring larmende adfærd, som handler om at give plads og selv få plads til at leve i området. En beboer udtrykker det som en speciel atmosfære og beskriver området som "et respektfuldt område", fordi folk netop kan rumme hinanden, uden at skulle blive generede eller gå til myndigheder.

"[...] Vi tåler hinanden. Hvis nogen af mine naboer holder fest og larmer til kl. 2, så kunne jeg aldrig finde på at ringe til myndighederne og blive generet. Den måde vi har en kultur på, specielt også på den gode måde, muslimsk atmosfære, det er godt". (Afrikaner)

Han beskriver kulturen som en "muslimsk atmosfære" og kobler det på den måde med noget særligt muslimsk. Der er altså enkelte beboere, der har nogle forestillinger om, at muslimsk mentalitet betyder, at man skal have en vis rummelighed. Indforstået, mener han måske også at rummeligheden ikke nødvendigvis vil være sådan i et rent dansk, kulturkristent boligområde. Noget tilsvarende udtrykkes af en anden beboer, af irakisk-kurdisk oprindelse, fra et andet boligområde. Hun beklager både, at folk i hendes boligområde larmer. Samtidig vil hun alligevel ikke flytte til et overvejende etnisk dansk boligområde, da hun mener, at de bliver alt for sure, hvis man larmer det mindste. Det er noget hun mener på baggrund af en ven der er flyttet på landet, hvor der kun er danskere som ofte er sure. Hun udtrykker dermed en dobbelthed i forholdet til danskere, da hun både ser danskere som mere rolige, men samtidig som nogen, der ikke er rummelige nok. Der er mange forskellige holdninger til støj og larm og de går på tværs af etniske skel. Det er derfor ikke muligt, at sige om ovenstående generaliseringer svarer til virkeligheden. Derimod siger det noget om, at beboerne ofte har nogle forestillinger om, hvordan de er forskellige fra hinandens kulturer. En anden beboer meldte klart ud, at han ikke ville gå gennem boligselskabet, hvis det var en anden indvandrer, han blev generet over. Han taler specifikt om, at knallertlarm generer ham, da larmen vækker hans lille datter. Her bliver han spurgt, om han har prøvet at stoppe nogle af knallertkørerne op og snakket med dem om problemet:

"Nej, jeg har ikke snakket med dem, jeg har ikke klaget over dem. Fordi de er indvandrere. [griner]. [...] De er udlændinge som jeg. Hvis jeg har problemer med dem er det bedre at gå direkte over til dem, og hvis de ikke stopper, må jeg gå til boligselskabet. Det er sjældent at jeg går til boligselskabet." (somalier)

Man kunne vælge at se det som udtryk for en slags selvkontrol overfor bestemte beboere med bestemt oprindelse. Men i dette tilfælde er det i højere grad, som før, et udtryk for at det anses for mest respektfuldt at tage konflikterne sammen, og ikke gå udenom personen til myndigheder osv. Som også beskrevet ovenfor, bliver det igen klart at bestemt adfærd, enten larm eller rummelighed overfor larm knyttes til bestemte etniciteter i en fælles symbolsk konstruktion og kategorisering af hinanden. Det påvirker også hvorvidt beboerne mener, det er nødvendigt at gribe ind overfor støjende adfærd.

Forskelle mellem de tre boligområder

Der er mange forskelle på boligområderne. Dog har der været markant flere beboere i Tingbjerg, der ikke synes, at der var larm som generede dem og i forlængelse heraf f.eks. udtrykte "at alle viser omtanke".

I modsætning til Tingbjerg er der for Rosenhøj kun to beboere, der har udtrykt at der næsten ikke er noget larm, men derudover har flere beboere slet ikke udtalt noget omkring emnet. Desuden er det bemærkelsesværdigt, at der er særligt mange i Rosenhøj som synes at larmen fra knallerter er noget

af det mest generende. Det er også et problem i de andre områder, men træder ikke frem ligeså tydeligt.

Da undersøgelsen ikke er kvantitativ er det umuligt at sige om disse afvigelser siger noget generelt om hele boligområdet. Det, at der er flere, som lægger mærke til larm og støj i Akacieparken i forhold til Tingbjerg kan desuden skyldes at et område som Akacieparken har væsentligt mindre plads til leg og boldspil end de to andre områder. Der kan muligvis også være forskellighed i hvor kraftig isoleringen er mellem boligerne.

Paraboler

Det store antal paraboler, der er i nogle almennyttige boligområder, er noget forholdsvist nyt. De optager ikke fællesarealerne som f.eks. affald. Men parabolerne kan være til gene for andre beboere, hvis de skygger for sollyset på deres altan el. lign. Udover rent praktiske gener ved parabolerne er problemet også, at det for nogle beboere står i direkte modsætning til deres forståelse af hvad et flot boligområde er – deres bygningsæstetik. Paraboler og antenner har længe været et debateme i forhold til bygningskultur og æstetik i Danmark.

Problematikken omkring paraboler blev tydelig af samtalerne med professionelle i boligområderne. Hovedproblemet for dem er, at nogle beboere ikke følger anvisningerne for opsætning af paraboler. I to af områderne er det tilladt at sætte paraboler op indenfor nogle bestemte retningslinjer, bl.a. at den skal være under brystningen på altanen (og dermed ikke synlig) og at signalet skal kunne modtages for lukkede vinduer. I det ene område blev det tilladt at sætte paraboler op efter en beboer vandt en retssag. I det andet område er det kun tilladt, såfremt ens kanalbehov ikke dækkes af tv-pakken i området. I et af områderne skal man ansøge om tilladelse til at få en parabol op på taget, sammen med andre beboere. Desuden skal man bevise, at man har en indboforsikring.

Den almindelige situation

Parabolerne er et synligt element i de tre undersøgte boligområder. Mange husstande har paraboler i områderne, i nogle områder er det over halvdelen af husstandene.

Hovedårsagen til at beboerne har parabol er deres behov for at have kanaler fra deres oprindelsesland eller andre lande ikke bliver dækket af de kanalpakker, der udbydes i områderne.

De fleste beboere ved, at der er nogle regler omkring paraboler. Det er dog ikke alle, der ved præcist, hvad de er. Der har været en del forvirring omkring reglerne, da der har været forhandlinger om dem og et ønske til nogle af beboermøderne om at få lov til at hænge parabol op som man vil. Nogle beboere vælger at overtræde reglerne, da de mener, det er for kontrollerende. Nogle enkelte beboere kender dog ikke reglerne og bliver overraskede, da vi forklarer dem. Andre handler muligvis i god tro, og bliver senere chokerede hvis de bliver bedt om at tage deres parabol ned igen. Det var tilfældet for en beboer, der satte sin parabol op og først derefter blev klar over at det var ulovligt, da hun fik en bøde på 5000 kr. og blev bedt om at tage den ned. Citatet her viser, at beboeren opfattede det som lovligt, da mange andre i området havde paraboler.

"Så fik jeg brevet om at vi ville få bøde, og så var det okay. Jeg vidste ikke at man ikke måtte sætte det op, fordi da jeg flyttede herhen havde alle mine naboer det. Men de vidste det ikke engang selv om de har boet her i mange år." (tyrkisk kurder)

Hun kunne dog godt forstå, at det kunne ødelægge boligområdets udseende, men synes stadig det er strengt at der skulle reguleres omkring paraboler. I dette tilfælde kunne hun få parabol, hvis hun slog sig sammen med sine naboer og satte den op på taget. Citatet viser at problematikken omkring paraboler kan være svær at løse, da områderne netop er så multietniske og der derfor er behov for adgang til så mange forskellige kanaler fra forskellige lande. Hun siger:

"Men vi har sagt, at vi kan ligge den op på taget, altså naboerne kan være sammen om det og lægge det op og det koster 5 eller 10 000 kr. men det kan vi ikke fordi, der ikke er nogen andre, der vil have det. Fordi den ene han ser arabisk og den anden tyrkisk, så det blev vi ikke enige om." (tyrkisk kurder, samme som ovenfor)

Det acceptable og uacceptable

Der er to modstridende synspunkter omkring paraboler, og så er der en stor mellemgruppe som egentlig er ligeglade med parabolerne og ikke ser noget problem i det. Det handler om to modstridende værdisæt, et værdisæt, der handler om bygningskultur- og æstetik og ét om at kunne se de kanaler man vil. De to grupper har svært ved at forstå hinandens argumenter og på nogle er det som om, de slet ikke engang kender til det modsatte værdisæt og argumenter.

Flertallet af de beboere vi har talt med synes ikke parabolerne er et problem. Nogle af dem, der accepterer det, har selv paraboler. Men der er også en del, der ikke har parabol, som synes det er i orden, at andre har den, eller som ikke optager dem så meget som andre problemer. Citatet nedenfor er en beboer, der svarer på om parabolerne generer hende. Det viser en accept af parabolerne, hvis bare de ikke generer hendes udsigt – også selvom hun ikke synes det er kønt.

"Det gør de ikke, men jeg synes det er grimt og det var ikke tilladt førhen. Men der er ikke nogen der tager solen for mig, så det er fint nok, hvis det er det de vil." (dansk kvinde)

Nogle få beboere synes det er helt uacceptabelt, at der overhovedet er regler for den slags. De ser det som en naturlig ret at kunne se de tv-kanaler man vil. De kan ikke se, at det skulle genere nogen, og føler det derfor som en kontrol af deres mediebrug. Første citat viser en beboer, der mener det skal være en frihed at have parabol og citatet derefter er fra en beboer, der næsten blev vred, da vi bragte emnet op.

"Jeg bliver absolut ikke generet af, at der er nogen, der bruger paraboler. Jeg mener det er en frihed at se de kanaler man vil. Hvis det ikke generer mig hvorfor skal jeg så tænke på det?" (afrikaner)

"Jamen så læg folk i fængsel. De skal ikke først se fjernsyn før de får tilladelse til det. Det er ikke opvaskemaskine eller vaskemaskine, hvor man skal bruge autorisation for det. De skal ikke kontrollere hvad jeg skal se, porno eller parabol, det rager ikke dem." (nordafrikaner)

Andre beboere og især nogle professionelle, synes det er meget alvorligt når reglerne omkring paraboler overskrides. Det ses af dem som total ligegyldighed overfor de beslutninger, der træffes gennem beboerdemokratiet og som giver mening for dem. Reglerne for paraboler udspringer i høj grad fra en dansk bygningstradition, hvor visse tekniske installationer har været uønskede. Det gælder f.eks. fjernsynsantennener og paraboler. Når regler for paraboler ikke respekteres, ses det ses af enkelte professionelle derfor som et normskred.

Jeg synes det er brud på husordenen. Man respekterer ikke tingene i husordenen, og jeg synes at når man ikke må have det skal man ikke have det. (dansk kvinde)

De organer [ejendomsadministrationen og afdelingsbestyrelsen] har besluttet at parabolerne skal ansøges om af flere grunde, men det er nydanskerne fuldstændig ligeglade med. (ejendomsadministrationen)

Det sidste citat viser, at nogle opfatter det som, at det kun er nydanske beboere, der accepterer parabolerne. Enkelte danske beboere ser det som at indvandrerbeboere har et andet forhold til æstetik og oprydning og de ærgres sig over, at de ikke kan overholde reglerne. Men som nævnt ovenfor er der også danske beboere, som accepterer det eller er ligeglade med det. Der er altså ikke nogen entydig sammenhæng mellem accept af parabolerne og hvilken oprindelse man har. Der er omvendt også beboere med anden etnisk baggrund end dansk, der synes det er grimt at se på. Derimod har vi kun stødt på danske beboere, der synes det er direkte forfærdeligt, men det kan være et tilfælde.

Sammenfattende er parabolerne et område hvor beboerne gennem deres handlinger har skabt deres egne normer og rummelighed. Der er et skel mellem en del beboeres accept af paraboler og andre beboere og professionelles værdisæt. Det fremgår ikke entydigt som et egentligt skel mellem indvandreres behov og "danske" normer. Men af nogle danske beboere og professionelle virker det som en provokation eller som et forsøg på at lukke sig inde og leve i parallelsamfund. Det er dog slet ikke det man ser og hører hos beboerne, som har paraboler. For dem handler det om medietilgang, og derfor kan enkelte beboere føle det som stærkt kontrollerende, at den slags skal styres.

Indgreb

I to af boligområderne er indgreb overfor ulovlig opsætning af paraboler ikke noget ejendomsadministrationen prioriterer højt. Der er mange andre daglige gøremål, som gør at parabolerne bliver nedprioriteret. Nogle gange har de forsøgt at komme det til livs ved at give folk bøder og bede dem tage parabolen ned, og i stedet gå gennem ansøgningsproceduren. Det har dog vist sig at være en meget ressourcekrævende proces at opsøge de husstande, der har paraboler og holde øje med, om de tager dem ned, eller informere dem om alternativer. I et boligområde forsøger man så vidt muligt at komme det til livs ved at indlede klagesager, selvom det er langtrukket. Men hvis boligorganisationen vinder sagerne kan det derimod danne præcedens og på den måde gælde hele bebyggelsen. Det er dog svært at gribe ind hvis man ikke gør det fra starten, siger enkelte ejendomsinspektører.

Det lader ikke til at være mange beboere, der klager over andre beboeres paraboler. De personer vi har kendskab til, der har klaget, føler at de ikke får taget deres klage alvorligt af boligforeningen eller administrationen. Det giver dem en generel følelse af magtesløshed. En beboer synes, at det er en generel udvikling fra en bestyrelse, der handlede på klagerne til en bestyrelse, der er fraværende:

"Man kunne med rette sige at man ikke måtte have paraboler på altanerne. Man kunne slet ikke sammen og så få en sat på taget og så kunne man betale det, dem der brugte det. Men nu kan man komme ned og sige det hundrede gange [...] jeg gider simpelthen ikke mere."
(dansk kvinde)

Omvendt giver det magtesløshed når beboerne vælger at ansøge om at få parabol opsat på lovlig vis og ikke får tilladelse eller slet ikke bliver svaret. En beboer svarer følgende på spørgsmålet om husstanden har en parabol:

"Ja, vi har sat den op derude, men det er forbudt. Jeg var nede i kontoret og fortælle det. De sagde, at det var forbudt. Jeg sagde så "jeg har udfyldt et papir men i svarede ikke, og alle har opsat dem". De sagde så "jamen du kan bare opsætte det, men hvis det skader boligen på nogen måde vil i få en bøde for det" (tyrkisk kurder)

En beboer, som også synes parabolene er grimme, har et forslag til et kompromis. Hun fortæller at nogle af beboerne har installeret paraboler hvor det er muligt at hæve og sænke dem. På den måde skæmmer de ikke om dagen, og kan hæves om aftenen. Måske er den slags kompromiser løsningen, så længe tv-kanalpakkerne ikke kan tilfredsstille alle behov.

Forskelle mellem de tre boligområder

Som nævnt i indledningen er der forskelle på reglerne omkring paraboler i de tre områder. Det er tilladt selv at sætte parabol op i Rosenhøj og Akacieparken, men kun tilladt at sætte en fælles parabol op og kun hvis man søger om det i Tingbjerg. Desuden er der forskel på synligheden af paraboler i de tre områder.

I Tingbjerg og Akacieparken er parabolene meget synlige i bebyggelsen, enten på facaderne eller på altanerne. I Rosenhøj er de meget lidt synlige, da de fleste paraboler er inde på altanerne, som er overdækket med glas. Derfor er det paradoksalt, at vi har stødt på flere beboere i Rosenhøj end i andre områder, der har udtrykt ærgrelse over at reglernes ikke håndhæves. Det er dog ikke noget vi fuldstændig kan generalisere over.

Fugt

Den almindelige situation

I alle tre boligområder har vi hørt fra ejendomsadministrationen, at der er forholdsvis store problemer med fugt og skimmelsvamp i lejlighederne. Især de to ældste af de undersøgte boligområder fortæller ejendomsadministratorerne, at bygningerne har kolde ydervægge, som gør nogle af lejlighederne særligt følsomme i forhold til fugtskader. Der er derfor helt klart nogle problemer med fugt i ejendommene. Dette afsnit handler derfor ikke om at undersøge, om der overhovedet er fugtproblemer. Det handler om at se på de forskellige forklaringer omkring hvorfor fugtproblemerne opstår. Her har vi oplevet, at der overordnet er nogle modstridende opfattelser af problemets karakter. Da der er forskel på hvordan boligadministrationerne og beboerne generelt ser på problemet, kan det føre til konflikter mellem boligselskab og beboere. For at stille det tydeligt op kan man forenklet sige at ejendomsadministrationerne mener, at beboerne ikke ved hvordan de skal handle korrekt og at det ofte er udlændinge, der har svært ved at undgå fugtproblemer. De føler heller ikke de kan trænge igennem til beboerne med dette. Beboerne giver derimod udtryk for, at de, for det meste, godt ved hvad der skal til for at undgå fugt. De får desuden meget forskellig behandling, når de er i kontakt med ejendomsadministrationen. Nogle beboere føler ikke altid at administrationen vil hjælpe dem med at komme problemet til livs. Desuden har vi mødt både danske og udenlandske beboere, der har svære problemer med skimmelsvamp og fugt.

Til at starte med vil vi præsentere de professionelle syn på hvorfor, der opstår fugtskader og herefter vil vi holde det op imod beboernes syn på det og deres konkrete oplevelser med fugtskader. Til sidst vil vi se på hvordan, der gribes ind, når en beboer har fået fugtskader og skimmelsvamp.

Ejendomsadministrationernes syn på fugtproblemerne

Der er forskelle på hvor meget de forskellige professionelle mener, det er beboernes ansvar og deres problem, at der opstår fugtskader. Nogle admi-

nistratorer lægger mere ansvar på beboerne end andre. Men fælles for administrationerne er, at de mener indvandrerfamilierne bruger boligen anderledes, hvilket øger deres chancer for at få fugtskader. De mener enten at beboerne ikke ved nok, om hvad der skal til, for at forhindre fugtskader. Eller at de har nogle skikke eller beboelsesmønstre, der gør deres boliger ekstra udsatte, såsom tunge gardiner, flere personer i boligen, forkert brug af varmeapparater m.m. I det følgende vil vi vise hvordan de professionelles syn på problemet kommer til udtryk.

I alle tre boligområder mener ejendomsadministrationen at fugtskaderne både opstår på grund af forkert brug af boligen, men samtidig siger de også at byggeriet er særligt følsomt overfor fugtskader. Det betyder at man *"derfor skal passe endnu mere på og lufte ud osv."*

Alle administratorerne føler de har svært ved at trænge i gennembrug overfor beboerne for at få dem til at forstå hvor vigtigt det er, at følge nogle retningslinjer, såsom at lufte ud jævnlige, holde en jævn varme i hele boligen m.m. I et af områderne indrømmer ejendomsadministratoren dog, at selv hvis man følger nogle retningslinjer, så er nogle lejligheder ekstremt udsat for fugtskader. Han udtrykker det således:

"Før har vi snakket om at hvis bare man lukker vinduet op i 26 timer i døgnet, så er der ingen problemer. [griner] Det skal de faktisk. Men det er i et mindretal."

Som han også siger sidst i citatet, er det faktisk ikke så mange sager de har på det lige i det boligområde, på trods af bygningens kolde ydervægge. Alle tre administratorer påpeger, at der er nogle forskelle i hvordan beboerne bruger og bebor boligen, som gør at de oftere får fugtskader. De mener alle, at det knytter sig til en bestemt religiøs praksis eller, at det generelt er noget, der sker mere hos nydanskere eller udenlandske familier, frem for danske beboere. En administrator beskriver det således:

"Det med at få gardinerne væk er også svært. Du har kun luften mellem gardinerne og ruden. Hvis du så bor 8 mennesker, bader... og mange udenlandske familier laver utroligt meget mad. Og den kombination betyder, at du har et højsoleret hus og ikke får frisk luft. Der er en emhætte, men de er ikke så effektive."

Her ser vi igen at både byggeriet og husstandenes karakter og adfærd bruges til at forklare hvorfor fugtskaderne opstår. En anden administrator er mere anklagende overfor indvandrerfamilierne, som det ses i dette citat:

"Nydanskere bebor ikke lejlighederne som danskerne gør. De ved ikke hvordan man fyrer, de har problemer med udluftningen, de forstår ikke, at de ikke må tørre tøj i boligerne. Og der kommer de ned til ejendomskontoret og er eksperter til at skubbe deres syge børn foran sig ved at sige "se hvad I har gjort". Lejlighederne har været beboet længe og der har ikke været problemer før. Der er det helt tydeligt at det er en helt anden håndtering og en helt anden kultur der flytter ind."

Dette citat er mere direkte udtryk for en forestilling om, at beboerne ikke ved hvad de skal gøre for at undgå fugtskader og at dette skyldes deres kultur. Desuden mener han ikke, de selv tager ansvar for det, når skaden er sket.

Beboernes syn på fugtproblemerne

Når vi efterfølgende har talt med beboerne omkring fugtskader har vi fået et væsentligt andet billede af hvordan beboerne forholder sig til fugtskader, end det ejendomsadministratorerne har.

Næsten alle beboere ved mere eller mindre godt hvad, der skal til, for at holde fugtskaderne væk. Flere beboere svarer derfor, at de aldrig har haft fugt, fordi de lufte godt ud m.m. Der er også beboere som fortæller alt hvad de

gør korrekt, for at holde fugtskaderne væk, men alligevel oplever at få fugtskader. En beboer siger til spørgsmålet om hun har fugt i lejligheden:

"Ja, det har vi i børneværelset og køkkenet. Jeg tror der er det i hele i Tingbjerg. Men jeg tager det med klorin. Jeg lufter ud hele tiden, men det er der. Og det er mest om vinteren." (tyrkisk kurder)

Der er enkelte beboere som fortæller at de i starten ikke vidste hvorfor de fik store sorte pletter på deres vægge. Et eksempel er et ungt somalisk par, der gik til ejendomskontoret for at få hjælp til at få pletterne væk. De fik forklaret tingene og fik en seddel med instruktioner om hvad man skal gøre. Dem gør de meget for at følge nu – og har derfor holdt fugtskaderne væk:

"Jeg har vasket det. I sidste sommer var der ikke noget, så det er kommet dette år, så jeg vidste ikke hvad det var. Så gik jeg til varmemesteren og han sagde jeg skulle vaske det med klorin og åbne vinduer hele dagen. Jeg har gjort det og det er ikke kommet igen." (somalisk par)

Eksemplet viser, at der er en villighed til at forstå og undgå problemet blandt de beboere, der ikke ved, hvad det handler om. Det er derfor ikke bevidst eller intentionelt, at beboerne handler på en måde, som kan give dem skimmelsvamp osv.

Som med alle andre emner, er det sjældent helt sort/hvidt. Det vil sige, at det ikke kun er beboernes forklaringer mod ejendomsadministrationens. Der er også enkelte beboere, som mener at fugtskader er beboernes skyld udelukkende. Det siger både danske beboere og indvandrerbeboere.

I nogle områder er de fleste beboere bevidste om og enige i at bygningerne er lette at få fugt i, hvilket gør det meget svært for nogle af lejlighederne, at undgå det. En dansk beboer, der ikke selv har haft fugtproblemer, forklarer det på denne måde:

Nej, det har jeg ikke. De lejligheder der typisk har, er anden sal, gravlejlighederne eller stuen. Jeg bor jo i midten så jeg er lidt mere privilegeret i form af at jeg ikke får fugt nedefra eller oppefra. Men der jo delte meninger om det med fugt. Nogen mener jo det er forkert udluftning, og nogen mener at det er konstruktionen. Det hus, der er lige over for mig, skal renoveres for fugt. Hele huset og alle lejlighederne. (dansker)

Ud fra beboernes udsagn får vi samlet set et indtryk af, at beboerne og ejendomsadministrationerne ikke ser ens på hvad, der skaber fugtproblemerne. Dette har vi yderligere fået bekræftet af et socialcenter, hvor boligselskabernes klager mod beboerne behandles. De oplever, at der selvfølgelig er beboere, der ikke er klar over hvordan man forhindrer fugtskader, men at der også er tilfælde hvor det virker som om boligselskaberne prøver at lægge alt ansvar over på beboeren – selvom alle ved at byggeriet også har nogle problemer. De siger at:

"De beskytter deres egne budgetter, når det gælder problemer med fugt og skyder skylden på borgerne. De fatter ikke, at det snart er hele området, der har et problem."

Indgreb

Da der kun er en forholdsvis lille andel beboere vi har talt med, som har haft fugtproblemer, er det også svært at sige noget generelt om hvordan det håndteres i de forskellige boligområder. Vi kan dog godt konstatere at beboerne har oplevet meget blandet og forskellig behandling fra ejendomsadministrationens side.

Der er derfor også nogle beboere, der har oplevet at skulle tage konflikten med boligselskabet. De oplever i nogle tilfælde, at det er svært at trænge igennem med deres forklaringer til boligselskabet. De føler ikke altid de bli-

ver taget alvorligt, når de siger, at de har gjort hvad de kunne for at holde fugten væk. En beboer har oplevet at flytte fra en lejlighed med tilbagevendende problemer med fugt, som aldrig blev fjernet helt. Hun oplevede endda at føle sig en smule presset til ikke at fortælle den nye lejer, at der var fugt i lejligheden. I citatet fortæller hun hvordan boligselskabet ikke ville godtage hendes forklaringer og måtte måle luftfugtigheden:

"Jeg er meget opmærksom på det. Jeg havde det i min gamle lejlighed, men flyttede derfra, da min søn blev syg af det. Det er ikke fordi jeg ikke luffer ud. Det påstod boligselskabet, men de målte luftfugtigheden og fandt ud af at jeg gjorde det rette. Så fandt de ud af der ikke var ordentlig isoleret. Det er der heller ikke i den nye lejlighed. Det er for varmt om sommeren og for koldt om vinteren." (dansker)

Ejendomsadministratorerne mener, som sagt, at fugtproblemerne er svære at komme helt til livs, da det er svært at nå frem med budskabet til alle beboerne. Det er noget de er bevidste om, at skulle formidle til beboerne. En af varmemestrene siger, at han i nogle tilfælde fornemmer at beboeren ikke tager det alvorligt og står og smiler, når han er ude for at se på det. Derfor er han begyndt at tage fat og få dem i tale ved at sige, at det kan give deres børn astma og allergi og forklare dem hvordan skimmelsvamp opstår. Han mener ikke, at det nytter meget bare at give beboerne et brev om det, men på den anden side er det meget tidskrævende at skulle forklare det til alle beboere, især med den store udskiftning, der er. De har derfor lavet en stor velkomstmappe til beboerne, hvor det forklares med tydelig skrift og billeder, så beboerne ved det fra starten.

Som vi også nævnte i forrige afsnit er der rent faktisk beboere, som gerne vil lære at håndtere problemet, hvilket betyder at strategien med, at forklare og hjælpe beboerne sagtens kan være gavnlig.

Andre beboere fortæller, at de ikke kan få hjælp af varmemesteren eller boligselskabet, og at de ikke ved hvad de skal gøre ved deres sorte pletter. En anden beboer siger således:

Jeg har klaget. Jeg har været mange gange hos varmemesteren, det hjælper ikke. Han siger, at de ikke kan gøre noget. Jeg maler og efter en uge kommer det igen. [...] Det er svamp, hvis man har dårlig hjerte eller astma, er det ikke godt, men de kan ikke gøre noget. (kurder)

Dette er et eksempel på en beboer, der søger hjælp men tilsyneladende ikke får det og derfor blot maler pletterne over. Hvis denne beboer fik en forklaring, som administratoren fra et andet boligområde fortæller han gør ovenfor, så ville det muligvis løse sig. Det er der andre beboere fra samme boligområde, der har fået, og dermed har løst problemet. I dette område er der også en beboer, der hele tiden får sorte pletter og boligselskabet har bare malet pletterne over, selvom beboerne siger, at de hellere i stedet bør finde ud af hvorfor pletterne kommer igen og igen, også selvom de luffer ud som de skal.

Konklusionen må være, at det er meget forskellig behandling beboerne får, selv indenfor samme boligselskab og område. Der er tilsyneladende også et problem i at både ejendomsadministrationerne ikke altid føler de kan trænge igennem til beboerne – men også at beboerne ikke altid føler de får forståelse og hjælp fra boligselskabet, så de kan komme problemet til livs.

Virkninger af børns og unges adfærd

Der er et forhold, der har været gennemgående i de forskellige interviewpersoners forklaringer af og syn på livet i deres boligområder. Dette har været børnenes og de unges adfærd. En stor del af de problemer, der er i området, har været tilskrevet de unge, og en stor del af de voksnes bekymringer om området, og deres utryghed ved at bo i området har ligeledes været forårsaget af børnene og de unge.

For at give en dækkende beskrivelse og analyse af livet i sådanne områder, er det derfor nødvendigt, at redegøre for børnenes og de unges adfærd samt beskrive, hvad den betyder for de voksne. Derfor har vi interviewet de voksne beboere i områderne om dette emne, samt derudover også interviewet et mindre antal unge om deres adfærd.

Idet vi i denne rapport undersøger, hvordan livet i de 3 områder er for de voksne beboere, har vores fokus dog ligget mere på disses oplevelser af børnenes og de unges adfærd i området end det har ligget på de disse gruppers faktiske adfærd. Dette bevirker, at den viden, vi har fået igennem interviewene, er de voksnes fortolkninger af de unges adfærd. Disse fortolkninger kan både være baseret på deres egne erfaringer med børnenes og de unges adfærd, men de kan også være baseret på historier, de hører om børnene og om de unge eller forestillinger, de har om dem.

For at redegøre for de voksnes fortolkninger af børnenes og de unges adfærd og liv i området vil det derfor være hensigtsmæssigt at kunne redegøre for, hvilke af de voksnes fortolkninger, der er baseret på deres egne erfaringer med børnene og de unge og hvilke der er baseret på andre forhold. Dette er dog i praksis svært at gøre, idet man (eksempelvis som beboer) i fortolkningen af livet netop blander forskellige forhold sammen.

Vi har i det følgende bestræbt os på at redegøre for både børnenes og de unges adfærd ud fra, hvad de voksne beboere reelt har oplevet med dem, samt for de voksnes fortolkninger og syn på deres adfærd. Herigennem kan vi give en dækkende beskrivelse og forklaring på, hvorledes de voksne ser børnenes og de unges liv i bebyggelsen, og hvad dette syn betyder for deres eget liv i området.

De unges handlinger

De unges liv i bebyggelserne er kendetegnet ved primært at foregå i det offentlige rum i bebyggelserne og på de steder, der er specifikt tilegnet til deres aldersgruppe, eksempelvis ungdoms- og sportsklubber. Meget af deres tid går således ved at slentre fra gade til gade, eller eksempelvis at spille fodbold, enten på fodboldbanerne eller ved andre udearealer såsom op ad muren til et lejlighedskompleks. En af de unge mænd, vi interviewede forklarer deres brug af udearealerne således:

Vi har ikke sådan nogen specielle opholdssteder. Vi går mest rundt.

Men der er mange, der mødes foran Ruten [i Tingbjerg], men det gør jeg ikke. Vi går bare rundt i Tingbjerg. (Kurder)

De unge fylder således i gadebilledet i disse områder, hvilket skyldes, at der er en stor andel af unge og børn i dem. Dette gør også, at der er en rift om de steder i områderne, som er attraktive for de unge og børnene, hvorfor en del af de unge og børnene tager andre steder i brug. Et eksempel på dette ses i følgende udtalelse fra en beboer:

Beboer: Jeg havde et par store knejter herude der løb og spillede fodbold og så synes jeg det var synd for græsset [som de spillede på] var ved at blive så pænt. Så stak jeg hovedet ud og sagde "gå derover og spil vi har nogle fine udebaner". Så sagde de at der måtte de ikke være. Så kom jeg ud med min rollator og gik med derovre for at spørge om det var i orden, og det var det ikke.

Interviewer: Hvem var det der havde boldburet?

Beboer: Det var nede fra fritidsklubben, hernede i bunden af Rosenhøj, fandt jeg ud af at det var.

Interviewer: Har fritidsklubben en aftale om at have den?

Beboer: Nej, den er til alt og alle også til Søndervangen og Kjærsgård.

Interviewer: Hvad var det så, var det afghanerne?

Beboer: Ja, der var ikke noget at gøre. Jeg gik med dem for at høre det, fordi de påstod at de havde fået at vide at de skulle gå.

Interviewer: Hvor var de fra, dem du tog med?

Beboer: De var almindelige danskere. De boede lige herovre, en familie på 2 drenge og 4 piger, så tog jeg dem med derover. Men da jeg kom over med dem, så var der ikke noget at gøre. De måtte komme med hjem igen.

Interviewer: Hvad sagde afghanerne?

Beboer: De sagde bare at der ikke var plads til dem. De var delt op i hold og færdig. De sagde de kunne sætte sig over i sandkassen og lege. [griner] (Dansker)

Idet så stor en del af børnenes og de unges liv foregår i det offentlige rum i bebyggelserne, ser de voksne beboere dem dagligt, når de går i det offentlige rum. Således får de et perifert kendskab til, hvordan livet er iblandt nogle af grupperne af unge og et bedre kendskab til de grupperinger, som de har kontakt med, eksempelvis ved at deres egne børn indgår i grupperne. En del af de beboere, vi har interviewet bryder sig dog ikke om børnenes og de unges brug af det offentlige rum, idet de synes, at det er til gene for dem. Således siger en beboer eksempelvis:

Interviewer: Du sagde før, at der var larm, at mange unge leger nede i gården?

Beboer: Kl. 9-10 nogle gange 12 og 1. En dag, det var torsdag aften, de var 5 børn der spiller fodbold kl. 11 og jeg tog jakke på og går ned til dem og spørger "skal I ikke i skole i morgen?" De siger " hvad rager det dig?". Åh, hvorfor åbnede jeg munden. De snakkede meget grimt til mig, fra den dag af blander jeg mig ikke, lige meget hvad. De sagde: hold din kæft, gå hjem og sov, hvad rager det dig.

Interviewer: Hvor gamle var de unger?

Beboer: Jeg tror mellem 6-10 år. Hvordan kan man falde i søvn og gå på arbejde, når de larmer til kl. 10-12 om natten? (Kurder)

Således kan børnenes og de unges adfærd i det offentlige rum være til gene for nogle af beboerne, og de bryder sig ikke om den kultur, de udvikler der. Som det ses i ovenstående udtalelse er det særligt sproget iblandt dem og deres højrøstede adfærd, som de synes er til gene. Dette er noget mange beboere har påpeget overfor os, eksempelvis siger en beboer:

Ellers er det godt at bo her, undtagen ungerne. De unge snakker grimt. De bander ad en. (Kurder)

Der er dog en stor variation i, hvor meget de unges generelle liv i området er til gene for de enkelte beboere. Der er således også nogle af de beboere, vi har interviewet, som ikke synes, at det er problematisk, eksempelvis siger en beboer sådan om de unge:

For eksempel, hvis du har møbler, så kommer de med det samme og bærer dem op til dig. Hvis du bærer noget tungt, de her unge som de kalder ghetto eller gangster, hvad hedder det nu, de er så søde, de tager alle mine poser, når jeg kommer. (nordafrikaner)

Der er dog også visse ting i området, som der er en udbredt negativ holdning til iblandt diverse beboere, altså adfærd, der ikke er vurderet som acceptabelt af de voksne beboere, og som de mener, nogle af de unge fra området er skyldige i. Dette er hærværk og tyveri (og vold).

Hærværk og tyveri (og vold)

Modsat nogle af de andre problemer, der er beskrevet hidtil, er hærværk og tyveri relativt nemme at definere, idet de alle indebærer lovovertrædelser. Omfanget og graden af disse lovovertrædelser er forskellige i de tre områder, vi har undersøgt, men de forekommer dog alle tre steder og påvirker de voksne beboere fra de 3 områder:

- Selv om beboerne har forskellige opfattelser af omfanget af disse lovovertrædelser, samt vurderer dem forskelligt, er det dog noget de fleste er bekymrede over og utilfredse med.
- Størstedelen af beboerne er utilfredse med, at de skal betale for hærværket igennem huslejestigninger.
- De beboere, som har børn i området er endvidere bekymrede for at lovovertrædelserne skal gå ud over deres børn, enten ved at de eksempelvis bliver udsat for vold eller at de bliver påvirket af miljøet i området og med tiden selv begår lovovertrædelserne.

Hærværket i områderne antager mange forskellige former. Det kan rangere fra at skrive på væggene til at sætte ild til biler og containere. Selv om de store former for hærværk er sjældne, er det dog stadig noget beboerne er bevidste om. Dette kan skyldes at perioden vi foretog interviewene i var lidt efter at grupper af efterkommere af indvandrere (i februar 2008) havde sat ild til diverse steder rundt omkring i landet og herunder til steder i de 3 områder vi har foretaget interviewene i. Men vi har af interviewpersonerne fået at vide at ildspåsættelse også er forekommet før og efter denne periode, således fortæller en beboer eksempelvis:

For en måned siden var der brand i vores kælderrum. I den her opgang. Og de har smidt, var der nogen der sagde, en benzin i en flaske ned i affaldsskakten og der blev brand. (Tyrkisk kvinde)

På grund af, at denne form for hærværk forekommer sjældent, er det oftere de mindre former for hærværk, der er til mest gene for beboerne, idet de forekommer oftere. Dette er eksempelvis knusning af ruder i døren til hovedindgangen eller ødelæggelse af dørtelefon, eller som beskrevet af en beboer:

Aviscontaineren var der også nogen, der lige var på vej, og de har knækket den og smidt den på gaden. Jeg var på vej hjem med to andre og vi samlede den op og lagde den ind. Begge containere. (Libanesisk kvinde)

Beboerne ved ofte ikke hvem det er, der begår hærværket, men mistænker unge fra området for at stå bag det (nogle enkelte informanter har dog også udtrykt, at det kunne være unge fra andre områder som begik hærværket).

Problemerne med hærværk er ofte relateret til kældrene i de tre områder. Mange beboere klager således over, at der bliver begået hærværk i kældrene, hvilket de så skal betale for. Dette hærværk er eksempelvis at skrive på væggene i kældrene eller smadre ting dernede. Således siger en beboer eksempelvis:

Nogle gange hvis vi går ned i kælderen, så ser alt forfærdeligt ud. Ting, der er skåret i stykker eller rum, der er gået i stykker, eller en dør, der er gået i stykker. Det er tit. (Afghaner)

Endvidere har der i alle tre områder været problemer med tyveri i kældrene. Nogle beboere har således mistet værdifulde genstande fra kældrene og benytter dem derfor i mindre grad end før. Et eksempel på dette er en beboer som siger:

Første år vi flyttede hertil og i kælderen, det var en jul og de har knækket vores kælder tre gange og stjålet madrasser. Der skete mange ting af stjæleri i kælderen. (Libaneser)

Andre derimod har flere gange været udsat for at deres kælderdør er blevet smadret op uden, at der er blevet taget noget, hvilket ses i følgende interview:

Interviewer: Har i oplevet noget? Har i fået stjålet noget?

Beboer: To gange, i kælderen. De har ikke taget. For der er ikke noget af det der ligger der, der er noget værd. (Afghaner)

Problemerne med tyveri og hærværk i kældrene er dog stoppet i dele af Tingbjerg og Akacieparken pga. at der er blevet sat overvågningskameraer op der (hvilket uddybes i afsnittet "Muligheder for at reagere over for de unge", side 140ff.).

Kældrene benyttes også som opholdsrum af de unge hvilket er til gene for nogle af beboerne, hvilket eksempelvis fremgår af følgende interview med en beboer og hans datter:

Interviewer: Hvis de var 10 stykker nede i kælderen, hvad var det der generede, hvad gjorde de forkert?

Faderen: Selvfølgelig hygger de sig, de drikker, og så bagefter råber de og larmer. Og bagefter kan man også se at der er sket noget.

Interviewer: i kælderen?

Faderen: I kælderen eller andre steder. Eller i forhold til de flasker, du har snakket om, det er dem, der kaster dem. Det er dem, der ryger og kaster det på trapperne. Det er ikke sådan en almindelig fest hvor man hygger sig.

Datteren: Det koster 5000 eller 10.000 kr. og det skal vi betale.

Faderen: Ja, det gør det, og det er så uretfærdigt. (Afghanere)

Også selv om de unge ikke foretager noget i kælderen kan deres tilstedeværelse dernede dog stadig være til gene for beboerne, idet de kan frygte at de unge netop vil begå lovovertrædelser i kældrene. Denne frygt er også relateret til at de unge kan begå vold mod beboerne. Iblandt dem vi har interviewet er der kun en beboer der har oplevet vold på sin egen krop, idet han var ude for at der var nogle unge der kastede sten efter ham engang da han cyklede. Volden er snarere noget der foregår imellem børnene og de unge i området.

Idet hærværk, tyveri og vold er former for lovovertrædelser og påfører andre tab og smerte, er det ikke noget, der er accepteret af de beboere vi har interviewet. Der var således en udbredt fordømmelse af disse ting iblandt de

beboere vi interviewede og størstedelen af dem udtrykte ønsker om, at det ville standse. Endvidere var disse ting medvirkende til at skabe utryghed hos beboerne, hvilket uddybes i det næste afsnit.

Tryghed og sikkerhed

Tryghed angiver en tilstand hos det enkelte menneske. Det er en dialektisk proces mellem omverdenen og det enkelte menneske. Et menneskes tryghedstilstand har betydning for dette menneskes forståelse af sin omverden og af sine sociale omgivelser. Omvendt er ens omverden og sociale omgivelser med til at skabe eller forværre trygheden hos det enkelte menneske. Dette er bl.a. medvirkende til at gøre trygheden til en tilstand som er foranderlig.

Tryghed skabes i den sociale interaktion og i et samspil med forskellige udefrakommende forhold. Et menneskes tryghedstilstand skabes på basis af informationer om virkeligheden og på dette menneskes tolkning af disse informationer.

Trygheden kan eksempelvis basere sig på historier, den enkelte beboer har hørt om kriminalitet, hærværk, indbrud eller trusler. Disse informationer kan både stamme fra naboen, fra avisartikler eller fra udsendelser i fjernsynet. De kan ligeledes være baseret på egne oplevelser man har haft, såsom ting man har set, der forekommer en problematiske eller farlige.

Informationerne kan være mere eller mindre dækkende for den virkelighed skal beskrive. Tilsvarende kan den fortolkning som det enkelte menneske foretager også være mere eller mindre dækkende. I nogle tilfælde er informationerne ikke tilstrækkelige til at vurdere en eventuel fare. Det skaber uvished og gør en fare uforudsigelig. Uvisheden kan dermed medvirke til at øge en utryghed. I boligområderne kan en sådan uvished opstå fordi man ikke har tilstrækkeligt kendskab til de kulturelle koder, der ligger i etniske gruppe-ringers adfærd.

I dette afsnit fokuserer vi på, hvordan de voksne reagerer på deres opfattelse af børnenes og de unges adfærd. Efterfølgende fokuserer vi på handlingsmulighederne for de voksne beboere i forhold til de unges adfærd.

Den almindelige situation

Den almindelige situation i forhold til tryghed påvirkes af, at mange voksne beboere (som beskrevet i det foregående afsnit) opfatter dele af de unges adfærd som problematisk og "farligt".

Utrygheden forstærkes generelt, når beboerne er usikre på, hvad de unges adfærd betyder; for eksempel hvorfor de begår hærværk, eller hvorfor de råber efter folk på gaden. Således er eksempelvis det at blive råbt efter på gaden i sig selv noget, der er utryghedsskabende. Men denne utryghed forstærkes af, at man ikke ved hvorfor de unge råber efter en, man forstår ikke hvorfor de opfører sig sådan.

Den manglende forståelse bevirker, at de unges adfærd bliver uforudsigelig, hvilket gør en mere utryg. Endvidere kan den manglende forståelse være medvirkende til, at man skaber stereotype forestillinger om de unge, og dermed kommer til at konstruere de unge som værende værre end de er.

Den manglende forståelse af de unge bevirker også, at beboerne får et ambivalent syn på de unge; man ser dem som farlige, men man er ikke helt sikker på, hvor farlige de er.

Mange beboere er som sådan ikke bange for at blive overfaldet – omvendt er de heller ikke sikre på, at dette ikke kunne ske. Dette vises ved nedenstående interviewuddrag med en etnisk dansk kvinde:

[...]man har da ikke lyst til at gå op i kiosken efter mørkets frembrud. Det er ikke fordi, det er så forfærdeligt, men det er råben og skrigen hele tiden.

Interviewer: Hvad sker der hvis du går op i kiosken?

Beboer: Der sker ikke noget, men der er bare hele tiden en fornemmelse af at der kan ske noget. Hende jeg bor sammen med, hendes dreng har fået bank, og han er kun 10. (dansker)

Beboernes utryghed konstrueres ud fra deres fortolkninger af de informationer de får, såsom historier de har hørt fra naboer, medierepræsentationer om de unge mænd osv., i særdeleshed i tolkningen af de unges adfærd i disse informationer.

De kulturelle forskelle mellem beboerne spiller også en rolle. Tilsyneladende mindre ting såsom en speciel duft, måden at gå på, at der tales et sprog man ikke forstår, at der køres på knallerter osv. kan for nogle beboere også spille en rolle i konstruktionen af tryghedsfølelsen.

De beboere, der især fortæller, at de er utrygge ved de unges adfærd, er de etnisk danske ældre beboere. Disse beboeres fortællinger viser ofte, at de sammenligner boligområdet over tid. De konkluderer ofte, at området har ændret sig i en negativ retning. Også i denne forbindelse inddrages børnenes/de unges adfærd, idet flere beboere har givet udtryk for, at de unges adfærd har ændret sig i negativ retning over tid.

Vold og forestillinger om vold som en kilde til utryghed

Som beskrevet i det foregående afsnit forekommer der vold i disse områder, især imellem børnene. Dette kan skabe utryghed, fordi forældrene kan være bange for at deres børn udsættes for vold, hvilket ses i følgende udtalelse:

Beboer: Jeg kunne ikke sende min datter ned på legepladsen. Min datter kunne ikke gå ned alene og lege, de leger med rigtig vold.

Interviewer: Hun kan ikke gå ned og lege?

Beboer: Altså, jeg tør ikke. De har prøvet et par gange, men hver gang jeg sender hende ned på legepladsen, så kommer hun op og græder. De kaster sten og sand og de tager hendes legetøj ud af hånden. Så det gør jeg ikke nu, jeg går ned sammen med hende. (Kurder)

Beboeren her er således utryg ved at sende sin datter ned og lege, fordi hun er bange for, at de andre børn vil være voldelige overfor hende. Hendes utryghed ved at sende sine børn ned at lege er forståelig, da hendes datter har oplevet at blive udsat for vold, mens hun var ude at lege. Der er dog også flere iblandt vores informanter, som har udtrykt en utryghed over at blive udsat for vold i området, selv om de aldrig har været det. Det er i denne forbindelse i ligeså høj grad deres forestillinger om hvad, der kunne ske i området og historier eller rygter om hvad, der er sket, som det er den reelle risiko for hvad, der kan ske med dem, der gør at de føler sig utrygge. Et eksempel på dette ses i følgende udtalelse fra en beboer:

Interviewer: Hvordan bruger de unge så stedet, hvor tager de hen og hvor hænger de ud og sådan?

Beboer: Eksempelvis laver denne her bloks unge en gruppe, og dem fra den anden blok laver en anden gruppe. For mange år siden samlede alle grupperne i Tingbjerg sig mod grupperne fra Gladsaxe og skulle slås. Politiet fandt ud af det og standsede det. (Kurder)

Beboeren leder således selv samtalen over på vold, men bruger et eksempel på noget, der er foregået for længe siden som en indikation på de unges voldelige adfærd. Således kan enkeltepisoder med vold iblandt de unge sæt-

te sig i beboernes hukommelse, og længe efter at episoden har fundet sted stadigvæk fungere som en fortolkningsramme, der indikerer at de unge er voldelige. Fortolkningen af de unge som voldelige, kan ligeledes være forårsaget af rygter, hvilket en politimand redegjorde overfor os:

Det er de værste af dem derude, og det er ikke fordi de er så slemme.

De er en ti stykker. Der er mange rygter derude, fordi der var det der med masse slagsmål, og de ville udfordre nogle andre grupper, hvor vi har ude og se om det blev til noget og finde ud af hvad realiteterne var. Og det blev aldrig til noget. Jeg tror altså der går mange rygter. (professionel)

Der kan være flere forhold, der gør sig gældende i synet på de unge som voldelige (eksempelvis medie billeder, diskurser om unge indvandrer mænd osv.). Det, der lader til at være en af forklaringerne, er at der er nogen af de unge mænd, som er voldelige og ligeledes begår hærværk og tyverier. Som det fremgår af ovenstående citat fra en professionel er det dog en lille gruppe af de unge mænd som gør dette. Dette er også noget vi har fået at vide af andre professionelle, at det i boligområderne er en ca. 10-15 stykker unge mænd, som begår lovovertrædelserne. De enkelte beboere kan dog ikke se præcist, hvem det er iblandt disse unge, som begår lovovertrædelser og vil derfor muligvis tro, at det er et forhold, der er mere generelt blandt de unge fra området, end det reelt er. Denne generalisering kan endvidere antages at gøre sig stærkere gældende ved, at de erfarer, at de unge fra området har en støjende adfærd og bander meget, hvorfor man antager, at de også begår lovovertrædelser, hvilket eksempelvis ses i følgende udtalelse fra en beboer, som forbinder de unges sprog med kriminalitet:

Men det er en hård tone, der er herude imellem børnene. Det synes jeg. De er sådan nogen, der gerne vil være gangstere hele banden. Så det kunne jeg godt tænke mig, at de [mine børn] ville vokse op et andet sted. (Dansker)

Hvis man endvidere har erfaringer med de lovovertrædende dele af de unge kan man måske i højere grad tro, at de andre unge fra området også er sådan. Omvendt vil man måske, hvis man har erfaringer med de ikke lovovertrædende dele af de unge mene, at dette er et generelt forhold iblandt de unge fra området. Følgende interviewuddrag kan således være et eksempel på det sidstnævnte:

Interviewer: Der er nogen steder hvor man er bange for at gå ud, men det er I ikke?

Beboer: Nej, overhovedet ikke. Og de store drenge, dem synes vi slet ikke er farlige eller noget.

Interviewer: Så hvis de store drenge laver noget så kan I godt sige noget til dem?

Beboer: Ja, det kan vi godt. Det siger min mor også hvis jeg ser de laver noget forkert.

Interviewer: Du er ikke bange for de kommer og banker din dør eller..?

Beboer: Nej, de er flinke. De store drenge her de giver respekt til de voksne. Hvis nu min mor kommer så svarer de hende ikke tilbage, de giver hende respekt.

Interviewer: Er det sådan med alle voksne?

Beboer: Med alle voksne ja. (somalier)

Således er en del af beboerne utrygge ved, at de eller deres familie kan blive udsat for vold i området, og denne utryghed lader til at være forbundet ligeså meget med forestillinger om vold i området som med volden reelle omfang i området.

Muligheder for at reagere over for de unge

I Akacieparken og i Tingbjerg er der, som omtalt, opsat kameraer på udvalgte steder; eksempelvis i kældrene. Dette synes umiddelbart at være en god løsning for nogle beboere, idet de oplever en nedgang af problemerne, efter overvågningen er etableret. Dette kan illustreres af nedenstående udsagn fra en ældre etnisk dansk kvinde. Hun fortæller om de unges adfærd i kælderens, efter boligforeningen opsatte kameraovervågning.

Interviewer: "Men har du oplevet nogle af de unge lave noget?"

Informant: "Nej, det har jeg ikke. Kun set de rendte i kælderens, men det ved alle og enhver. Men det gør de ikke mere efter vi fik overvågning på. Det har hjulpet." (dansker)

Selv om beboerne oplever, at overvågning har en regulerende funktion på de unges adfærd, er de dog ikke blevet mindre utrygge. Dette baserer sig på beboernes frygt for konsekvenserne af at reagere over for den adfærd, som de finder uacceptabel. Nedenstående citat stammer fra den samme kvinde, der udtalte sig ovenfor. Citatet fortæller, hvordan frygten kan virke adfærdregulerende for nogle beboere.

Interviewer: "Så der har aldrig været nogen gange hvor du havde lyst til at sige noget til nogen?"

Informant: "Nej, for jeg har ikke lyst til at få nogle på hovedet."

Interviewer: "Det er du sikker på man får?"

Informant: "Hvis der er nogen, der laver noget forkert, så skal man ikke blande sig. Ikke når man sidder i en kørestol(...)Der var en fra den anden side, hun blev overfaldet på stien(...)Men hun var også sådan en, der blandede sig." (dansker)

En enkelt gang har vi mødt nogle beboere, som reagerer over for de unge ved at medbringe en peberspray, når de færdes uden for i kvarteret om aftenen. De udtrykker herom, at de føler sig mere trygge ved at medbringe pebersprayen. Når informanten, i nedenstående citat, omtaler "dem", fremgår det af det samlede interview, at han refererer til de unge med etnisk minoritetsbaggrund. Dette er interessant, fordi denne måde, at betragte beboerne i kvarteret på, er en generel tendens, vi har mødt i områderne.

"Jeg føler mig tryk, når jeg har den [peberspray, red.] med. De har jo alt muligt andet i deres lommer." (dansker)

En del beboere vælger at reagere over for deres utryghed ved de unges adfærd ved at ændre deres egen daglige adfærd. En måde dette gøres på er for eksempel ved at holde sig væk fra steder, der opfattes som farlige på bestemte tidspunkter af døgnet. Nedenstående udsagn fra en etnisk dansk kvinde eksemplificerer, at dette

"Jeg synes også, at der er meget uro, især oppe ved forretningerne. Jeg går helst ikke deroppe om aftenen fordi der er så meget uro. Altså, der har også været meget slagsmål og skyderier deroppe om aftenen. Om det er det ene eller det andet ved jeg ikke, for jeg hører det kun gennem pressen. Men nu skal jeg heller ikke nødvendigvis på grillen, så kan jeg jo tage bussen til X-vej, hvis det endelig skulle være. Altså, det er utrygheden. Jeg ville heller ikke gå en tur om aftenen rundt om mosen, og det ærgrer mig lidt at man ikke tør det." (dansker)

Nogle beboere forbinder det utrygge med, hvor meget man som beboer selv vælger at involvere sig i de unges uroligheder. Rationalet omkring denne holdning bygger på, at man kan undgå det farlige ved at holde sig væk fra særlige områder i bebyggelsen. Derved ses en sammenhæng med ovenstående, hvor en etnisk dansk kvinde fortalte, at hun ændrede sin egen adfærd på grund af sin utryghed. Nedenstående udsagn fra en etnisk dansk beboer illustrerer holdningen om, at man bør holde sig væk fra særlige steder, hvis man vil undgå ballade.

"Jeg tror ikke vi behøver at være bange for at være der, vi behøver ikke selv at opsøge problemerne nede på parkeringspladsen. Vi kan jo blive væk hvis der er et eller andet, vi behøver ikke at gå ned. Det er der jo også nogle der synes, at de lige skal gå ned og give deres besyv med, og det skal man ikke." (dansker)

I og med at utrygheden i flere tilfælde baserer sig på uvished om de unges adfærd, kunne det virke som en mulighed at tale med de unge om det. Størstedelen af beboerne vil dog ikke tale med de unge, bl.a. fordi de er utrygge ved at gøre det. Særligt i ét af områderne afviser beboerne imidlertid at gøre dette. Beboerne i dette område er bange for konsekvenserne af at klage til varmemesteren eller direkte til boligforeningen. Nogle beboere har forsøgt at henvende sig til deres naboer; eksempelvis hvis konflikten har udspillet sig blandt beboerne i opgangen. I forbindelse med en konflikt blandt voksne beboere i en opgang, kan frygten for de unges adfærd også spille en rolle (selv om de ikke er direkte involverede i konflikten). Dette kan eksemplificeres med et udsagn fra en kvinde af pakistansk oprindelse:

Informant: "(...)vi har været lidt bange for hvis vi klagede yderligere til boligforeningen om hende og om alle de ting, der foregik i opgangen, så ville sønnen samle sine venner, og måske skulle det gå ud over vores bil med at brænde den af. Det er jo også sket herude tidligere. Så man skal virkelig passe på med hvad man siger om andre folk herude."

Interviewer: "Men er det noget han har gjort?"

Informant: "Nej, han har ikke gjort det, men vi har været bange for det."

Interviewer: "Ved du, om de har gjort det andre steder, eller er det bare noget man siger?"

Informant: "Det er bare noget, man siger. Jeg har ikke hørt han har gjort det, men jeg ved at han har forbindelser til folk, der er virkelig kriminelle. Det er derfor man ikke tør at sige ham noget eller at gå videre med en sag til varmemesteren eller til boligforeningen."

Interviewer: "For så bliver bilen piftet?"

Informant: "Ja." (pakistaner)

I et af caseområderne retter frygten for at anmelde noget sig ikke kun mod varmemesteren, men også mod politiet. Der er en forståelse af, at en anmeldelse vil have konsekvenser, eksempelvis i form af efterfølgende materielle skader. Dette kan illustreres med følgende udtalelse fra en etnisk dansk kvinde; kvinden fortæller, at hendes frygt for at anmelde en hændelse ikke afholder hende fra at gøre det. Frygten betyder derimod, at hun vil forsøge at holde sin identitet skjult.

Interviewer: "Hvis du så det, turde du så at anmelde det?"

Informant: "Jeg turde godt at anmelde det, men de skulle helst ikke se en, fordi så jeg tror nok der ville være noget straf. Nu kan jeg se meget fra vinduet, jeg går desværre også sent i seng, så jeg kan sidde og se

meget, og da der en overgang var meget, fotograferede jeg så i stedet for. Hvis de ser mig, vil jeg aldrig kunne have min bil stående mere."

Interviewer: "Det er du sikker på?"

Informant: "Ja, det er jeg sikker på." (dansker)

En anden kvinde beskriver tilsvarende frygt for at anmelde en sag til politiet. Det er her afgørende, at kvinden ikke kan være anonym. De unge kender hende og ved hvor hun bor:

Interviewer: "Føler du dig generelt utryg, når du går ude om aftenen?"

Beboer: "Ja, men man bliver nødt til at være bange for de der unge. Fordi nogle gange de står, når jeg kører i bil, de leger på gaden. Så siger jeg til dem at de skal gå væk fra bilen." [Kvinden fortæller videre, at de unge svarer hende igen]

Interviewer: "Var det dig der gav en fuckfinger?"

Beboer: "Nej nej, det var ham(...)Jeg sagde til min mand, at jeg ringer til politiet, hvis han gør sådan der, men han siger at jeg ikke skal gøre noget, fordi de er syge."

Interviewer: "I er bange for at han gør noget?"

Beboer: "Ja, noget forkert. Han kender mig, og ved hvor jeg bor."

Interviewer: "Så du er bange for han kommer?"

Beboer: "Ja." (kurder)

I dette boligområde er der blandt nogle etnisk danske beboere en forståelse af, at flere beboere er bange for at anmelde noget til politiet. Dette bygger på en formodning om, at en anmeldelse vil optrappe en konflikt i området. Denne forståelse ses i nedenstående udsagn fra en etnisk dansk mand. Ligesom i ovenstående udtalelse er det uvisheden om konsekvenserne af en anmeldelse, der er væsentlig i citatet.

Interviewer: "Men det er jo en alvorlig sag, hvis det i et område er sådan at man ikke kan anmelde noget fordi man bliver truet."

Informant: "Ja. Jeg ved der er flere, der har prøvet på at anmelde noget, men jeg tror de holder sig tilbage i øjeblikket. De vil ikke. Man vil ikke opstarte noget igen." (dansker)

Således er en stor del af beboerne utrygge ved børnenes og de unges adfærd i området. Denne utryghed kommer også til udtryk i form af en bekymring for deres børn, hvilket vil blive belyst i det følgende afsnit.

Bekymringer for børnene

De voksnes utryghed ved at bo i området samt deres mishag ved de unge og børnenes adfærd i området kommer til udtryk i form af en bekymring for deres børns fremtid og velfærd i selve området. Denne bekymring var der en del af beboerne som gav udtryk, og bekymringen var oftest relateret til henholdsvis:

- At de ikke med sikkerhed kunne vide hvad deres børn lavede, når de ikke var hjemme.
- At de ikke altid kunne holde øje med dem, når de var ude i det offentlige rum.
- At de ikke kunne holde deres børn derhjemme hele tiden.

- At de var bange for at deres børn skulle komme i et dårligt selskab af børn samt skulle blive påvirket af dette selskab.
- At de pga. indflydelsen af et dårligt selskab, samt at der er for få fritidsmuligheder for børnene i området, hvilket gør at de keder sig, skulle skabe nogle af de problemer, der er beskrevet i afsnittet "børnene og de unges adfærd".

De voksnes bekymring for deres børn var ikke noget vi som udgangspunkt forskede i, men det var et emne, der voksede frem i mange af interviewene hvorved vi erfarede hvor meget det betød for livet i områderne. Eksempelvis kom et kurdisk ægtepar selv ind på dette i interviewet med dem:

Interviewer: Hvorfor flyttede du herhen?

Beboer: Jeg fandt en lejlighed her, dengang her ikke boede så mange indvandrere. Siden da er der kommet mange indvandrere. Jeg ved ikke, jeg arbejder og holder meget øje med mine børn. Jeg er glad for det, for Tingbjerg. Børnenes opdragelse afhænger selvfølgelig af forældrene, det du giver til børnene får du igen. Sådan er det. [...]

Interviewer: Er det vigtigt for dig, altså du drejer selv emnet over på børnene, hvad er der med børnene?

Beboer: Altså, man siger om stedet her, altså politiet er her hele tiden. De siger at man ikke skal lade børnene være for meget uden opsyn, det er derfor jeg snakker om det. Altså, man siger meget om børnene i området, derfor holder jeg meget øje med mine børn. Men sådan er det overalt. Det er et godt sted, der er ikke nogen problemer. (kurder)

Senere hen i interviewet uddyber ægteparret deres bekymring for deres børn og relaterer den til en frygt for, at deres børn kommer ud i et dårligt selskab i området:

Interviewer: Er i bange for at jeres søn på 16 skal komme i dårligt selskab her?

Manden: Selvfølgelig, det var jo det jeg sagde at jeg passede meget på. Konen: Selvfølgelig er vi bange for det.

Interviewer: Er der børn her, der laver forkerte ting?

Manden: Selv om der var det ved jeg ikke noget om det, fordi jeg arbejder så meget. Men man er selvfølgelig urolig for sine børn, det vil man være lige meget hvor man bor. (Kurdere)

Ægteparret her ser det således som en selvfølge at være urolige for deres børn. Andre informanter gav udtryk for det samme. Informanternes bekymring er som nævnt relateret til at de ikke kan holde deres børn derhjemme hele tiden og at deres børn kan komme til ende i et "forkert selskab". Disse aspekter kommer frem i følgende interview med en beboer:

Interviewer: Er det godt at have børn i Tingbjerg?

Beboer: Jeg er meget bekymret over hvor de er henne og sådan. Og så har jeg mine venner, som har set at han går med sådan nogen typer, jeg ikke vil have min søn går med, de stjæler og de sælger og sådan.

Interviewer: Altså din søn på 12?

Beboer: Ja min søn er 12.

Interviewer: Han går sammen med dem?

Beboer: Nej men de ser op til dem ikke? Så får de 20 kr. og så siger de "skal I ikke købe en øl eller sådan?" og selvfølgelig vil de gerne det, og så har de også penge til at købe en is og sådan. Så hver eneste gang han hører "du må ikke gå sammen med dem, hvis jeg ser dig en gang at du sidder sammen med de der store drenge, så får du ikke lov til at være alene". Men man kan heller ikke holde ham hjemme, vel? Der er jo meget kriminalitet og når man kører på de unge og... Om aftenen så får mit barn ikke lov når det er mørkt, og når han går nogen steder hen, så skal han altid have sin mobil, så jeg altid kan få fat i ham. Så siger jeg "hvor er du og hvad laver du?". Jeg tænker på ham hele tiden, så han ikke fuldstændigt går alene. (Østeuropæer)

Beboeren her forsøger at råde bod på de aspekter, der bekymrer hende ved at ringe til sin søns mobiltelefon, samt holde ham hjemme om aftenen, men dette fjerner ikke helt hendes bekymring, hvilket hun betegner som konstant. Der var ligeledes flere beboere som gav udtryk for en bekymring over, at de ikke kunne holde øje med deres børn:

Beboeren fortæller om alderen på hans børn; hans søn er 11 år og hans pige er 8. Han siger så:

"Nu begynder vi at tjekke meget. Nu starter problemerne. Når man er i Tingbjerg og er 13-14 år, uanset hvor de er, jeg har sagt til min søn at han skal til fodbold men jeg ved ikke hvor han er. Jeg ved hvor han er, men alligevel kan vi ikke være sikre. Plus, der er ikke nogen steder, hvor de bliver beskyttet. De skal hænge nede i ruten foran kiosken. Hvis de begynder at hænge dernede så ved alle hvad der foregår der. Det er et lille universitet dernede. Vi kæmper for at gøre det bedre i fremtiden. Det er vores eneste bekymring. Alligevel, du kan ikke undgå det, uanset hvor du bor i Danmark." (Østafrikaner).

Således er beboeren her, ligesom ovenstående beboer, bekymret for at hans søn skal komme i et dårligt selskab og blive influeret af dem. Dette mener han ligeledes, at han vil have svært ved at styre helt, idet han ikke altid kan vide, hvor han er. Andre beboere gav udtryk for en bekymring for, at der kunne ske noget med deres børn pga. nogle af de andre problemer som de mener, der er i området. Således siger to forskellige beboere, fra henholdsvis Tingbjerg og Rosenhøj:

1. Beboer: Ja og nej [til om det er et godt sted at have børn]. Ja fordi det er et godt miljø, hvor mine børn kan lege og man kan gå ture bl.a. i parken. Men problemet er bare at du ikke har tid til at følge børnene hele tiden, hvis jeg lader dem gå ned især om sommeren så er jeg utryk fordi jeg ved ikke hvad der sker for dem, pga. det der hærværk og det der sker. Det er kun det, ellers det er et godt sted for børn. (Østafrikaner).

Interviewer: Så området er trygt nok? Du er ikke bange?

2. Beboer: Nej overhovedet ikke. Jeg er lidt nervøs, ikke bange, men jeg er lidt nervøs når de der knægte kører på scooter. Den bette når hun løber og han ikke har set hende, så bliver jeg lidt nervøs. (Palæstinenser)

Således er en af de bekymringer beboerne i området har, den at det kan være et farefuldt sted for børnene pga. de unges adfærd. Det var dog ikke kun det, der kunne overkomme børnene i det offentlige rum, som udgjorde en frygt for beboerne i området. De var ligeledes bange for, at de kunne komme et dårligt selskab i skolen, hvilket ses i to forskellige beboeres udsagn:

Interviewer: Hvad tror du folk udenfor Tingbjerg siger om Tingbjerg?

1. *Beboer: De er slet ikke glade for det. Altså dem jeg taler med, er ikke glade for det. Slet ikke for skolerne. Det er fordi, på skolerne bander børnene hele tiden ad hinanden. De gør forkerte ting der, jeg har selv set det med mine egne øjne. Derfor ved jeg ikke helt om Tingbjerg skole. Min datter går på Tingbjerg skole, det er derfor at jeg er lidt bange for at hun også kan lære at snakke grimt og opføre sig forkert. (Kurder)*

2. *Beboer (Manden): Men man bliver da bekymret overfor sine børn og hvem de kommer i forbindelse med. De kriminelle børn går jo også i skole, og sikkert også på deres skole. Men vi håber at vores børn kan lære at se hvad der er rigtigt og forkert.*

Konen: Ja, jeg arbejder meget aktivt med at få mine børn til at forstå det rigtige og det forkerte. (Irakere).

Som det fremgår, bekymrer disse beboere sig for at deres børn vil blive påvirket af deres kammerater i skolen, og derigennem tilegne sig det som de mener, er en forkert opførsel. Disse beboere er altså heller ikke trygge ved, at deres børn opholder sig i den lokale institution for børnene. Denne bekymring fremgår også af et interview vi lavede med en beboer med en somalisk baggrund som boede i Utterslevhuse i Tingbjerg. Vi har valgt at gengive et længere uddrag af dette interview, idet beboeren kommer ind på flere af de former for bekymring vi har mødt i områderne samt er refleksiv omkring dette.

Beboer: Jeg har boet her i næsten 11 år. Det blev bygget for 12 år siden og så kom vi en måned efter. Det er et dejligt område, men har også problemer med forskellige ting. F.eks. foran Aldi og ruten i Tingbjerg der er der mange problemer. Vi har også problemer med at der ikke er nok aktiviteter, for børn. De har kun fodboldbanen. I næsten 11 år har vi kun haft fodboldbanen, vi har ikke noget andet. Men nu vil de bygge en lille klub, en lille 2 værelsesklub. Alle børnene vil gerne lave mange ting fordi de har meget energi, og så går de derover. Det bekymrer os for Tingbjerg er et kriminelt sted, så vi skal holde vores børn her, men børn føler at det er et fængsel, fordi når de kommer fra skole kl. 2, så kommer de her og skal spise noget mad, og bagefter vil de gerne lege udenfor. Så leger de bare udenfor. Når de er børn udenfor leger de mange forskellige spil udenfor. Men når de bliver over 10 år, 12-13, starter de ligesom unge mennesker at blive selvstændige, og laver mange aktiviteter, som computer og billard eller andet spil, så de kan ikke finde det her, og så tager de til Tingbjerg. Tingbjerg er et meget farligt sted, nogle drenge har knive og andre forskellige ting, og så sælger de nogle mærkelige ting. Så vi kan ikke acceptere at mine børn går derover, så flytter de til fængsel. [...]

Interviewer: Og I er bange for at børnene skal gå rundt med dem fra Tingbjerg?

Beboer: Ja. Fordi det område de vokser op, er der mange ting. Gruppespres og sådan, det er ikke så godt. Og så har jeg snakket med min store søn, han er næsten 15 år, så jeg snakket med ham om dårlige ting. De presser ham. "Hvis jeg siger nej så siger de bange buks eller dårlig dreng og uven. Så hvis jeg siger nej mister jeg mange kammerater" siger han. Ellers må du gå, det er ikke så godt. Så det meste er ikke så godt. Og så er der mange forskellige børn, som går flere veje. Næsten 50-60 % er kriminelle i Tingbjerg. (Somalier)

Beboeren er således bekymret for sine børn, især for at de skal rode sig ud i ballade ved at blive påvirket af andre unge fra området, hvilket han ikke har

fuld kontrol over. Han påpeger endvidere at denne påvirkning skyldes gruppepres samt manglende aktiviteter for de unge herude. Samtidig med dette vil han dog heller ikke have, at hans søn går til den lokale klub, idet han er bange for at hans søn også kan blive påvirket der. Endvidere ses det, at han mener at ca. halvdelen af dem, der bor i Tingbjerg er kriminelle, hans forestilling om kriminalitetsniveauet er således langt højere end det, vi har fået at vide fra politiet er kriminalitetsniveauet i området, men det forklarer hans bekymring for sine børn. Beboerne er således i høj grad er bekymrede for, hvordan det vil gå deres børn, når de kommer i teenagealderen, samt at denne bekymring er relateret til deres fortolkning af hvordan adfærden er blandt de unge, der bor i området. Således udgør bekymringen for deres børn en af de væsentligste gener ved at bo i disse områder. Dette gør også, at de på diverse måder forsøger at håndtere det som de mener, er problematisk i området.

Håndteringer af bekymringen – ansvar for børn

Beboerne forsøger på forskellige måder at håndtere det som de mener, er problematisk i området og sikre sig at det går deres børn godt. En af disse måder er, som allerede belyst, at holde børnene hjemme. Der kan ligge flere forskellige årsager bag at bruge dette som et rationale, eksempelvis at sikre at deres børn ikke kommer til skade, og at de får en god fremtid, hvilket ses i følgende interview:

Interviewer: Men kan dem på 7 og 8 gå ned alene?

Beboer: Nej det kan jeg ikke lide.

Interviewer: Hvorfor ikke?

Beboer: Fordi nogle gange kører ungerne hurtigt på motorcykel eller cykel. Så jeg er bange for der sker uheld, fordi der kommer unge udefra. Det er svært, fordi de laver lektier når de kommer hjem. Jeg kan ikke sende dem ud og lege, det er vigtigt de laver opgaver og når de er færdige med dem så kan vi lave en aftale om at gå ud og leve.

Interviewer: Hvad med når de bliver ældre?

Beboer: Jo, det kan de godt. Som teenager kan man gå ud. Men før de er 18 år må jeg give råd og aftale hvornår de kommer hjem. Men jeg giver dem fred, men jeg må holde øje med dem og se hvem de leger med. Hvis jeg siger de kan gå i hver dag, hvordan kan de så lave lektier? Så får de problemer og bliver ikke færdige med 9. klasse og så bliver de kassedamer. Det gider jeg ikke. Jeg vil meget gerne have dem færdige og videre til gymnasiet. De kan uddanne sig til hvad de vil i Danmark. (somalier)

Informanten her holder således sine børn hjemme, fordi han mener, at det vil forbedre deres muligheder for at få en uddannelse i Danmark. Derudover holder han dem hjemme for at sikre, at de ikke kommer ud i uheld. Det at holde sine børn hjemme som en måde at håndtere den utryghed, der hører til det at bo i området, blev også brugt af følgende beboer:

Beboer: Kl. 18 er det forbudt for mine børn at gå ud. Nej, ingen kontakt. Måske hvis de var drenge, så ok. Jeg kan ikke lade min datter gå ud om natten her.

Interviewer: Så hvis det var drenge ville du lade dem gå ud?

Beboer: Nej, ikke her. Aktivitet er ok, men jeg ved ikke hvad der foregår der og jeg vil aldrig finde ud af det. Hvis de var en dreng måtte de måske godt lave lidt aktivitet om natten, også mine piger, men jeg ven-

ter lidt. Hun vil gerne til boksning, så kan hun forsvare sig selv, og så er det ok. Så stoler jeg på hende. Men hun skal have billet til at forsvare sig selv. Ikke kun fra unge herfra, også fra danskere udefra. Men hun skal have billet til at forsvare sig selv. Ikke kun fra unge herfra, også fra danskere udefra. Du ved aldrig hvad der vil ske, specielt når du har smukke børn. Og det er rigtig at mine piger er meget smukke. (Nordafrikaner)

Som det ses holder beboeren her sine døtre hjemme efter kl. 18 fordi hun ikke ved hvad, der foregår i det offentlige rum om natten og er bange for, at der kan overkomme dem noget der.

En anden måde beboerne reagerer ud fra deres bekymringer for deres børn er at holde dem under opsyn og belære dem:

Beboer: Det vi gør, er at have børnene altid under opsyn. Jeg kan ikke sige altid, de går i skole og de har fritidsinteresser, men ud over det at have dem under opsyn og forklare børnene hvilke konsekvenser de oplever hvis de for eksempel ødelægger en rude. (Somalier)

En tredje ting beboerne gør, som allerede belyst, er at forbyde deres børn at lege med visse unge:

Beboer: Jeg har et par stykker som jeg ikke vil have min søn går sammen med. Sådan nogle som man kender fra det ene bræk efter det andet. Som man kun hører dårlige ting om.

Interviewer: Som laver kriminalitet?

Beboer: Ja. Og der er jeg ikke bleg for at skælde ud.

Interviewer: Men det er vel også svært for dig at være sikker på at din søn ikke opsøger dem?

Beboer: Nej for der tror jeg han har så meget respekt han ikke gør det. Vi har en minibiograf, og det er også derfor jeg kender alle de unge mennesker herude og har en god kontakt med dem. (Dansker).

Foruden disse måder at håndtere problemerne på, var en anden gennemgående måde at håndtere dem på, ikke at lade deres børn gå i den lokale skole. I blandt beboerne lå der forskellige rationaler bag det at skifte børnenes skolegang. En somalisk kvinde forklarede eksempelvis, at hun havde skiftet skole, fordi den lokale skole blev kåret til den dårligste i Danmark:

Beboer: Mine børn, de gik på den skole som er i nærområdet, og min søn har startet i skole, nu er han 10 år, for 4 år siden, og da han havde gået i skolen i 4 måneder blev vi kåret til den dårligste skole i Danmark. Han kan godt lide at gå i skolen, det har han gjort et stykke tid, men nu går han der ikke mere. [...] Nu går de i en skole hvor der er et flertal af danskere, der er mindretal udlændinge, og de bliver respekteret. [...] Så jeg tænker hvorfor skal de gå i den [lokale] skole? Den er måske negativ, også til deres opvækst når de bliver store. (somalier)

En anden somalisk beboer forklarede at grunden til at han skiftede sine børns skole var, at der tit var problemer i den lokale skole:

Beboer: Nu går mine børn i Brønshøj Skole, før gik de i Tingbjergskolen, og Tingbjerg er en stor skole i København. Men 90 % er indvandrere, 10 % er danskere. [...] Først de snakker om slås og alt hver dag, 2-3 hver dag, fik jeg brev fra rektor som sagde at dine børn de siger grimme ord, dine børn slår dem, eller også slår de mine børn eller også har mine børn sagt grimme ord eller sådan. Det var den gang de gik på Tingbjerg. Så jeg tænkte at det kommer ikke til at gå i lang tid, så jeg tog en beslutning med familien, min kone og jeg, vi lavede et

møde. Vi snakker om hvad vi kan gøre. Så siger jeg at vi skal skifte skole. Så vi finder Brønshøj skolen. De var næsten de første somaliske børn i Brønshøj skolen. Der er kun 10 % indvandrere, resten er dansk. Så de har gået 3 år derovre, og der har ikke været nogen problemer. (somalier)

Beboeren mener således at det, at han har skiftet sine børns skole, har gjort at børnene ikke længere har de samme problemer.

En anden årsag til at flytte børnene over til en anden skole, som flere beboere gav udtryk for, var at de blev udsat for en dårlig indflydelse i den lokale skole:

Beboer: Det er fordi, jeg synes ikke det [den lokale skole] er et godt sted for børnene. Det har vi mærket, for vores børn har været 2 måneder i Søndervang, og så har vi mærket på dem med det samme, at det går ikke godt.

Det er gratis at gå i Søndervangskolen [som er den lokale skole], men vi betaler alligevel næsten 1500 kr. hver måned i Hasselager [hvor børnene nu går], men alligevel accepterer vi at det er bedre at vi betaler og de så går i Hasselager. [...] Så for børnene, for eksempel mine børn, det er rigtig svært. Selvom vi siger til dem at de skal være nogle søde børn, og de skal ikke snakke grimt, men det som man oplever hver dag, hører fra andre, bliver en naturlig måde, så det må være svært for dem. Så derfor vi har bare flyttet dem til Hasselager skole. Det er en dejlig skole. (Tyrker)

Beboeren her giver således udtryk for at hendes børn bliver dårligt påvirket af de andre elever i den lokale skole, hvilket der som beskrevet også er andre beboere, som er bekymrede for. Derfor har hun flyttet dem over til en privatskole som hun er glad for.

Det at flytte børnene over til en anden skole er dog ikke en løsning som der er til rådighed for alle beboere, hvilket ses i følgende interview med en beboer:

Beboer: Så blev der sagt, der var frit valg mellem skolerne i København skolerne. Min mand og jeg kørte alle skolerne rundt, Korsør skole, Husum skole, Bellahøj og Brønshøj, det var alt okay, men ligeså snart de hørte vi var fra Tingbjerg, så var der ingen der ville have os. Selvom jeg ved at nogen har fået plads på nogle skoler efter os. Der var sådan nogle hemmelige aftaler de skulle ikke have nogen børn, de ville tvinge børnene at de skulle gå i Tingbjerg skole. Men så fordi jeg er katoliker, så fik jeg plads i Sankt Ansgars skole på Nørrebro. (øst-europæer)

Beboeren her mener altså at det var svært at finde en anden skole til sine børn, fordi der ikke var nogen af de andre offentlige skoler som ville have børn fra Tingbjerg. Hvorvidt årsagen til at de andre skoler ikke tog imod hendes børn var, at de var fra Tingbjerg, kan vi ikke vurdere, men hvis det er sandt lader det til at det stigma som tilføres området smitter af på disse beboeres handlemuligheder for at klare de problemer, der er ved at bo i området.

En sidste måde beboerne kan håndtere problemerne ved at bo i området er ved simpelthen at flytte væk derfra. Således siger flere beboere at den eneste grund til, at de ville overveje at flytte derfra var pga. deres børn:

Interviewer: Har i tænkt på at flytte herfra?

Beboer: Nej, det tænker jeg ikke. Undtagen hvis der sker noget dårligt med min søn. Mere tænker jeg ikke. Altså hvis jeg synes at min søn begynder at blive sådan lidt, kommer mere ud, kommer op at slås eller

sådan noget, så vil jeg tænke på det. Men lige nu er der slet ikke noget. Altså, han er en stille og rolig dreng. Så, ellers er der ikke. (Kurd)

En anden beboer siger ligeledes:

Interviewer: Hvad synes du om at bo her?

Beboer: Det er udmærket, området er fint der er grønt og der er en del muligheder, der er legepladser og institutioner. Så længe børnene er små så er det okay". [...] Jeg har to drenge og jeg ved ikke om jeg har lyst til at opdrage dem her når de bliver teenagere, fordi der er så meget. Hvad skal jeg sige... Der er uro blandt de unge, der er meget ballade her. Det er nok ikke noget jeg mærker så meget til, men det er noget man hører en del om, også fra de venner jeg har som har større børn. Men hvor jeg skulle flytte hen, ved jeg ikke. (dansker)

Begge ovenstående beboere giver således udtryk for, at de vil overveje at flytte for at undgå at deres børn bliver påvirket af eller tager del i de problemer, der er i området iblandt børnene og de unge. Det var der en del beboere, som gav udtryk for.

Bekymringen for deres børn var den primære grund til at de overvejede at flytte derfra. Således lå ansvaret og bekymringen for deres børns fremtid beboerne meget på sinde og mange af beboerne prøvede på at håndtere disse forhold på forskellige måder.

Som beskrevet i det foregående afsnit, har de begrænsede muligheder for at håndtere forholdene på tilstrækkelig vis, idet de ikke med sikkerhed kan vide om de ting, de gør, vil afhjælpe problemerne. Eksempelvis vil man ved at sende sin børn i en anden skole ikke være helt sikker på, at de ikke også får en vennekreds fra området, som er mere "problematisk". Ligeledes kan man heller ikke, ved at sige til sine børn, at de ikke må rundt med visse venner derfra, være helt sikker på at de så ikke gør det. Men ud fra de muligheder beboerne har for at afhjælpe problemerne, gør de det de kan.

At bo i et multietnisk boligområde

I de foregående kapitler har vi beskrevet hvorledes naboskaber og netværk og andre elementer i det sociale liv fungerer i et boligområde. Vi har også beskrevet problematisk adfærd og virkningerne af de unges adfærd. Beboerne har imidlertid under interviewene beskrevet andre temaer, som også er en del af livet i et multietnisk boligområde. Nogle af disse temaer vil vi tage op i dette kapitel.

Vi har også mødt temaer om multietniske boligområder i den offentlige debat og fra professionelle, der arbejder med områder, som vores undersøgelse har informationer om. Nogle af dem vil vi også tage op i dette kapitel.

Integration gennem boligområdet

Det er en generel opfattelse, at problemer i multietniske boligområder skyldes manglende integration. Det leder ofte til en antagelse om, at boligområderne kan bidrage til at fremme integrationen.

Det er klart en mulighed, men ikke en nødvendig konsekvens. Det er derfor væsentligt at se på, hvad der i et boligområde kan bidrage til en øget integration – at se på hvilket integrationspotentiale et boligområde har. Hvad er det f.eks. i det sociale liv i boligområderne, der kan bidrage til bedre integration. Har det sociale liv, f.eks. naboskaber, en sådan karakter, at det vil gøre en forskel, hvis der boede flere danskere i områderne, m.m.?

Det er imidlertid ikke muligt at svare på disse spørgsmål uden at klargøre, hvilken betydning ordet integration har. Ordet integration bruges med mange betydninger. Det er blevet et plusord i den offentlige debat og betragtes som noget godt. Det tages ofte som givet, at alle forstår, hvad der ligger i det, uanset at den fælles forståelse af ordet ofte ikke rækker længere end at det er noget, man skal tilstræbe. Vi vil derfor først analysere de forskellige betydninger, og præcisere den betydning, vi finder, der er relevant for et boligområde.

Ordet sammenhængskraft er, ligesom integration, blevet et ord, der bruges i forbindelse med problemer i boligområder. Det hedder da, at problemerne er udtryk for en manglende sammenhængskraft i boligområdet – og når det bruges i videre betydning om manglende sammenhængskraft i samfundet. Ordet dækker det samme emne som integration og har på flere måder betydninger, der er sammenfaldende eller parallelle med betydninger af den måde ordet integration bruges på. Det kan derfor bidrage til at afdække betydningen af ordet integration.

Integration – hvad skal man være fælles om

I sin grundbetydning udsiger integrationsbegrebet noget om, hvad man i et samfund skal være fælles om. Det rummer to dimensioner for det man skal være fælles om. Den ene er at man skal fungere sammen i nogle fælles strukturer, der grundlæggende binder samfundet sammen. Den anden er deling af normer (for adfærd) og værdier.

De to dimensioner beskrives ofte som henholdsvis: *systemintegration* og *social/kulturel integration*.

Ved systemintegration sker der en integration i forhold til samfundets strukturer – som tildeling af civile, sociale og politiske rettigheder. Den indebærer også en integreret placering i forhold til økonomi (arbejde) og social position. Systemintegreringen kan være både formel og reel. De emner, der ligger i

systemintegrationen vil ofte være noget, man skal være fælles om. Det er f.eks. domstole og deres lovgrundlag, deltagelse i arbejdslivet og et fælles sprog. Da systemerne er noget alle i samfundet må fungere i forhold til, indebærer systemintegrationen at man er integreret når man fungerer i forhold til samfundets systemer. Det forudsætter derfor ikke, at man nødvendigvis deler de normer og værdier, der ligger i systemerne. Vi vil derfor i det følgende kalde systemintegration for *funktionsintegration*

Den sociale integration omfatter minoritets- og majoritetssamfundets holdninger og adfærd overfor hinanden på både det organisatoriske og individuelle plan. Nogen (Schierup, 1993) anvender betegnelsen *kulturel integration* med et indhold, der ligger tæt på den sociale integration. Den kulturelle integration omfatter aspekter som religion, normer og moral. Både den kulturelle og den sociale integration handler om normer og værdier. Vi vil derfor i det følgende kalde den for *værdiintegration*

Integration – funktioner man skal være en del af

Funktionsintegration indebærer som nævnt ovenfor at man fungerer i de strukturer, der eksisterer i samfundet. Det er f.eks. så vidt muligt at have et arbejde og dermed bidrage til samfundets værdiskabelse. For børn og unge er det at uddanne sig. Det er at overholde vedtagne love og regler. Det er f.eks. også at deltage i de demokratiske processer – både på nationalt og lokalt niveau.

Det er normalt majoritetssamfundets strukturer, som også minoritetsgrupperne skal fungerer i forhold til.

Der er dog også samfund hvor etniske grupper har markante egne strukturer og hvor disse delstrukturer er den del af det samlede samfund. Det kan f.eks. være en aktiv kinesisk bydel i en storby. Det kan også være samfund, hvor der er flere store etniske grupperinger som er mere eller mindre ligestillet.

Integration – normer og værdier

Integration omhandler også, hvilke normer værdier man skal eller bør være fælles om. Normer er regler for adfærd og et samfunds funktioner forudsætter en vis enighed om hvilken adfærd, der er acceptabel. Tilsvarende kan fælles værdier bidrage til at individer fungerer godt sammen.

Begrebet sammenhængskraft (*social cohesion, community cohesion*)(Flint & Robinson, 2008) har en tilsvarende betydning. Det angiver, at der er noget, som binder et samfund, lokalsamfund m.m. sammen og derigennem giver det en styrke til at handle.

Integration i forhold til normer og værdier er et generelt emne for et ethvert samfund. Ethvert samfund i udvikling vil opleve, at der opstår uenigheder om, hvad man skal være fælles om. Det bliver typisk aktualiseret gennem debat om hvilke slags adfærd der er acceptabel. Generationsoprør, 68'erne og kvindebevægelse er sådanne eksempler. Integration og sammenhængskraft anvendes imidlertid stort set altid i forbindelse med etnicitet.

Der kan udskilles tre former for integration for integration i forhold til normer og værdier (Emerek, 2003):

- Assimilation
- Pluralistisk integration
- Smeltedigel integration

De tre typer indeholder forskellige kvaliteter i forhold til den ene hoveddimension – om hvis værdier og normer, der bliver resultatet af integrationen. *Assimilation* indebærer, at minoritetsgrupperne overtager majoritetssamfundets værdier og normer. I nogle tilfælde anvendes *inkludering*, som synonymt til assimilation. Man kan se assimilation som en særlig form for integration, idet den indebærer, at minoritetsgruppernes kulturer opløses, og at de bliver som majoritetssamfundets. Da majoritetssamfundet ikke er en entydig størrelse, indebærer anvendelsen af assimilation at det afklares af hvilke

normer og værdier minoritetssamfundet skal overtage. Det medfører typisk en diskussion af hvilke fælles normer et samfund har. Det kan også være en diskussion hvilke af majoritetssamfundets grupper, der kan definere de normer og værdier, der skal være gældende.

Den *pluralistiske* integration betegner mere en proces end et endeligt resultat. Den betegner en proces, hvor alle gruppers kultur – med deres værdier og normer – mødes og påvirker hinanden. Resultatet kan derfor blive en blanding af gruppernes normer og en afgrænsning af de værdier og normer, som kan være forskellige. I teorien kan de fælles værdier og normer, der er resultatet af integrationen være lige meget præget af både majoritetssamfundet og minoritetsgrupperne. I praksis vil det sandsynligvis være majoritetssamfundet, der sætter det væsentligste præg på den fælles kultur og i særdeleshed på det, der udgør grundlæggende samfundsstrukturer.

Den anden er kaldes i litteraturen smeltedigel-integrationen. Vi vil her kalde den *multikulturel integration*. I den tilstræbes der ikke en udvikling mod fælles værdier og normer. Det ses som en kvalitet, at de etniske grupper kan bevare deres værdier og normer. Bestræbelsen går på at afgrænse hvad man nødvendigvis må være fælles om. I smeltedigel integrationen er parallelsamfund en kvalitet – og ikke nødvendigvis et problem.

Hvis man mener, at forholdet mellem majoritetssamfundet og minoritetsgrupper skal være præget af assimilation, så er det nødvendigt, at minoriteter på det kulturelle niveau tilpasser sig majoritetssamfundet. I de to andre former er det på det generelle niveau ikke entydigt, hvad man skal eller bør være fælles om i forhold til den kulturelle integration. Det kræver ofte en specifik vurdering i forhold til bestemte værdier og normer, og den kontekst de fungerer i.

De egenskaber der ligger i de beskrevne former for værdiintegration har normalt en parallel i funktionsintegrationen. At tale om henholdsvis assimilation, pluralisme og multikulturel integration er derfor oftest et samlet udsagn om både funktions- og værdiintegration.

I tabellen betyder M majoritetssamfundets normer og værdier som slutresultat. m betyder minoritetssamfundet eller –samfundets normer og værdier som slutresultat.

	<i>Assimilation</i>	<i>Pluralistisk integration</i>	<i>Multikulturel integration</i>
<i>Funktions-integration</i>	Det er udelukkende M 's samfundssystem, som man skal fungere i forhold til for at være integreret	M 's samfundssystemer normalt det, man skal fungere i forhold til. På mindre områder kan det være m 's	Det har gyldighed som integration at fungere i forhold til både M 's og m 's samfundssystem
<i>Værdi-integration</i>	M	M og m blandes til fælles værdier og normer	Både M og m

I teorien blandes M og m i den pluralistiske integration sådan, at indhold fra både M og m indgår i slutresultatet. I praksis vil M dog ofte være den stærke og i særdeleshed i forhold til systemintegration. Pluralistisk integration på systemniveau vil derfor ofte være tæt på assimilation selvom der er tale om en pluralistisk integrations strategi.

I alle de tre nævnte former for integration indgår en afgrænsning af, hvad man skal være fælles om. Assimilation er den eneste form, der har et klart svar her på.

I den pluralistiske indgår, at man skal være fælles om værdier og normer men ikke hvilke. I den multikulturelle indgår, at man skal sikre sig at nødvendige fælles funktioner kan fungere, men at man ellers ikke behøver at være fælles om de fleste værdier og normer.

I Danmark er det især assimilation og pluralistisk integration, der har præget den offentlige debat. Den pluralistiske integration ligger ofte som den overordnede forståelse, når der skabes offentlige initiativer.

I England har man som nævnt ovenfor haft en tradition med multikulturel integration, hvor etniske grupper lever side om side og samtidig værdsætter de enkelte gruppers normer og værdier. Efter en række optøjer i 2001 i nog-

le bydele (Flint & Robinson, 2008) fik begrebet social sammenhængskraft en voksende betydning. Det blev et udtryk for, at det er væsentligt at søge mod fælles værdier og normer, samt at forskellighed ikke er en 'dyd'. Bestræbelser på at skabe større social sammenhængskraft kommer derfor til at svare til en pluralistisk integration.

Integration i boligområdet – med beboernes øjne

Beboerne blev under interviewene ikke direkte spurgt om, hvad de mente om integration. Der var imidlertid flere beboere, der selv kom ind på emnet. De beboere, der selv tog emnet op, var i høj grad beboere, der var utilfredse med integrationen. Det er derfor muligt og sandsynligt, at de udsagn, vi har fra beboerne om integration ikke er dækkende. Det er muligt, at der f.eks. er beboere, der ikke bekymrer sig om integration eller er tilfreds med den. Det er gennemgående for indvandrere, at de i forhold til integrationen mest fokuserer på deres kontakt til det danske samfund, og når de er utilfredse så med deres mangelfulde kontakt med det danske samfund. Det giver sig udslag i at de føler at det boligområde de bor i er en enklave, som gør det danske samfund fjernere. Det giver sig også udslag i at mange synes der burde være flere danskere, idet de så gennem dem vil få kontakt til det danske samfund.

Indvandrere i undersøgelsen har kun sjældent forholdt sig til værdidimensionen i integrationen. Når de har gjort det, har det som regel været med bemærkninger til den negative offentlige debat om indvandrere.

En lukket enklave

Det er gennemgående, at de beboere, der ikke er tilfredse med integrationen, synes de skulle have mere kontakt med danskere. De føler også ofte, at de er 'lukket' inde i en særlig enklave, som ikke er en normal del af Danmark. En beboer siger:

Interviewer: Er der noget vi ikke har spurgt om som vi bør vide?

Det eneste jeg ikke er så glad for, er at medierne snakker meget om integration, men de bare snakker, det passer slet ikke. Hvis de vil gerne have integration i samfundet, hvorfor opbygger de så et ghettoområde. Hele tiden siger de, at folk med udlændingebaggrund vil ikke integrere, men vi integrerer ikke på den måde, at alle med indvandrerbaggrund er samlet i et område. De skal blande danskere med udlændinge. Det er ikke, fordi jeg hader min baggrund, nej, jeg hader ikke min baggrund. (somalier)

Nogen giver udtryk for at livet i deres multietniske boligområder medfører, at de ikke føler de bor i Danmark. En beboer siger:

Jeg er ikke så glad for ghetto-samfund eller områder. Jeg vil gerne have det blandet. Når jeg træder ind i bebyggelsen, jeg føler jeg bor i Afghanistan, i Irak eller Libanon, jeg føler ikke jeg bor i Danmark (irakisk kurder)

En anden beboer har mærket, at oplevelsen af boligområdet skiftede efterhånden som der kom flere indvandrere ind:

Interviewer: Er der noget du synes har ændret sig? Noget der var anderledes før i tiden?

Fra starten til nu? I starten du føler du bor i Danmark, men ikke nu. Nu du føler, du bor i et andet land, jeg ved ikke hvor de kommer fra. Jeg kan ikke forstå -i starten da vi flyttede ind, der kom mange mennesker, de fleste af dem er danskere og der kommer også udlændinge og det er ok. Det er integration. Pludselig flytter danskere ud og udlændinge ind. Pludselig er der i stedet kun somaliere og kun irakere. (nordafrikaner)

Flere danskere

Som beskrevet i afsnittet om "Holdninger til beboersammensætningen i området" side 158ff. er der mange indvandrere, der ønsker, at der bor flere danskere i områderne. Bag det ligger der - som beskrevet i afsnittet - mange forventninger og ønsker. Et af dem er en forventning om at have kontakt med flere danskere og også bedre at kunne lære det danske sprog. En indvandrer siger kort:

Det er godt at blande danskere og indvandrere. Man skal lære at kende hinanden. Blive bedre med sproget og mange ting. (kurdisk iraker)

En anden siger:

Det er fra jer (danskerne), vi skal lære sproget. Hvis vi har mere kontakt med hinanden, så kan vi lære sproget af jer. (afghaner)

Selvom mange ønsker flere danskere, så er det ikke alle indvandrere der er tilfredse med de 'bidrag' danskere giver til integrationen i området. En beboer oplever ikke, at hendes danske nabo gør nok for at have nabokontakt:

Min nabo, hun er dansker ..... Hun er ikke social, men jeg vil gerne et samfund der blander med danskerne. (somalier)

En anden beboer siger, at han gerne vil bo i et område med flere danskere, og at det er nødvendigt for, at man kan lære hinandens kultur at kende, men han oplever ikke, at danskerne reelt vil have kontakt med indvandrere:

S: Ville du gerne bo et sted hvor der var flere danskere?

Det ville være hyggeligere. Men danskerne er som en "termokande", idet de er [kun] varme indeni. Jeg mister derfor ikke meget ved at bo i et område, hvor der er få danskere. (østafrikaner)

En anden har oplevet en stor forskel på den kontakt, han havde med danskere i en mindre by og så i det multietniske boligområde hvor han bor nu. Han siger:

Jeg har boet her i tre år, og der er ikke nogle danskere herude, som vi kender eller har været sammen med, så det er svært. Da vi boede i nn (mindre by) var det meget bedre. Der var mange danskere, der boede på gaderne. En dag kom de og inviterede os, en dag inviterede vi dem. Sådan var det i hele gaden. Vi respekterede hinanden og hjalp hinanden (afghaner)

Han fortsætter med at sige, at det er fra danskere de skal lære sproget og at han det er vigtigt, at danskere også lære indvandrernes baggrund at kende:

Hvis vi sidder en dag, hvis danskere kommer til en fest, hvis vi bliver venner, så kan I bedre forstå os, og vores traditioner, vores kultur, historie, alt det der er sket med os. Og vi kan bedre forstå jer. Så kommer sproget, fordi vi lærer sproget af det. Det kan blive et bedre samfund. (afghaner)

Nogle indvandrere oplever, at der blandt indvandrere er en adfærd, der hæmmer integrationen. En fortæller, at en fastholden i traditioner kan være en stor hæmsko:

Hvad betyder integration her, det er Danmark, og vi skal alle sammen tale dansk. Prøv at tale dansk med hinanden. Det er ikke meningen at lave et "mother country" af somaliere her, eller et andet Tyrkiet her. De må godt beholde deres traditioner, deres gode traditioner, men de skal integrere. (nordafrikaner)

En anden indvandrer fortæller, at han oplever, at nogle i dennes etniske gruppe kommer til at leve et meget fastlåst traditionelt liv i Danmark. De oplever ikke de nye virkeligheder i deres hjemland, og heller ikke den ændrede

adfærd i deres hjemland. De kommer derfor til at leve fastlåst i egen kultur - som den har været.

I afgrænsningen af integration ovenfor indgår forskellige relationer mellem majoritetskulturen og minoritetskulturer. De indvandrere, der har udtalt sig om integration, har ikke udtrykt bekymringer om, at det vil betyde, at de mistede deres egen kultur. Det har været afgørende, at de fik bedre kontakt med det danske samfund. Nogen har set kontakten som en måde at lære hinandens kultur bedre at kende, og at det burde være en væsentlig del af integrationen.

Integrationspotentialer i et boligområde

Et boligområde har integrationspotentialer, hvis det der sker eller kan ske i boligområdet, kan bidrage til integration. Vi vil her tage udgangspunkt i den pluralistiske integration, som forudsætter at kulturer mødes og i mødet gensidigt påvirker hinanden.

I boligområderne kan det sociale liv bidrage til, at minoriteter møder majoritetssamfundet. Naboskaberne er - som beskrevet i afsnittet om "Naboskaber i bebyggelserne" side 42ff. - præget af svage bånd (hilse-, småsnaks- og nyttenaboskab) og mindre af stærke bånd (samvær) (Om svage og stærke bånd se afsnittet "Former for naboskaber" side 39ff.). De er også præget af kontakter på tværs af etniske skel. Modsat er netværk i bebyggelserne meget præget af at være etnisk afgrænset.

Der er i naboskaberne et potentiale for kontakt, der kan fremme integrationen. Det er primært en kontakt med svage bånd. De kan imidlertid være værdifulde på flere måder, og specielt i forhold til funktionsintegrationen.

Selvom hilse- og småsnaksnaboskaber er svage relationer, så giver en nabokontakt mellem en etnisk dansker og en indvandrer, indvandrerens en oplevelse af kontakt med 'en del af det danske samfund' og det rummer potentiale til at informationer og hjælp til kontakt med det danske samfund og til yderligere netværk. Tilsvarende og i højere grad for nyttenaboskaber.

Potentialet begrænses imidlertid af, at der i mange opgange er meget få etniske danskere og at indvandrere ofte oplever at etniske danskere er meget lidt kontaktsøgende.

Samværsnaboskaber på tværs af etniske skel og med etnisk dansk deltagelse kunne bidrage til udvikling af værdiintegrationen. Denne type naboskab har imidlertid været stort set fraværende blandt de interviewede beboere.

De netværk (se afsnittet "Netværk", side 72ff.), der fungerer i boligområderne er i høj grad etnisk afgrænsede. De rummer derfor ikke meget integrationspotentialer, når integration ses som blivende skabt gennem kontakt mellem danskere og etniske mindretal. Skal netværk i boligområderne bidrage til integrationen, må der derfor opbygges netværk på tværs af etniske skel. Det forudsætter sandsynligvis, at der etableres konkrete aktiviteter og mødesteder, der kan have interesse for flere grupper.

Boligområdernes bidrag til øget integration behøver imidlertid ikke kun at ske gennem interaktion i det sociale liv. Det kan også ske, hvis der i områderne skabes aktiviteter, som kan styrke beboerne, så de bedre kan fungere i samfundet udenfor bebyggelsen.

Det kan f.eks. være sprogundervisning i området, som på grund af nærhed kan tiltrække flere end ellers. Det kan være offentlige initiativer, som mentorer i bebyggelser til jobsøgning. Det kan være initiativer, der bidrager til at styrke selvværdet, og dermed giver indvandrere en øget drivkraft til aktiviteter i samfundet udenfor bebyggelsen. Dette sidste - med virkninger i forhold til samfundet udenfor - har ikke været undersøgelsens emne, og nævnes derfor kun som en type af måde boligområdet kan bidrage til integrationen på.

De få der giver problemer

Når man i medierne hører om problemerne i de multietniske boligområder kan det give indtryk af at beboerne generelt giver anledning til problemer. Det er ikke korrekt.

Det er gennemgående i udsagn både fra beboere og professionelle, at det er få beboere/husstande, der giver anledning til væsentlige problemer for livet i bebyggelsen.

I opgangene er det typisk en og måske to husstande, der giver anledning til problemer med renholdelse, støj og affald og de øvrige beboere kan oftest entydigt angive, hvem det er.

Problemer med meget papir på opholdsarealerne kan skyldes at flere smider papir, men det kan også skyldes at selv forholdsvis få, der smider papir, kan medføre megen papir på opholdsarealerne.

I bebyggelserne er det især de professionelle, der har overblik og ifølge dem er det også typisk få unge eller få husstande, der giver anledning til væsentlige problemer i bebyggelsen.

I bebyggelsen

I bebyggelsen er det primært de unges adfærd, der giver problemer. Det er nærmere beskrevet i kapitlet "De unges handlinger" side 133ff. Det er imidlertid få af de unge, der medfører problemer. I bebyggelserne med 400-800 husstande er det typisk i størrelsesordenen 10 unge, der giver anledning til problemer.

Et sådant tal kan ikke være absolut, idet der omkring nogle af de mest problematiske unge ofte er en gruppe af unge, der følger med og som ikke er med til mange af de problematiske handlinger. En professionel siger f.eks.:

Jeg tror ikke der er mere end 10 dominerende unge, som laver kriminalitet. Men så er der selvfølgelig altid nogen med, og er der en der kaster en sten og der står en gruppe på 20, så forbinder man tit alle 20 med problemet, og det er klart at de ikke siger hvem det var af de 20 der gjorde det. Der kan vi som politi sige, at der var en gruppe af 20, der kastede med sten, men måske var det bare én. Jeg tror ikke nødvendigvis der er mere end 20 der går og laver problemer derude.

En anden professionel siger, at hvis der var ca. 10 bestemte husstande, der flyttede, så ville der være ryddet op. Han siger:

Det er de få mennesker, der ødelægger det for de mange.

Det ændrer imidlertid ikke ved de fleste professionelles vurdering af antallet. De fleste vurderer, at hvis der i størrelsesordenen 10 husstande ikke boede i bebyggelsen, så ville der ikke være væsentlige problemer med de unge. Der kan godt være flere unge sammen, men det er ikke alle de unge, der aktivt driver 'balladen'. En professionel siger, at de måske har 10 unge, der laver ballade men de er ikke alle blandt de 'aktive':

...hvis vi begynder at pille ud hvem der egentlig er aktive af de ti, er vi måske nede på fem. Men de kan så også lave meget skade. De fylder meget

Der kan også være flere, der har haft en problematisk adfærd. En professionel har f.eks. kendskab til 50 unge, der har begået noget kriminelt, men vurderer, at det nok kun er ca. 10 unge, der 'driver' balladen i bebyggelsen.

En anden professionel siger om antallet af problematiske husstande, at det kan være svært at sige, for det afhænger af hvordan man definerer problemet, og svarer til et spørgsmål om antallet af husstande, der har en adfærd der medfører, at bebyggelsen ikke fungerer godt nok:

Der tror jeg, afhængig af hvordan man definerer det kan man komme ind på mellem 4-20 familier. Afhængig af hvor vi sætter grænsen.

Flere tilføjer, at det ikke skal tages som udtryk for at man kan løse problemerne ved blot at gøre noget i forhold til disse husstande. Flere professionelle vurderer, at bebyggelsens beboersammensætning og tilflytningen til den medfører, at der vil komme nye problem unge og komme nye problemhusstande til. En professionel fortæller f.eks., at der i området har været ca. 10 somaliske unge, der har givet problemer, og at det nu i stedet er nogle afghanske unge helt ned til 9 års alderen, der giver problemer. En anden professionel siger til et spørgsmål, om der ville være idyl, hvis de få problematiske husstande forsvandt.

Nej, for igen kan man sige at piller man de fire mest hårdkogte fra, så står der fire klar, fordi der er penge og prestige i det. Hvis man selv har det skidt og har en dårlig skolegang, og man ser nogen der har en stor fed bil, flot kæreste og det hele kører, så er det svært at sige at det ikke er den vej de skal gå. Nogle gange kan det være løsningen at fjerne nogle, så de ikke påvirker andre. Men der skal da nok være nogen til at overtage senere.

Det er også flere beboeres oplevelse, at det er de få, der giver anledning til problemer.

Interviewer: Er der ellers nogle ting du synes beboerne gør, som er forkert eller dårligt?

Nej, det er ikke alle beboere [det gør noget forkert], måske 5 ud af alle de der, men man ved ikke hvem det er. Det er mest de unge der generer mig. (irakisk kurder)

De få fylder imidlertid meget i bebyggelsens liv. En beboer siger:

....der bor mange med anden etnisk baggrund, der fungerer udmærket herude, men der er nogle stykker som ikke fungerer og så er det dem der kommer til at fylde mest. (dansker)

Det er nogle få der laver ballade, men de få kan du ikke skille fra de helt store mængder. Hvis der er 5 der laver alt muligt her i kvarteret, så sviner de jo hele området til, bare 5. (palæstinenser)

Der er 2-3 familier her, som har ødelagt alt for de andre. F.eks. deres aviser smider de bare. Derfor skal man passe på, for 1 familie kan ødelægge alt. Dem skal man koncentrere sig om (nordafrikaner)

En beboer siger, at det kan være svært at skille de få ud fra de andre, fordi balladen fra de få rammer hele bebyggelsen:

Det er nogle få der laver ballade, men de få kan du ikke skille fra de helt store mængder. Hvis der er 5 der laver alt muligt her i kvarteret, så sviner de jo hele området til, bare 5. (palæstinenser)

I opgangene

I kapitlet "Problematisk adfærd" om problemer med renholdelse i opgange og kældre og om larm er der beskrevet flere eksempler på, at det er bestemte og få husstande, der giver problemer i opgangene.

Det er typisk en eller måske to husstande, der giver anledning til problemer. Det er larm, dårlig affaldshåndtering, manglende respekt for renlighed på trappe o.l. De øvrige beboere ved som regel godt, hvilken husstand, der giver problemer. Vi skal ikke her uddybe dette nærmere, men henvise til afsnittene i kapitlet om "Problematisk adfærd" fra side 92. og nøjes med to citater, der er typiske for de opgange, hvor der er problemer:

Der er 13 familier i opgangen og vi "er alle sammen enige" på nær 2 familier som har "uopdragne børn der laver hærværk". (iraker)

De skal smide den familie ud, fordi vi kender alle sammen den familie der laver ballade. Før familien flyttede ind her havde vi ikke nogen problemer, vi kender den familie der laver det der rod. (østafrikaner)

Holdninger til beboersammensætningen i området

"Der er 38 forskellige nationaliteter og det er utrolig positivt at der bor så mange som hverken bekriger eller bekæmper hinanden." (bestyrelsesformand)

Er det godt eller dårligt, når multietniske boligområder har en andel på 60-80 % indvandrere fra mange forskellige lande i forhold til danskere? Og hvad betyder det for beboernes forhold til deres boligområde, at det er multietnisk? Citatet ovenfor indikerer, at det i lige så høj grad er et spørgsmål om hvad man mener "succeskriteriet" er for et multietnisk boligområde. Er det godt så længe folk ikke bekriger hinanden? Eller er det først godt når naboerne kender hinanden og kan udveksle kulturel viden med hinanden?

Dette kapitel giver et billede på hvordan beboerne i de multietniske boligområder selv opfatter beboersammensætningen. Det, at der er mange indvandrere i områderne, kobles af beboerne og de professionelle med mange forskellige negative ting, men også positive ting. Det er meget tæt knyttet til området image som ghettoområde. På den måde hænger synet udefra på boligområderne sammen med blikket indefra – fra beboerne selv. Desuden kan beboernes holdning til beboersammensætningen antages at betyde noget for deres sociale liv og engagement i området.

De fleste beboere er blevet spurgt om deres holdning til, at der er mange indvandrere i områderne. Det har de, i nogle tilfælde, uddybet med deres opfattelser af hvad det betyder for dem og livet i bebyggelsen og hvorfor der er så mange.

Det er vigtigt at slå fast, at der er forskel på at undersøge beboernes holdning til beboersammensætning og så rent faktisk at se på om det betyder noget for integration m.m. Vi vil her fokusere på beboernes holdning.

Holdninger til det multietniske boligområde

Næsten alle beboere har en holdning til spørgsmålet omkring, hvorvidt det er godt at bo i et område med en stor andel af mange forskellige etniske grupper. Men blandt beboerne er der stor forskel på hvad de synes om denne beboersammensætning.

De fleste synes, der er for stor en andel indvandrere og ville gerne bo blandt flere danskere. Det gælder både for danske beboere, men i lige så høj grad for indvandrere.

Nogle enkelte beboere, igen uanset etnisk baggrund, ønsker helst at bo i et område udelukkende med danskere.

Andre beboere ønsker blot en mere ligelig eller repræsentativ fordeling af danskere i forhold til indvandrere, som afspejler det brede samfund.

Der er også beboere, som synes, det er fint med den nuværende multietniske beboersammensætning i deres boligområde.

Nogle beboere mener, at hovedproblemet er, at der er så mange *forskellige* etniske grupper samlet og synes, at det ville være bedre, hvis det kun var 2-3 etniciteter pr. boligområde.

Som det sidste er der beboere, der mener, at der er en dårlig beboersammensætning i boligområdet, men at det ikke handler om, at det er multietnisk. De mener at problemet er den store andel af socialt dårligt stillede danskere, der er kommet i de senere år. Dette aspekt af beboersammensætningen vil vi ikke gå videre ind i, i dette afsnit.

Som det sidste er der beboere, der mener, at der er en dårlig beboersammensætning i boligområdet, men at det ikke handler om at det er multietnisk. De mener, at problemet er den store andel af socialt dårligt stillede danskere, der er kommet i de senere år. Dette sociale aspekt af beboersammen-

sætningen vil vi ikke gå videre ind i, da interviewene ikke er tilrettelagt til at belyse dette.

Grunde til at beboersammensætningen er god

Det skulle gerne fremgå af ovenstående, at der er en del forskellige positioner i forhold til opfattelsen af beboersammensætningen. Overordnet kan man sige, at nogle beboere synes, at det multietniske er fint som det er, og andre ønsker en ændring af det nuværende.

De beboere, der har det fint med status quo, er det enten fordi det ikke påvirker dem på nogen måde, eller fordi de synes, det har nogle fordele. Nogle synes grundlæggende, at det er positivt at have muligheden for at lære andre kulturer at kende, gennem boligområdet. Andre beboere mener, at der er nogle kulturelle eller sociale fordele ved at bo tæt på folk, der minder om dem selv – eller at forskelligheden giver dem en følelse af ikke at være anderledes.

En beboer forklarer omkring hvordan det sociale liv har ændret sig fra at være mere spontant i Afghanistan til at blive mere travlt og derfor planlagt i Danmark. Han siger:

[...]Fordelen ved at der er mange afghanere i området er, at jeg ikke føler mig ensom eller at jeg ikke har venner. Der er masser af afghanere, hvis jeg kommer ud. [...] Når solen skinner, kommer folk ud. Sådan et liv kan man opleve her. Hvis der er mange danskere ser man ikke sådan et liv. Det er en stor forskel. (afghaner)

En anden beboer fortæller, at han følte sig "udenfor", da han tidligere boede i et område kun med danskere. Han følte han "skulle spille en rolle som han ikke er". (palæstinensisk libanesiser) Han beskriver nogle situationer, der handler om ikke at forstå de uskrevne regler, der kan være. Det at bo i "et internationalt sted", som han kalder det, giver ham fred og ro til at være, som han er. Dette kan ses som et udtryk for, at nogle beboere føler der er større rummelighed i multietniske områder. Man er ikke anderledes, fordi der er så mange forskellige mennesker.

Grunde til at beboersammensætningen er dårlig

Størstedelen af de beboere vi har talt med synes, af den ene eller anden grund, at beboersammensætningen bør være anderledes. Mange har svært ved at sætte ord på og forklare præcis hvorfor beboersammensætningen er et problem, men efter noget tid kommer de fleste frem til nogle grunde til det. Der er flere af disse argumenter, der går igen blandt mange beboere på tværs af boligområderne. Argumenterne kan inddeles i to kategorier som vi kan kalde "eksterne argumenter" og "interne argumenter".

Eksterne argumenter

Oftentimes når beboere har svært ved at forklare deres syn på beboersammensætningen viser det sig at handle mere om omverdenens syn på området, end de ting, de selv oplever i området. Flere beboere siger, at de ikke har nogle konkrete erfaringer med det og de trives godt i området, men alligevel synes de, det er problematisk med så mange indvandrere.

En ældre dansk kvinde svarer, at det eneste problem hun kan finde i boligområdet er beboersammensætningen og siger:

"Ja, men det hører man jo alle steder at det er, at det er svært at få det til at passe sammen. I det store hele går det udmærket." (dansker)

En anden nyttilflyttet beboer viser dette mere tydeligt, når hun søger efter en forklaring på, at hun gerne ville have flere danskere til området:

Jeg ved det ikke, jeg synes det er svært at... og det er ikke fordi, jeg har jo snakket med - jeg ved ikke hvilke landsmænd de er - og de er søde og rare. Så jeg har jo ikke rigtig noget at have det i, det er bare

noget man synes måske. Jeg ved det ikke. Jeg kan ikke sige det helt konkret hvorfor, for der er ingen, der har generet mig på nogen måde. Men altså, det er jo sådan at når du fortæller nogen hvor du bor, så siger de "nå, ude i Somaliaparken". Hvaffor noget, sagde jeg, det har jeg da aldrig hørt om. (dansker)

For andre beboere er det mere segregeringen generelt, der frustrerer dem. En ung kvinde med tyrkisk-kurdisk baggrund synes, at mange indvandrere er med til at skræmme danskere yderligere væk og skabe tvivl om området. Hun undrer sig over, at boligområdet på den anden side af et hegn næsten kun har danskere. Citatet nedenfor kommer efter en længere tids forsøg på at indkredse, hvorfor det er et problem for hende med mange indvandrere i området:

Jeg ved ikke hvorfor... altså, som sagt, for mange [indvandrere] kan også skabe tvivl. Det er sjældent at der er danskere, der flytter herud. Det synes jeg er forkert. De må også godt have lov til at danne sig et godt billede af området. Typisk tror man det er et ghetto-sted. Men jeg har aldrig oplevet noget forkert, og typisk kommer jeg sent hjem, kl. 24 og 1 om natten, men jeg har aldrig oplevet noget forkert, at der er drenge, der er gået forbi, eller uro med knallerter eller ditten eller daten. Men jeg tror også jeg har hørt at boligområdet er et af de 5 ghetto-områder i København, og jeg synes det er forkert. For jeg har ikke set noget forkert herude. Men det kan godt ses sådan udefra og det skal man måske prøve at lave om på. (Tyrkisk kurder)

For ovennævnte beboere er hovedproblemet at områdets "ghettostatus" og dårlige ry udadtil kobles til det, at der er mange indvandrere. Netop ghetto-begrebet har rigtig mange beboere selv brugt om området, hvilket viser at beboere er meget bevidste omkring, hvad omverden mener om området. For den ældre danske kvinde fra første citat, som holdt sig meget for sig selv, kan det også handle om, at hun føler sig umiddelbart mere knyttet til andre danskere end naboer med indvandrerbaggrund. Det kom frem da vi snakkede med hendes nye danske nabo, at den ældre kvinde havde været meget begejstret og næsten lettet over at se, at hendes nye nabo var dansker. For mange beboere med indvandrerbaggrund handler det mere om, at de ikke vil have at nye potentielle beboere skræmmes væk eller at de selv sættes i bås som ikke-integrerede, ballademagere mm. hvis de bor i et "ghettoområde". Disse virkninger af områdets dårlige image beskrives nærmere i senere afsnit.

Interne argumenter

For en del andre beboere er problemerne med beboersammensætningen et spørgsmål om de ting, de mener, det medfører internt, dvs. socialt blandt beboerne i boligområdet. Det er meget forskellige grunde beboerne har, men ofte handler argumenterne om dårligere integration, ballade/uro og problemer omkring kulturforskelle.

For nogle, både danskere og indvandrerbeboere handler det om, at de mener integrationen bliver dårligere i et multietnisk boligområde. Det er for nogle en lidt undefinerbar følelse af, at der "er tendens til at lukke sig inde om sig selv" i multietniske boligområder. Nogle indvandrere ønsker at bo blandt flere danskere, fordi de mener, at det vil hjælpe dem med at blive en del af det danske samfund. En beboer siger det klart og tydeligt således:

Jeg vil gerne integrere i samfundet, jeg vil gerne blande med danskere og indvandrere. 70 % af beboerne er udlændinge, på den måde vi integrerer ikke samfundet. Det er lige meget om mine naboer også er kurder, men jeg vil ikke have 70 har udlændingebaggrund. (irakisk kurder)

Hun påpeger samtidig, at det kan være svært at komme i kontakt med danskere generelt, men at det ikke bliver lettere, hvis man aldrig får chancen for det. For andre beboere med indvandrerbaggrund kan de helt konkret se en forskel på hvor godt de beherskede det danske sprog førhen, da de boede i et område med en større andel af danskere i forhold til nu.

Nogle enkelte beboere mener, som nævnt før, at det ville være bedre hvis det kun var ca. 2-3 forskellige oprindelseslande folk kom fra – og ikke over 20 forskellige lande, som områderne har. Det begrundes med, at det er svært at kommunikere sammen, når der er så mange forskellige kulturer og måder at gøre tingene på. F.eks. mener en dansk beboer at dette ville hjælpe til at øge beboernes generelle engagement i området og samle området som et fællesskab, hvor man løser problemerne sammen.

Dette argument hænger sammen med opfattelsen blandt nogle beboere, at det multietniske kan skabe kulturelle misforståelser. F.eks. har en libanesisk familie overværet en konflikt blandt to beboere af forskellig etnisk oprindelse, som de mente førte til et større slagsmål med flere indblandede, fordi de misforstod hinanden kulturelt.

Mange beboere forbinder et område med mange indvandrere med meget ballade eller uro. Det er oftest problemer med at områderne har mange børn og unge og i forhold kriminalitet, hærværk m.m. Det er både noget beboerne mener, er sandt, men handler desuden igen om, at området får et image som et sted med meget ballade. De eksterne og interne argumenter blandes på den måde sammen.

Som vi også beskriver i kapitlet "Bekymringer for børnene" side 142ff betyder det, at beboerne bliver bekymrede for deres børn eller teenagebørn. De føler, det er svært at opdrage deres børn i et område med mange indvandrere. Dette argument er særligt udpræget blandt beboere med anden etnisk baggrund end dansk.

I nogle af boligområderne har vi mødt ældre etnisk danske beboere, der føler et socialt tab i forhold til, at de havde et meget større og mere sammenhængt netværk før der kom mange indvandrere til området. De har ikke kunnet opnå samme grad af socialt netværk med de nye indvandrerbeboere og derfor bliver det multietniske forbundet med en slags social opløsning for dem. En dansk kvinde siger f.eks., at det er langt sværere at få etableret seniorklubber og kurser nu, da der simpelthen er færre seniorer. Hun mener også at udviklingen i beboersammensætningen skaber et endnu større skel mellem danskere og indvandrere. På spørgsmålet om hvad, der er blevet anderledes svarer hun:

Du ved, det hele. Danskerne har da også noget af skylden, for jeg tror de lukker af for dem. De er lidt bange for at blive rodet ind i det med dem og de har andre vaner og skikke. Det er sådan noget der bliver sat op. (dansker)

Udover det sociale påpeger de ældre danske beboere også andre forandringer, f.eks. at der er kommet mere affald på fællesarealer osv.

Der er også indvandrerbeboere, der nævner problemer omkring, at de føler et anderledes kulturelt/socialt pres end i andre tidligere boligområder. Det er beboere, der ikke kun mener, at det er den sproglige eller arbejdsmæssige integration, der kan forværres ved, at der er mange indvandrere. De beboere mener dermed også at det handler om at der opstår bestemte kulturelle og sociale former, som måske end ikke fandtes i den form i deres hjemland. Modsat nogle indvandrerbeboeres følelse af større tilknytning i multietniske områder, oplever de at føle sig anderledes. I nogle enkelte tilfælde føler de endda, at der bliver set ned på dem. Det er ikke en følelse, der altid bakkedes op af helt konkrete fortællinger.

Nogle enkelte kvinder med indvandrerbaggrund, som ikke er muslimer eller er muslimer, der ikke går med tørklæde, har oplevet en følelse af at blive set ned på. En af kvinderne fortæller om hvordan hendes datter havde fået at vide i skolen at hendes mor ville blive hængt i håret, når hun dør, fordi hun

ikke går med tørklæde. Så selv om det ikke er andre voksne, der siger den slags til hende, så betyder sådanne små oplevelser meget, især for hendes lyst til at blive boende i området. En anden kvinde fornemmer at hun bliver set som dansker af de andre kvinder fra hendes hjemland og hun føler, at der lægges en distance til hende på den måde. Hun fortæller, at hun mærker distancen, når hun møder kvinder med samme kulturelle baggrund i gården.

Jeg fornemmer, at de tænker, at jeg er en del af danskerne og at jeg også er blevet dansker. Men jeg bliver ikke dansker. Sådant som jeg opfører mig nu, opfører jeg mig også i mit hjemland på den måde. Jeg kæmper også for vores rettigheder. (irakisk kurder)

Det er ikke mange, der har udtalt sig om den slags problemer. Det er derfor ikke et generelt billede, der tegnes af områderne. Udover de nævnte kvinder er det kun en mand af afghansk oprindelse, der også har talt meget om at han føler at de religiøse skikke, såsom påklædning mm. faktisk bliver stærkere her end den var i hjemlandet, og det frustrerer ham en del. Men disse historier fortæller, at der er nogle beboere, som ikke kan se sig selv som en del af det multietniske fællesskab – og som derfor også mener, at en stor andel af indvandrere i et boligområde er problematisk.

Hvad skyldes denne beboersammensætning?

Overordnet kan man dele beboerne op i forhold til at nogle beboere har valgt bevidst at flytte til boligområdet, med den beboersammensætning der nu er. Mange andre beboere med indvandrerbaggrund, mener at det er noget, der er blevet påført dem. Der er især for beboere, der har boet længe i boligområdet og derfor har set beboersammensætningen ændre sig i en retning, de ikke selv har ønsket. De udtrykker på forskellige måder en stor frustration over, at der ikke er blevet gjort noget ved den udvikling langt før.

Nogle beboere mener det er danskernes skyld, da det er dem, der flytter væk fra området. Andre ser det som udlejernes skyld, da de ikke forsøger at blande beboerne mere. En palæstinensisk beboer siger, at han som forælder føler sig "magtesløs" og mener, at det er boligselskabets skyld. Han appellerer direkte til os ved at sige:

Jeg håber I skriver at folk er meget utilfredse med at bo her og at der står, at ligeså snart man melder sig i boligforeningen og man har et fremmed navn, så skal man bo i denne bebyggelse, og hvis du hedder Hansen, så skal du bo et andet sted. Den her ghetto håber jeg de prøver at komme af med, for de fører ikke til noget. (palæstinenser)

En irakisk kurdisk kvinde udtrykker det på denne måde:

[...] Jeg er ikke så glad for ghettoområder, men det er ikke vores skyld. Det er dem der udlejer lejlighederne. Det er deres skyld. Hvorfor giver de kun til udlændinge og hvorfor ikke til danskere? Jeg føler ikke jeg bor i Danmark når jeg bor her, jeg vil hurtigst muligt gerne flytte ud. (kurder)

En dansk beboer mener at udlejeren, dvs. boligselskabet bør sortere i hvilke og hvor mange indvandrere, de placerer i opgangene. Hun ser nemlig et problem i at enkelte opgange kun har indvandrerbeboere, hvorimod andre næsten kun har danske beboere. Men hun forstår godt, at det skyldes at boligselskabet ikke kan leje boligerne ud til andre.

En del beboere ser det mere som et politisk problem. De er skuffede over, at der ikke er blevet gjort noget ved det før, ved at regulere det politisk. En beboer har fortalt en journalist om det for flere år siden og er meget skuffet over at politikerne ikke har taget stilling til det. Hans interview kom i en stor avisartikel og hans forslag gik på at sætte en grænse ved 30-40 % udlændinge i boligområderne.

En anden beboer mener endda at det er udtryk for en slags social kontrol at alle de unge indvandrere holdes i et område. Hun taler om, at de unge an-

den generationsindvandrere "isoleret", og "når man samler dem et sted kan de lave med dem hvad de vil". Dette noget radikale syn på problematikken vidner igen om den stærke frustration som en del beboere har overfor emnet omkring beboersammensætning.

Gammeldanskerne - tilbage i bebyggelserne

To af bebyggelserne er bygget for mere end 40 år siden. Der er derfor beboere, der har boet i bebyggelserne i mange år og dermed også i de tider, hvor der stort set kun var beboere med etnisk dansk baggrund i bebyggelserne. Det drejer sig om Tingbjerg og Rosenhøj.

I Rosenhøj er der de sidste 5 år sket en markant ændring i beboersammensætningen. I 2003 var 69 pct. af beboere etnisk danske. I løbet af perioden 2003-2008 er antallet af etnisk danske beboere blevet næsten halveret. 39 pct. af beboerne var i 2008 etnisk danskere.

Tingbjerg har i 2008 en tilsvarende andel etnisk danskere. Ændringen fra 2003-2008 i Tingbjerg er imidlertid meget mindre. I 2003 var andelen 43 pct. og i 2008 var den 36 pct.

De etniske danskere, der har boet i bebyggelserne flere årtier – typisk næsten fra de var blevet opført - oplever et dobbelt tab ved de ændringer der sker i beboersammensætningen. De oplever for det første, at der er kommet andre adfærdsnormer ind i bebyggelsen. For det andet oplever de at antallet af beboere, som de kender, bliver færre og færre – primært fordi folk flytter. Hertil kommer, at de selv er i en anden livssituation i forhold til da de flyttede ind i bebyggelsen. De var typisk unge, da de flyttede ind og havde børn. Nu er de oftest uden børn hjemme og i mange tilfælde er det nået eller tæt på pensionsalderen.

Vi vil nedenfor benævne de etniske danskere, der har boet i bebyggelserne i årtier for gammeldanskerne. En del af dem er over 50 år. Der er dog også nogen, som har boet der siden de var børn og derfor ikke over de 50 år.

Manglende respekt for normer

De ændringer som gammeldanskerne oplever i adfærdsnormer omfatter både den konkrete adfærd der udøves og respekten for det at have normer.

En del af gammeldanskerne har oplevet at sige noget til unge og så få et beskidt svar. Flere opgiver efterfølgende at sige noget til de unge. De oplever det ikke kun som en manglende respekt for konkrete normer, men også som en manglende respekt for at nogen sætter normer adfærd.

En beboer der er vokset op i bebyggelsen siger f.eks. at hun oplevede at børn og unge tidligere havde respekt for voksne når de fik at vide, at de skulle opføre sig anderledes. Hun siger:

Jeg er opdraget med at hvis jeg stod hernede ved stopstedet og ventede på bussen som barn. Jeg turde da ikke smide et tyggegummipapir. Er du gal man, hvis der stod nogen over 40 år man, så ville de have råbt "kan du lige få samlet det der op!" det gjorde man bare ikke. Der er vi vokset op til bare at bruge skraldespanden.(dansker)

En anden beboer fortæller, at husker at der var anderledes konsekvens, når man ikke fulgte normerne for adfærd. Hvis man cyklede på stierne og blevet taget, så blev ventilerne taget:

Hvis et af vores børn kom til at cykle på gangstien, så kom viceværten og tog ventilerne. Nu kommer de susende på knallerter så folk skal flygte ind på græsplænerne. Der mangler boligforeningen også stadigvæk noget. Hvis man siger man har set noget, så gør de ikke noget ved det. Derfor kan det jo være lige meget. Der er ingen konsekvenser. (dansker)

En beboer fortæller om det nyttesløse i at irettesætte de unge. Hun havde taget fat i nogle unge, der havde smidt papir og fik at vide, at det skulle viceværten da tage sig af:

*Jeg sagde "I skal komme det op i affaldskurven. I skal ikke lade det ligge der". De svarede så bare "jo, det kunne viceværten gøre", og så gik de bare og grinede. Så kan man ikke gøre noget, og jeg siger alting til dem på en pæn måde. Jeg kommer ikke buldrende med noget, for det synes jeg ikke man skal. Jeg siger bare, at jeg ikke synes det er rigtigt det de gør der. Det føles nyttesløst at forsøge at gøre noget.
(dansker)*

En tredje fortæller at den manglende respekt for normer giver hende en afmagtsfølelse og hun kæder det sammen med at der er kommet mange indvandrere til bebyggelsen. Hun oplever at sproget er blevet hårdt og provokerende og at det giver en afmagtsfølelse. Hun siger:

..... de taler grimt, sådan noget med "din mor er en luder". Alle de der grimme ting man hører og læser om. ....det er ikke til nogen verdens nytte at sige sådan noget, ikke andet end at folk bliver provokerede. Og det er jo også det de forventer, når de siger det. Det er jo en afmagt af en eller anden art, eller også så bliver det en vane til sidst. Men der er sket noget herude. Jeg synes bare de skal passe på at de ikke putter flere indvandrere herude, det synes jeg. (dansker)

Den konkrete adfærd, som gammeldanskerne oplever som problematisk er især de unges adfærd og herunder knallertkørsel på stier, og håndtering af affald og affald på friarealerne.

Et andet socialt miljø

Da gammeldanskerne flyttede ind var mange af dem på flere måder med i et socialt liv i bebyggelsen. De var i en anden fase af deres liv og mange af de andre, der flyttede ind var i samme fase. Mange var unge familier med børn. De fleste gammeldanskere husker det sociale liv som et liv hvor man kendte hinanden – de indgik i et omfattende netværk. Det var ikke udpræget et socialt liv hvor man havde omfattende venskaber. Man hjalp hinanden. Man snakkede sammen når man var sammen med børnene ved legestederne, man mødtes i klubberne. En af bebyggelserne har stadig mange klubber fra dengang.

En af beboerne beskriver det på denne måde:

Vi gik ned på græsplænen om sommeren og spillede rundbold med børnene. Så tog vi kaffe med ned og hyggede os. Vi kom hinanden ved. Vi var ikke inde hos hinanden, men når der foregik noget blev vi enige om at gå ned med børnene. Så var der nogle beboere, vi kom mere ud af det med. Men vi fandt på noget med børnene. Vi hyggede os selv ved det. Det ser du ikke i dag. (Dansker)

Hun siger videre, at der var en stor gensidig hjælpsomhed og i sær i forhold til børnene:

Var der brug for en eller en familie kom ud for et eller andet, så hjalp vi hinanden og støttede hinanden. Det synes jeg var dejligt. Man kunne bare ringe på døren, hvis der var et problem. Hvis man ikke var hjemme, så kunne de se efter vores børn. Jeg kunne ringe på hos naboen og sige vi var væk et par timer. Hvis min søn kommer hjem, så var de der, og det gjorde vi også ved dem. Det synes jeg var pragtfuldt. (dansker)

En anden beboer fandt også at der var et godt fællesskab før, men at det ikke var sådan, at de gik ind og drak kaffe hos hinanden.

I en af bebyggelserne var der en social klub, hvor man mødtes for at hygge sig. Der var billardklub, fotoklub m.m.

En beboer, der ikke havde børn til at lette kontakten fortæller at han gennem klublivet og diverse aktiviteter havde mange bekendte og venner i bebyggelsen. På spørgsmålet om hvad det var for et liv dengang svarer han:

For det første var det danskere, der boede her, og det var ganske normale familier fra alle befolkningslag, og alle indstillinger var repræsenteret. Det var et fuldstændig typisk gennemsnit af Danmark. Jeg havde mange venner herude. Jeg havde faktisk et ret stort netværk, og det er væk. Man fik bare venner dengang. Der var i øvrigt et ret livligt foreningsliv herude. Der var vinbryggere, fotoklubben, akvarieklub, en selskabelig klub, en billardklub, en fiskerklub. Der var en lille beverding indrettet i en af blokkene, hvor nogle beboere på skift påtog sig at være bartendere. Jeg har nu aldrig selv været derovre, men efter hvad jeg har hørt var det rimelig hyggeligt. (dansker)

Det sociale liv er for de fleste gammeldanskere meget anderledes nu. Nogle har stadig kontakt til beboere, de har kendt i årtier og nogle har venskaber med dem. Men det tynder ud. Nogen er gået bort og mange er flyttet. Specielt i Rosenhøj oplever mange at deres netværk smuldrer fordi mange er flyttet. Flere klubber sygner hen. Der er dog nogen der fortsat fungerer og hvor også nogle af dem, der er flyttet stadig kommer. Det sociale liv gammeldanskerne har nu, fremmer normalt ikke at der skabes nye kontakter. Tidligere var børnene til anledning til at man fik kontakt.

En beboer siger:

Det tager tid at få venskaber, og det betyder noget at have et venskab fra man er ung af, det er ikke sådan at gå ud og starte bekendtskaber, når man er 70 eller 80. Det vil aldrig blive det samme. (dansker)

For nogle gammeldanskere er miljøet i bebyggelserne også ændret markant fordi der nu bor mange indvandrere. Indvandrerne er i overtal og det er dem der sætter deres præg på miljøet og det sociale liv. Det er indvandrerne, der nu fylder på friarealerne.

En af beboerne siger, at det er som om der er lukket af i forhold til at komme i uformel kontakt med indvandrerne. Hun fortæller om hvordan hun en dag havde tilbudt nogle indvandrerkvinder kaffe, da de kom til at sidde på samme bænk – hun fik ikke noget svar. Hun siger:

Men efterhånden som årene går og der kommer flere og flere udlændinge, så er det også lukket af. Lukket fordi de tvinger os ud på en eller anden måde. Ja, med deres adfærd egentlig. Og man kan ikke komme i kontakt med dem. (dansker)

Det kan dog være lettere i forhold til naboer. Den samme beboer siger:

Nu er jeg kommet i utrolig god kontakt med en tyrkisk kvinde her i opgangen og jeg har rost hende fordi hendes børn, to drenge, er meget venlige og høflige og i det hele taget opfører sig ordentligt når de er herude. (dansker)

For en anden er indvandrerne blevet dem, der er årsagen til at det sociale miljø er blevet dårligere. Han bryder sig generelt ikke om indvandrerne:

Jeg har stort set ingen kontakt med de voksne (indvandrere), og det er også i et vist omfang min egen skyld, for jeg ønsker det ikke. Jeg undgår dem så vidt muligt. Fordi jeg bryder mig ikke om dem. Jeg bryder mig ikke om deres attitude, jeg kan ikke lide at have noget med dem at gøre..... I starten (da de første 'fremmedarbejdere kom) havde jeg ikke noget problem med det, det var også der i opstarten, hvor man ikke var klar over hvor potentielt farligt det egentlig var, det der var gang i. (dansker)

En anden siger at det både er mange indvandrere og mange danskere med sociale problemer, der har bidraget til at miljøet i bebyggelsen er blevet an-

derledes. De danskere der er flyttet ud er ifølge beboerne mest de ressource stærke danskere og der er derfor blandt danskerne en forholdsvis stor andel socialt svage danskere.

Generaliseringer om de andre

Et af de mest iøjnefaldende kendetegn ved de områder, som vi har undersøgt, er deres multietniske karakter med mange etniciteter repræsenteret i bebyggelserne.

Som det er belyst i afsnittet "Naboskaber" side 42ff. og "Netværk i bebyggelserne" side 72ff er der ikke meget socialt samvær imellem beboerne i området. Det er præget af overfladekendskab og hilsenaboskab. De netværksformer, der eksisterer i området, er primært baseret på etnicitet.

Det er alment, at vi som mennesker skaber generaliseringer af, hvordan andre grupper er. Disse generaliseringer kan baseres på konkrete møder med personer fra en gruppe. Mange danner sig også generaliseringer af andre grupper uden at have megen kontakt eller nogen direkte kontakt med personer fra disse andre grupper. Hvis generaliseringer, er dannet uden væsentlig direkte kontakt, bliver de til myter, som lever alene gennem fortællinger. Generaliseringerne er typisk om deres adfærd, samt deres mentalitet, værdier og normer som forklaring på deres adfærd.

Vi har i interviewene i nogen grad mødt sådanne generaliseringer. Mange har imidlertid ikke haft sådanne generaliseringer af andre etniske grupper eller ikke tillagt dem betydning.

Beboernes syn på etnicitetens betydning for livet i områderne kan opdeles i tre grupper:

- At man ikke kan se forskelle imellem etniske grupper.
- At man ikke vurderer andre ud fra etnicitet, hvorfor etniciteten ikke betyder noget for ens opfattelse af livet i området.
- At man skaber forestillinger om "de andre" etniske grupper.

Der var en stor del af beboerne, som fortalte, at de ikke kunne se forskelle imellem diverse etniske grupper og derfor ikke kunne fortælle os noget, om de forskellige etniske gruppers levevis.

Der var ligeledes en stor del af beboerne, som fortalte, at de vurderede de andre som individer og ikke ud fra deres etniske tilhørsforhold. Etniciteten var derfor ikke betydningsfuld for deres forhold til de andre beboere med anden etnicitet end deres egen.

Disse beboere havde derfor ikke nogen betydningsfulde generaliseringer om de andre grupper. De udgjorde en meget stor del af de interviewede beboere.

Der var som nævnt beboere, der kunne angive generaliseringer om andre etniske grupper end deres egen. Generaliseringerne havde meget forskellig baggrund hos de beboere, der fortalte om dem. Der er beboere, der har generaliseringer, som baserer sig på konkrete erfaringer med enkelte individer fra en etnisk gruppe. Der er beboere, der har disse generaliseringer uden rigtigt at have nogen substantiel viden som grundlag. Der er andre, som lader dem farve af en mere eller mindre racistisk overbygning.

Det er ikke altid muligt at vurdere, i hvilken grad de udsagn, beboerne kommer med, baserer sig på en beboers egne erfaringer med individer fra en anden etnisk gruppe eller på fortællinger om en sådan gruppe - eller om de er myter, der alene baserer sig på fortællinger. Det er normalt heller ikke muligt at vurdere, hvor godt beboernes generaliseringer svarer til de andre gruppers aktuelle adfærd og baggrund for en sådan adfærd. Det skyldes, at den information vi har primært bygger på beboernes udsagn, og dermed deres fortolkninger.

Generaliseringer

Beboernes generaliseringer indeholder ofte en sydebukke-logik; man tilde-ler visse andre etniske grupper en problematisk adfærd og mener, at det er disse andre grupper, der er årsag til problemerne i området. I en sydebukke-logik gør man sin etniske gruppe og dermed sig selv bedre end de andre grupper.

Disse forestillinger fremlægges i det følgende. De danske beboere har typisk en sydebukke logik overfor indvandrerne generelt, mens minoritetsgrup-
perne typisk har det i forhold til en anden specifik minoritetsgruppe.

Danskeres generaliseringer

Der er en tendens til, at de etnisk danske beboere skaber forestillinger om de etniske minoriteter som en samlet gruppe af "indvandrere" og ikke skel-ner mellem diverse etniske grupper.

En dansk beboer giver eksempelvis udtryk for, at det stort set er indvandrere som en samlet gruppe, der står for problemerne i området:

Interviewer: Nu er der mange forskellige etniske grupper her. Er det noget du mærker noget til i din hverdag?

Beboer: Jamen, det gør man jo, for det er jo dem der opfører sig på den måde. Og jeg er hverken det ene eller det andet, men det er det jo. Der er jo ingen danskere, der smider ting og sager over det hele. I hvert fald ikke hvad jeg har set. Det er nok også fordi størstedelen af dem der bor her, og det er også fair og alt det der.

Interviewer: Så det er den måde du mærker det på med affald osv.?

Beboer: Ja, al den spektakel og ballade, det fandeme dem hver gang. Jeg ved godt det lyder. [...]

Interviewer: Er der forskel på de etniske grupper?

Beboer: [...] Nej, det synes jeg faktisk ikke der er. Der er nogle få vietnamesere og kinesere, og det er noget helt andet. De er jo simpelthen så høflige, der er aldrig ballade med dem. Men de andre, det er noget helt andet.

Interviewer: Har din veninde samme oplevelse?

Beboer: Fuldstændig. Det er rigtig irriterende. (Dansker).

Beboeren her mener, at der er et "dem", som står for problemerne i området, et "dem" hvortil asiaterne ikke hører til. Det indebærer at hun formodentligt primært refererer til beboere, som er migreret til Danmark fra mellemøstlige og afrikanske lande hun referer til (altså primært muslimer).

Et andet dansk ægtepar mener ligeledes, at indvandrerne stod bag proble-merne i området, eksempelvis at vaskerierne i området var så beskidte. Det-
te mener de skyldtes, at indvandrerne vasker sig selv og deres tøj med toi-letvand, hvilket gjorde det svært for dem at tilpasse sig livet i Danmark. Dette ægtepar forklarede endvidere de aspekter ved indvandrernes adfærd, som de ikke havde en umiddelbar forklaring på, med indvandrernes "traditioner".

F.eks. mente de (deres overbo er somalier), at en episode, hvor de havde oplevet, at der gik grupper af somaliere op og ned ad deres trappeopgang uden at tænde lyset i opgangen, skyldtes "deres traditioner". En sådan kultu-
rel forklaring på uforståelig eller uhensigtsmæssig adfærd hos indvandrerne, blev givet af flere af de etnisk danske beboere. Eksempelvis sagde en be-
boer, at muslimerne i området er villige til at køre over for rødt:

Beboer: Vi har jo nogle regler. Bl.a. har vi jo i Danmark, det ved alle danskere, vi har en trafiklov og i det hele taget noget lovgivning. Hvis jeg nu skal sige det lidt polemisk, så vil jeg sige at hvis ikke det står i

koranen, så er det tilladt for de mennesker, der bor herude. For eksempel sådan noget som at køre over for rødt lys, det står ikke i koranen at man ikke må det, så det må man godt.

Interviewer: Hvor har du den forståelse fra?

Beboer: Det er jo en efterrationalisering. Det er den oplevelse jeg har af de menneskers attitude. Hvis du forsøger at sige til dem "hov det der betyder at du ikke må gå over", så får man sådan et iskoldt ligegyldigt blik, og så passerer de bare en. (Dansker)

Dette baserer han på, at han har set nogle af dem gå over for rødt selv om han påpegede over for dem, at man ikke måtte det. Det at gå over for rødt lys kan ikke siges kun at være gældende for muslimer, men alligevel udleder denne beboer, fra at have set nogle muslimer gå over for rødt lys, til at mene, at muslimerne fra området er villige til at køre over for rødt lys. Sidst forklarer denne beboer den problematiske adfærd, som han forestiller sig, at muslimerne er villige til, med at det skyldes deres religion. Beboeren her mener således, at muslimer er determineret af islam, hvilket får dem til at foretage sig problematiske og ulovlige ting.

Disse ovenstående beboere mener således, at der er et "os" bestående af etniske danskere og et "dem" som primært består af indvandrere fra mellemøstlige og afrikanske lande. Endvidere betragter de "os" som værende "bedre" end de andre, pga. kulturelle forskelle.

Det var dog ikke alle blandt de etnisk danske beboere, der havde generaliseringer om individer fra de andre etniske grupper, som opererede med så klare skel mellem "indvandrere" og "danskere". En del af dem skelnede mellem individer fra diverse etniske grupper og mente at visse af grupperne havde en problematisk adfærd, mens andre ikke havde det. Her var det især somalierne, som beboerne havde forestillinger om. Nedenstående beboer giver eksempelvis udtryk for, at det særligt er somalierne, som har en problematisk adfærd:

Interviewer: Men er der nogle grupper, der er sværere at have med at gøre? Nu sagde du at tyrkerne var lette at have med at gøre.

Beboer: Ja, jeg synes tyrkerne er nemmere. Nu har jeg ikke noget at sige om min somalier, men de siger, at de er frygtelige. De har jo en pokkers masse børn. De vil jo have 10. Jeg har en veninde der bor nede i en anden opgang tæt ved og hun har 8 ved siden af sig, det er altså ikke sjovt.

Interviewer: En familie med 8 børn?

Beboer: Ja, og de arbejder ikke. Det er alt sådan noget vi ikke lærer at forstå. Det kan godt være vi er blevet gamle, men man kan bare ikke forstå det. Og så klager de alligevel. De klagede over at de skal betale for deres vask, men det kan da ikke være rigtigt at vi skal betale for deres 8 børn. Så bliver det en stor regning. Da vi havde gratis vask, kom de slæbende med det udefra. Så kunne vi se alle de der fremmede kom og fik det vasket dernede. Og så fik vi betalingsvaskeri. (dansker)

I beboerens generalisering indgår, at somalierne får for mange børn, at de ikke arbejder, og at de "nasser" ved at udnytte det gratis vaskeri. Det hun fortæller om den enkelte somaliske familie kan være rigtigt nok, men ud fra denne ene familie generaliserer hun videre til at andre somaliere er ligesom dem.

En anden etnisk dansk beboer giver ligeledes udtryk for, at det særligt er somalierne, som hun ikke bryder sig om, hvilket bl.a. skyldes deres fremtoning:

Interviewer: Du sagde før det der med somalierne, at dem har du det svært med. Hvad er det, der gør det?

Beboer: Det er deres fremtoning. Det er noget som jeg slet ikke bryder mig om at sige, men meget de der lange kjoler og så går de i sko som de ikke kan være i og slæber dem, eller klipklapper. Man kan altid høre når der kommer sådan en somalier. De lugter underligt, det gør de altså. Jeg er utryk ved deres fremtoning, også når de prøver at dække deres hoved. (dansker)

Indvandreres generaliseringer

Disse generaliseringer om somaliere var ikke noget, som kun kendetegnede visse af de etnisk danske beboere i området, det var derimod noget, som var gennemgående iblandt de etniske grupper i områderne som ikke kom fra Somalia.

Flere af de professionelle fra disse områder fortalte os, at der var etniske hierarkier i områderne, og i disse områder var der forskelle på hvordan de etniske hierarkier så ud, men det var gennemgående i de forskellige områder at det var somalierne som var i bunden af hierarkierne. Dette mødte vi også iblandt de interviewede beboere. En beboer med kurdisk baggrund siger eksempelvis, at somalierne er meget beskidte og ikke kan håndtere deres børn:

Interviewer: Men det der du siger, altså hvad tænker du om somaliere, er de gode nok at have?

Beboer: Jeg kender dem ikke. Folk ser ikke på dem med gode øjne. De siger at de er beskidte. Hvis man tager til Utterslevhuse kan man se hvor beskidt det er. Jeg har en søster der bor der, og i hele hendes opgang er der kun somaliere. Føj der er beskidt der, de har svinet det helt til. Jeg ved ikke hvilket nummer det er min søster bor i, men der er beskidt i hele den blok. De er også alle sammen somaliere i hele den blok, i hele bebyggelsen. Der er beskidt fordi de får for mange børn, så de kan ikke styre dem. (Kurder)

En anden kurdisk beboer giver udtryk for det samme, idet hun siger "der er mange somaliere og de er beskidte. Man kan ikke gå op ad opgangen, når du kommer op ad den, er du nødt til at vaske hænderne med sæbe bagefter. Det at hendes opgang var beskidt, mener hun ligeledes skyldes, at de somaliske beboere fik for mange børn til, at de kunne styre dem.

Vi kan som nævnt ovenfor ikke vurdere generaliseringerne. De passer imidlertid ikke med vores observationer. I vores interview med somaliske beboere viste mange, at de havde stor opmærksomhed på børnenes opdragelse, at en del havde arbejde. Vi observerede heller ikke specielt snavsede lejligheder. Der var en opgang med problemer, men det var ikke udelukkende somalier, der boede i den og ej heller i hele blokken.

Ligeså vel som visse etniske danske beboere mener, at det generelt er indvandrerne, der står bag problemerne i området, mener nogle ikke-somaliske indvandrere, at det er somalierne som står bag problemerne.

Det er dog ikke kun somalierne som indvandrere havde forestillinger om. En beboer sagde eksempelvis, at hun mente, at det var de unge afghanere, som havde en problematisk adfærd:

Interviewer: Hvad er det med afghanere? Er det særligt afghanere i er lidt trætte af?

Beboer: Ja, for de er over det hele. og de har 10 børn efter sig. Efter kl. 4 leger der 100 børn herude. de ældre kører på scootere, og de kigger ned på piger.

Interviewer: Det er særligt afghanere?

Beboer: Datteren ja, de sælger ting herude, de ryger ting herude, de sniffer ting, de laver alt muligt.

Interviewer: Men er det særligt afghanere kun?

Beboer: Datteren nej, det er generelt. Men der er masser af afghanere herude. De der unge der ikke forstår noget. Scootere og hunde, alle har hund herude næsten. Jeg ved ikke om de leger kamphunde. De skræmmer folk væk med dem. (Irakisk kurder)

Omvendt mente nogle af de afghanske beboere fra samme område, at det særligt var unge fra de andre etniske minoriteter, der stod bag problemerne i området.

Ovenstående udsagn er typisk eksempler på syndebukke-logikken mellem de etniske grupper. Når noget går galt, så er det de andre.

Manifestationer af generaliseringerne

Generaliseringer kan give sig til udtryk i handlinger overfor beboere fra de andre grupper. Nogle af de professionelle siger imidlertid, at de kun sjældent oplever, at disse forestillinger har betydning for adfærden i bebyggelsen. Vi har ligeledes kun fået få fortællinger om, at beboere har ladet deres generaliseringer få konsekvenser for deres direkte kontakt med andre grupper. Der er dog professionelle, der fortæller om problemer med indvandrere, der bliver chikaneret af de etnisk danske beboere, og at dette kunne skyldes racisme.

Igennem vores interviews med beboerne fra disse områder har vi mødt beboere, som har givet udtryk for, at de har oplevet racisme og diskrimination i området. Men det er et lille fåtal, som har fortalt det og endvidere mener de ikke, at det er noget, der forekommer ofte i området, men hører til sjældenhederne.

I *sjældne* tilfælde kommer disse forestillinger således til udtryk i form af handlinger. Selv om sådanne oplevelser hører til sjældenhederne er de dog manifestationer af de bagvedliggende forestillinger, hvorfor vi har valgt at belyse dem her. Nogle af manifestationerne af generaliseringerne, påvirker undertiden så stærkt, at det har mindre betydning at de måske kun er oplevet en gang.

Disse forestillinger kommer til udtryk i form af eksempelvis udtalelser imod dem, man har forestillinger om. Det oplevede en beboer, da der blev talt om hendes børn:

Man kan bare se det på dem [at de hader os]. Der var en dag hvor jeg kom gående med mine børn og ham der ægtemanden, han siger ikke noget men man kan bare se på ham at han tænker "add". Så skulle vi ind i bussen, og børn er jo som børn er, de larmer lidt og sådan noget. Så kom han med en kommentar om mine meget smukke børn som var sådan mindre fordelagtigt, ikke? Jeg tænkte bare sure gamle... Men sådan er det jo. (Dansk med afrikansk afstamning)

En beboer fra et andet område giver et lignende eksempel på, hvorledes hendes søn, der har en arabisk far, møder sådanne udtalelser i hans hverdag:

Dem, der havde mest ondt i røven over, at min søn var dernede [i kældereren], var et ældre ægtepar, som var danskere, som havde et kælderum dernede. De nærmest overfaldt min søn en aften, "han skulle bare fise hjem til sit eget land". Der siger jeg tit til min søn "husk at opføre dig ordentligt, for du har udseendet imod dig". Der siger min veninde "det skal du ikke sige", så siger jeg "jamen han har jo et udenlandsk udseende". (Dansk)

Beboerens søn får at vide, at han skal tage hjem til sit eget land, Danmark er ikke set som hans land. Ligeledes bliver han ikke betragtet som om, at han

har ligeså meget ret til det område, som han bor og vokser op i, som de "etnisk danske" beboere. Det er for sønnen diskrimination og chikane, som primært baserer sig på hans etnicitet.

Chikanen kommer ikke kun til udtryk i form af udtalelser, den kan være mere vidtrækkende. Et eksempel på dette bliver givet af en kurdisk beboer, som fortæller om hvordan der uden grund ofte blev klaget over hende af en "racistisk" etnisk dansk nabo:

I min gamle lejlighed [i det samme område] der var der en, en rigtig racist dame. Hun klagede hver gang, hver eneste måned, hun klagede over underboen [som var fra Makedonien] og mig. Hun klagede over [griner] at vi smider lort på vinduerne og sådan noget. Det sagde hun altså!

Vi har så været til møde, mig og min underbo. Efter det har vi så også klaget over hende, fordi hendes søn som var 12-13 år, hun bor alene sammen med sin søn. Når han går ud ikke også, han står sådan der til mine og underboens børn [hun viser hvad hun mener ved at skule med øjnene og kigge vredt]. Så børnene blev bange, forskrækkede, så klagede vi over det. Efter det stoppede hun så med at klage. (kurder)

Generaliseringer og naboskabet

Generaliseringerne kan have betydning for naboskabet. En beboer fortæller, hvordan hun blev "chikaneret" af sine etnisk danske naboer, da hun lige var flyttet til området. Hun pointerer, at det kun var én familie, som chikanerede hende:

Jeg flyttede til det der andet sted [hendes første lejlighed i området], der boede en dansk familie nedenunder, med en dreng der havde samme alder som min søn har nu. Og han var så stille, slet ikke som vores børn. Når ham der underboen så lukkede døren smækkede han den lige foran os, han var bare så sur og han var dansker. Han var altid rigtig sur og kiggede.

Interviewer: Fordi I var Østeuropa?

Beboer: Ja, og fordi vi ikke snakkede dansk. Man kunne ikke se det på os, men høre det.

Interviewer: Og I var lige flyttet hertil?

Beboer: Ja, og hele tiden havde de skrevet sådan nogle små sedler, som min veninde oversatte. Børnene skrev "lad være med at løbe rundt" og alt sådan noget dumt noget. Det var meget meget ubehageligt, og jeg turde næsten ikke synge polske sange når familien kom. Manden er død nu og kvinden bor der, og jeg møder hende stadigvæk men husker stadigvæk hvad de gjorde, og de var mit første indtryk af Danmark. Hvor folk viser mistillid. Men det var kun en familie. (østeuropæer)

Generaliseringerne kan også komme til udtryk i form af mistænkeliggørelse, som kan tendere til diskrimination. Eksempelvis var der en somalisk beboer i et af områderne, som fortæller, at hun ville bruge et af kælderrummene som et værested for de unge om søndagen, for at få dem væk fra gaden. Hun fik, at vide at hun ikke skulle lave kælderrummet om til en moske. Hun fortæller, at hun synes at hun blev mistænkt for at være terrorist, hvilket gik hende meget på i og med, at hun ikke er religiøs og bare ville have de unge og børnene væk fra gaden. Hun fik lov til at bruge kælderrummet, men det krævede et stort arbejde at få det, hvilket hun mener skyldes den mistænkeliggørelse, hun blev udsat for.

Således kommer forestillingerne til udtryk i form af handlinger der kan virke som chikane, "racisme" og diskrimination. Men beboerne oplever, at den generelle adfærd i området ikke er præget af generaliseringerne.

Virkninger fra omverdens syn

Det gælder for alle undersøgte boligområder at beboerne er helt klar over at området har et dårligt ry – og det er noget, de tager stilling til. Men der er mange nuancer i, hvordan man vælger at møde omverdens syn på ens boligområde.

Mange beboere mener, at medierne spiller en stor rolle i at skabe områdets dårlige ry. De synes, det er problematisk at medierne kun skriver om de dårlige ting, der sker i deres boligområde. For selvom historierne er sande, mener mange, at det skaber et overdrevet og skævt fokus på negative sider – og alle de gode ting, der foregår i områderne overses. Nogle få andre synes at fordommene og fortællingerne lever helt op til hvordan stedet er.

Der er en del beboere, der bliver konfronteret med områdets dårlige ry på arbejdet, blandt venner eller endda familie, som ønsker de skal flytte derfra. Nogle beboere blev desuden advaret mod at flytte til det gældende område, men har sidenhen fundet ud af, at det ikke var så slemt at bo der, som deres venner troede. Det fortæller bl.a. en ældre somalisk kvinde, en dansk mand og en irakisk beboer, fra forskellige områder. Der er dermed ikke forskel på, hvad man hører af dårlige ting om områderne i forhold ens etniske baggrund.

Det er et tilbagevendende tema, at de fleste beboere ikke selv oplever de dårlige ting, der sker. Nogle oplever det genfortalt af andre beboere. Andre læser blot om det i medierne, og kan ikke forstå, at det er sket i deres boligområde. En palæstinensisk beboer fortæller om en episode, hvor der havde været en brand i området, som han kun fik at vide om gennem andre. Det kommer bag på ham, at der kan foregå ting i området som folk udenfor området har mere indsigt i end ham selv. F.eks. siger han:

"Hvis min datter ikke havde ringet til mig, så havde jeg hørt fra en anden to dage efter "området er brændt" og sagt "nej, nej det passer ikke, jeg bor her og jeg har ikke opdaget noget". (palæstinenser)

Noget andet er at dårlige hændelser kan have meget lang levetid i folks bevidsthed, både beboere og folk udefra. F.eks. kan ballade og vold, der skete 3-4 år siden stadig hænge ved i folks bevidsthed.

Beboernes forskellige reaktioner på det dårlige ry

Der er meget forskellige svar på spørgsmålet omkring hvad beboerne siger til deres kollegaer, venner m.m. når de bliver mødt med negative fortællinger om området. Overordnet er der disse reaktioner:

- Nogle forsvare området og fortæller stolt om de gode ting, der også foregår i området.
- Nogle (få) synes at området er så slemt som man siger det er.
- Andre ser mere nuanceret på det og udtrykker en dobbelthed - de forsvare området selvom de samtidig mener, at der også er nogle problemer og sker dårlige ting ind i mellem.

I tråd med det sidstnævnte er der flere beboere fra alle tre områder, der nævner et eller flere andre boligområder, som de mener, er værre end deres. Det er igen udtryk for en slags dobbelthed – man forsvare til dels området, men kan stadig godt se, at der er nogle problemer. Det vigtigste er dog, at de ikke bor i "det værste område".

For nogle beboere opleves det dårlige ry som særligt slemt, hvis de har boet der siden bebyggelsen blev bygget, og set områdets ry blive dårligere og dårligere. Det gælder mest for de ældste bebyggelser Tingbjerg og Rosenhøj. De føler også den nævnte dobbelthed – at de både føler sig stærkt knyt-

tet til området, men samtidig synes, at mange ting er gået galt der. For eksempel var Tingbjerg et forholdsvis moderne og attraktivt arkitekttegnet prestigeprojekt og der var stolthed omkring at bo i området.

"Ghetto" begrebet anvendes af mange. Det fremgår af nogle af de tidligere citater, hvor beboere ofte kalder deres boligområde for en "ghetto". Nogle beboere bruger begrebet mere ukritisk, og bruger det til at forklare hvorfor de mange udlændinge eller indvandrere er et problem. Det kan virke som om, at beboerne selv har taget ghetto-begrebet til sig og accepterer det som en gældende fortælling om deres boligområde.

Derimod er der andre beboere, som kritiserer ghettobegrebet og mener ikke deres boligområde er en ghetto. Ghettobegrebet tolkes af nogle beboere som nedladende eller som en forringelse af dem som personer. En afrikansk beboer kobler det, at være beboer i en såkaldt "ghetto", til det at have en anden værdi end resten af samfundet. Han siger:

"[...] Jeg synes ikke det er en ghetto, men det bliver kaldt for en ghetto fordi der er fremmede mennesker, der bor her. Alle mennesker har værdi, vi har alle sammen værdi, men fordi vi er flygtet fra vores hjemlande, så bliver vores værdi bare til ghetto."(østafrikaner)

Det, at nogle vælger at forsvare området og ønsker at ændre det dårlige ry, er udtryk for at mange beboere føler sig koblet med stedet. De føler at den dårlige omtale til en vis grad falder tilbage på dem som beboere. Beboerne vil ikke sættes i bås som værende f.eks. småkriminelle eller dårligt socialt stillede. For nogle beboere betyder dette, at de undlader at nævne området ved navn, og bruger måske i stedet gadenavnet eller bydelsnavnet. For andre påvirker det også deres lyst til at invitere folk på besøg. En dansk beboer svarer følgende på spørgsmålet, om hun føler at folk ligefrem tager afstand fra hende, når hun nævner, hvor hun bor:

Tja. Man bliver sådan placeret på en eller anden måde. Det vil jeg ikke kunne sige 100 %, der er aldrig nogen der har sagt det sådan "nå, ok, så kommer jeg ikke hjem og besøger dig". Men folk har været bekymrede for at komme her, med bilerne og sådan, ikke venner, men kollegaer, hvis man har en fællesaften. Også når de kommer med det offentlige, de står jo og hænger ud knægtene. Jeg er ikke bange for dem, for jeg har kendt dem siden de er små, men det er en stor gruppe og det er blevet meget høje alle sammen og så snakker de sådan her [bøvet]. De har en stødvis måde at tale til hinanden på, og hvis man ikke er vant til at omgås kan man godt blive bange og det siger folk. Det synes jeg da er enormt irriterende. Det er pinligt når jeg inviterer gæster, at de ligner en mødding herude. [...]

Interviewer: Fordi du føler det falder tilbage på dig fordi du bor her?

Ja, et eller andet sted. Måske nok. (dansker)

Det er også tilfældet blandt nogle af de unge. En ældre beboer, der jævnligt har kontakt til mange af de unge mennesker i et boligområde, fortæller, at de unge stemples til jobsamtaler og bliver fravalgt, når de nævner boligområdet. Hun råder dem derfor til kun at sige gadenavnet, da ingen associerer det med boligområdet.

Ry, beboersammensætning og livet i bebyggelsen

Det er ikke mange udsagn vi har, som direkte kan fortælle hvad områdets dårlige ry gør for det sociale liv i bebyggelserne. Men nogle ting kan dog konkluderes.

Beboere fortæller, at de oplever at færre venner og bekendte ønsker at flytte til området. Det gør det ikke bedre at huslejen oveni er forholdsvis høj i nogle af områderne. Som nævnt i afsnittet ovenfor kan det også mindske beboernes lyst til at få gæster udefra.

Nogle beboere vil gerne selv flytte væk fra området, fordi de er trætte af områdets dårlige ry og trætte af beboersammensætningen. Det er som nævnt før både indvandrere og danskere, der udtrykker ønsker om at bo i et område med flere danskere. Det er dog mest på grund af nogle konkrete oplevelser og dårlige erfaringer. Det at området har et dårligt ry synes ikke i sig selv at være nok grund til at folk vil flytte. De beboere giver udtryk for at have givet op overfor problemerne i området, og ønsker ikke at engagere sig i aktiviteter eller lignende. Men nogle af dem er, på trods af dette, alligevel interesserede i at have en tæt nabokontakt og et socialt samvær med ligesindede i området.

Modsat ovennævnte beboere er der andre som også er trætte af beboersammensætningen, men holder for meget af området og det sociale liv der, til at ville flytte. En nordafrikansk beboer mener, at det er at give op overfor problemerne, hvis man bare flytter. Hun mener i stedet man selv skal fokusere på de positive, frem for de negative ting og siger at "*man bør kæmpe for stedet*". Hun og andre beboere udviser desuden et større engagement i området i forsøget på at vende udviklingen.

Alt i alt kan frustrationen på den måde påvirke det sociale liv i flere retninger, enten med større engagement eller ønsket om at komme væk i en fart.

Nogle beboere siger, at det ikke påvirker dem på nogen måde hverken beboersammensætning eller dårlige image. En dansk beboer siger, at hun ikke føler hun bor i en ghetto, fordi der er luftigt og lyst i området. I forhold til, at der er mange indvandrere, siger hun:

Det betyder egentlig ikke det helt store for mig. For jeg ser på om det er en dejlig lejlighed, er det tæt på tingene, føler jeg mig tryk i området. Om folk er danskere eller udlændinge er ikke så vigtigt. For jeg har oplevet danskere, der er ubehagelige [i andre tidligere boligområder]
.(dansker)

Boligadministration

Der kan i de multietniske boligområder ligge særlige administrative og økonomiske opgaver. Det har ikke været undersøgelsens opgave at afdække dem. Vi har imidlertid gennem interviewene fået informationer som *indikerer*, at der er særlige opgaver. Undersøgelsens data giver ikke grundlag for at sige, at det er særlige opgaver i multietniske boligområder, idet vi ikke har information der kan sammenligne de undersøgte områder med andre typer boligområder.

Der er flere udsagn i interviewene som indikerer, at det kan give særlige økonomiske belastninger i områderne. Der gøres en stor indsats for at holde friarealerne fri for papir m.m. Det koster ressourcer og kan betyde at der ikke er tid til andre opgaver, som kan gøre bebyggelsen rar at være i. En professionel siger:

Gårdmændenes arbejde er generelt indsnævret fra gårdmandsarbejde til utroligt meget oprydning og affaldshåndtering. Det ville du ikke finde i en normalt fungerende afdeling. Så ville gårdmanden deltage i f.eks. træbeskæring, eller måske gå op til Fru. Hansen og Muhammed og være behjælpelig med et løst håndtag etc. (professionel)

Det kan også betyde, at huslejen stiger for nogle af de opgaver som gårdmanden så ikke når, må løse af andre, f.eks. skal beplantningen passes, og det må så ordnes af en ekstern gartner – og det koster ekstra.

Der kan også være særlige udgifter forbundet med slid på lejlighederne.

Hvis de der flytter fra ikke kan betale udgifterne til istandsættelser kommer det til at belaste afdelingen. Det kan især påvirke udgifterne, hvis der er mange flytninger. En afdeling har i en periode mange flytninger og det bela-

stede både økonomien og ejendomsadministrationen meget. Det betød, at der ikke var overskud til mange andre opgaver:

Al vores tid gik med at gøre lejligheder i stand og koordinere håndværkere (ved flytninger). De blev nærmest maskinarbejde. Vi brugte meget af vores tid der. Så når folk havde brug for hjælp til noget sendte gik det hurtigt med at skaffe en løsning. Vi kunne ikke opretholde den service, som vi gerne vil have.(professionel)

Nogle af de professionelle oplever, der er et særligt behov for information om, hvordan man håndterer en lejlighed. Det kan være i forhold til fugt, vand på køkkenbordet m.m. Flere ejendomsadministratorer prioriterer, at komme ud i lejlighederne for at tale med beboerne om brugen af lejlighederne. I en bebyggelse havde man f.eks. besøgt de flest husstande for at fortælle dem om hvordan de kunne bruge lejligheden mest energimæssigt og miljømæssigt.

Det professionelle møder ofte mest de beboere, der har vanskeligt ved at klare de opgaver, der er knyttet til at bo i bebyggelsen. Hertil kommer at de professionelle oftest kun har kontakt med en mindre del af beboerne.

Der er måske 25 beboere, som vi kender rigtig godt, og så er 50 som vi kender godt, så er der 100 som vi ser en gang i mellem, og så er der alle de andre.(professionel)

Det gælder for en bebyggelse med 800 husstande og 2400 beboere.

De professionelles opfattelse af beboerne er naturligvis præget af de beboere, de møder. Den svarer i nogle tilfælde ikke til den adfærd, som vi har mødt hos mange af de beboere, som er blevet interviewet. Det er f.eks. en udbredt opfattelse blandt professionelle, at det ikke nytter at sende breve ud, idet de ikke bliver læst. Hovedparten af de beboere, vi interviewede var meget opmærksomme på de skrivelser de havde modtaget fra selskabet. Hvis de ikke selv kunne læse dem havde de som regel fået nogen til at oversætte dem for dem.

Tilsvarende er det flere professionelles oplevelse, at mange beboere ikke forstår beboerdemokratiet og afdelingens økonomi og herunder at øgede udgifter til administration og vedligeholdelse medfører højere huslejer. Mange af beboerne var imidlertid udmærket klar over, at de kom til at betale for de ødelæggelser, der skete i bebyggelserne.

Litteratur

- Asplund, J. (1991). *Essä om gemeinschaft och gesellschaft*. Göteborg: Korpen.
- Asplund, J. (1992). *Storstäderna och det forteanska livet*. Göteborg: Korpen.
- Back, L. (1996). *New ethnicities and urban culture: Racisms and multiculturalism in young lives*. London: UCL Press.
- Barth, F. ([1971]). *Socialantropologiska problem*. [Stockholm]: Prisma/Föreningen Verdandi.
- Bauman, Z. (2007). *Fællesskab: En søgen efter tryghed i en usikker verden*. København: Hans Reitzel.
- Brante, T. (1994). Teori och typologi: Om förhållandet mellan makrosociologi, institutionella sfärer och social handling. *Sociologisk Forskning*, 31, nr. 2., 3-25.
- Bäck-Wiklund, M., & Lindfors, H. (1974). *Lokalsamhället som livsform: Idé och verklighet*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Sociologiska Institutionen.
- Cohen, A. P. (1993). *The symbolic construction of community* (Reprint. ed.). London: Routledge.
- Daun, Å. (1974). *Förortsliv: En etnologisk studie av kulturell förändring*. Stockh.: Prisma.
- Daun, Å. (1976). *Strategi för gemenskap: Essäer om boendets och samvårens villkor*. Stockholm: Tiden.
- Emerek, R. (2003). *Integration - eller inklusion: Den danske diskussion om integration*. Aalborg: AMID, Aalborg Universit, Institut 4.
- Flint, J., & Robinson, D. (2008). *Community cohesion in crisis?: New dimensions of diversity and difference*. Bristol: Policy Press.
- Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. Garden City, NY: Doubleday.
- Granovetter, M. (1983). The strength of weak ties: A network theory revisited. *Sociological Theory*, 1, 201-233.
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *The American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380.
- Henning, C., & Lieberg, M. (1996). Strong ties or weak ties: Neighbourhood networks in a new perspective. *Housing, Theory and Society*, 13(1), 3.
- Khallash Bengtsen, S., Sörensson, S. M., & Bauman, Z. (2007). Relationer: Fællesskab eller netværk? *Fremtidsorientering*, 2007(1), 14-15.
- Schiefloe, P. M. (1985). *Nærmiljø i bysamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Schiefloe, P. M. (1990). Networks in urban neighbourhoods: Lost, saved or liberated communities? *Housing, Theory and Society*, 7(2), 93.
- Schierup, C. (1993). *På kulturens slagmark: Mindretal og størretal taler om danmark*. Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag.

- Sennett, R. (1969). *Classic essays on the culture of cities*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Tönnies, F. (2001). *Community and civil society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wirth, L. (1956). *The ghetto* (4. impr. ed.). Chicago: Univ. of Chicago Press.
- Young, M., & Willmott, P. ((1957)). *Family and kinship in east london*. London: Routledge & Kegan Paul.

Yderligere litteratur

- Asplund, J. (1992). *Storstäderna och det forteanska livet*. Göteborg: Korpen.
- Asplund, J. (1991). *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft*. Göteborg: Korpen.
- Asplund, J. (1987). *Om hälsningsceremonier, mikromakt och asocial pratsamhet*. Göteborg: Korpen.
- Back, L. (1996). *New ethnicities and urban culture: Racisms and multiculturalism in young lives*. London: UCL Press.
- Barth, F. [1971]. *Socialantropologiska problem*. Stockholm: Prisma/Föreningen Verdandi.
- Barth, F. (1969). *Ethnic groups and boundaries: The social organization of culture difference*. Bergen: Universitetsforlaget.
- Bauman, Z. (2007). *Fællesskab: En søgen efter tryghed i en usikker verden*. København: Hans Reitzel.
- Bauman, Z. (2003). *Frihed*. København: Hans Reitzel.
- Berger, P.L. & Luckmann, T. (1967). *The social construction of reality*. London: Penguin.
- Birch, K. (2006). Making people behave: Anti-social behaviour, politics and policy. *Urban Studies*, 43(9), 1650-1652.
- Brante, T. (1994). Teori och typologi: om förhållandet mellan makrosociologi, institutionella sfärer och social handling. *Sociologisk forskning*, 31(2), 3-25.
- Bullock, K. & Jones, B. (2004). *Home Office*. London.
- Burney, E. 2002, Talking tough, acting coy: what happened to the anti-social behaviour order?" *The Howard Journal*, vol. 41, no. 54, pp. 469-484.
- Burney, E. (2000). Ruling out trouble: Anti-social behaviour and housing management. *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 11(2), 268.
- Bäck-Wiklund, M. & Johansson, T. (2003). *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Bäck-Wiklund, M., & Lindfors, H. 1974). *Lokalsamhället som livsform: Idé och verklighet*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Sociologiska Institutionen.
- Bø, I., & Schiefloe, P. M. (2007). *Sosiale landskap og sosial kapital: Innføring i nettverkstenkning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Børresen, S. K. (2006). *Etniske minoriteters bosætning: Hvad viser forskningen?* Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Card, P. (2006). *Governing tenants: From dreadful enclosures to dangerous places*. Bristol: Policy Press.
- Carr, H., & Cowan, D. (2006). *Labelling: Constructing definitions of anti-social behaviour*. Bristol: Policy Press.
- Cohen, A. P. (1993). *The symbolic construction of community* (Repr. ed.). London: Routledge.
- Cohen, A. P. (1982). *Belonging: Identity and social organisation in British rural cultures*. Manchester: Manchester University Press.
- Cohen, A. P. (1986). *Symbolising boundaries: Identity and diversity in British cultures*. Manchester: Manchester University Press.
- Crawford, A. (2007). *Fixing broken promises: Neighbourhood wardens and social capital*. *Sage Urban Studies Abstracts*, 35(1), 957.
- Crawford, A. (2003). Contractual governance' of deviant behaviour. *Journal of Law and Society*, 30, 479-505.
- Daun, Å. (2005). *En stuga på sjätte våningen: Svensk mentalitet i en mångkulturell värld*. Stockholm: Symposion.
- Daun, Å. (1999). *Det allmänmänskliga och det kulturbundna*. Stockholm: Prisma.

- Daun, Å. (1998). *Svensk mentalitet: Ett jämförande perspektiv* (3. omarb. uppl. ed.). Stockholm: Rabén Prisma.
- Daun, Å. (1994). *Invandrarna i välfärdssamhället*. Stockholm: Tiden.
- Daun, Å. (1989). Studying national culture by means of quantitative methods. *Ethnologia Europaea*, 19(1), 25-32.
- Daun, Å. (1984). Swedishness as an obstacle in cross-cultural interaction. *Ethnologia Europaea*, 14(2), 95-109.
- Daun, Å. (1980). *Boende och livsform*. Stockholm: Tiden.
- Daun, Å. (1976). *Strategi för gemenskap: Essäer om boendets och samvarons villkor*. Stockholm: Tiden.
- Daun, Å. (1974). *Förortsliv: En etnologisk studie av kulturell förändring*. Stockholm: Prisma.
- Daun, Å. (1969). *Upp till kamp i Båtskärsnäs: En etnologisk studie av ett samhälle inför industrinedläggelse*. Stockholm: Prisma Verdandi.
- Daun, Å., & Blehr, B. (2001). *Kritisk etnologi: Artiklar till Åke Daun*. Stockholm: Prisma.
- Daun, Å., & Ehn, B. (1988). *Blandsverige: Om kulturskillnader och kulturmöten*. Stockholm: Carlsson.
- Daun, Å. (1979). *Etnologi: En kulturvetenskap*. Stockholm: Institutet for Folklivsforskning.
- Daun, Å., & Jansson, S. (1999). *Europeans: Essays on culture and identity*. Lund: Nordic Academic Press.
- Daun, Å., Teeland, J., & Cooperman, D. (1996). *Swedish mentality*. Pennsylvania State University Press.
- Daun, Å., Åhs, S., & Börjeson, B. (1974). *Samhällsförändringar och brottslighet*. Stockholm: Tiden.
- Deacon, A. (2004). Justifying conditionality: The case of anti-social tenants. *Housing Studies*, 19(6), 911.
- Degn, D. M. (2004). *Et mobilt demokrati: Om flerkulturellt naboskab og beboerdemokrati*. Brøndby: Projekt Ny Viden i Brøndby Strand.
- Emerek, R. (2003). *Integration - eller inklusion: Den danske diskussion om integration*. Aalborg Universitet: AMID, Inst. 4.
- Flint, J. (2006). *Housing, urban governance and anti-social behaviour: Perspectives, policy and practice*. Bristol: Policy Press.
- Flint, J. (2002). Social housing agencies and the governance of anti-social behaviour. *Housing Studies*, 17(4), 619.
- Flint, J., & Berry, A. (1988). *Local studies collections: Guidelines and subject headings for organizing and indexing resources* (Rev. ed.). Sydney: Library Association of Australia, New South Wales Branch.
- Flint, J., & Robinson, D. (2008). *Community cohesion in crisis: New dimensions of diversity and difference*. Bristol: Policy Press.
- Forrest, R., & Kearns, A. (1999). *Joined-up places: Social cohesion. Social capital and the neighbourhood*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Giddens, A. (1982). *Sociology: A brief but critical introduction*. (Repr. ed.). London: MacMillan.
- Gilroy, P. (2004). *After empire: Melancholia or convivial culture?* London: Routledge.
- Gilroy, P. (2000). *Against race: Imagining political culture beyond the color line*. Cambridge: Belknap Press.
- Gilroy, P., Grossberg, L., McRobbie, A., & Hall, S. (2000). *Without guarantees: In honour of Stuart Hall*. London: Verso.
- Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. Garden City, NY: Doubleday.
- Grier, A., & Thomas, T. (2004). A war for civilisation as we know it: Some observations on tackling anti-social behaviour. *Youth and Policy*, 82, 1-14.
- Hanhorster, H. (2000). Whose neighbourhood is it: Ethnic diversity in urban spaces in Germany. *GeoJournal*, 51(4), 329.
- Harloe, M. (1996). *The sociology of urban communities*. Cheltenham: Edward Elgar.

- Harrison, M. (1998). Theorising exclusion and difference: Specificity, structure and minority ethnic housing issues. *Housing Studies*, 13(6), 793-806.
- Hatt, P. K., & Reiss, A. J. (1951). *Reader in urban sociology*. Glencoe, ILL: The Free Press.
- Henning, C., & Lieberg, M. (1996). Strong ties or weak ties: Neighbourhood networks in a new perspective. *Housing, Theory and Society*, 13(1), 3.
- Hunter, C., & Dixon, J. (2001). Social landlords' responses to neighbour nuisance and anti-social behaviour: From the negligible to the holistic? *Local Government Studies*, 27, (4), 89.
- Jørgensen, A. (2008). Hvordan skabes lokale fællesskaber? *Social Kritik*, (113), 54-61.
- Jørgensen, A. (2008). Lokale fællesskaber i den senmoderne by. *Dansk sociologi*, 19(3), 9-26.
- Jørgensen, A., & Mølholt, A. (2007). *Betingelser for fællesskab: Om sindslidende i boligområder*. København: Servicestyrelsen.
- Lefebvre, H. & Rabinovitch, S. (1971). *Everyday life in the modern world*. London: Allen Lane.
- Mikkelsen, F. (2008). *Indvandring og integration*. København: Akademisk Forlag.
- Mikkelsen, F. (2002). *Indvandrere og civilsamfund: En forskningsoversigt vedrørende etniske minoriteters deltagelse i civilsamfundet samt kulturmødet mellem minoriteter og danskere på arbejdspladsen, i boligområder og i foreninger*. Aalborg: AMID, Aalborg Universitet, Inst. 4.
- Musterd, S. (2008). Residents' views on social mix: Social mix, social networks and stigmatisation in post-war housing estates in Europe. *Urban Studies*, 45(4), 897-915.
- Nixon, J., & Parr, S. (2006). *Anti-social behaviour: Voices from the front line*. Bristol: Policy Press.
- Otnes, P. (1991). Renaissance for Gemeinschaft: Om nærmiljø, lokalsamfund, nettverk, hverdagsliv. *Tidsskrift for Samfunnsforskning*, 32(4), 291-311.
- Park, R. E. (1968). *Human communities: The city and human ecology* (2nd ed.). New York: Free Press.
- Prior, D., Farrow, K., & Paris, A. (2006). Beyond ASBOs: Evaluating the outcomes of anti-social behaviour initiatives: Early findings from a case study in one English City. *Local Government Studies*, 32(1), 3.
- Putnam, R. D. (2007). E Pluribus Unum: Diversity and community in the twenty-first century. The 2006 Johan Skytte prize lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 137-174.
- Rose, N. (2001). *Community, citizenship and the third way*. London: Sage.
- Røgilds, F. (2002). Race, lejrtenkning & nonracial humanisme. *Social Kritik*, (84), 44-64.
- Røgilds, F., Sernhede, O., & Back, L. (2003). Skriften på gadehjørnerne. *Social Kritik*, 15(87), 54-59.
- Schiefloe, P. M. (1994). Byvisjoner og byforståelse. *Sosiologi i dag*, 24(3), 3-23.
- Schiefloe, P. M. (1990). Networks in urban neighbourhoods: Lost, saved or liberated communities? *Housing, Theory and Society*, 7(2), 93.
- Schiefloe, P. M. (1985). *Nærmiljø i bysamfund*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Schiefloe, P. M. (1982). *Nettverk og naboskap: Betydningen av "weak ties"*. Trondheim: Senter for samfunnsforskning, Universitetet i Trondheim.
- Schiefloe, P. M. (1981). *Teoretiske perspektiver på studiet av nærmiljø i byer*. Trondheim: Senter for samfunnsforskning, Universitetet i Trondheim.
- Scott, S. & Parkey, H. (1998). Myths and reality: Anti-social behaviour in Scotland. *Housing Studies*, 13(3), 325.
- Sennett, R. (2007). *Den ny kapitalismes kultur*. Høbjerg: Hovedland.
- Sennett, R. (1994). *Flesh and stone: The body and the city in Western civilisation*. New York: Norton.
- Sennett, R. (1969). *Classic essays on the culture of cities*. Englewood cliffs, NJ: Prentice-Hall.

- Sernhede, O. (2007). Forstadens "truende" unge mænd. *Social Kritik*, 18(108), 18-39.
- Sjoberg, G. (1965). *The preindustrial city: Past and present*. New York: The Free Press.
- Skifter Andersen, H. (2006). *Bo sammen eller spredt: Etniske minoriteters boligønsker og motiver for bosætning*. Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Skifter Andersen, H. (2006). *Etniske minoriteters flytninger og boligvalg: En registeranalyse*. Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Skifter Andersen, H. (2006). *Undersøgelse af til- og fraflytningen i tre multi-etniske boligområder*. Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
- Skifter Andersen, H., & Børresen, S. K. (2006). Ghetto eller integrationsssluse: Om multi-etniske boligområders funktioner. *Samfundsøkonomen*, (4), 9-12.
- Sollbe, B. (1988). *Familjekrets, grannskap och samhälle : Röster om boende och omsorg*. Gävle: Statens institut för byggnadsforskning.
- Talen, E. (2006). Design for diversity: Evaluating the context of socially mixed neighbourhoods. *Journal of Urban Design*, 11(1), 1.
- Tönnies, F. (2001). *Community and civil society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. *The American Journal of Sociology*, 44(1), 1-24..
- Wirth, L. (1956). *The ghetto* (4th impr. ed.). Chicago, ILL: University of Chicago Press.
- Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. *The American Journal of Sociology*, 44(1), 1-24.
- Young, M., & Willmott, P. (1957), *Family and kinship in East London*. London: Routledge & Kegan Paul.

De historier, der fortælles om livet i de multietniske boligområder er ofte historier om ballade, ødelæggelser og utryghed. Det er ofte historier om unge, der har en aparte adfærd. Der er meget få historier om, hvordan de voksne agerer i boligområdet.

Denne rapport dykker ned i livet de voksne imellem og har en særlig fokus på den adfærd hos de voksne, der giver anledning til problemer. Rapporten bygger på samtaler med ca. 70 familier i tre boligområder og med ca. 30 professionelle i multietniske boligområder.

Den viser, at beboerne generelt har et godt forhold til deres naboer. Mange hilser på og småsnakker med deres naboer. Det er kun få, der har socialt samvær med en nabo. Der er en generel hjælpsomhed naboerne i mellem. Naboerne har ofte kontakt på tværs af etniske gruppering. Beboernes kontakter i bebyggelserne ud over naboskabet sker ofte inden for etniske grupperinger.

Problemer med de voksnes adfærd samler sig om affaldshåndtering, støj, renlighed og orden i kældre, opgang og udearealer. De fleste opgange fungerer uden nævneværdige problemer. I de opgange, hvor der er problemer er det typisk én husstand, der er anledningen til problemerne.

Den 'ballade', som nogle unge laver i bebyggelsen fylder meget hos de voksne. Mange voksne har bekymringer for deres egne unge. Det er imidlertid kun et fåtal af de unge, der giver anledning til alvorlige problemer i bebyggelserne. Typisk er det unge fra kun 1 ud af 100 husstande.

For det meste af den problematiske adfærd gælder, at det er hverdag for beboerne, men at det ikke sker hver dag.